

BIBLIOTÉKA
KLASSIKŮ ŘECKÝCH A ŘÍMSKÝCH

VYDÁVANÁ

III. TŘÍDOU ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

ČÍSLO 1.

Q. CURTIUS RUFUS

O ČINECH ALEXANDRA VELIKÉHO,
KRÁLE MACEDONSKÉHO.

PŘELOŽIL

FRANT. ŠT. KOTT,

GYMNAS. PROF. V. V.

V PRAZE

TISKEM A NÁKLADEM ALOISA WIESNERA.

1899.

Q. CURTIUS RUFUS
O ČINECH ALEXANDRA VELIKÉHO,
KRÁLE MACEDONSKÉHO.

PŘELOŽIL

FRANT. ŠT. KOTT,

GYMNAS. PROF. V. V.

POMOCÍ ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

V PRAZE
TISKEM A NÁKLADEM ALOISA WIESNERA.

1899

Ú V O D.

O životě Q. Curtia Rufa není nic spolehlivého známo. Sám o sobě nevypravuje a spisovatelé staré nebo následující doby nezmiňují se o dějepisci tohoto jména a také z něho žádných citátů neuvádějí. Tacitus, Plinius mladší a Suetonius zaznamenávají ovšem Curtie Rufy, ale není nijak dokázáno, že by některý z nich byl naším spisovatelem. Obyčejně se myslí, že psal za doby císaře Claudia okolo r. 41. po Kr. Sám naráží na dobu, ve které žil, na dvou místech: IV. 4. (na konci) a X. 9. (na počátku). Z prvního místa jde na jevo, že tehdy byl mír trvalý (nebylo od 17.—43. r. po Kr. žádné větší války), a Tyrus proto zkvétal (*longa pace cuncta refovente, poněvadž dlouho trvajícím mírem všecko znova osvěžoval*); ve druhém pak naráží spisovatel na císaře hodného, za jehož vlády říši se dařilo. Tím by mohl ovšem býti Claudius, který po krutovládě Caligulově vládl dobromyslně, svědomitě a mírně, pokládal se sám jen za prvního úředníka státu. Hlavně se hodí naň místo v X. 9., kde se vypravuje, že za noci, kterou skoro za poslední pokládali, zasvitl nově zvolený císař jako hvězda záchranná. Tu měl spisovatel na mysli asi noc z 24. na 25. ledna r. 41., ve které po zavraždění nesmyslného Caliguly od praetorianů za císaře prohlášen byl Claudius, zatím co senát čas trávil jalovými poradami, jak obnoviti republiku. Poněvadž se v tomto místě mluví jen o nastolení Claudia a nikoli o dalším jeho panování, zdá se, že dílo toto sepsáno bylo brzy po jeho nastoupení na trůn. Schanz ve svých dějinách římské literatury str. 352. nn. má to za jisté a myslí, že byl Curtius řečníkem, o kterémž se Sueton ve svém díle o řečnících zmiňuje.

Dle dochovaných nám rukopisů skládaly se Curtiovy Dějiny z desíti knih, ale všechny rukopisy počínají se teprve knihou třetí, dvě první se nám tedy ztratily. Ty pomocí dvou jiných spisovatelů doplnil r. 1660. Jan Freinsheim a mimo to také mezery v V. 13., na počátku VI. knihy a v X. 1. a 4., a to dle historických spisů Flavia Arriana (narozeneho ku konci prvního století po Kr.; od něho máme hlavní dílo o Alexandrovi), Diodora ze Sicilie (psal své dějiny okolo r. 40. př. Kr.), Plutarcha (nar. okolo r. 50. po Kr.) a Justina (který žil dle jedněch v II., dle jiných v III. stol. po Kr.).

Své prameny jmenuje spisovatel v kn. IX. 5. 21. a IX. 8. 15.: Clitarcha, který doprovázel Alexandra na jeho výpravě do Asie, Ptolemaea, jenž se stal po smrti Alexandrově králem Aegypta, a Timagena, jenž žil od r. 55. př. Kr. v Římě. Užil-li mimo tyto prameny ještě jiných, není známo. Jeho topografické zprávy jsou, jak nejnovější výzkumy dokázaly, celkem správné, ale některé ku př. o tvaru Asie, o směru pohoří, o běhu řek jsou mylné. Také jeho zprávy astronomické, chronologické a vojenské nejsou vždy spolehlivé. Obzvláště popis bitev nesvědčí o jeho znalosti vojenského umění. Snad neměl ani v úmyslu napsati dějiny kriticky upravené; praví sám v knize X. 1.: *equidem plura transcribo quam credo* (více přepisuji než sám věřím). Zdá se tedy, že přijal bez rozpaků všechny zprávy o Alexandrovi, arci přede vším jen zajímavé. Omyly jeho jsou v poznámkách zaznamenány.

O jeho řeči pronášeny byly soudy sobě odporující. Někteří myslí, že jest době Augustově blížká, až na některé zvláštnosti, jiní zase, a to zajisté mylně, praví, že právě tyto zvláštnosti ukazují k úpadku řeči, tedy k době pozdější (II., III., IV., ba dle některých až i XIII. stol.). Slov, kterých jen on sám užívá nebo kterých se až po císaři Claudiovi a Neronovi užívalo, jest v jeho spise celkem málo; ostatních méně běžných užívali již prosaikové a básníci před smrtí císaře Augusta, ačkoli ne vždy v týchž významech a v témž spojení. O tom vykládá zevrubněji Th. Vogel v úvodě svého komentovaného vydání a v druhém dílu na str. 275. nn.

Ostatně jest jeho sloh, ač často básnický, rhetorický, ozdobný a místy i temný, přece celkem jednoduchý, plyný, jasný a srozumitelný. Vypravování jeho jest zábavné, často až romantické; rád se dává unášeti, líčí-li něčí zmužilost nebo jiné zvláštní vlastnosti, zajímavé události, něco podivuhodného, nějaké dobrodružství, obtížné pochody horami a lesy konané, kde popisuje lidi a krajiny, kde se obdivuje hrdinským činům Alexandra, jež rád a leckdys i nad míru velebí (viz ku př. kn. IX. 5.), ale nikoli vždy; neboť jednak místy zdar jeho plánů připisuje pouhé šťastné náhodě, jednak ho i kárává, ku př. jeho hýření, jeho povolnost k nevěstkám a milostníkům, jeho ukrutnost atd. Jeho dobré a špatné vlastnosti sestavil Curtius sám v kn. X. 5. 26.—37. Také nechápal státnické důmyslnosti Alexandra, jenž chtěl říši macedonskou a perskou v jeden celek spojití a tak světovou říši s hlavním městem Babylonem zříditi (sr. kn. IV. 1. konec, IV. 5. 7., X. 3.).

Ozdobou spisu jsou také na rozličných místech do něho zařazené listy a řeči po způsobu jiných dějepisců, které ovšem skutečně proneseny nebyly, ale celkem tehdejšími poměrům a povaze mluvčích osob přiměřenými býti se zdají. Mnohé jsou zajisté případné a řízné (sr. X. 2.), jiné zase slabší; leckterou Alexandrovu řeč by byl Alexander svým jménem sotva podepsal.

Ve středověku bylo toto dílo velmi oblíbené a velmi mnoho z něho čerpáno. Z něho vážil také Gualther castellionský (r. 1175.), známý skladatel latinské *Alexandreidy*.

Překlad náš zdělán jest dle vydání Theodora Vogla (kn. III. až V. dle 3. vyd. z r. 1885., kn. VI.—X. dle 2. vyd. z r. 1880.). — Dle Jungmannovy *Historie literatury české* (vyd. II., str. 434. č. 15.) přeložil Curtia r. 1782. Cippelius. Rukopis měl prof. J. Nejedlý. Kam se po jeho smrti poděl, není známo. — Mimo to přeložili některé části: Abraham z Güntherodu v *Přídavcích ku Xenofontově Cyropaedii* (kterou vydal J. V. Rozum v Praze r. 1856.), str. 200.—203. a 226.—228.: V. 1. §§ 24.—39. (překlad volný); Kočí v *Čechoslavu* z r. 1821. č. 58.: VII. 11 §§ 1.—26.; J. K. Klumpar v *Cvičební knize pro překládání z češtiny na jazyk latinský a) pro III. gymn. třídu, str. 64.: VIII. 4. §§ 16.—18.; str. 89.: IV. 1. §§ 16.—26.; b) pro IV.*

gymn. třídu, str. 40.: VII. 8. § 16.; str. 49.: VIII. 1. § 19.; str. 93.: VII. 8., §§ 12. nn. (volný překlad).

Prof. Dr. Robert Novák podal v Listech filologických XI. 12.—21. a XII. 231.—232. příspěvky ku kritice textu Curtia Rufa.

Historický přehled.

Alexander byl syn Filipa II., krále macedonského, a epirské kněžny Olympiady, jeho manželky, a narodil se r. 356. př. Kr. Před jeho narozením a i po něm byla prý viděna znamení, z nichž bylo lze souditi, že se stane neobyčejným člověkem. Učitelem jeho byl od r. 343. slavný filosof Aristoteles, jenž mysl jeho k vědám naklonil a ušlechtil. Proto rád čítal řecké spisy, hlavně Homerovy básně. Také tělesnému cvičení věnoval dosti času a pleti (sr. VI. 5.). Vynikaje mimo to krásou těla, ušlechtilým chováním a neohrožeností, záhy lásku svého národa si získal. Když věkem dospěl, obstarával správu země, byl-li otec válkami, hlavně v Řecku, zaměstknán. Jakožto správce země vedl války se sousedními Thraký, Gety a Illyry, a to šťastně. R. 338. účastnil se bitvy v chaeronejské rovině, ve které hlavně thessalská jízda jím vedená a macedonská pěchota Řeky porazily. Po ní byl do Athen poslán, aby tam mír umluvil. Tam poznal mnohé tehdáž vynikající muže, s nimiž i v přátelství vešel.

R. 337. zapudil Filipp svou manželku Olympiadu a zasnoubil se s Cleopatrou, neteří velmože Attala. Ten urazil při svatbě Alexandra, a když z toho vznikl spor mezi Alexandrem a jeho otcem Filippem a Alexander se obával, že by ho otec proto snad pronásledoval, uprchl k matce do Epira. R. 336. byl Filipp, právě když se jakožto vrchní velitel řeckého vojska připravoval k válce s Peršany, od Pausania a jeho spojenců zavražděn. Alexander neměl tehdáž ještě ani dvacet let. Ihned potrestal otcovy vrahy, pokořil vzbouřené Řeky a zbavil se nebezpečného Attala, jenž Cleopatřina syna králem chtěl učiniti, usmrcením ho. Řekové jmenovali jej pak vrchním velitelem řeckých vojsk, která se měla vypraviti do války s Per-

šany. K té ponoukaly ho Homerovy básně, neukojitelná touha po slávě a aby se jim pomstil za to, co zlého dřívě Řekům učinili; zároveň chtěl jejich moc zlomiti a umění přístupnou učiniti a konečně obě říše, svou i jejich, v jednu velikou a mocnou říši sloučiti.

Vrátiv se do Macedonie pokořil r. 335. vzbouřené Thraky, Tribally a Illyry, postoupiv až k Dunaji. Tehdáž došla Řecká zpráva, že Alexander v boji zabynul. To bylo příčinou, že Theby a Atheny opět se zdvihly, aby své dřívější svobody opět dobyly, podněcovány jsouce od Demosthena a jiných. Ale Alexander záhy se vrátil a k Thebám tak rychle přibyl, že všechny své nepřátele překvapil. Již třetího dne dobyl Theb, srovnal je — mimo dům věhlasného básníka Pindara — s prstí a prodal třicet tisíc obyvatelů do otroctví. Ostatní Řekové se potom podrobili a slíbili pomoc proti Peršanům.

Počátkem r. 334. vydal se konečně na výpravu perskou, maje asi třicet pět tisíc vojákův, zůstaviv v Macedonii Antipatra jakožto správce země a k tomu, aby k závislým obcím řeckým dozíral. Peršané z počátku si nevšimli jeho příprav k válce, spoléhajíce hlavně na najaté řecké žoldnéře a na tajné podněcování protimacedonských stran v Řecku, ale záhy poznali, že se v něm zklamali. Alexander dorazil za dvacet dní k Hellespontu, překročil jej bez překážky, navštívil u Plia brob Achillův a táhl potom dále do Malé Asie, kde r. 334. u řeky Granika perské vojsko po prvé na hlavu porazil. Po bitvě té pochválil své udatné vojáky, padlé slavně pohřbil, se zajatými Peršany mírně naložil, řecké žoldnéře však odsoudil k doživotní těžké práci.

Následky tohoto vítězství byly veliké. Sardy a mnohá jiná města perská se mu podrobila a řecké osady maloasijské vítaly ho jakožto svého osvoboditele z perského jha, jenž všude zaváděl ústavy demokratické místo tyrannidy od Peršanů podporované. Potom postupoval dále Lydií a Frygií, dobyl města Celaen a přišel do města Gordia. — Další události líčí Curtius Rufus ve třetí a v následujících knihách.

KNIHA TŘETÍ.

O B S A H.

Kap. I. Alexander dobyt města a tvrze Celaen táhne do Gordia, kde rozvazuje pověstný gordijský uzel; odtamtud, shromáždív celé macedonské vojsko a postarav se o ochranu Řecka a Malé Asie, jde přes Ancyru do Cappadocie. — 2. Darius ujímá se tam vedení vojska. Výčet jeho válečného lidu. Rozmluva jeho s Atheňanem Charidemem o perském vojsku. Charidemus chválí macedonské vojsko více, než Dariovi bylo milo, proto káže jej popraviti, čehož později lituje. — 3. Thy-modes jmenován vůdcem řeckých námezdníků, Farnabazus nástupcem Memnonovým. Vidění Dariovo a výklady jeho. Vypisuje se nádherná úprava perského vojska a v jakém pořádku táhlo k Eufratu. Srovnává se vojsko macedonské s perským. — 4. Alexander postupuje taurským průsmykem, kterého nepřítel neobsadil, a přichází bez boje do města Tarsa, blavního města Cilicie. Popis krajiny. — 5. Alexander koupe se ve velmi studeném Cydnu a upadá silným nastuzením do těžké a nebezpečné nemoci, jež celé vojsko velmi poděsí. Alexander běduje nad svým neblahým osudem a hledá rychlé pomoci lékařské. — 6. Slovtný lékař Filipp léčí Alexandra. Parmenio krále před ním varuje. Alexander mu přes to důvěřuje. Rozmluva obou. Vyléčený král a vojsko děkují Filippovi. Vypočítávají se přičiny, proč byl Alexander od vojska velice ctěn a milován. — 7. Darius postupuje k Cilicii. Alexander dobývá za pochodu města Sol. Pořádá slavnosti. Dostává zprávu, že jeho vojsko v Carií mnohých měst dobylo,

a očekává dle Parmenionovy rady Daria u města Issa, kde domnělého zrádce Sisena káže usmrtiti. — 8. Thymodes radí Dariovi, aby se vrátil do Mesopotamie anebo vojsko rozdělil. Perští vůdcové ho proto podezrají a Dariovi radí, aby všechny řecké námezdníky dal pobiti. Darius zamítá návrhy obou stran a táhne dále k Cilicii. Alexander postupuje proti němu. Perského vojska zmáhá se nesmírný strach. — 9. Popisuje se seřadění obou nepřátelských vojsk. — 10. Obě vojska na dostřel k sobě se blíží a do hrozného křiku se dávají. Alexander napomíná své vojiny. — 11. Bitva u Issa. Alexander dotrá na Daria, jenž po tuhém boji hlavně okolo jeho vozu vedeném prchá. Za ním utíká jeho lid na všechny strany. Na pravém macedonském křídle jsou thessalští jezdci z počátku u veliké tísní, ale zase sebravše se nepřátely konečně zahánějí. Alexander pronásleduje prchající Peršany. Bohatý tábor perský dostává se do rukou Macedoňanů, kteří tam přehojné kořisti nabývají. Zajatí rodiny Dariovy. — 12. Alexander přichází do dobytého perského ležení, nalézá tam nesmírnou kořist, těší Dariovu rodinu, která se domnívá, že Darius v bitvě padl, zprávou, že Darius žije, a chová se k ní a k její družině velmi velikomyšlně a slušně. Potom se ubírá do Syrie, Parmeniona do Damaska předeslav. — 13. Správce města Damaska vydává zradou Parmenionovi ohromné poklady královny a mnoho vznešeného i obecného lidu. Zrádce potrestán.*)

I. Mezi tím vyslal Alexander Cleandra s penězi do Peloponnesu ¹⁾, aby tam najal vojiny, sám pak správu Lycie a Pamfylie ²⁾ opatřiv s vojskem k městu Celaenám ³⁾ přitřhl. Tehdáž ⁴⁾ protékala jím řeka Marsyas, báječnými pověstmi Řeků proslulá. Její pramen s nejvyššího vrcholu hory se prýště padá na skálu níže jsoucí s velikým hukotem; řeka ta

---

*) Vyhovujíc přání pana překladatele, připustila redakce v překladě následujícím některé věci jazykové, s nimiž nesouhlasí. Pozn. red.

¹⁾ Jižní půlostrov Řecka, nyní Morea. — ²⁾ Lycie a Pamfylie v jihozápadní části Malé Asie. — ³⁾ Celaeny, město ve Frygii severně od Pamfylie. — ⁴⁾ Později zanikly.

rozlivši se ⁵⁾, okolní pole zavlažuje, čistou a jenom svou vlastní ⁶⁾ vodu dále valíc. Proto poskytla její barva, hladině tichého moře jsouc podobna, příčiny k bajce básníků: vypravuje se totiž, že Nymfy láskou k řece té poutány jsouce na oné skále se usadily. Ostatně, pokud hradbami protéká, své jméno podržuje, ale jakmile z nich vytéká, větší silou a tlakem vlny ženouc, Lykem ⁷⁾ se nazývá. Tu vkročil Alexander do města od obyvatelův opuštěného, ale tvrz, do které se utekli, obléhati počav hlasatele předeslal, aby jim oznámil, že, nevzdají-li se, co nejkrutěji budou potrestáni. Oni pak hlasatele na věž i polohou i umělou stavbou velmi vysokou vyvedše kážou mu patřiti, jak veliká jest její výška, a Alexandrovi oznámiti, že on a obyvatelé nikoli rovnou měrou obrad města neposuzují; oni že vědí, že jsou nedobytní, a v nejhorším případě prý přívověď svou zachovajíce zemrou. Avšak když viděli, že tvrz se obléhá a den ke dni větší tíseň na ně doléhá, šedesátidenní příměří učinili a se zavázali, že, nepošle-li jim mezi tím Darius žádné pomoci, město vzdají, a když potom od něho žádná pomoc nepřicházela, ustanoveného dne králi se také vzdali.

Potom přišli nenadále poslové athenští prosíce, aby u řeky Granika ⁸⁾ zajatí vojínové jim byli vráceni. On pak odpověděl, že rozkáže, aby nejen tito, ale i ostatní Řekové k svým lidem byli dopraveni, jakmile perská válka bude ukončena. Ostatně Daria, o němž se dověděl, že po tu dobu Eufrata ⁹⁾ nepřekročil, stíhaje se všech stran všecka vojska stáhoval, chystaje se vši válečnou mocí k rozhodnému ukončení tak veliké války.

Frygie, kterou vojsko táhlo, měla více vsí než měst. Tehdáž měla ještě proslulé kdysi královské sídlo Midovo ¹⁰⁾. Gordium ¹¹⁾ jest jméno tohoto města. Mimo ně teče řeka Sangarius a jest od Pontského a Cilického moře ¹²⁾ stejně

---

⁵⁾ Dále. — ⁶⁾ Cizími příměšky nesmíšená. — ⁷⁾ Vlkem (dále Maeandrem). — ⁸⁾ Řeka Mysie, kde Alexander r. 334. př. Kr. Peršany porazil. — ⁹⁾ Řeka v Syrii, vlévající se do Perského zálivu. — ¹⁰⁾ Midas, král Frygie, syn Gordiův. O tom mnoho pověstí se vypravovalo — ¹¹⁾ Město Frygie, severně od Celaen. — ¹²⁾ Pontské moře = Černé moře. Cilicie v jihovýchodní části Malé Asie. Od Cilického moře vlastně od Pamfýlského zálivu.

vzdáleno ¹³⁾. Mezi těmito moři jest prý prostora Asie ¹⁴⁾ nej-
užší, poněvadž obě zemi v úzké okřídli zúžují ¹⁵⁾. Tato země,
poněvadž s pevninou souvisí, ale z veliké části vodami jest
obklíčena, má podobu ostrova, a kdyby krátká přepážka ne-
překážela, která nyní obě moře od sebe odděluje, sloučila by
je. Alexander město si podrobiv do chrámu Jovova vstoupí.
Tam uzřel vůz, o němž bylo známo, že se na něm vozil
Gordius, Midův otec. Tento vůz svým zařízením od jiných
chatrnějších a obyčejných v ničem hrubě se nelišil. Pověstným
však bylo jho jeho připevněné k oji několika uzly do sebe
spletenými a zadrhnutí skrývajícími. A když obyvatelé zjistili,
že bylo věštbou vypověděno, že Asie ten se zmocní, kdo ne-
rozvazatelný uzel rozváže, zachtělo se mu věštbu onu naplniti.
Kolem krále stál zástup Frygův a Macedoňanů, onen oče-
káváním napnut jsa, tento starostliv pro nerozvážlivou královu
důvěru v sebe sama. Poněvadž totiž řada uzlů tak byla za-
drhnutá, že ani přemýšlením, ani okem vyzkoumáno býti nemohlo,
kde zauzlení se počíná a kde končí, tož králův počín roz-
vázati uzly starostí jej ¹⁶⁾ naplnil, aby marný pokus nebyl
vykládán za nějaké zlé znamení. On však jen na krátce
s nerozvazatelnými uzly se lopotiv pravil: „Nic na tom nezáleží,
jakým způsobem se rozpletou“ a mečem všecky řemeny rozřal
a tak z věšty buď posměch si učinil anebo ji naplnil.

Když potom na tom se ustanovil, že Daria, kdekoli by
byl, přepadne, postavil, aby bezpečen byl ze zadu, Amfotera
u pobřeží Hellespontu v čelo loďstva, vojsku na zemi pak
Hegelocha, aby ostrovy Lesbos, Chios a Cos ¹⁷⁾ od nepřátelských
posádek osvobodili. Těm dal na válečná vydání pět set ta-
lentů ¹⁸⁾; Antipatrovi ¹⁹⁾ a těm, kteří řeckých měst hájili, šest
set talentů posláno; spojencům ²⁰⁾ pak bylo dle úmluvy ulo-
ženo, aby lodi vypravili, které by Hellespontu ²¹⁾ stáhly; neboť

¹³⁾ Gordium leželo blíže k Pontskému moři než k Cilickému. —

¹⁴⁾ Malé Asie. — ¹⁵⁾ Přehnáno, jesti dosti široké. — ¹⁶⁾ Zástup Mace-
doňanův. — ¹⁷⁾ Ostrovy jihozápadně od Malé Asie. — ¹⁸⁾ Talent asi
2200 zl. — ¹⁹⁾ Správce Macedonie a Řecká a zástupce Alexandrův
v Macedonii. — ²⁰⁾ Řekům evropským mimo Spartany. — ²¹⁾ Úžina
mezi Evropou a Asií, nyní Dardanelský průplav.

mu po tu dobu nebylo známo, že Memnon ²²⁾ zemřel, na nějž všecko svou pozornost byl obrátil dobře věda, že všecko bez obtíží vykoná, jestliže on ničeho nebude podnikati.

A již k městu Ancyře ²³⁾ přitáhl, odkud pak vojsko spočítav do Paflagonie ²⁴⁾ vkročil. S tou hraničili Henetové, od nichž dle mínění některých Venetové ²⁵⁾ původ svůj mají. Celá tato krajina králi se podrobila a zástavníky postavivše toho dosáhli, že nebyli nuceni platiti poplatků, kterého prý ani Peršanům nedávali. Za správce této krajiny ustanoven byl Calas, Alexander sám přibrav lid, který nedávno z Macedonie přišel, do Cappadocie ²⁶⁾ odtáhl.

II. Ale Darius dověděl se o smrti Memnonově a jí ne méně, než jak toho zasluhoval, jsa dojat na tom se ustanovil, že pustě od každé jiné naděje ¹⁾ sám rozhodnou bitvu svede; neboť všecko, co jeho vůdcové vykonali, zavrhoval domnívaje se, že většině jich pečlivosti, všem pak štěstí se nedostávalo. Tedy rozbiv u Babylona ²⁾ tábor, postavil jim, aby s tím větší srdatostí války se chápali, veškeru svou válečnou moc před oči, a obehnav náspem místo, které by 10.000 ozbrojenců pojalo, podlé Xerxova příkladu ³⁾ jal se vojsko sčítati. Od východu slunce až do noci zástupy, jak nařizeno měly, do ohrady vstupovaly. Odtamtud vypuštěny byvše na rovinách Mesopotamie se osazovaly, dav jezdcův a vojínů pěších skoro nespočítelný a na pohled větší, než počtem skutečně byl. Peršanů ⁴⁾ bylo 100.000, mezi nimi 30.000 jezdců. Medové ⁵⁾ měli 10.000 jezdcův a 50.000 pěších, Barkanů ⁶⁾ bylo 2000 jezdcův ozbrojených dvousečnými sekerami a lehkými štíty nejvíce podobnými cetrám ⁷⁾; za jízdu šlo 10.000 pěších stejnou zbrojí

---

²²⁾ Velmi nadaný vůdce Dariův. Chtěl válku z Asie do Řecka převésti. — ²³⁾ Východně od Gordia. — ²⁴⁾ Krajina při Černém moři. — ²⁵⁾ V severovýchodní Itálii (v Benátsku). — ²⁶⁾ Ve východní části Malé Asie.

¹⁾ Nespoléhaje na své vůdce. — ²⁾ Město v Mesopotamii. Mesopotamie východně od Malé Asie. — ³⁾ Viz Herodot VII. 60. — ⁴⁾ Peršané bydlili v Persidě severně od Perského zálivu. — ⁵⁾ Jihozápadně od Kaspického moře v Asii. — ⁶⁾ Sousedé Hyrkanů při Kaspickém moři. — ⁷⁾ Malý kožený štít španělský.

opatřených. Armenové ⁸⁾ vyslali 40.000 pěštich se 7000 jezdců, Hyrkanové poslali plných 6000 jezdců výtečných, jací u oněch kmenů bývají; s nimi táhlo 1000 Tapurův ⁹⁾. Derbikové ¹⁰⁾ ozbrojili 4000 pěštich; většinou měli kopl s měděnými nebo železnými bodci; někteří dřeva ohněm utvrdili. I ty dva tisíce jezdců téhož kmene doprovázelo. Od Chvalinského moře přišlo osm tisíc pěšího vojska a 200 jezdců. K těm družili se ještě jiní neznámí kmenové: ti vypravili dva tisíce pěštich a dvojnásobný počet jezdců do války. K těmto vojtům bylo přidáno třicet tisíc řeckých námezdníků vybraného mladého lidu. Baktriany však, Sogdiany a Indy ¹¹⁾ a ostatní kmeny při Červeném moři ¹²⁾ bydlící, jejichž jména samému králi známá nebyla, povolati nebylo možno pro přílišný spěch. A tak se mu nedostávalo spíše všeho jiného než množství vojska. Potěšen jsa pohledem na veškeru tehdáž shromážděnou moc vojenskou a poněvadž dvořané obvyklou honosností podněcovali naději jeho, obrátil se k Atheňanu Charidemovi, muži ve válčent zkušenému a Alexandrovi pro své vyhnanství nepřátelskému, bylť z jeho rozkazu z Athen vypuzen, a jal se ho ptáti, zdá-li se mu býti s dostatek připraven k potření nepřítelē. A ten i vlastního postavení i královy pýchy nepamětliv jsa odpověděl: „Pravdy ty snad nebudeš chtíti slyšeti, a já, nepovím-li jí nyní, později marně jí budu hlásati. Toto tak nákladně vstrojené vojsko, tato spousta tolika kmenův a celého východu ze svých sídel sem povolaná může ovšem svým sousedům strašná býti; leskne se nachem a zlatem, blyští se zbraněmi a nádherou tak velikou, jaké si ti, kteří jí nespátřili, ani pomyslití nemohou. Ale vojsko Macedoňanů, divoké arci a nevyzdobné, kryje štítý a oštěpy své pevné šiky, klínům podobné, a těsné řady mužstva. Oni sami nazývají tento pevný šik pěchoty falangou: muž řadí se těsně k muži, štít k štítu; k pokynu vůdcovu hotovi jsouce, korouhvi následovati a šiky

⁸⁾ V západní Asii mezi Taurem a Kavkazem. — ⁹⁾ Jižně od Hyrkanův. — ¹⁰⁾ Východně od Hyrkanův. — ¹¹⁾ Bactrie východně od Kaspiického moře při řece Oxu. Sogdiana na severně od Bactrie. Indové jižně od Bactrie při řece Indu, severovýchodně od Červeného moře. —

¹²⁾ Při Indském oceanu.

udržovati se naučili; rozkazů doslýchají všichni; na odpor se staviti, nepříteli obkličovati, na křídla nastupovati, způsob bitvy měniti mají v malíčku vůdcové ne více než vojnové. A abys nemyslil, že žádosti zlata a stříbra jsou ovládání, věz, že ona kázeň, již je chudoba naučila, posud u nich se udržela; umdleným země jest ložem, každý pokrm, kteréhokoli se právě zmocnili, je nasycuje, doba spánku bývá jim kratší než doba noci. A thessalští jezdcové a Acarnané a Aetolové¹³⁾, vojsko v bitvě nepřemožitelné, budou snad praky a oštěpy ohněm tvrzenými zahnáni! Stejně síly jest ti potřeba. V té zemi, která tyto vojny zplodila, jest tobě pomocných vojsk hledati; tam své stříbro a zlato pošli a jim vojny najmi.“

Darius byl muž mírné a povolné povahy, leč štěstí přechasto i přirozenost kazí. Proto pravdy nemoha slyšeti hostě a chráněnce svého právě tehdaž, když mu prospěšnou radu dával, k popravě kázal vésti. Ten však i potom své neohroženosti pamětliv jsa pravil: „Mstitel mé smrti jest již pohotov: že jsi mou radou pohrdal, proto trestem stihati tě bude právě ten, proti kterému jsem ti radil. Ty zajisté neobmezeností své královské moci náhle se změniv potomstvu příkladem budeš, že lidé, když se štěstí zcela oddají, i na svou přirozenou povahu zapomínají.“ To nahlas volajícího rdousí ti, jimž taková poprava byla rozkázána. Potom toho, ale ovšem již pozdě, král litoval, a vyznav, že pravdu mluvil, kázal ho pohřbiti.

III. Thymodes byl Mentorův¹⁾ syn, podnikavý mladý muž. Tomu král rozkázal, aby všechny cizozemské²⁾ vojny, na které nejvíce spoléhal, od Farnabaza převzal, že jejich služeb ve válce užije. Farnabazovi samému světil velitelství, jež dříve na Memnona vznesl.

Nastávajícími starostmi znepokojeným zmítala také noční vidění nastávajících událostí, jež buď choroba aneb duch jeho budoucí věci napřed tušící způsobil. Zdálo se mu totiž, že Alexandrův tábor velikým leskem ohně jest osvícen a že brzy

¹³⁾ Thessalie v Řecku jižně od Macedonie. Aetolie jihozápadně od Thessalie. Acarnanie západně od Aetolie.

¹⁾ Mentor, Memnonův bratr. — ²⁾ Řecké námezdníky.

potom Alexander k němu jest veden v témuže obleku, který kdysi ³⁾ sám nosil a konečně že Babylonem na koni jeda náhle i s koněm s očí mu zmizel. A tu věštcí rozličným výkladem hlavy si lámali. Někteří pravili, že jest tento sen králi příznivý, protože nepřátelský tábor hořel, a poněvadž Alexandra královské roucho odloživšího v perském a obecném ⁴⁾ oděvu k sobě vedeného spatřil. Jiní naopak věstili, že pohled na osvicený tábor Macedoňanů Alexandru slávu předpovídá; že obecný perský oděv měl, to prý znamená beze vší pochybnosti vládu nad Asií, poněvadž týž oblek měl Darius, když králem byl jmenován. Mimo to starosť, jak to obyčejně bývá, ještě také dávna znamení zase v paměť uvedla. Připomínali, že Darius na počátku své vlády perskou pošvu šavle v ten tvar dal proměnití, kterého Řekové užívali, a že Chaldaevé ⁵⁾ již tehdaž vykládali, že vláda perská na ty přejde, jejichž zbraň napodobil. Ostatně sám i výpovědi věštců, která lidu oznámena byla ⁶⁾, i viděním, jež se mu ve snách zjevilo, potěšen jsa tábor k Eufratu kázal posunouti.

U Peršanů jest domácím obyčejem teprve po východu slunce v pole vytrhovati. Za jasného již dne ze stanu králova rohem znamení dáno. Nad stanem, odkud by ode všech spatřen býti mohl, leskl se obraz slunce ⁷⁾ do kříšťálu zasazený. Pořádek pak pochodu byl takovýto. Oheň, jež sami posvátným a věčným nazývají, na stříbrných oltářích napřed byl nesen. Hned za ním zpívali magové ⁸⁾ národní píseň. Za magy šlo tři sta šedesát pět mláďenců nachovými rouchy zahalených, rovnajících se počtem dnům celého roku; neboť i u Peršanů jest rok v tolikéž dnů rozdělen. Za nimi táhli bílí koňové vůz Jovovi zasvěcený. Po těchto šel kůň neobyčejné velikosti, jež nazývali koněm slunce. Pozlacené pruty a bílá roucha krásnila ředitele koní. Blízko za nimi bylo deset vozů zlatem a stříbrem vypukle ozdobených. Po nich následovala jízda

---

³⁾ Než se stal králem. Viz následující. — ⁴⁾ V obleku poddaného člověka, ne v královském. — ⁵⁾ Chaldaejští hvězdáři, planetáři. — ⁶⁾ Byl oznámen jen výklad příznivý. — ⁷⁾ Asi ve způsobě sluneční koule. — ⁸⁾ Perští kněží.

dvanácti kmenů lišících se zbraněmi a mravy. Nejbliže za nimi šlo deset tisíc mužů, jež Peršané nazývají nesmrtelnými. Nádhera perského bohatství zdobila je více než všechny ostatní měliť zlaté řetězy, roucha zlatem okrášlená, spodní oděv s rukávy i drahým kamením ozdobený. V malé vzdálenosti následovali tak zvaní příbuzní královi, patnáct tisíc lidí. Avšak tento zástup, skoro po žensku upravený, více vynikal nádherou než krásnými zbraněmi. Tlupa jim nejbližší měla jméno doryforů (kopinníků). Ti nosili vlečku králova roucha a chodili před královým vozem, na kterém on sám vyvýšen jsa jezdil. Obě strany vozu krásily podobizny bohů ze zlata a stříbra zhotovené; vyzařující drahé kamení zdobilo jho, z něhož vypínaly se dvě zlaté podobizny, z nichž jedna představovala Nina, druhá Bela⁹⁾. Mezi nimi zlatého orla¹⁰⁾, jenž orlu křídla rozpínajícímu se podobal, jako posvátný znak vztýčili. Úprava králova nade vše vynikala nádherou; nachový spodní šat byl uprostřed bílými pruhy protkán; pláští zlatem ozdobenému sokolové, jakoby zobáky na sebe doráželi, k větší okrase napomáhali; na zlatém pasu, jímž po žensku byl opásán, krátkou šavli měl zavěšenu, jež měla pošvu z drahého kamení¹¹⁾. Královu ozdobu hlavy nazývají Peršané cidaron¹²⁾; ta otočena jest modrou stuhou bílým vyšíváním okrášlenou. Za vozem šlo deset tisíc kopinníků; ti měli ratiště stříbrem ozdobená, hroty zlatem pobité. Po pravé a po levé straně provázelo krále asi dvě stě nejvznešenějších příbuzných. Tento dav zavíralo třicet tisíc pěších, jichž čtyři sta králových koní následovalo. Potom ve vzdálenosti jednoho stadia¹³⁾ jela na voze Dariova matka Sisigambis a na jiném byla jeho choť (Statira). Dav žen královny provázející jel na koních. Dále jelo patnáct cestovních vozů, jež armamaxami nazývají; v těch byly děti královny¹⁴⁾, jejich vychovatelky a hejno

⁹⁾ Ninus a Belus zakladatelé assyrské a babylonské říše. —

¹⁰⁾ Žerď se zlatým orlem na konci. Byl to symbol královské moci. —

¹¹⁾ Byla posázena mnohými drahými kameny tak, že se zdálo, že jest celá pošva z jednoho kamene. — ¹²⁾ Homolovitý klobouk. — ¹³⁾ Stadion = 125 kroků. — ¹⁴⁾ Šestiletý syn a dvě dcery, z nichž jedna stala se později chotí Alexandrovou.

kleštěnců, u oněch kmenů nijak opovrhovaných. Za nimi se vezlo tři sta šedesát pět králových souložnic, oděných s touž královskou úpravou a nádherou. Po nich neslo královský poklad šest set mezkův a tři sta velbloudů chráněných lukostřelci. Tomuto zástupu nejbližše jsouce vezly se manželky králových příbuzných a přátel, mimo to pak jely za nimi davy markytánův a záškodníkův. Nejposlednější byli, každá tlupa se svými vůdci, vojínové lehce ozbrojení, kteří zadním vjajem měli býti.

Naproti tomu kdyby byl kdo pozoroval vojsko macedonské, zcela jiný byl pohled na ně, poněvadž koně a vojínové ani zlatem, ani pestrým oděvem, nýbrž železem a mědí se trpytili. Vojsko bylo hotovo i k stání i k pochodu, pozorně nejen na rozkaz, nýbrž i na pokyn vůdce, a nebylo ani záškodníky ani zavazadly přetíženo. A pro tábor bylo dosti místa i pro vojsko dosti potravy. Tedy měl Alexander v bitvě s dostatek vojínův; Darius, kiál tak velikého množství lidu, pro těsnost místa, na kterém bojoval, užiti mohl jen malého počtu vojínů, kterým u nepřítelů pohrdal.

IV. Zatím chvátal Alexander, Abistamena v čelo Kappadocie postaviv, se vším vojskem do Cilicie ¹⁾ a přišel do krajiny, která sluje tábořem Cyrovým. Tam měl stálý tábor Cyrus ²⁾, když proti Kroesovi do Lydie táhl. Tato krajina byla vzdálena padesát stadií od průsmyku, kterým do Cilicie vcházíme; obyvatelé nazývají tento velmi těsný průsmyk Pylami (vraty), poněvadž jest svou přirozenou polohou podoben hradbě, kterou rukama stavíme. Proto Arsames, který Cilicii spravoval, uvažuje o tom, co na počátku války Memnon poradil ³⁾, na tom se ustanovil, že dobrou kdysi radu, ovšem již pozdě, vykoná. Plení tedy Cilicii ohněm a mečem, aby ji nepříteli pustou učinil; cokoli může ku potřebě býti, to hubi, chtěje zemi, které uhájiti nemohl, prázdňou a holou zůstaviti. Ale věci mnohem užitečnější bylo, těsný vstup, který Cilicii otvírá, silnou

¹⁾ V jihovýchodní Malé Asii. — ²⁾ Dle jiných Cyrus mladší, který teprve později proti svému bratru Artaxerxovi bojoval. — ³⁾ Radil, aby Malá Asie byla zpustošena a potom aby za Eufkrat ustoupili.

posádkou obsaditi a hřebenu hory, který cestu příhodně ovládal, obhájeti, odkud postupujícího dolem nepřitele beztrýsně byl by mohl buď zadržeti aneb potříti; ale takto jen několik málo lidí, kteří by stezek chránili, zůstaviv, sám ustoupil jakožto plenitel země, které od plnění měl hájiti. Proto ti, kteří tam postaveni byli, za zrazené se pokládajíce ani pohledu nepřitele sněsti nemohli, ačkoli i menší počet vojnů místa toho by byl mohl obhájeti; jestiž Cilicie dlouhým hřebenem drsného a srázného pohoří⁴⁾ obklíčena, který od moře vystupuje jakýmsi obloukem a záhybem se křiví i druhým koncem opět k protějšímu břehu zabíhá. Přes tento hřeben tam, kde nejvíce do vnitř země od moře ustupuje, jsou tři kostrbaté a velmi úzké soutěsky, z nichž jednou do Cilicie jest vcházeti. Ta část, která k moři se kloní, jest plochá a její rovinnu četní potokové rozrývají; Pyramus a Cydnus, dvě proslulé řeky, jí protékají. Cydnus jest paměti hoden nikoli šířkou vody, nýbrž svou jasností; vytékáť mírným tokem ze svých pramenův a čistá půda jej přijímá, aniž bystřice v něj se vlévají, které by tiše plynoucí vodu jeho mohly kaliti. Proto jest čistý a zároveň velmi studený, poněvadž půvabné břehy jej velmi zastíňují, a tak všude svým pramenům podoben jsa, do moře se vylévá. V oné krajině mnohé památky, od básníků v známost uvedené, starobylost zahladila. Ukazovala se tam místa, kde města Lyrnessus a Thebe stála, kde Tyfonova⁵⁾ jeskyně jest a Korycký háj, kde šafrán roste, a jiné věci, o nichž mimo pověst nic se nezachovalo.

Alexander vnikl do toho průsmyku pohoří, který Pylami slul. Když se rozhlédl po poloze míst, více než kdy jindy prý se svému štěstí obdivoval. Vyznal, že mohl samými balvany rozdrčen býti, kdyby bylo bývalo lidí, kteří by je byli na níže postupující svalovali. Po cestě mohli vojnové stěží jen po čtyřech jíti; hřeben hory visel nad cestou, která nejen úzká, ale na přemnohých místech i příkrá byla, a mnohé potoky, které z úpatí hor se prýštily, na několika místech jí rozrývaly.

⁴⁾ Pohoří Taura. — ⁵⁾ Tyfon či Tyfoeus gigant, jenž nebes dohývaje od Jova byl potřen.

Přes to rozkázal lehce ozbrojeným Thrakům⁶⁾, aby napřed šli a stezky prohledávali, aby nepřítel někde ukrytý na níže táhnoucí nevypadl. Mimo to tlupa lukostřelců hřeben pohoří obsadila; ti měli luky pohotově, byvše upozorněni, že neběží u nich o to, aby dále postupovali, nýbrž aby bojovali⁷⁾. Tímto způsobem přišlo vojsko k městu Tarsu, které tehdejší Peršané právě zapalovali, aby do tohoto bohatého města nevtrhlo. Alexander však poslal Parmeniona s tlupou lehce ozbrojenou napřed, aby požár uhasil, a sám potom, když se dověděl, že nepřátelé příchodem jeho lidu byli zahnáni, do města od něho uchovaného vkročil.

V. Jim protéká řeka Cydnus, o které jsme se krátce před tím zmínili. A tehdejší bylo právě léto, jehož vedro žádného pobřeží více než cilické slunečním žářem nerozpaluje, a nejpalčivější doba dne nastala. Krále prachem a též potem naskrze pokrytého čistá a jasná řeka lákala, aby tělo, ač ještě bylo uříceno, očistil. Tedy svlekl oblek a před očima vojska do řeky sestoupil mysl, že i se ctí mu bude, ukáže-li svému lidu, že všedním a nákladu nevyžadujícím pěstováním těla se spokojuje. Sotva že však do vody vstoupil, údy náhle mrazem počaly křehnouti a on hned potom všecek zbledl i životní teplota z celého téměř těla mizela. Jako již umírajícího sluhové do náručí berou a paměti skoro pozbyvšího do stanu odnášejí. Nesmírná zkormoucenost a téměř již smutek šířil se tábořem. Plačlivo bédovali, že za tak velikého návalu a běhu události král všech časův a vši paměti nejslavnější nikoh v bitvě a od nepřítele poražen byv, nýbrž ve vodě se umýváje smrtí byl uchvácen a zahuben. Na blízku že jest Darius stav se vítězem dřívě, než nepřítele spatřil. Jim že jest se týmiž zeměmi, které jakožto vítězové byli prošli, opět vraceti; že vše buď sami aneb nepřátelé zpustošili; že holými pouštěmi, i kdyby jich nikdo nechtěl pronásledovati, se ubírajíce hladem a nedostatkem překonání býti mohou. Kdo prý bude prchajícími rozkazy dávat? Kdo se odváží státi se Alexan-

⁶⁾ V nynější Rumelii. — ⁷⁾ Bylo jim rozkázáno, aby byli k boji připraveni.

drovým nástupcem? A kdyby i Hellespontu utíkající došli, kdo prý jim přichystá loďstvo, které by je převezlo? A opět ku králi samému útrpnost obrátivše kvílili, že takový květ mladosti, tak veliký duch, že jim král a též spoluvojn se vychvacuje a vydírá. Zatím počal dech jeho volněji prouditi a král otevřel oči i nabyv znenáhla opět vědomí kolem sebe stojící přátely poznal; a síla nemoci zdála se již tím býti zlomena, že si byl vědom velikosti zla. Ale zkormoucení ducha dorývalo na tělo; oznamoval se, že Darius v pěti dnech do Cilicie přitrhne. Bědoval tedy, že spoután jsa jemu se vydává, že tak veliké vítězství z rukou se mu vydírá a že neznámou a neslavnou smrtí ve stanu zabyne. I povolav k sobě přátely a také lékaře pravil: „Vidíte, v jak rozhodném okamžiku mne osud můj stihl. Zdá se mi, že lomoz nepřátelských zbraní až sem slyším a já, jenž sám od sebe válku jsem zdvihl, nyní k boji se vyzývám. Darius tedy, když tak zpupný list psal, s mým osudem radu bral¹⁾; avšak marně, jestliže mi volno jest dle své libosti dáti se léčiti. Na léky zdlouha působící a lékaře váhavé můj smutný stav čekati nemůže; mně jest milejší rychle zemřítí, než jen pozvolna zdraví nabývati. Protož, je-li nějaká pomoc, je-li nějaké umění v lékařích, nechť vědí, že já hledám léku ne tak proti smrti, nýbrž spíše k pozdravení se, abych mohl válku dále vésti.“ Nesmírnou starost způsobila všem tak přenáhlená nerozvážlivost. Proto každý sám o sobě počal prositi, aby spěchem nebezpečenství nezvětšoval, nýbrž své léčení lékařům svěřil; nevyzkoušené léky že jsou jim vším právem podezřelé, zvláště poněvadž nepřítel i lidi z jeho okolí k jeho záhubě penězi svádí. Dalť Darius rozhlásiti, že dá vrahu Alexandra tisíc talentů. Proto se domnívali, že se nikdo ani neodváží učiniti zkoušku s lékem, který by svou novotou zdáti se mohl podezřelým.

VI. V průvodu Alexandrově byl mezi proslulými lékaři macedonskými Filipp, rodem Akarnan, králi velmi oddaný; jemu ještě hochu jakožto průvodce a strážce zdraví přidělen jsa, miloval ho nejen jako krále, nýbrž také jako svého

¹⁾ Že mé neštěstí předvídal, na ně spoléhal.

chovance s obzvláštní vřelostí. Ten pravil, že přináší lék, jenž nikoli hned se počije, ale účinný, a slíbil, že tuto tak prudkou nemoc prospěšným nápojem odstraní. Nikomu se jeho slib nelíbil, leč tomu samému, na jehož vrub se činil. Uměl král všecko spíše snášeti nežli průtah věcí: zbraně a bitvy míhaly se mu před očima a myslil, že vítězství by dobyl, kdyby jen v čele vojska mohl státí. To ovšem těžce nesl, že měl — neboť lékař to rozkázal — lék teprv po třech dnech vypíti. Mezi tím dostal od Parmeniona, nejvěrnějšího svého dvořánina, list, ve kterém mu vzkazoval, aby Filippovi svého života nespřáhal, že jest tisícem talentův od Daria získán a slibem, že mu dá svou sestru za manželku. Tento list nesmírným neklidem srdce jeho naplnil, a cokoli mu na obě strany buď strach nebo naděje vnukala, tajně u sebe uvažoval: „Mám-li vytrvati v úmyslu píti lék, aby se, kdyby mi jed byl podán, zdálo, že ani ne bez mé viny se stalo, cokoli by se přihodilo? Mám věrnost lékaře zatratiti? Mám se tedy ve stanu dáti zahubiti? ³⁾ Však lépe jest, abych zločinem jiných zemřel, než vlastním strachem“. Když dlouho takovými protivami byl zmitán, nikomu, co mu bylo psáno, nepověděl, list svým pečetním prstenem zapečetil a pod podušku, na které ležel, položil. Za tohoto přemítání uplynula doba dvou dnů i nastal od lékaře ustanovený den, a on s číši, ve které lék rozpustil, vstoupil. Když ho Alexander uzřel, pozdvíhl se v posteli a list od Parmeniona zasláný v levé ruce drže číši přijal a neohroženě vypil. Potom dal list Filippovi čísti a při tom oči od obličejce štoucího neodvrátil domnívaje se, že by některé známky zlého svědomí v samém obličejí mohl zachytiti. Ten však list přečet spíše nevoli než strach na jevo dával i pohodiv plášť a list před postel pravil: „Můj králi, vždy sice život můj na tobě visel, ale nyní věru myslím, trvá jenom dechem tvých posvátných a velebných úst ⁴⁾. Pomluvu velezrady, která se mi vyčetla, tvé ozdravení vyvrátí;

---

¹⁾ Jakožto osobní lékař. — ²⁾ Ve prospěch této výstrahy nebo proti ní. — ³⁾ Nemocí. — ⁴⁾ Nyní mohu jen tak dlouho žítí, jak dlouho ty dýchatí budeš.

budeš-li ode mne zachráněn, i mně život dáš⁵⁾. Proto prosím a zapřísahám tě, pustě všechen strach dovol, aby lék vnikl do žil; vyjasni maličko svého ducha, kterého zajisté věrní, ale nevhodně úslužní přátelé nečasnou obavou znepokojují.“

Tato řeč krále nejenom upokojila, ale i potěšila a nadějí naplnila. Proto pravil: „Kdyby ti, Filippe, bohové byli na vůli dali smýšlení mé o tobě, kterým způsobem bys nejvíce chtěl, seznati, byl bys věru jiný volil, ale jistějšího, než kterého jsi zkusil, byl bys si nemohl ani přát. Ačkoli mi tento list byl zaslán, přece jsem pil, co jsi mi připravil; a již mi věř, že nemám větší starosti o tvou věrnost, než o své uzdravení.“⁶⁾ To promluviv, podá pravici Filippovi. Avšak síla léku byla tak veliká, že jeho účinek nařčení Parmenionovo potvrzoval. Dech proudil jen zvolna a těžce. Filipp užil ovšem všech možných prostředků: přikládal na tělo teplé obkladky, hned zase smýšlů pozbylého vůni brzo pokrmu, brzo vína křísil. A jakmile zpozoroval, že smýšlů opět nabyl, neopomenul brzo jeho matky a sester, hned zase tak velikého a blízkého vítězství mu připomínati. Jakmile však lék do žil vnikl a posilující účinek jeho v celém těle znenáhla mohl býti pozorován, nabyi nejprve duch a potom i tělo nad očekávání rychle opět své čilosti; neboť již po třech dnech, když do tohoto stavu se dostal, vojsku se ukázal. A to na Filippa právě tak chtivě pohlíželo jako na krále: každý o sobě chápal se jeho pravice a děkoval mu jako přítomnému bohu. Neboť nesnadno jest říci, nepřihlížíme-li k přirozené uctivosti onoho národa ku svým králům, na jak veliké obdivování se zvláště tomuto králi se dali, aneb jak velikou láskou k němu zahořeli. Předě vším zajisté se jim zdálo, že ničeho bez božské pomoci nepodniká; neboť, poněvadž štěstí všude mu přálo, odvážlivost v slávu se zvrátila. Také jeho věk⁷⁾ k tak velikým činům sotva vyspělý, avšak přece nadbytečně dostatečný jsa, všem jeho podnikům čest a vážnost zjednával a, co obyčejně za věc nepatrnou se

⁵⁾ Ozdravením nejenom mou čest uchráníš, ale i nový život mi dáš. — ⁶⁾ Přeji si, aby lék dobře působil, já ozdravěl a ty věrným sluhou se osvědčil. — ⁷⁾ Měl tehdyž 25 let.

pokládá, to lidu vojenskému z pravidla milejší bývá: cvičení těla s nimi samými, způsob života a obleku málo od způsobu soukromníků se lišící, vojenská podnikavost; těmito buď přirozenými aneb cvikem nabytými vlastnostmi ducha dodělal se toho, že byl stejně jak milován, tak ctěn i vážen.

VII. Ale Darius, zprávu o jeho nemoci obdržev, s tak velikou rychlostí, s jakou tak nehybné vojsko postupovati mohlo, k Eufratu pospíchal, a ač několik mostů přes něj položil, přece teprv po pěti dnech vojsko převedl, spěchaje Cilicie obsadit. Zatím Alexander zdraví opět nabyv, přitřhl k městu Solům¹⁾; toho se zmocniv a dvě stě talentů jakožto pokutu²⁾ vybrav, vojenskou posádku do tvrze položil. Tam za odpočinku a provozování her sliby za své uzdravení učiněné plně na jevo dává, s jak velikou myslí nepřátely pohrdá, pořádalť veliké hry Aeskulapovi a Minervě³⁾ na počest. Když se jim díval, dodána mu z Halikarnassa milá zpráva, že Peršané od jeho vojska v bitvě byli poraženi, a zároveň že Myndané i Kaušané⁴⁾ a obyvatelé přemnohých jiných měst oné krajiny jemu se podrobili. Proto slavnostní hry ukončiv a tábor vyzdvihnuv a přes řeku Pyramus most položiv přišel k městu Mallu a odtamtud po dvoudenním pochodu k městu Katabolu. Tam setkal se s králem Parmenio; byl napřed poslán, aby cestu lesnatou hornatinou vedoucí prozkoumal, po které k městu Issu⁵⁾ bylo proniknouti. A ten zmocniv se soutěsek oné lesnaté hornatiny i skrovnou posádku tam zůstaviv Issus od nepřátel opuštěný osadil. Odtud postoupiv a ty, kteří vnitřní část hor ve své moci měli, vypudiv všechna místa posádkami sesílil a tak cestu opanovav, jak již dříve bylo pověděno, jako vykonavatel rozkazů přišel a zároveň oznamoval, že je vyplnil. Potom král vojsko k Issu přisunul. Tam konána porada, má-li se dále postupovati, či

---

¹⁾ Město v Cilicii. -- ²⁾ Že se Peršané přidržovali. — ³⁾ Aeskulap, bůh lékařství. Minerva, bohyně moudrosti, umění, vědění a války rozumně vedené. — ⁴⁾ Halikarnassus, Myndus a Kaunus města v Karli v západní Malé Asii. — ⁵⁾ V jihozápadní části Cilicie při moři, už blízko Syrie.

má-li se tam čekati na nové vojny, o nichž bylo známo, že z Macedonie přicházejí. Parmenio byl toho mínění, že žádné jiné místo k bitvě není příhodnější. Tam totiž budou prý vojska obou králů počtem sobě rovna, poněvadž těsnost místa většího počtu vojska nepojme. Jim že jest se rovině a širým polím vyhýbati, kde by obklíčení a potom v bitvě se dvou stran potření býti mohli; že se obává, že by nebyli udatností nepřátel, nýbrž vlastní únavou poraženi; Peršané prý by nastupovali tytíž čerství, kdyby prostrannější místo osazené měli. Odůvodnění tak prospěšné rady bez odporu bylo přijato. Proto na tom se ustanovil, že v soutěskách lesnaté hornatiny ⁶⁾ nepřítel bude očekávati.

V králově vojsku žil Peršan Sisenes. Ten byv kdysi od satrapy Aegypta ⁷⁾ k Filippovi ⁸⁾ poslán a dary i vši poctou od něho vyznamenán, cizí zemi za svou vlasť zaměnil. Později šel s Alexandrem do Asie a byl mezi věrné jeho druhy počítán. Tomu odevzdal kretský vojin list zapečetěný prstenem, jehož pečeť vůbec byla neznáma. Jej poslal Nabarzanes, Dariův satrapa, a vybízel Sisena, aby vykonal něco hodného svého šlechtického rodu a svých předkův, že mu to u krále ⁹⁾ k veliké cti bude. Tento list Sisenes, ježto byl nevinný, několikrát se snažil k Alexandrovi donésti, ale poněvadž viděl, že tolika starostmi a přípravami k válce jest zahrnut, doby časem příhodnější čekaje v podezření se dal, že nějaký zločinný úmysl pojal. Neboť list dříve, než mu byl dodán, dostal se do rukou Alexandrových a ten jej přečet pečeť neznámého prstenu přitisknouti a Sisenovi dodati kázal, aby zkoušel cizincovu věrnost. A poněvadž ten po několik dní před krále nepředstoupil, zdálo se, že jej ze zločinného úmyslu zatajil, a byl proto na pochodu od Kreťanů beze vši pochybnosti z králova rozkazu usmrcen.

VIII. Zatím řečti námezdníci, které Thymodes od Farnabaza byl převzal, a již jeho ¹⁾ obzvláštní a téměř jedinou na-

⁶⁾ Asi: v těsné, úzké rovině mezi pohořím a mořem. — ⁷⁾ Králova náměstka. — ⁸⁾ K otci Alexandrovu. — ⁹⁾ Daria.

¹⁾ Dariovou.

dějí byli, k Dariovi dorazili. Ti radili úsilovně, aby zpět šel a do prostranných rovin Mesopotamie ³⁾ se obrátil, a kdyby tuto radu zamítl, aby aspoň nesčíslné voje rozdělil a nepřipustil, aby veškerá moc říše jedinou ranou ⁴⁾ osudu za své vzala. Tato rada nelíbila se spíše dvořanům královým než jemu samému; že nespolehlivá a za odplatu prodajná věrnost jejich na zradu číhá a rozdělení vojtů že přejí si jen proto, aby sami na všechny strany se rozejdouce, kdyby jim něco bylo svěřeno, to Alexandrovi vydali. Nejlépe prý se učiní, obklíč-li se celým vojskem a střelami zasypou, aby se stali budoucnosti příkladem potrestané pronevěry. Ale Darius, jsa mužem svědomitým a mírné povahy, odpověděl, že tak velikého a násilného skutku se ovšem nedopustí, aby lidi, kteří na jeho přípověď spoléhajíce k němu přišli, aby své vojny dal pobýteti. Kdo z cizích národů by mu později ještě svůj život světil, kdyby krví tolika vojtů poskvrnil své ruce? Nikdo prý pro zpozdilou radu smrti trestán býti nesmí; že by v budoucnosti nebylo rádců, kdyby radu dáti bylo nebezpečno. Konečně že oni sami od něho každodenně do rady bývají voláni a rozličná mínění pronášejí i že nepokládá se za věrnějšího, kdo moudřeji poradí. Proto kázal Řekům oznámiti, že on zajisté jim za dobrou vůli děkuje, avšak že by, kdyby v ustupování pokračoval ⁴⁾, bez pochyby celou svou říši nepřátelům vydal do rukou. Války že dobrou pověstí stojí, a o tom, kdo ustupuje, prý se myslí, že utíká. Válku pak protahovati, k tomu že není žádného rozumného důvodu. Tak velikému množství lidu, zvláště když zima již se blíží, že by se zajisté v krajině pusté a od nepřátel jako od přátel hubené potravy nedostávalo. Ani vojsk prý nemůže rozděliti vázán jsa obyčejem od předků zachovávaným, kteří veškeré válečné moci ve válkách se odvažovali. A potom prý dříve strašný a jeho ⁵⁾ nepřítomností k ještětné důvěře v sebe sama povznešený král, jakmile zpozoroval, že se blíží, z odvážlivého opatrným se stal a mezi soutěsky lesnaté hornatiny zalezl po způsobu obyčejných šelem, které

³⁾ Východně od Issa a Eufrata. — ⁴⁾ Jedinou rozhodnou bitvou.

⁴⁾ Posud Peršané před Alexandrem vždy ustupovali. — ⁵⁾ Dariovo.

lomoz mimojdoucích uslyševše v lesních skrýštech se schovávají. A již i předstráním nemoci své lidi prý klame. On však že nebude již déle trpěti, aby se bitvě vyhlýbal; že je v onom doupěti, do kterého ze strachu ustoupili, rozpakující se zahubí. Takové více honosné než pravdivé řeči pronášel. Ale peníze všecky a nejvzácnější klenoty s nepatrnou vojenskou obranou poslal do Damaska v Syrii a ostatek vojska do Cilicie vedl. V něm byly dle domácího obyčeje jeho choť a matka. Také dcery a malý synek otce doprovázeli.

Právě té noci i Alexander k průsmyku, kterým se do Syrie vchází, i Darius k tomu místu, který sluje amanskými Pylami⁶⁾, dorazil. A Peršané nijak nepochybovali, že Macedoňané opustivše Issus, kterého se zmocnili, přehají; byliť někteří ranění a nemocní, kteří voji nemohli stačiti, pochyťáni. Těm všem návodem svých dvořanů, barbarskou divokostí zuřících, ruce usekati a připáliti⁷⁾, a je potom, aby jeho vojsko poznali, vůkol voditi a když všecko s dostatek spatřili, jim svému králi kázal oznámiti, co viděli. Vyzdvih tedy tábor řeku Pinarus chystal se přejíti, na paty přehajících našlapovati hodlaje. Ale ti, jimž ruce usekal, docházejí macedonského tábora a oznamují, že Darius pochodem co možná nejrychlejším následuje. Těm jedva se věřilo. Proto vysílá král vyzvědače do pomořských krajín a káže jim vyzkoumati, zdali jest sám přítomen, či zdali některý z jeho vůdců původcem byl domnění, jakoby celé vojsko přicházelo. Když pak vyzvědači se vraceli, v dáli nesmírné množství nepřátel bylo zpozorováno. Potom ohně po celé rovině počaly svítiti a všecko jako v nepřetržitém požáru hořeti se zdálo, poněvadž nespořádaný dav hlavně za příčinou soumarů volněji se rozkládal. Tudíž poručil, aby jeho lid právě na tom místě tábor rozbil téše se, že, čeho z celého srdce si přál, právě v oněch soutěských rozhodná bitva bude svedena. Ostatně ustoupila, jak to bývá, když se blíží rozhodná doba, jeho důvěra neklidu. Báł se právě toho štěstí, jehož přízní posud tak zdárné činy vykonal, a nikoli neprávem z toho, čeho mu posud poskytl, soudil, jak měnlivé jest: že

⁶⁾ Východně od Cilicie a Issa. — ⁷⁾ Aby nezakrváceli.

jenom ještě jediná noc zdržuje počátek tak rozhodné bitvy. A opět na mysl mu připadalo, že odměna větší bývá než nebezpečnoství i že, jako pochybno jest, zdali zvítězí, tak to naprosto jisto jest, že čestně a s velikou slávou padne. Proto poručil vojínům, aby o tělesné potřeby se postarali a o třetí hlídce⁸⁾ ozbrojeni i k boji připraveni byli. Sám pak vystoupil na vrchol vysoké hory a za svitu mnohých pochodní po domácím obyčeji strážným bohům toho místa oběť přinesl. Již vojínům, jak bylo rozkázáno, třetí znamení polnicí bylo dáno a oni k pochodu i k bitvě zároveň připraveni; a majíce rozkaz rychle postupovati, dorazili při východu slunce k soustěškám, které osaditi měli v úmyslu. Vojínové napřed poslati oznamovali, že Darius třicet stadií odtud jest vzdálen. Tehdáž kázal vojsku, aby stanulo, sám pak se ozbrojil a šiky pořádal.

Dariovi přechod nepřátel oznámili poděšení venkované. Ten jedva pochopoval, že proti němu ba i táhnou, které jako prchající pronásledoval. Proto zmocnil se všech nemalý strach, byťliť spíše k pochodu než k bitvě připraveni; tož chvatem zbrani se chápali. Ale sám spěch rozbíhajících se ještě více strachu jim nahnal: jedni vystoupili na vrchol hory, aby odtamtud vojsko nepřátelské spatřili, jiní, a to většinou, navlékali koním uzdy. Vojsko nesjednocené a ne jediným velením se řídící rozmaňitým rozbrojem pomátlo všecko. Darius měl z počátku v úmyslu hřeben hory částí vojska osaditi, aby nepřítel z předu i ze zadu obklíčil, a také se strany moře, kterým pravé jeho křídlo bylo chráněno, jiné proti němu samému chtěje vyslati, aby byl svírán se všech stran. Mimo to předeslal dvacet tisíc vojínů s tlupou lukostřelcův a poručil jim, aby přes řeku Pinarus, která tekla mezi oběma vojsky, se přepravili a na voje macedonské se vrhli; toho kdyby nemohli dosti, aby na hory ustoupili a nepozorovaně zadní šik nepřátel obešli. Než tyto prospěšné úmysly zmařil osud, mocnější jsa všech úvah; neboť jedni rozkazy vyplniti ze strachu se neodvažovali, jiní je vykonali, ale marně, poněvadž, kde části chybní, celek ve zmatek se uvádí.

⁸⁾ Asi o třetí hodině ranní.

IX. Sešikováno pak bylo vojsko tímto způsobem: Nabar-zanes chránil s jízdou pravého křídla, sesílen jsa asi dvaceti tisíci prakovníkův a lukostřelců. Tamtéž velel Thymodes třiceti tisícům řecké pěchoty za mzdu najaté. Ta byla beze vši pochybnosti jádrem vojska, tlupa macedonskému šiku udatnosti se rovnající. Na levém křídle měl Thessal Aristomedes dva tisíce cizinské pěchoty. Nejbojovnější kmeny postavil do zálohy. S králem samým, který v témž křídle boje účastniti se chtěl, bylo tři tisíce vybraných jezdců obvyklé jeho tělesné stráže, a čtyřicet tisíc pěšího vojska. Za nimi byli hyrkanští a medští jezdci; těm nejbliže jezdci ostatních kmenů, opodál za nimi v pravo a v levo postaveni jsouce. Před tímto tak, jak prave-no bylo, uspořádaným vojem šlo šest tisíc lukostřelcův a prakovníků. Co v oněch soutěskách bylo přístupno, všecko voje vyplňovaly, a křídla s jedné strany až hřebenu hor, s druhé pak strany až k moři dosahovala. Manželka a matka králova i ostatní družina žen byly ve středním šiku.

Alexander postavil v čelo falangu, nad níž u Macedoňanů nic nebylo mocnějšího. Na pravém křídle stál Nikanor, Parmenionův syn; jemu nejbliže vůdcové jednotlivých vojev Coenos, Perdikkas, Meleager, Ptolomacus a Amyntas. Na levém křídle, které až k moři se táhlo, byli Kraterus a Parmenio, ale Kraterus byl Parmenionovi podřízen. Jezdci byli na obou křídlech rozestaveni; pravého hájili Macedoňané společně s Thessaly, levého pak Peloponnesané. Před tento šik postavil tlupu prakovníků, k nimž připojil lukostřelce. Také Thessalové a Kreťané byli v předním voji, jsouce taktéž jen lehce ozbrojeni. Proti těm však, kteří od Daria napřed posláni byvše hřeben hory osadili, vyslal Agriany, kteří teprve nedávno z Thracie byli převezeni¹⁾. Ale Parmenionovi poručil, aby šik co možná nejdále k moři posunul, aby byl tím vzdálenější od hor, které nepřítel osadil. Ale ten ani postupujícím²⁾ v cestu se postaviti, ani těch, kteří jej přešli³⁾, obklíčiti se neodváživ, nejvíce pohledem na prakovníky jsa poděšen, na útěk se dal, a to bezpečnost zajistilo pravému křídlu Alexandrovu, za něž se obával,

¹⁾ Po lodích. — ²⁾ Agriandm. — ³⁾ Pravé křídlo Alexandrovo.

aby se shora nebylo napadeno. V každé řadě byli jen třicet dva ozbrojenci, neboť soutěsky nedopouštěly, aby šik více se rozšiřoval. Dále však rozsedliny hor znenáhla počaly se šířiti a prostrannějšího místa poskytovati tak, že nejen pěší vojsko v obyčejném pořádku postupovati, nýbrž i jízda na strany mohla vyjížděti.

X. A již se obě vojska na dohled k sobě přiblížila, ale ještě z dostřelu byla, když Peršané první do nezřítzeného a hrozného křiku se dali. Ten byl i od Macedoňanův opětován a větší zdál se býti, než dle počtu vojska bylo by se souditi dalo, poněvadž se od hřebenů hor a nesmírných hvozdův odrážel; neboť okolní lesy a skály, byť sebe slabší hlas přijaly, vždy silnějším zvukem odpovídají. Alexander jel v čele vojska, často svůj lid rukou zdržuje ¹⁾, aby se nerozčilil a s dechem, přílišným spěchem z míry rozprouděným, do boje se nepouštěl. A kdykoli některý voj objížděl, rozličnou řečí, jak se k smýšlení každého právě hodilo, vojiny oslovoval. Macedoňanům, vítězům v tolika válkách v Evropě vedených, již spíše svým než jeho popudem se vypravili, aby Asii a nejbzdálenější krajiny východu podmanili, osvědčenou jejich udatnosť připomínal. Oni že jsou osvoboditeli oboru zemského a že, jakmile překročí mezníky Herkulovy a Bakchovy ²⁾, nejen Peršany, ale i všecky ostatní národy svému panství podrobí. Baktrie a Indie ³⁾ prý se stanou macedonskými provinciemi. Nejmenší jest, co nyní vidí, ale vítězstvím vše že se stane přístupným. Že nebudou budoucně na strmých skalách Illyrie a na balvanech Thracie konati neplodnou práci, kořist celého východu prý se jim nabízí. V budoucnu že sotva třeba bude mečů, celé vojsko vlastní zděšeností se kolisající puklami že může býti zahrnáno. Kromě toho byl jeho otec Filipp, vítěz nad Atheňany, na pomoc volán a obraz nedávno dobyté Boeotie i jejího hlavního města s prstí srovnaného ⁴⁾ před oči jim staven. Nad to připomínal řeky Granika, tolika měst buď dobytých aneb na milost

¹⁾ Rukou znamená dáváje, aby zvolna postupovali. — ²⁾ Herkules a Bakchus přišli až do Indie. — ³⁾ Baktrie jižně od Sogdiany při řece Oxu; jižně od ní byla Indie při řece Indu. — ⁴⁾ Theb.

a nemilost jim se podavších, a že vše, cokoli za jejich zády bylo, povaleno a jim podrobena jest. Kdykoli přijel k Řekům, připamatoval jim, že od těchto kmenů války proti Řecku pozdvihovány byly dříve zpučností Dariovou, potom Xerxovou, kteří na nich vody a země žádali, aby jim, když by se vzdali, nezůstavili ani hltu vody, ani obyčejných pokrmů. Také vypravoval, že od nich chrámy bouráním a ohněm byly zničeny a jejich města dobytá a smlouvy na božských a lidských právech se zakládající rušeny. Illyrům pak a Thrakům, kteří loupežemi živiti se uvykli, kázal, aby patřili na šiky nepřátel zlatem a nacheť se třpytící a kořist (jim), nikoli zbraně (proti nim) na sobě nesoucí: aby šli a s nebojovných žen ⁶⁾ zlato jakožto mužové strhali a drsné hřebeny svých hor a holé i ustavičnými mrazy stuhlé stráně za úrodné nivy a role perské zaměnili.

XI. Již na dostřel se přiblížili, když perští jezdci divoce na levé křídlo nepřátel narazili; neboť Darius přál si bitvou jízdy boj rozhodnouti domnívaje se, že falanx jest jádrem macedonského vojska. A již bylo i pravé křídlo Alexandrovo obklíčeno. Když to macedonský král spatřil, kázal dvěma četám jezdcův u hřebenu hory stanouti a ostatní rychle do středu rozhodné bitvy převedl. Potom thessalské jezdce ze šiku odved poroučí jejich veliteli, aby nepozorovaně zadní část svého vojska obešel, s Parmenionem se spojil a jeho rozkazy rázně vykonal. A již ti, kteří do středu Peršanů byli vysláni, ač byli se všech stran obklíčeni, znamenitě se drželi, avšak těsně vedle sebe stojíce a takřka souvisíce, kopími rozháněti se nemohli; ta jakmile byla z rukou vyhozena, sbíhající se zamotávala se, a jen některá s nepatrným nárazem aneb docela bez účinku na nepřitele, většinou nic mu neškodíce, na zemi padala. Jsouce tedy nuceni z blízka bojovati, ihned meče tasili. Tehdáž ovšem mnoho krve bylo prolito, neboť vojska tak blízko sebe stála, že štíty o štíty tloukla, meči do obličejů mřila. Tehdáž nebylo možná bázlivému nebo zbabělému ustoupiti; srazivše se muž s mužem, jakoby jednotliví proti sobě bojovali, na témž

⁶⁾ Nazývá je ženami pro jejich bázlivost.

místě stáli tak dlouho, až vítězstvím cestu si razili. Tedy potom teprve postupovali, když byli nepřítel porazili. Avšak unavení naráželi pořád na čerstvé protivníky, a ranění nemohli, jak to jindy bývá, ze šiků vystupovati, poněvadž z předu nepřítel na ně dorážel a ze zadu vlastní lidé je tiskli. Alexander konal ne více jako vůdce než jako prostý voják své povinnosti, dychtě po větší cti a chvále padlého krále ze zbroje vyzouti ¹⁾. Darius zajisté na voze vysoko vynikal jsa převelikou pobídkou i svým, aby ho chránili, i nepřátelům, aby naň dotrali. Proto jeho bratr Oxathres vida, že Alexander naň doráží, jezdce, jimž velel, před samý vůz králův postavil. Ten zbraněmi a silou těla nade všechny ostatní vynikaje, udatností však a oddaností ku králi od málo koho jsa překonáván, v oné bitvě zajisté se vyznamenal; neboť jedny neopatrně dotírající porazil, jiné pak na útěk obrátil. Ale Macedoňané, kteří při králi byli, vzájemným povzbuzováním se posilnění jsouce s ním samým do zastupu jezdců ²⁾ vrazili. Tehdáž věru byla porážka podobná úplné záhubě. Kolem vozu Dariova leželi nejvznešenější vůdcové, před očima královými slavnou smrtí zahynuvše, všichni s obličejí k zemi obrácenými, jak bojující právě byli padli, na přední části těla rány obdrževše. Mezi nimi poznáni Atizyes, Rheomithres a Sabaces, satrapa Aegypta, vůdcové velikých vojsk; kolem nich byla hromada méně známých vojáků pěších i jezdců nakupena. Ovšem i z Macedoňanů ne sice mnozí, ale zajisté nej- udatnější byli pobiti; také Alexandrovo stehno bylo koncem meče lehce poraněno. A již sami koně, kteří Daria táhli, oštěpy pobodaní a bolestí zdivočelí jha setřásati a krále z vozu počali vyklopovati, když on boje se, aby se za živa do moci nepřátelské nedostal, seskočil a na koně, který za tím právě účelem byl za ním veden, vyzdvižen byl, i odznaky královské důstojnosti, aby prchajícího neprozradily, hanebně odhodiv. Potom ovšem i ostatní na všechny strany strachem prchají a kudy každému cesta k útěku byla volná, se protloukají odhazující zbraně, kterých se krátce před tím k ochraně svých těl chopili; tak

¹⁾ Aby Daria usmrtil, jemu zbroj svlekl a sám se jí oděl. —

²⁾ Oxathrových.

velice hrůza i pomocných prostředků se děsí. Prehajtci pronásledovala jízda od Parmeniona vyslaná a náhodou právě k tomuto křídlu³⁾ všichni na útěku jsoucí byli strženi. Ale na pravém křídle Peršané na thessalské jezdce velmi dotírali. A již byla jedna četa hned při počátku útoku pošlapána, když Thessalové rychle své koně obrátivše a se rozptýlivše potom opět do bitvy se vracejí a nepřátely důvěrou ve vítězství roztroušené a nespořádané nesmírnou sečí potírají. Koně i jezci perští, množstvím plíšků⁴⁾ obtěžkáni jsouce, toho způsobu bitvy, který nejvíce na rychlosti se zakládá, těžce se podjímalí; neboť v obracení svých koní Thessalové bez odporu je předstihovali.

Když zpráva o této šťastné bitvě Alexandra, který po tu dobu neodvážil se nepříteli pronásledovati, došla, potom na obou křídlech jsa vítězem, na prehajtci počal doléhati. Sotva více než tisíc jezdců krále následovalo, když nesmírné množství nepřátel padalo. Než kdo medle buď ve vítězství nebo na útěku voje počítá? Byli tedy hnáni od nepatrného počtu jako stádo ovcí, a týž strach, který je nutil utíkatí, utíkající zadržoval. Ale Řekové, kteří na straně Dariové byli a jichž vůdcem byl Amyntas (ten byl Alexandrovým vůdcem, ale tehdež přeběhlíkem), od ostatních odtržení prehajtci nic zajiště podobni nejsou⁵⁾ z boje vyvázli. Barbarové na zcela protivné strany se rozutekli: jedni, kudy přímá cesta vedla do Persidy, někteří hleděli oklikou ku strmým skalám a skrytým horským hvozďům se dostatí, málo kteří do Dariova tábora. Ale vítěz i do toho byl vnikl, oplývajícího v pravdě vším bohatstvím. Velikou sílu zlata a stříbra, pomůcku nikoli k válce, nýbrž k nádheře, rozebrali vojínové. A poněvadž více uchvacovali; než mohli unéstí, byly cesty daleko široko posety nepatrnějšími věcmi, jimiž u srovnání s lepšími v lakotě své byli pohrdli. A již se dostali k samým ženám, s nichž ozdoby, čím dražší byly, tím násilněji byly strhovány: ani jich těl násilí a vilnost nešetřila. Nářkem a povykem⁶⁾ všeho druhu, jak

³⁾ K levému. — ⁴⁾ Z nichž se jejich odění skládalo. — ⁵⁾ Poněvadž v pořádku ustupovali. — ⁶⁾ Nářek o poražených, povyk o vítězích.

komu osud sedl, tábor naplnili a nescházelo na žádném druhu zla, poněvadž ukrutnosť a zvláše vítězova všech stavův a každého stáři se zmocnila. Tehdáž zajisté tvárnost nestálého štěstí mohla dobře býti pozorována, poněvadž tíž lidé, kteří Dariovi stan vši skvostnosti a nádherou opatřili a vyzdobili, téhož právě dne pro Alexandra, jako pro svého dřívějšího pána, jej v dobrém stavu a řádu udržovali. Neboť toho jediného vojínové ⁷⁾ se nedotkli, zachovávajíce způsob tak obvyklý, aby přijali vítěze ve stanu poraženého krále.

Ale oči a pozornost všech obrátily na se zajatá matka a choť Dariova, ona nejenom svou důstojností, nýbrž i věkem ctihodná, tato krásou postavy, která ani takovým neštěstím nebyla porušena. Ta vzala na klín synka ještě ne šestiletého, jenž svým rodem tak velikého štěstí nadíti se mohl, jak veliké jeho otec krátce před tím ztratil. Ale ku klínu staré babičky tulily se dvě odrostlé dívky, ne toliko svým, ale i jejím zármutkem zdrcené. Kolem nich stálo nesmírné množství vznešených paní s rozčuchanými vlasy a s rozervaným rouchem, dřívější úpravy nedbajících, jež královnami a paními nazývali, kterážto jména jim dříve skutečně příslušela, ale tehdáž již nikolivěk. Ty ptaly se, na svou vlastní nehodu zapomenuvše, na kterém křídle byl Darius a jaký konec bitva měla; tvrdily, že nejsou zajaty, král-li ještě žije. Ten však koně často méně dále a dál prchal.

V bitvě však sto tisíc perských pěších a deset tisíc jezdců padlo. Ale se strany Alexandrovy byli pět set šedesát čtyři ranění, z pěchoty celkem tři sta a dva pohřešování a sto padesát jezdců pobito. Tak nepatrnou oběť stálo tak ohromné vítězství!

XII. Král však pronásledováním Daria unaven jsa a když se i připozdívati počalo a naděje nebylo, že ho dohoni, do tábora přijel od svých krátce před tím dobytého. Potom přátely, s kterými nejdůvěrněji obcoval, kázal pozvati, neboť kůže stehenní toliko na povrchu sedřená nevadila mu hostině přítomnu býti . . . když ¹⁾ náhle z vedlejšího stanu žalostný křik

⁷⁾ Macedonští.

¹⁾ Schází věta: A již počali hodovati, když . . .

s úpěním a bédováním u barbarův obvyklým smíšený hodu-
jící poděsil. Také četa, která u stanu králova na stráž
byla bojce se, aby to nebylo počátkem většího hnutí, počala
se zbrojiti. Příčinou náhlého zděšení bylo, že matka a man-
želka Dariova se zajatými vznešenými paními krále s nesmír-
ným lkáním a úpěním oplakávaly, poněvadž se domnívaly, že
byl usmrcen. Jeden ze zajatých kleštěnců totiž, který právě
před jejich stanem stál, plášť, který Darius, jak krátce před
tím bylo pověděno, byl odhodil, aby dle oděvu nebyl poznán,
v ruce toho zpozoroval, který jej našel a nesl, a mysle, že
s usmrceného krále byl stažen, nepravou zprávou o jeho smrti
byl přinesl. Když Alexander o tomto omylu žen se dověděl,
zaplakal prý nad osudem Dariovým a nad jejich láskou k němu.
Nejprve poručil Mithrenovi, který Sardy mu zradil a který
perské řeči byl znalý, aby šel jich potěšit. Později poslal boje
se, aby zrádce²⁾ hněv a bolest zajatých paní neobnovil, ze
svých dvořanů Leonnata a poručil mu oznámiti jim, že žijícího
krále mylně oplakávají. Ten přišel s nemnohými ozbrojenci
k stanu, ve kterém zajaté paní byly, a kázal jim oznámiti,
že byl od krále k nim poslán. Ale jakmile ti, kteří u vchodu
stáli, spatřili ozbrojené, domnívajíce se, že veta jest s paními,
do stanu běží křičíce, že poslední hodinka jim uhořela a že
lidé byli vysláni, aby zajaté usmrtili. Proto, poněvadž jim ani
přístupu zameziti nemohli, ani jich předpusťiti se neodvažovali,
neodpověděvše mlčky zvuče vítězovy vyčkávali. Leonnatus
dlouho na někoho čekal, kdo by ho uvedl, a když nikdo se
neodvažoval vystoupiti, zůstaviv družinu u vchodu do stanu
vejde. To právě paní polekalo, poněvadž se zdálo, že ne-
připuštěn byv k nim se vedral. Proto matka a manželka Da-
riova padše k jeho nohám počaly prositi, aby jim dříve, než
by usmrceny byly, Dariovu mrtvolu podle domácího způsobu
dovolil pohřbiti; až vykonají poslední službu králi povinnou,
potom že rády chtějí umřít. Ale Leonnatus odpověděl, že Da-
rius žije a ony samy že nejenom bez úrazu, nýbrž i co do

---

²⁾ Mithrenes, zrádce Sard, města v Lydii v Malé Asii.

nádhery dřívějšího stavu svého zůstanou královnami. Potom teprve Dariova matka svolila, aby byla pozdvižena.

Alexander následujícího dne vojny, jichž mrtvoly našel, pečlivě pohřbiv kázal, aby také nejvznešenějším Peršanům táž pocta byla prokázána, a Dariové matce dovolil, aby, koho by chtěla, pohřbila po domácím způsobu. Ta řídíc se svým okamžitým postavením jen několik málo blízkých příbuzných dala pochovati domnívající se, že náklad na pohřby, kterými Peršané poslední poctu zemřelým prokazují³⁾, mohl by nelibým býti, když vítězové nikoli nádherně se spalují. Když pak mrtvoly padlých s náležitými obřady byly pohřbeny, vyslal k zajatým paním posly, by jim oznámili, že sám přichází, a brzo potom, svou družinu před vchodem zůstaviv, s Hefaestionem do stanu vstoupí. Ten byl králi ze všech přátel daleko nejmilejší, byl s ním zároveň vychován a svědkem všech jeho tajností; také neměl nikdo jiný práva otevřeně ho napomínati. Toho však tak užíval, že se spíše zdálo, že jest mu to od krále dovoleno, než od něho sobě osobováno; a jako byl s králem téhož věku, tak postavou těla nad něj vynikal. Proto královnny myslice, že on jest králem, svým způsobem svou úctu mu prokazovaly. Když pak potom zajatí kleštěnci jim ukazovali, kdo Alexandrem jest, padla Sisigambis k jeho nohám omlouvající se, že neznala krále, poněvadž ho nikdy dříve nespátřila. Tu rukou pozdvihuje pravil král: „Nemýlila jsi se, matko, neboť i tento jest Alexandrem.“ Kdyby byl mohl tuto vládu nad sebou až do konce svého života zachovati, věru bych myslil, že byl šťastnějším, než se býti zdál, když Bakchovu vítězoslávu⁴⁾ napodobil, od Hellespontu až k Indskému oceanu vítězně prošel. Pak by byl pýchu a zlobivost zajisté překonal, zlé vlastnosti nepřekonatelné; pak by se byl zdržel vražd přátel uprostřed kvasů, a byl by se ostýchal muže válkami proslavené i přemahatele tolika národů bez výsledku usmrčovati. Ale tehdáž ještě štěstí jeho srdce nebylo opojilo. Proto ho z počátku tak mírně a rozmyslně užíval; ku konci nemohl

³⁾ Macedoňané mrtvoly spalovali, Peršané je pochovávali — ⁴⁾ Sr. kap. 9.

jeho velikostí již vládnouti. Tehdáž ovšem tak se zachoval, že všechny dřívější krále překonal i zdrželivostí i milostivostí. Ku královým dcerám, pannám zvláštní slíbenosti, tak bezúhonně se choval, jakoby samy s ním měly téhož otce; manželce jeho, kterou žádná vrstevnice tělesnou krásou nepředčila, sám žádného násilí neučinil, tak že naopak s největší péčí o to se postaral, aby zajatým nikdo neublížil; skvosty všechny jim kázal vrátiti a vůbec zajatým z nádhernosti dřívějšího jejich postavení nic nescházelo, leč vědomí královské důstojnosti. Proto pravila Sisigambis: „Králi, hoden jsi, abychom ti přály toho, čeho jsme kdysi přály našemu Dariovi⁵⁾, aniž zasluhuješ, abychom ti záviděly, jenž jsi tak velikého krále nejenom přízni štěstí, nýbrž i mírností předčil. Ty ovšem mne matkou a královnou zověš, avšak já se tvou služebnictví býti pokládám. Já náležitě oceňuji i svrchovanost svého dřívějšího štěstí, i nynější jařmo snášeti umím; tobě prospívá stanoviti, jak veliká moc tobě proti nám přísluší, chceš-li, aby to spíše milostivostí než ukrutností bylo osvědčeno.“ Král jim kázal dobré mysli býti. Dariova syna vzal na ruku a ten nic se neulekl pohleděv na muže, jehož po tu dobu neviděl, nýbrž šlji jeho rukama objal. Proto král neohroženosti hochovou jsa dojat na Hefaeotiona pohlížeje pravil: „Jak velice bych si přál, aby Darius něco z této povahy byl měl?“⁶⁾ Pak ze stanu vyšel.

Potom tři oltáře na břehu řeky Pinara Jovovi, Herkulovi a Minervě zasvětiv, do Syrie⁷⁾ táhne, Parmeniona do Damaska, kde byl králův poklad, předešlav.

XIII. Ten když se dověděl, že ho tam Dariův satrapa předešel, boje se, aby skrovným počtem jeho vojnů nebylo pohrdáno, na tom se ustanovil, že větší tlupu dá přivésti. Než náhodou narazil na vyzvědače od něho napřed poslané rozený Mard¹⁾, který Parmenionovi, k němu přiveden byv, list odevzdal Alexandrovi od správce Damaska zasláný, a přidal, že hodlá mu vydati všechny královské svršky i s penězi. Parmenio káže

⁵⁾ Přáli mu, aby věčně žil. — ⁶⁾ Aby byl také udatný a neohrožený. — ⁷⁾ Východně od Issa při obou březích Eufrata.

¹⁾ Mardové při Chvalinském moři.

ho zatknouti a stříci, i otevře list, v němž bylo psáno, aby Alexander některého ze svých vůdců s nepatrnou tlupou záhy vyslal, jemuž by vydal, cokoli král pod jeho ochranou zůstavil. Proto^{*)}, přidav Mardovi průvodce, k zrádci ho zpět pošle. Ale ten strážcům z rukou unikl a před východem slunce do Damaska přišel. Tato událost Parmeniona z počátku znepokojovala, poněvadž se obával nástrah, a proto na neznámou cestu bez vůdce nastoupiti se neodvažoval. Avšak spoléhaje na štěstí svého krále, káže schytati venkovany za účelem, aby byli vůdci na cestě. Ti když záhy byli shledáni, čtvrtého dne přišel k městu, když náměstek již se obával, že mu nebylo uvěřeno. Proto, jakoby na městské ohrady málo spoléhal, ještě před východem slunce králův poklad, který Peršané nazývají gazou, a nejlepší skvosty káže vynésti, útěk předstíraje, skutečně však proto, aby kořist vydal nepříteli. Z města odcházejícího následovalo mnoho tisíc mužův a žen, zástup všem politování hodný kromě toho, jehož poctivosti byl svěřen. Neboť aby mzda za zradu byla tím větší, chystal se nepříteli vydati kořist milejší nad všechny peníze, vznešené muže, manželky a děti Dariových satrapů, mimo to vyslance řeckých měst, jež Darius, jako v nejbezpečnější tvrzi, v rukou zrádce zůstavil. Gangaby nazývají Peršané nosiče břemen. Ti nemohouce zimy snésti (vichřice totiž snih v hojnosti byla rozmetala a země byla tehdaž mrazem stuhlá) zlatem a nachem ozdobené šaty, které nesli zároveň s penězi, na se obléknou, poněvadž nikdo se neodvážil tomu zabrániti, když královo neštěstí i nejnepatrnějším lidem smělé chování k němu připouštělo. Poskytovali tedy Parmenionovi tvářnosti značného vojska. Proto s větší bedlivostí své lidi jako k nějaké řádné bitvě několika málo slovy povzbudiv, káže koně ostruhami pobodnouti a prudkým útokem na nepřítel udeřiti. A nosiči odhodivše břemena ze strachu na útěk se dají a i ozbrojenci, kteří je provázeli, týmž strachem puzeni jsouce zbraně odvrhnou a po známých pobočních cestách jnou se prchati. Náměstek králův stavě se, jakoby i sám byl polekán, všecko

---

^{*)} Protože obsah listu s jeho výpovědí se shodoval.

hrůzou naplnil. Po celé rovině ležely královny statky, ony peníze, které jakožto hojný žold pro vojiny byly sebrány, ony skvosty tolika slovutných mužů, tolika vznešených paní, zlaté nádoby, zlatá udidla, stany královským přepychem ozdobené, také vozy od svých lidí opuštěné plné nesmírného bohatství, pohled i kořistcům smutný, kdyby lakotu vůbec něco stavilo. Byloť věci po tolik let za nesmírného a víru převyšujícího štěstí nahromaděné dílem naprosto rozedrané, dílem do bláta pohroužené viděti; ruce kořistcích nestačily kořist sbírat. A již i k těm se přišlo, kteří první na útěk se dali. Ženy šly většinou pěšky, malé děti za sebou táhnouce; mezi nimi byly tři dívky, dcery Ocha, jenž před Dariem kraloval, které již před léty s důstojenství otcova změnou věcí byly svrženy, ale tehdaž neštěstí jejich osudu ještě ukrutněji přitěžovalo. V témž zástupu byla také choť téhož Ocha a dcera Oxathra (ten byl Dariův bratr) a choť Artabaza, prvního dvořana, a jeho syn, jemuž Ilioneus říkali. Také choť Farnabaza, kterému král vrchní velitelství nad mořským pobřežím svěřil, a jeho syn byli zajati, potom tři dcery Mentorovy a nejslovutnějšího vůdce Memnona choť a syn; vůbec byl sotva který dům dvořanův tak veliké pobromy prost. Kromě těch zajati byli Lacedaemoňané a Atheňané, kteří věrnost spojencům zrušivše, Peršanů se přidržovali, Aristogiton, Dropides a Ifikrates, mužové mezi Atheňany rodem i pověstí daleko nejslavnější, Lacedaemoňané Pausippus a Onomastorides s Monimem a Kallikratidem; i ti byli doma proslulými. Souborní raženého zlata rovnal se dvěma tisícům šesti stům, cena zpracovaného stříbra šesti stům talentů. Mimo to bylo třicet tisíc lidí se sedmi tisíci soumarů břemena na hřbetech nesoucích zajato. Ostatně bohové, často pozdní mstitelé, tehdaž zrádce tak velikých pokladů již v krátké době stihli zaslouženým trestem; neboť jeden z jeho důvěrníků, který královi důstojnost i v takovém jeho stavu měl v uctivosti, hlavu usmrceného zrádce k Dariovi přinesl, útěchu zrazenému v pravý čas přišlou; neboť jednak potrestal nepřitele, jednak viděl, že paměť jeho velebnosti ze všech srdcí ještě nevytizela.

obou králů. Konečně po tuhém boji přechá Darius a Alexander ho pronásleduje. — 16. Na levém křídle vítězí konečně Parmenio. Peršané přechají na všechny strany zápasíce s mnohými nesnáze. Mazaus táhne do Babylona. Alexander vrací se do tábora. Peršanů padlo čtyřicet tisíc, Macedoňanů jenom tři sta; někteří macedonští vůdcové byli raněni.

I. Darius, před krátkou ještě dobou král tak velikého vojska, který spíše jako u vítězoslávě než jako bojovník vysoko na voze bitvu byl podnikl, přechal krajinami, které krátce před tím nesmírnými voji naplnil, nyní již prázdnými a neobyčejnou osamělostí pustými. Skrovný počet krále provázal, neboť jednak ne všichni stejným směrem dali se na útěk, jednak nemohli koně, poněvadž umdlávali, běhu těch, které král občas střídal, stačiti. Konečně přijel do Onch¹⁾, kde ho čtyři tisíce Řekův přijalo. Přes to o nic váhavěji k Eufratu spěchal mysle, že to teprve bude jeho, co rychlostí dřívě²⁾ bude moci zaujmouti.

Ale Alexander rozkázav Parmenionovi, který u Damaska kořisti dobyl, aby jí a zajatých bedlivě strážil, postavil jej v čelo Syrie³⁾, kterou Coelosyrii nazývají. Syrové nejspíše válečnými pohromami po tu dobu valně mořeni, novou vládu zavrhovali, ale byvše záhy podrobeni, poslušně rozkazy vykonávali. Také ostrov Aradus⁴⁾ králi se vzdá. Pomorský břeh a větší část krajiny i dále od moře se prostírající měl tehdyž v držení král tohoto ostrova Strato; toho když ve svou moc přijal, k městu Marathu⁵⁾ se hnul. Tam mu byl dodán list Dariův, kterým byl velmi uražen, poněvadž byl zpupně psán; obzvláště ho mrzelo, že Darius k svému jménu královský titul připojil, ale nikoli také ku jménu Alexandrovu. A také spíše žádal než prosil, aby mu, vezma peněz, kolik by celá Macedonie mohla pojmouti, vrátil matku, choť a děti jeho. O říši aby s ním rovným bojem bojoval. Je-li ostatně

¹⁾ Neznámé místo. — ²⁾ Než Alexander. — ³⁾ Syrie ve smyslu širším i země nad Eufratem a Tigridem položené (Assyrie). Coelosyrie = její jihozápadní část při moři ležící. — ⁴⁾ Blízko břehu severně od Damaska. — ⁵⁾ Na pevnině severně a blízko u Arada.

s to, aby přijal moudřejší radu, nechť otcovskou říší spokojen jsa, z území cizí říše ustoupí a spojencem i přítelem jeho se stane. Za této podmínky že jest ochoten jistotu zachování slova dáti a přijmouti. K tomu odpověděl Alexander asi v tento smysl: „Král Alexander Dariovi pozdrav posílá. Darius, jehož jméno jsi přijal⁶⁾, Řeky, kteří na pobřeží Hellespontu obývají, a řecké osady ionské pohromami všeho druhu zpustošil, potom s velikým vojskem se přeplavil a válku proti Macedoňanům a Řekům pozdvihl. Po něm přišel Xerxes z téhož kmene s voji bohopustých barbarův, aby nás dobýval; ten v námořní bitvě⁷⁾ byv poražen aspoň Mardonía v Řecku zůstavil, aby i nejša tam města hubil a venkov ohněm pustošil. A kdo medle neví, že můj otec Filipp byl zabit od těch lidí, které slibem ohromné summy peněz porušili lidé vaši? Vy v pravdě ohavné války podnikáte a, ačkoli zbraně máte, na hlavy nepřátel odměny ustanovujete, jako nedávno ty, král tak velikého vojska, vraha proti mně za tisíc talentů jsi chtěl najmouti. Odrážím tedy válku a nepozdvihuji ji. A i sami bohové lepší věci se přidržují; velikou část Asie sobě jsem podmanil, tebe samého v bitvě porazil. Ačkoli jsi tedy ničeho ode mne neměl dosti, ježto jsi mi ani prava válečného nezachoval, přece ti slibuji, že, jestliže ke mně přijdeš jako pokorný prosebník, i matku i manželku i děti bez výkupného obdržíš. Umím i vítězit i poražené dobrým obmyšletí. Bojíš-li se však sebe mně svěřiti, dám ti svou záruku, že beze vši ujmy ke mně přijdeš. Ostatně, až mi zase psáti budeš, nezapomínej, že netoliko králi, ale i svému⁸⁾ králi píšeš.“ S tímto listem byl Thersippus k němu odeslán.

Potom do Foenicie sestupuje v město Byblos⁹⁾ se uvázal, které se mu na milost a nemilost vzdalo. Odtamtud přišel k Sidonu¹⁰⁾, městu stářím a dobrou pověstí zakladatelů¹¹⁾ proslulému. Tam vládl Strato, Dariovou mocí jsa podporován. Ten se mu však zdál, poněvadž se mu spíše vůlí obyvatelstva

⁶⁾ Dříve se jmenoval Kodomannus. — ⁷⁾ U ostrova Salaminý. —

⁸⁾ Poněvadž části Dariovy říše válkou již dobyt. — ⁹⁾ Nyní Esbile nebo Dschibile. — ¹⁰⁾ Nyní Saida. — ¹¹⁾ Sidon a Tyrus založil Agenor, otec Kadměv.

než svou vlastní poddal, vlády nehodným býti a proto Hefaestionovi zůstavil, aby králem ustanovil, koho by měl ze Sidoňanů této důstojnosti za nejhodnějšího. Hefaestionovými hostiteli byli dva mladí, mezi svými¹²⁾ slovatní mužové; ti, když jim královský trůn byl nabídnut, pravili, že dle domácího obyčeje na trůn nikdo nemůže nastoupiti, leč kdo pochází z královského rodu. Hefaestion pak, podiviv se jejich velikomyslnosti, která tím pohrdala, čeho by se jini i ohněm a mečem¹³⁾ domáhali, pravil: „Blaze vám, již první jste poznali, oč větší věci jest vládu odmítnouti než přijmouti. Ostatně jmenujte někoho z královského rodu, jenž by byl pamětliv, že vládu obdržel z vašich rukou.“ A oni, ačkoliv pozorovali, že mnozí po tak veliké důstojnosti baží úsilovně a proto jednotlivým přátelům Alexandrovým z přílišné žádostivosti vlády pochlebují, usoudili, že trůnu nejhodnějším jest jistý Abdalonymus, jenž ovšem jen zdaleka s královským rodem byl spřízněn, ale pro nedostatek zahrady v předměstí za nepatrnou mzdu vzdělával. Příčinou jeho chudoby byla jeho poctivost. On zabrán jsa do své denní práce o lomozu zbraní, který celou Asii otřásal, ničeho nevěděl. Tu náhle vstoupí ti, o nichž právě řeč byla, s odznaky královského roucha do zahrady, již Abdalonymus, neplodné byliny pleje, právě vyčišťoval. Když pak ho jakožto krále pozdravili, pravil jeden z nich: „Tento šat, který v mých rukou vidíš, za tvůj špinavý oblek tobě jest zaměnění. Umyj si tělo špinou a ohavnou šeredí nepleché; buď myslí královské a přenes do stavu, kterého jsi hoden, tuto svou skromnost. A až na královské stolici budeš seděti, pánem jsa nad životem a smrtí všech občanů, buď pamětliv oděvu, ve který oblečen jsa vládu dostáváš, ba spíše pro který jí nabýváš.“

Věc tato zdála se Abdalonymovi snu podobna býti a proto opětně se tázal, jsou-li s dostatek zdravého rozumu, ani se mu tak směle posmívají. Ale když s rozpakujícího se nečistota byla smyta a roucho nachem a zlatem okrášlené naň vloženo a oni věrnost mu přísahali, tu konečně sám ve své povýšení uvěřiv, jakožto král v jejich průvodu do královského dvora

¹²⁾ Mezi Sidoňany. — ¹³⁾ Všemi možnými násilnými prostředky.

přišel. Pověst o tom, jak to bývá, roznesla se rychle po celém městě. Přítel u jedněch, u jiných nevole se jevila: všichni boháči nad jeho nízkým stavem a chudobou u Alexandrových přátel se horšili. Král dal si ho ihned předvésti a dlouho ho pozorovav pravil: „Zrůst těla pověsti o tvém rodu není nijak na odpor, ale rád bych věděl, s jakou trpělivostí jsi snášel svůj nedostatek.“ On pak odpověděl: „Kéž s toužou myslí mohu do vlády se vpraviti. Tyto ruce k zjednávání mých potřeb mi postačovaly a ačkoli jsem něčeho neměl, přece nic mi nescházelo.“ Tato řeč Abdalonymova byla Alexandrovi důkazem jeho vzácné povahy. A proto kázal dáti mu nejen všecken nábytek Stratonův, nýbrž i většinu perské kořisti; mimo to krajinu k městu přiléhající připojil k panství jeho.

Zatím Amyntas, o němž jsme pravili, že od Alexandra přeběhl k Peršanům¹⁴⁾, se čtyřmi tisíci Řeků, kteří z bitvy s ním odešli, na útěku přišel do Tripole¹⁵⁾. Potom vojny na lodi vsadiv na Cyprus¹⁶⁾ se přeplavil a poněvadž se domníval, že za tehdejšího stavu věci každý to, čeho se zmocní, podrží, jakoby toho plným právem byl nabyt, do Aegypta plouti si umínil, oběma králům¹⁷⁾ jsa nepřitelem a pořád každou změnou věci se řídit. Povzbudiv tedy vojny k tak nadějnému předsevzetí, oznámí jim, že Sabaces¹⁸⁾, satrapa Aegypta, padl v bitvě, posádka perská že jest bez vůdce a slabá, Aegyptané pak, perským satrapům vždy nepřátelští, prý je za spojence a nikoli za nepřátele budou pokládati. Nevyhnutelná potřeba nutila všeho zkusiti, neboť zmařilo-li neštěstí první naděje¹⁹⁾, zdá se budoucnost lepší býti nad přítomnost²⁰⁾. Proto všichni křičí, aby je vedl, kam by chtěl. A on domnívaje se, že dlužno užiti jejich dobré mysli, dokud ještě nadějí jest silena, k pelusijskému ústí²¹⁾ táhne předstíraje, že jest tam od Daria poslán. Zmocniv se tedy Pelusia, k Memfidě²²⁾ postoupil s vojskem.

---

¹⁴⁾ Sr. III. 11. — ¹⁵⁾ V Syrii při mořském břehu. ¹⁶⁾ Ostrov v Středomoří proti Tripoli. — ¹⁷⁾ Alexandrovi i Dariovi. — ¹⁸⁾ Sr. III. 11. — ¹⁹⁾ Že Darius zvíťazí. — ²⁰⁾ Nezdár původních záměrů činí člověka nepokojným dobrodruhem. — ²¹⁾ Řeky Nilu v severovýchodní části Aegypta. — ²²⁾ Tehidáz největší město Aegypta, dříve sídlem egyptských králů.

O tom když pověst se roznesla, všichni Aegyptfané, národ to ješitný a způsobilejší nepokoje nastrojovati než co řádného konati, ze svých vsí a měst se sbíhají, aby perské posádky zahubili. Ale ty, ačkoli byly polekány, přece nepozbyly naděje Aegypt udržeti. Avšak Amyntas v bitvě je porazil a do města zahnal. Potom vítězové tábor rozбивše se rozbíhají, aby krajinu plenili. A jakoby statky nepřátel jim na pospas byly dány, vše odvláčeli. Proto Mazaces²³⁾, ačkoli spozoroval, že jeho lidé nešťastnou bitvou jsou poděšeni, přece je k tomu přijměl, že neváhali na nepřátely roztroušené a důvěrou ve vítězství neopatrné z města vypadnouti a věci uloupených se opět zmocniti. Tato rada byla tak šťastně vykonána, jak moudře byla vymyšlena; všichni do jednoho byli i s samým vůdcem pobiti. Tak byli oba králové na Amyntovi pomstěni, jenž o nic více věren byl tomu, ku kterému přeběhl, než tomu, kterého opustil.

Dareiovi vůdcové, kteří po bitvě u Issa na živu zůstali, se vším vojskem, které je na útěku následovalo, přibravše k němu mladé mužstvo z Kappadocie a Paflagonie, o opětne dobytí Lydie se pokusili. Tehdáž stál v čele Lydie Antigonus, vůdce Alexandrův; ten, ačkoli většinu vojnů z posádek za králem byl poslal, přece nepřátely pohrdaje vyvedl lid svůj do bitvy. I tam byl osud obou stran týž²⁴⁾. Peršané byli ve třech bitvách, jež v rozličných krajinách svedli, na útek obráćeni. Touž dobou macedonské loďstvo z Řecka povolane nad Aristomenem, který od Daria byl vyslán, aby pobřeží hellespontského opět dobyl, zvítězilo, jeho lodi buď zajavši anebo potopivši. Potom Farnabazus, vůdce perského loďstva, peníze na Milefanech²⁵⁾ vynutiv a do města Chia²⁶⁾ posádku vloživ se stem lodí do Andra a odtamtud do Sifna²⁷⁾ plul. I tyto ostrovy posádkami osadí a na penězích potrestá.

Velikost války, kterou nejmoonější králové Evropy a Asie vedli nadějí se kojíce, že celého oboru zemského dobudou,

²³⁾ Satrapa Aegypta, nástupce Sabakův. — ²⁴⁾ Macedoňané vítězili jako dříve a Peršané byli poraženi. — ²⁵⁾ Milet, město v Karii, byl dříve od Alexandra dobyt. — ²⁶⁾ Na ostrově Chiu v Aegejském moři blízko západního břehu Malé Asie. — ²⁷⁾ Andrus a Sifnus (nyní Sifano), ostrovy tamtéž jižně od Euboee a Attiky.

vehnala také Řecko a Kretu do zbraní. Agis, král lacedaemonský, sebrav osm tisíc Řeků, kteří z Cilicie uprchše²⁸⁾ domů se vrátili, válku podnikl proti Antipatrovi, správci Macedonie. Krefané brzy jedné brzy druhé strany se přidržující, jednou spartské, podruhé macedonské posádky dostávali. Avšak potyčky mezi nimi byli nepatrné a nerozhodující, štěstěna obracela pozornost svou k boji²⁹⁾, na jehož výsledku viselo vše ostatní.

II. Již byla celá Syrie v moci Macedoňanů, již i Foenicie kromě Tyra, a král měl již své ležení na pevnině, od níž jen nepatrná mořská úžina město (Tyrus) odděluje¹⁾. Tyrus, i svou velikostí i proslulostí nad všechna města Syrie a Palaestiny paměti hodný, raději by byl, jak se zdálo, spolek s Alexandrem učinil, než jeho panství se podrobil. Proto poslové zlatý věnec darem mu přinášeli a potravu v hojné míře pohostinskou přivezli. On pak kázal dary od nich jakožto od přátel přijmouti a posly laskavě osloviv pravil, že chce Herkulovi, jež Tyřané obzvláště cti, obětovati; králové macedonští prý myslí, že sami od tohoto boha mají svůj původ, on však že byl i věštbou napomenut, aby to učinil. Poslové odpovědí, že má Herkules chrám mimo město na tom místě, které sami Palaetyrem²⁾ nazývají, tam že bude moci král bohu řádně obětovati. On však hněvu, s nějž vůbec nebyl, se nezdržel a proto pravil: „Vy spoléhající na polohu místa, poněvadž na ostrově obýváte, tímto pěším vojskem pohrdáte, avšak já vám v krátké době ukáži, že bydlíte na pevnině. Proto věztež, že buď do města vejdu anebo je obléhati budu.“ Poslové s touto odpovědí propuštění byvše, své spoluobčany jali se napominati, aby králi, který Syrie, který Foenicie dobyl, i sami dovolili do města vstoupiti. Ale oni na polohu místa s dostatek spoléhající, na tom se ustanovili, že obléhati se dají. Dělič město od pevniny úžina čtyři stadie široká. Ta, jsouc nejvíce jihozápadnímu větru vydána, často vyhazuje vlny mořské na po-

²⁸⁾ Po bitvě u Issa. — ²⁹⁾ Mezi Alexandrem a Dariem.

¹⁾ Město Tyrus bylo na ostrově asi 500 kroků od pevniny vzdáleném. — ²⁾ Starým Tyrem.

ořeží. A na počátku stavění hráze, kterou Macedoňané ostrov s pevninou chtěli spojit, nic více nepřekáželo než právě onen vítr. Neboť hráze může jen stěží navážena býti, i když moře jest klidné a tiché, ale jihozápadní vítr i všecken první nános nárazem moře, naň se valícího, ihned podvrací, a žádná stavba není tak pevná, aby jí vlny nerozhlodaly jednak štěrbinami jejími pronikající, jednak, kdykoli vítr počne silněji váti, vrchní část její přetékat. Kromě této nesnáze byla ještě jiná nikoli menší: hradby a věže městské obkličovalo přehluboké moře a hrubé stěly nemohly jinak leč z daleka z lodí do něho metány, ani řebříky ku zdem přistavovány býti; hradby srážně do moře stavěné pěší cestu s pevniny nepřipouštěly; lodí král neměl, a kdyby je byl měl a k hradbám přivedl, mohly, poněvadž by se kolísaly a pevně nestály, střelami býti odráženy³⁾.

Co se to dalo, nepatrná příhoda roznítla Tyřany. Tehdáž k nim přišli poslové Karthagiňanů⁴⁾, aby dle domácího zvyku výroční náboženskou slavnost tam slavili. Tyřané totiž založili Karthaginu a proto povždy jakožto jejich předkové od Karthagiňanů byli ctěni. Ti je tedy jali se povzbuzovati, aby obléhání s dobrou myslí snášeli, že přijde v krátké době z Karthaginy pomoc. Neboť tehdáž punská (karthaginská) loďstva všecka moře z veliké části ve své moci měla.

Když se tedy o válku snesli, rozestaví hrubou střelbu po hradbách a věžích, mladý lid zbraněmi podělí, řemeslníky, jichž město mělo nadbytek, do dílen roztřídí. Všude se rozléhal hluk přípravami k válce; také připravují háky na řetězích pověšené, které nazývají harpagony, aby jimi na vojiny, dobývající hradeb, házeli, a kromě těch havrany⁵⁾ a jiná náčiní k ochraně měst vymyšlená. A když železo, které zkoutí se mělo, do peci bylo vloženo a přisunutá měchy foukáním oheň rozdmýchovaly, potoky krve pod samým ohněm prý se utvořily; a toto znamení vyložili Tyřané na záhubu Macedoňanů.

³⁾ Kolísající se lodí nemohly se proti útoku s hradeb na ně činěnému dobře a s prospěchem brániti. — ⁴⁾ Karthago, slavné město v severní Africe, jihozápadně od Sicillie, r. 146. př. Kr. od Římanů sbořeno. — ⁵⁾ Tyče s háky podobné havraním zobákům.

U Macedoňanů zase když někteří vojínové náhodou chléb rozlamovali, zpozorovali krůpěje kapající krve, a když král tím zjevem byl poděšen, pravil Aristander, z věštců nejzkušenější: „Kdyby byla krev tekla s povrchu chleba, to že by Macedoňanům neštěstí znamenalo; naopak, když vykanula z vnitřní jeho části, to že zvěstuje záhubu městu, které obléhati si předsevzali.“ Alexander, poněvadž své loďstvo daleko měl a nahlížel, že by dlouhé obléhání velmi překáželo ostatním jeho předsevzetím, hlasatele vyslal, kteří by nepřátely k míru přijméli. Ty Tyřané proti všemu právu mezinárodnímu zavraždili a do moře střemhlav svrhli. Ale král tak nehodnou smrtí svých lidí rozhořčen jsa, město obléhati si předsevzal. Avšak dříve bylo mu hrázi vystavěti, která by město spojovala s pevninou. Vojínů však zmocnila se nesmírná zoufalost, když na hluboké moře patřili, které sotva s boží pomocí mohlo vyplněno býti. Kde prý tak ohromné množství kamení, kde tak vysoké stromy možno nalézt? že jest jim celé krajiny skopati, aby onu prostoru náspem přehradili; úžina ustavičně prý se dme a čím více její proud mezi ostrovem a pevninou se zúžuje, tím prudčeji zuří. Ale on nejsa nikoli nezkušený v mysli vojínů působiti, oznámí, že se mu ve snách Herkules zjevil a pravici podal, i že se mu zdálo, že do města vchází, an ho bohatýr onen vede a město mu otvírá. Vedle toho připomene jim vraždu hlasatelův i porušení práva mezinárodního a že jest to jediné město, které se odvážilo vítězný jeho pochod zadržeti. Potom vůdcům uloženo, aby každý svému lidu domluvil⁶⁾, a když všichni dostatečně byli povzbuzeni, pustil se do díla. Veliké množství kamene bylo po ruce, jehož starý Tyrus poskytoval; stavební dříví s libanského pohoří přiváženo, aby z něho vory a věže byly stavěny. A práce ode dna moře již k dosti značné výšce dostoupila, ale hladiny vody ještě nedosahovala, když Tyřané na loďkách se přibliživše posměšně jim vytýkali, že oni mužové válkami slavní, na hřbetě břemena nosí jako soumarové; také se jich ptali, je-li Alexander mocnější Neptuna.

⁶⁾ Že se báli.

Ale právě tento posměch roznítil v nich ochotnosť. Stavba již poněkud vyčnívala nad hladinu vody, zároveň i šířky hráze přibývalo a hráze již až k městu se přibližovala⁷⁾, když Tyřané velikost stavby, o jejímž vzrůstu se dříve klamali, zpozorovavše na lehkých lodích dílo po tu dobu neukončené jali se obkličovati a na ty, kteří stáli na konci hráze, střelami dotírali. Když tímto způsobem mnozí beztravně byli raněni, poněvadž Tyřanům snadno bylo loďky i oddalovati i s nimi se přibližovati, tož se od práce k péči o svou vlastní ochranu obrátili; a čím dále od pobřeží hráze byla stavěna, tím více vše, co do přehlubokého moře bylo vhozeno, od něho bylo pohlcováno⁸⁾. Proto král před pracující lid kůže a plachty kázal předestřít, aby ode střel byli chráněni, a na konci hráze dvě věže vystavěl, z nichž by na blížící se loďky střely mohly metány býti. Naproti tomu Tyřané, přistavše s loďmi daleko z obzoru nepřátel a vojiny vysadivše, pobíjí ty, kteří kamení přinášeli. Také na Libanu arabští venkované roztroušené Macedoňany přepadše, k třiceti jich usmrtili a menší počet zajali.

III. Tyto události přinutily Alexandra vojsko rozdělit, a aby se nezdálo, že nečinně před jediným městem leží, řízení stavby na Perdikku a Kratera přenesl a sám s tlupou vojinů bez zavazadel do Arabie¹⁾ odtáhl.

Tím časem Tyřané loď nadobyčejné velikosti kamením a pískem v zadní části tak zatíženou, aby čelem vysoko nad vodu vyčnívala, a smolou i sírou natřenou rozveslovali a ta, poněvadž také vítr velikou silou do plachet zalehl, rychle k hrázi se přiblížila; potom veslaři čelo lodi zapálivše, seskočili do loděk, které právě k tomu účelu připraveny jsouce následovaly. A loď, jakmile se vzňala, oheň dále počala šířiti, který dříve, než se mohl staviti, věže a ostatní přístroje na konci hráze postavené zachvátil. Ti, kteří do loděk seskákali,

⁷⁾ Hráze přibývalo do výšky, šířky a délky. — ⁸⁾ Věta: „a čím dále atd.“ patří asi jinam, snad za předcházející slova . . . hladiny vody nedosahovala.

¹⁾ Jihovýchodně od Tyra v Asii.

pochodně a vše, co oheň podporovati mohlo, na též přístroje metají. Již se vzňaly nejen nejspodnější části macedonských věží, nýbrž i nejvyšší patra jejich, v kteréžto chvíli ti, kteří byli ve věžích, dílem uhořeli, dílem zbraně odhodivše sami do moře se vrhali. A Tyřané, kteří je raději chtěli zajmouti než usmrtiti, drali ruce plovoucích klacky a kamením, až vysileni jsouce bez nebezpečí do loděk mohli vytaženi býti. A nejenom že byla obléhací díla ohněm zničena, nýbrž náhodou téhož dne hnal prudčí vítr moře z hloubi vzbouřené ku hrázi a vazba díla, častými přívaly tepaná, povolila, tak že voda mezi kamení se deroucí uprostřed ji protrhla. Když pak hromady kamení, které nahozenou zemi nesly, se sesuly, zřítíla se náhle i země do hloubky a Alexander vraceje se z Arabie uzřel leda jen některé zbytky tak velikého díla. Tehdáž, jak to v nehodách vůbec bývá, sváděl vinu jeden na druhého, ačkoli všichni větším právem do zuřivosti moře mohli si stěžovati.

Král stavby nové hráze se podjav, vedl ji proti jihozápadnímu větru nikoli stranou, nýbrž čelem přímo proti němu. Tím ostatní práce, které za čelem jaksi se skrývaly, byly chráněny; mimo to učinil širší hrázi, aby věže uprostřed ní vzdělané byly mimo dostřel. Tož házeli celé stromy i s předlouhými větvemi do moře, potom je zatěžovali kameny a na jejich hromady zase jiné stromy metali a na ty zase zemi navázeli; na to pak novou spoustu kamení a stromů nakupivše dílo jako nějakou svorou pevně spojili. Ale Tyřané také neleněli a vše připravovali, co na překážku stavby mohli vymyslet. Výtečné služby konali lidé, kteří daleko od zraku nepřátel se potápěli a nepozorovaně plovouce až k samé hrázi pronikali a ratolesti stromů z hráze vyčnívajících kosíři k sobě tahali. Jakmile ty povolily²⁾, přemnoho jiného za nimi do hloubky se řtílo; potom koly a kmeny stromů tíže zbavené snadno vytrhovali; konečně celé dílo, které na kolích leželo, když základ povolil, se sesulo.

Právě tehdáž, když Alexander proto byl starostliv a nerozhodnut, má-li vytrvati čili odtáhnouti, připlulo od Cypra jeho

---

²⁾ Když vytaženy byly.

loďstvo a touž dobou přišel také Kleander ³⁾ s řeckými vojiny, kteří nedávno do Asie byli přivezeni. Těchto sto devadesát lodí rozdělil ve dvě křídla: levému velel Pnytagoras, král Cypřanů, s Kraterem; Alexander byl v pětiráde lodí ⁴⁾ na pravém křídle. Ale Tyřané, ačkoli také loďstvo měli, námořní bitvy se neodvážili a všeho všudy jen tři lodi postavili před samé hradby, na které král útok učinil a jež samým nárazem potopil.

Následujícího dne loďstvo k městu přisunuv těžkou střelbou a nejvíce nárazy beranů zdi se všech stran boural. Tyto Tyřané, rychle znova kameny zasazující, vypravovali a kromě toho dali se do stavby vnitřní zdi, aby tou se chránili, kdyby vnější byla dobytá. Než moc neštěstí se všech stran na ně doléhala; hráze byla již jen na dostřel vzdálena, loďstvo obklíčovalo hradby; proto pohromy se strany pevniny i moře na ně se hrnuly. Macedonané totiž připojili čtyřradé lodi po dvou k sobě tak, že čela jejich k sobě přiléhala, ale kormy prostorem co možná největším od sebe byly vzdáleny; tento prostor mezi kormami vyplnili ráhny a silnými trámci, které ke kormám přivázali a na něž potom mosty položili, které vojiny měly nésti. Tak vystrojené čtyřradé lodi hnali k městu a z nich střely na obléhané metali bez nebezpečnosti, poněvadž vojínové čely lodí byli chráněni. Byla půlnoc, když král rozkázal loďstvu, které, jak bylo povéděno, již stálo pohotově, aby město obklíčilo. A lodi již se všech stran k městu se blížily a Tyřané trnuli zoufalostí, když husté oblaky náhle nebe zastřely a světlo, co ho jimi proráželo ⁵⁾, temnotou před ním povstalou zaniklo. Potom čerčil se moře znenáhla se zdvíhalo, později silnějším větrem rozbouřeno jsouc vlny házelo a lodi dohromady sráželo. Vazba, kterou čtyřradé lodi byly spojeny, již se počala trhati, podlahy ⁶⁾ dolů se řítiti a s nesmírným praskotem vojiny do moře s sebou strhovati. Neboť sražené lodi nemohly ve vzbouřeném moři žádným způsobem

---

³⁾ Vž III. 1. — ⁴⁾ Majílof pět řad lavic veslařských. — ⁵⁾ Od hvězd. — ⁶⁾ Kterými kormy spojeny byly a na kterých vojínové stáli. Vž nahore.

řizeny býti: vojín batil práce lodníků, veslaři výkony vojínů a jak to v takových příhodách bývá, lidé zkušení nezkušených poslouchali; ředitelé lodí totiž, kteří jindy rozkazovali, tehdy ze strachu před smrtí rozkazy jiných vykonávali. Konečně moře, vesly dosti vytrvale roztepané, se poddalo a lodníci u lodí takřka vyrvali, jež potom větším dílem porouchány jsouce ku pobřeží přistaly.

Právě v týchž dnech přišlo nenadále třicet posílů karthaginských spíše, aby obležené potěšili, než aby jim pomohli; oznamovali, že jsou Karthagiňané domácí válkou zdrženi⁷⁾, a že nikoli o nadvládu, nýbrž o svou svobodu bojují. Syrakusané tehdy obněm hubili Afriku a nedaleko bradeb Karthaginy tábor zarazili.⁸⁾ Avšak Tyřané přes to neklesli na mysl, ačkoli ve své veliké naději byli zklamáni, ale své manželky a děti posílům odevzdali, aby je do Karthaginy odvezli, poněvadž by vše, co by se jim přihodilo, statečněji snášeli, kdyžby nejmilejší část svou ze všeobecného nebezpečení měli zachráněnu. A když jeden z měšťanů ve shromáždění ohlásil, že se mu ve snách Apollo objevil, o nějž s obzvláštní úctou měli péči, jak město opouští a jak hráze od Macedoňanů v moři vzdělaná v lesnatou hornatinu se proměnila, ačkoli vypravovatel člověk byl jen nepatrný, přece Tyřané, jsouce nakloněni spíše horším zprávám věřiti, ze strachu obraz Apollinův zlatým řetězem svázali a ten s oltářem Herkula, jemuž město byli zasvětili, spojili, jakoby tento bůh Apollina měl zadržeti. Tento obraz Karthagiňané ze Syrakus přivezli a v rodném městě⁹⁾ postavili a mimo to mnohou jinou kořistí z měst od nich dobytých Karthaginu ne více než Tyrus okrášlili. Někteří také navrhovali, aby oběť, o kteréž já aspoň bych myslil, že by byla bohům nejméně příjemná a která tam už po věky nebyla konána, byla obnovena, aby totiž hoch rodem svobodný Saturnovi byl obětován; oběť tu nebo spíše hanobení oběti Karthagiňané od svých předků přejavše až po dobu vyhlazení

⁷⁾ Slíbil jim, že jim pomohou. Sr. kap. II. — ⁸⁾ Zde je omyl, neboť tato válka byla vedena r. 309 př. Kr. až po smrti Alexandrově (+ 323). — ⁹⁾ V Tyru. Vz kap. II.

svého města prý konali. A kdyby se nebyli starší, jejichž radou se vše řídilo, tomu na odpor postavili, byla by lidskost děsnou pověrou bývala překonána. Ostatně nutnost, účinnější jsouc než všecko umění, nejenom obyčejné, nýbrž i některé nové ochranné prostředky vynalezla. Aby totiž lodí, které se k hradbám blížily, mohli zachytiti, k silným drouhům kotvice přidělali, aby jimi, tyto drouhy točidly postrkující¹⁰⁾ a potom provazy náhle uvolňující, na lodí metali. Také háky a srpy z týchž drouhů dolů visící buď vojíny anebo samy lodí rozdiraly. Konečně pak kovové štíty rozpalovali, které rozžhaveným pískem a rozvařeným lejmem naplněné náhle s hradeb svalovali. Tohoto zhoubného prostředku se Macedonové nejvíce báli; neboť kdekoli rozžhavený písek mezi pancíř a tělo vnikl, žádnou mocí nemohl vytřepán býti, a čeho se dotekl, to spaloval, vojínové pak zbraně odhazující a strhující se sebe vše, čím jinak mohli chráněni býti, ranám beztrestně¹¹⁾ v šanc byli vydáni; havrany však a železné ruce¹²⁾ házecími stroji vymrštěné přemnohé uchvacovaly.

IV. Těmito příhodami král jsa unaven již si skoro umnil obléhání přerušiti a do Aegypta táhnouti. I není divu; neboť meškal, ačkoli celou Malou Asii s neobyčejnou rychlostí proběhl, před hradbami jediného města, příhodnou dobu k tolika velmi velikým činům zameškal. Ostatně se styděl jak bez úspěchu odtáhnouti, tak déle prodlévati, a také myslil, že sláva jeho, kterou vykonal více než zbraněmi, se zmenší, zůstavi-li Tyrus jakožto svědka, že může býti poražen. Aby tedy zkusil všech prostředků, více lodí kázal přivésti a vybranými vojíny je osaditi. Mimo to náhodou mořské zvíře nevídané velikosti nad samé vlny hřbetem vyčnívající k hrázi, kterou Macedoňané vzdělali, svým nesmírně velikým tělem přilehlo a rozrazivši vlny se nadzvihlo¹⁾, i tak s obou stran bylo viděno; potom s povrchu hráze zase do moře se pohrouzilo a brzo velkou

¹⁰⁾ Přes cimbuří. Ty trámce byly na provazích přivázané. Když kotvice loď zachytila, táhli ji točidlem zase vzhůru, vytáhli tím způsobem loď do výšky a převrátili ji. — ¹¹⁾ Nemohouce se brániti a nepřítelům škoditi. — ¹²⁾ Háky na řetězech. Havrany, vz nahore.

¹⁾ O hrázi, ku které přilehlo, se opírajíc.

částí svého těla nad vlny se vypínajíc, brzo zase vlnami přesně se valícími jsouc pokryto nedaleko městských hradeb se potopilo. Objevení se tohoto zvířete bylo oběma stranám radostné: Macedoňané tušili, že jim ukázalo cestu k stavění hráze, Tyřané zase, že Neptun jakožto mstitel uchváceného moře zvíře pohltil a že hráze právě tak zajisté se sesuje. A těšíce se tomuto dobrému znamení k hodům se rozešli, vínem se opili a jim opojeni jsouce po východu slunce do lodí vstoupili věnci z kvítí vyzdobených. Tak z míry předčasně nejen na znamení vítězství spolehli, nýbrž i radovánkám se oddali!

Právě v tu dobu rozkázal král loďstvu na protější stranu ²⁾ plouti, třicet menších lodí při pobřeží zůstaviv. Z těch dvě Tyřané zajavše ostatní nesmírně poděsili, až Alexander křik svých lidí uslyšev loďstvo k pobřeží, odkud hluk byl přišel, přivedl. ³⁾ Z macedonských lodí připlula první pětiřadá loď, která nad ostatní rychlostí vynikala; tu když lodi tyrské spatřily, dvě z nich ze strany učinily útok na její boky; jednu z nich tato pětiřadá loď, k ní vesly hnána jsouc, nosem napíchla, ale zároveň sama byla napíchnuta. A již ta, která se posud nebyla srazila, volně útočíc na druhou stranu lodi pětiřadá najížděla, když podivuhodnou šťastnou náhodou z Alexandrova loďstva trojřadá loď právě na tu, která na pětiřadou se hnala, s takovou silou narazila, že tyrský kormidelník s kormy do moře byl sražen. Potom připlulo více macedonských lodí a též král se dostavil, když Tyřané loď, která nosem byla napíchnutá, zpět veslující, jen stěží odtrhli a všechny lodi zároveň do přístavu se vracely. Král ihned je pronásledoval; do přístavu ovšem nemohl vniknouti, poněvadž střelami s hradeb metanými v dáli byl zadržován, ale lodi skoro všechny buď potopil anebo zajal.

Potom po dvoudenním odpočinku rozkázal vojínům s loďstvem i obléhacími stroji k městu se přiblížiti, aby na poděšené obyvatele se všech stran dotírali; sám vystoupil na nejvyšší věž s velikou odhodlaností a s větším ještě nebezpe-

---

²⁾ Na jižní straně města. Třicet menších lodí zůstalo před vchodem do přístavu. — ³⁾ Alexander byl tedy při loďstvu, které plulo na jižní stranu města.

čenstvím. Jsa totiž královským svým rouchem a lesknoucími se zbraněmi poznatelný, přede všemi on jediný terčem byl střel. A tehdáž vykonal činy naprosto hodné podívání: mnohé s hradeb bojující kopím probodl, některé také, z blízka mečem a štítem na ně doraziv, dolů svrhl; neboť věž, se které bojoval, téměř dosahovala k hradbám nepřátel. Když pak vazba kamenů četnými nárazy beranů již byla uvolněna a hradby tím se staly chatrnými, jakož i loďstvo do přístavu vplulo a někteří Macedoňané na věže od nepřátel opuštěné vystoupili, někteří z Tyřanů, kteří tolika nehodami pojednou byli přemoženi, v chrámech útočiště hledají, jiní dvěře domů zatarasivše dobrovolně sami se usmrcují, někteří na nepřítel se vrhají, aby aspoň nezahynuli bez pomsty, veliká čásť nejvyšší díly stavení osadila, kamení a cokoli jí náhoda do rukou dala, na postupující dole metajíc. Alexander kázal všechny kromě těch, kteří do chrámů se utekli, usmrtiti a domy zapáliti. Ačkoli to od hlasatelů bylo ohlášeno, přece nikdo z ozbrojených neodhodlal se bohův za pomoc prositi⁴⁾. Chrámy naplnili hoši a panny, mužové stáli každý ve vchodu svého domu, všichni pohotově jsouce dáti se od zuřících nepřátel vraždit. Mnohé však zachránili Sidoňané⁵⁾, kteří v macedonském vojsku sloužili. Ti ovšem s vítězi do města byli přišli, než pamětliví jsouce svého příbuzenství s Tyřany — neb věřili, že obě města založil Agenor⁶⁾ — mnohé z nich, tajně jich chráníce, k svým lodím přivedli, kde ukryti a odkud později do Sidona zavezeni byli. Patnáct tisíc lidí bylo touto lstí vyrváno rozlícenosti. A jak mnoho krve bylo prolito, již z toho souditi možno, že uvnitř městských hradeb šest tisíc ozbrojených bylo povražděno. Smutné podívání poskytl také hněv králův. Dva tisíce lidí, na jichž usmrcení vztek vítězův už nedostačoval, na kříž přibytých po ohromné délce pobřeží viselo. Poslů karthaginských ušetřil, ale zároveň válku jim opovčedel, kterou tíseň tehdejších událostí zdržovala.

Tyrus byl dobyt v sedmém měsíci po začátku obléhání⁷⁾,

---

⁴⁾ Do chrámu se utéci. — ⁵⁾ Sidon, město severně od Tyra položené. — ⁶⁾ Král foenický, syn Neptunův, otec Kadmův. — ⁷⁾ Konec

město i stářím svého původu i častou změnou svého osudu u potomstva proslavené. Založeno jsouc od Agenora vládlo dlouho nad mořem nejen blízkým, nýbrž co ho loďstvu jeho bylo přístupno. A lze-li pověsti věřit, byl tento národ první, jenž písmu učil anebo se učil. Jeho osady jsou na všecken způsob skoro po celém zemském okrsku roztroušeny: Karthago v Africe, v Boeotii Theby, Gades⁸⁾ při oceanu. Myslím, že po širém moři plující a častěji do zemí jiným neznámých přicházející, tyto své mládeži, které měli tehdáž s dostatek, za sídla zvolili, anebo byli obyvatelé častým zemětřesením — neboť i to se vypravuje — nuceni nových a cizokrajných sídel zbraněmi si hledati. Tož po mnohých přestálých nehodách a po svém vyvrácení znovu postaveno byvši, nyní konečně, an dlouhý mír všecko oživuje⁹⁾, pod ochranou mírné vlády římské klidu požívá.

V. V týchž asi dnech byl Alexandrovi přinesen list Dariův, psaný mu konečně jakožto králi¹⁾. Žádal, aby jeho dceru, jménem Statiru, za manželku pojal²⁾; jakožto věno že mu nabízí celou krajinu mezi Hellespontem a řekou Halyem³⁾ ležící, spokojuje se se zeměmi odtud⁴⁾ k východu se táhnoucími. Rozpáčí-li se snad přijmouti, co mu nabízí, aby pomyslíl, že štěstí nikdy dlouho na témž místě nezůstává⁵⁾ a že lidé, nechť jsou sebe více šťastni, přece závist vždy větší býti seznávají⁶⁾. Že se bojí, aby se po způsobu ptáků, jež přirozená lehkost těla nese k hvězdám, ješitnou a chlapeckou vášní nedal unášeti; nic prý není nesnadnějšího, než v jeho věku tak velikým štěstím vládnouti. Že mu posud mnoho vojska zbývá a nemůže vždy v soutěskách napaden býti⁷⁾; Alexandrovi že jest překročiti Eufkrat, Tigris, Araxes a Choaspes, veliké hradby jeho říše; že jest mu přijíti do rovin, kde by nepatrným

---

července roku 332 př. Kr. — *) Nyní Cadix ve Španělsku. — *) Od r. 17.—48. po Kr. nebylo žádné větší války.

1) Sr. I. 7. — *) Alexander to r. 324. skutečně učinil. Sr. X. 3. — *) V Malé Asii, nyní Kisil-Irmak. Nabízel mu tedy asi dvě třetiny Malé Asie. — *) Od Halya. — *) Že není stálé. — *) Sr. Sallust. Jug. 55. 3.: post gloriám invidiam sequi, za slávou jde závist. — 7) Jako v Cilicii. Vz III., 7., 10.

množstvím svého vojska musil se zastyděti. Konečně kdy prý přijde do Medie, Hyrkanie, do Bakter a k Indům, sousedům Oceana, aby o Sogdianech a Arachotech⁸⁾ se ani nezmněl a ostatních národech až ku Kaukasu a k Tanaidu⁹⁾ se rozprostírajících. Že by mu bylo sestárnouti, kdyby chtěl tolik zemí třeba i bez boje projíti. Jej však k sobě volati aby přestal, neboť prý by přišel k jeho záhřebě.

Alexander těm, kteří list přinesli, odpověděl, že Darius cizí věci¹⁰⁾ mu slibuje, a co celé ztratil, o to že se chce s ním dělit. Jakožto věno že mu dává Lydii, Jonii, Aeolidu, hellespontské pobřeží, odměny za vítězství. A podmínky že se ustanovují od vítěze a přijímají od poražených. Nevě-li on jediný, ve kterém z obou postavení oba jsou¹¹⁾, nechť to rozhodne co nejdříve bitvou. On prý, když přes moře se přepravoval, nikoli Cilicii nebo Lydii, neboť ty by byly za válku tak velikou jen mzdou nepatrnou, nýbrž Persepoli, hlavní město jeho říše, potom Baktra, Ekbatana a nejuvzdálenější pobřeží východu k své říši připojiti si umyslil. Kamkoli by Darius mohl prehati, tam že by mohl za ním jíti; aby ustal děsiti řeckami jej, o němž ví, že moře přešel.

Králové vskutku na vzájem tak si psali. Ale Rhodané¹²⁾ své město a přístav Alexandrovi poddávali. Ten správu Cilicie Sokratovi odevzdal a Filotu postavil v čelo krajiny kolem Tyra. Coelosyrii odevzdal Parmenio¹³⁾ Andromachovi, chtěje se účastniti války, pokud ještě zbývala. Hefaestionovi poručil král, aby s loďstvem podél foenického pobřeží plul a sám s veškerým vojskem k městu Gaze¹⁴⁾ přišel.

V týchž skoro dnech konala se slavnost isthmických her, k níž lidé z celého Řecka se scházívají. V tom shromáždění usnesh se Řekové, jak už vrtkaví jsou, aby patnáct posílů ku králi bylo vysláno, kteří by mu za jeho činy pro blaho a svobodu Řecka vykonané odevzdali zlatý věnec jakožto dar za

---

⁸⁾ Krajiny a národové uvnitř Asie. — ⁹⁾ Nyní Don. Kaukasus zde pohoří mezi Baktrií a Indií. — ¹⁰⁾ Co mu již nenáleží válkou toho pozbyv. — ¹¹⁾ Kdo vítězem jest a kdo poraženým. — ¹²⁾ Rhodus, veliký ostrov jižně od jibozápadní Malé Asie. — ¹³⁾ Sr. I. 4. — ¹⁴⁾ Jižně od Tyra, blízko Aegypta.

vitězství. Tíž lidé krátce před tím páslí po každé i nespolehlivé zprávě, aby k té straně se přidali, ku které štěstí kolísavé jejich myslí by naklonilo.

Ostatně nejenom sám král dobýval měst, která se posud jeho panování nechtěla poddati, nýbrž také jeho správcové, výteční vůdcové, do přemnohých zemí vtrhli, Kalas do Paflagonie, Antigonus do Lykaonie. Balakrus poraziv Hydarna, satrapu Dariova, Mileta opět dobyl; Amfoterus a Hegelochus se stem a šedesáti loďmi ostrovy mezi Achají (Řeckem) a Malou Asii ležící Alexandrovi podmanili. Když také Teneda opět dobyli, ustanovili Chius obsaditi, jehož obyvatelé sami dobrovolně je k tomu vybízeli; než Farnabazus, Dariův satrapa, zmocniv se těch, kteří straně macedonské přáli, Apollonidovi a Athenagorovi, mužům své strany, město opět odevzdal, nepatrnou posádkou je opatřiv. Vůdcové Alexandrovi však v obléhání města pokračovali, spoléhajíce ne tak na své síly jako spíše na přízeň obležených. A naděje jich nezklamala; neboť různice mezi Apollonidem a vůdci vojnů vzniklá poskytla jim příležitosti do města vniknouti. Když pak tlupa Macedoňanů bránu vyrazivši do města vtrhla, měšťané již dávno zradným úmyslem se zabývající k Amfoterovi a Hegelochovi se připojili. Když posádka perská byla povražděna, byli Farnabazus, Apollonides a Athenagoras svázáni, vydáni a také ještě třicet trojřadých lodí i s vojny a veslaři, kromě nich třicet prázdných lodí korsarských a tři tisíce Řekův od Peršanů najatých. Ty za příčinou doplnění svého vojska rozdělivše a korsary smrti odpravivše zajaté veslaře k svému loďstvu připojili.

Náhodou příplul Aristonikus, vládce Methymňanů ¹⁵⁾, s korsarskými loďmi, nic nevěda o tom, co u Chia se stalo, v první hlídce ke vchodu přístavu, a tázán jsa od strážců, kdo jest, odpověděl, že přichází Aristonikus k Farnabazovi. A oni pravili, že Farnabazus již spí a proto již nikdo předpuštěn býti nemůže, ostatně že jest mu jakožto spojenci jeho a pohostinnému příteli přístav otevřen a příštího dne že mu bude volno

¹⁵⁾ Methymna, město na ostrově Lesbu. — Lesbos, ostrov u severozápadního pobřeží Malé Asie.

s Farnabazem mluvíti. Aristonikus nerozpakoval se první vplouti; vůdce následovaly korsarské lodice a když je k hrázi přístavu přivazovali, byl vchod do přístavu od strážců zavěracím řetězem ihned zatažen a nejbližší strážcové od nich přivoláni. Poněvadž pak nikdo z lidí Aristonikových odporu se neodvážil, byli všichni do okovů dáni a potom Amfoterovi a Hegelochovi vydáni. Odtamtud pluli Macedoňané do Mytileny¹⁶⁾, které před krátkou dobou Atheňan Chares se zmocnil a již dvěma tisíci Peršanův obsadil; ale poněvadž obléhání nemohl odporovati, město vzdal vymínil si, aby volně směl odejiti, a potom k Imbru¹⁷⁾ plul. Obyvatelů, již se vzdali, Atheňané ušetřili.

VI. Darius pustiv od naděje míru, o němž myslil, že ho skrze posly a listy bude moci dostici, obrátil svou pozornost k doplnění svého vojska a k úsilnému vedení války. Poručil tedy vůdcům vojsk, aby se v Babylonii sešli, a aby také Bessus, satrapa Baktrů, co možná největší vojsko sebral a k němu s ním přišel. Jsou pak Baktrové mezi tamějšími kmeny obzvláště udatní lidé, povahy divoké a od rozmařilosti Peršanů velmi se lišící; bydlíce nedaleko Scythů, národa velmi bojovného a loupeží živiti se zvyklého, ustavičně jsou ve zbraní. Ale Bessus jsa podezřelý ve věrnosti, poněvadž myslí nikoli klidnou nesl, že v říši jest na místě teprve druhém, krále ve strachu udržoval; neboť poněvadž bažil po trůnu, Darius zrady, kterou jedině ho mohl dostici, se bál.

Naproti tomu Alexander, ačkoli všecku péči na to vynakládal, nemohl se dověděti, do které krajiny Darius se odebral, a to proto, že Peršané nějakým svým obyčejem se řídicí tajnosti králů s podivuhodnou věrností ukryvají. Ni strach, ni naděje nevytláká z nich slova, kterýmby nějaké tajemství prozradili. Staré nřízení králů mlčeti pod trestem smrti jako věc neporušitelnou jim ukládalo: tlachavosť přísněji se trestá, než kterýkoli hanebný čin; a oni myslí, že žádné důležité věci podjati se nemůže, komu by obtížno bylo mlčeti, což prý by již podle vůle přírody člověku mělo býti věcí nejsnadnější. Proto Alexander ničeho o tom, co u nepřátel se dalo, nevěda,

¹⁶⁾ Na Lesbu. — ¹⁷⁾ Ostrov severně od Lesba blíže Hellesponta.

zatím město Gazu obléhal. V čele jeho stál Betis, muž králi svému obzvláště věrný, jenž se skrovnou posádkou neobyčejně silných hradeb hájil. Alexander polohu města vyšetřiv, poručil podkopy dělati, kteréžto tajné dílo měkká a lehká půda podporovala, ježto sousední moře mnoho písku vyhazuje a žádného kamení a skalních balvanů, které by překážely podkopům, tam nebylo. Proto s té strany, které měšťané nemohli viděti, práce se chopil, aby pozornost jejich od ní odvrátil, potom věže stavěti kázal a k hradbám posouvatí. Avšak k posouvání věží byla táž půda nezpůsobilá, poněvadž písek, pod nimi povoluje, vadil pohyblivosti kol a příčinou byl, že sroubení věží se lámalo; při tom byli mnozi bez pomsty poraňováni, poněvadž stejně tak odsouváním jako posouváním věží byli namáháni.

Proto dal znamení k ústupu a následujícího dne hradby poručil obklíčiti. A tak po východu slunce, dříve ještě než s vojskem k městu se přiblížil, bohy za pomoc vyzýváje po domácím obyčeji konal oběť. Právě tehdáž mimo letící havran hroudu, kterou v drápech nesl, náhle pustil. Ta když dopadla na královu hlavu, rozpadla se a dolů spršela, ale pták sám na nejbližší věži se usadil. Tato věž byla smolou a sírou natřena a poněvadž křídla jeho na ni lpěla, marně se povzněsti snažil a od kolemjdoucích byl chycen. Příhoda tato zdála se býti hodna, aby se o ní věštců potázal, ježto nebyl prost pověřivosti. Proto věštil Aristander, jemuž nejvíce důvěřoval, tímto zjevem prý se zajisté věští záhuba města, jinak že jest se obávati, aby král nebyl poraněn. Proto krále napomenul, aby toho dne ničeho nepodnikal. A on, ačkoli to těžce nesl, že jedině město ho zdržuje od bezpečného pochodu do Aegypta, přece poslechl věštee a dal znamení k ústupu.

To dodalo obleženým zmužilosti a oni vypadše branou na ustupující udeřili, domnívajíce se, že nesnáz nepřátel jim bude dobou příhodnou. Ale jejich boj byl více prudký než vytrvalý; neboť jakmile viděli, že Macedoňané se obracejí, náhle se zastavili. A když křik bojovníků již až ku králi pronikl, ohlášeného sobě nebezpečenství nikterak pamětliv nejasa, ale přece k prosbám svých přátel brnění, které zřídka kdy na se bral, oblekl a v čelo vojska se postavil. Když pak

ho jistý Arab, Dariův vojn, spatřil, činu nad svůj stav¹⁾ většího se odváživ, meč štítem zakrýváje jako nějaký přeběhlík k nohám královým padne. Král prosebníku kázal povstati a mezi svůj lid ho vřadil. Ale barbar rychle meče pravici se chopiv, na šíji krále namířil; ten nepatrným uhuutím rány znihl a barbarovu ruku, která sek do prázdna učinila, mečem utal a tak, jak se domníval, z nebezpečnosti na onen den ohlášeného vyvázl. Ale osud jest, jak myslím, neuharovatelný; neboť byl, an mezi prvními příliš chrabře bojoval, šípem raněn, který pancířem projel a v rameni uvázl, odkud jej lékař jeho Filippus vytáhl. Potom počala krev velmi silně se řinouti, čtmž všichni byli poděšeni, poněvadž nebyli zpozorovali, jak daleko střela vnikla, ačkoli ji pancíř zdržoval. Sám však, v obličejí ani nezblednuv, krev kázal zastaviti a ránu zavázati. Dlouho stál před samým čelem vojska, bolest buď nedav na jevo, anebo ji potlačiv, ana krev, krátce před tím lékem zastavená, silněji téci počala a rána, dokud teplá byla, bolesti nepůsobila, ale naběhla, jakmile krev stydla. Potom omdléval a na kolena padal; nejbliže stojící ho pozdvihli a do tábora odnesli.

Betis mysle, že jest mrtev, vítězoslavně do města se vrací. Avšak Alexander, ačkoli rána jeho docela ještě nebyla zahojena, násep, jenž by výškou rovnal se hradbám, zdělav, větším počtem podkopů hradby kázal podryti. Měšťané proti tomu staré hradby města novou přístavbou zvýšili, ale ty ani potom nemohly se výškou věžím na náspu postaveným vyrovnati. A proto byly i vnitřní části města střelami ustavičně ohrožovány. Posledním neštěstím města byly hradby podkopem podryté, jejichžto rozvalinami nepřítel do města vtrhl. Král sám vedl přední voj a ježto se příliš nepozorně blížil, byl kamenem v nohu raněn. Než o kopí se opíraje, a ačkoli jeho dřívější rána po tu dobu nebyla zacelena, mezi prvními bojuje, i hněvem jsa rozlícen proto, že obléhaje město již dvě rány dostal.

Betida, který udatností vyznamenal se v bitvě a mnohými ranami byl zmořen, lidé jeho opustili, než proto přece boje

---

¹⁾ Byl jen sprostý vojn.

liknavěji se nepodjímal, ačkoli jeho zbraně vlastní krví jeho jakož i krví nepřátel byly kluzké. Ale poněvadž se všech stran střelami naň doráželi, konečně, když ho všecky síly opustily, za živa do rukou nepřátel se dostal. Když byl před mladistvého krále předveden, ten, ačkoli jinak ve zvyku měl i nepřítelově udatnosti se obdivovati, přílišnou radostí jsa roznicen pravil: „Nezemřeš, jak jsi si přál³⁾, nýbrž věziš, že všecka muka bude tobě přetrpěti, kterákoli na zajaté mohou vymyšlena býti.“ On však nejenom neohroženě, nýbrž i vzdorně pohlížeje na krále, ani slovem k jeho hrozbám neodpověděl. Potom pravil Alexander: „Nevidíte-li v mlčení zarputilého? Koleno-li ohnul? Pronesl-li pokorné slovo? Avšak já jeho mlčení konec učiním a nepořídím-li s ním nic jiného, aspoň povzdech z něho vymučím.“ A tož jeho hněv ve vztek se proměnil, poněvadž již tehdež jeho mysl novým štěstím opojená k cizím obyčejům Inula³⁾). Kázal ještě žijícímu šlachy u kotníků řemeny protáhnouti, jej k vozu přivázati a kolem města koňmi smýkati chlubě se, že nepřítel trestaje Achillea, předka svého, napodobil.⁴⁾

Peršanův a Arabů padlo k desíti tisícům; ale vítězství Macedoňanů nebylo také nekrvavé. A obléhání města stalo se ovšem ne tak jeho slovuťností proslaveným, jako spíše dvojnásobným nebezpečenstvím krále. Ten do Aegypta odejti pospíchaje, Amyntu s desíti trojřadými loďmi do Macedonie odeslal, aby tam nové vojiny zjednal. Vždyť i za vítězných válek vojska přece ubývá a vojínům poražených národů méně se důvěruje než domácím.

VII. Aegyptané byli ode dávna vládě perské nepřátelští, poněvadž se domnívali, že lakotně a zpupně nad nimi panuje, a proto nadějíce se jeho příchodu, opět myslí nabyli, ježto i Amyntu, ačkoli jen jako přeběhlík a samozvaný vůdce k nim přicházel, s radostí přijali¹⁾. Proto nesmírné množství lidu do Pelusia se sešlo, poněvadž mínili, že tam nejprve vkročí. Ale

³⁾ V boji. — ²⁾ Naráží na ukrutnost asijských despotů. — ⁴⁾ Achilles poručil mrtvého Hektora kolem města Troje smýkati.

¹⁾ Sr. IV. 1., 5.

on přišel sedmého dne po odchodu od Gazy do té krajiny, kterou nyní Alexandrovým táborem nazývají.²⁾ Později poslal pěší vojsko do Pelusia, sám pak s vybranou tlupou bez zavazadel po Nilu vzhůru plul. A Peršané³⁾ nezastavili jeho příchodu, i odtržením se Aegyptanů poděšeni jsouce. Již byl nedaleko Memfidy, k jejíž ochraně Mazaces, Dariův satrapa, byl ustanoven; ale ten u Cerkasora řeku překročiv osmdesát talentův a všecky královské svršky Alexandrovi odevzdal. Od Memfidy po též řece pluje do vnitřních částí Aegypta vnikl a tam všecky věci tak uspořádav, že žádného obyčeje Aegyptanů neporušil, věštírnu Jova Hammona navštívití si umtnil.

Cesta, na kterou bylo nastoupiti, jest i jenom několika a to neobtěžným cestujícím jen stěží snesitelná: země i vzduch má nedostatek vláhy, všude se rozprostírá neplodný písek; jej když vedro slunce rozpálí, ožehuje horká půda chodidla a nastane nesnesitelné parno. A nejen s vedrem a vyprahlostí země jest zápasiti, nýbrž i s pískem velmi pevně v hromadě se držícím, poněvadž jest přehluboký a pod nohama ustupuje, tak že jen obtížně jím projítí lze. Aegyptané však to ještě více přeháněli. Než jej pobádala preveliká touha na cestu k Jovovi nastoupiti, ježž, nespokojuje se s nejvyšší důstojností lidskou⁴⁾, za původce svého rodu měl, anebo chtěl, aby za něho byl pokládán. Tedy vyplul s těmi, které s sebou vzíti byl ustanovil, po řece k Mareotskému jezeru⁵⁾. Tam mu poslové cyrenští⁶⁾ dary přinesli prosíce za mír a aby jejich města navštívil. On dary přijav a v přátelství s nimi vstoupiv, v dokonání svého úmyslu postupoval⁷⁾.

Prvního a následujícího dne zdálo se namáhání ovšem býti snesitelným, poněvadž do tak pustých a holých pouští ještě nebyli přišli, než půda byla přece již neplodná a mrtvá. Ale když se objevily roviny vysokým pískem pokryté, nejinak než jakoby do hluboké vodní hladiny byli vstoupili, očima pátrali po zemi. Žádný strom, žádná známka zdělané půdy

²⁾ Blízko Pelusia. — ³⁾ Perské posádky. — ⁴⁾ Královskou. —

⁵⁾ V severním Aegyptě u Alexandrie. — ⁶⁾ Řecká osada v severní Africe, západně od Aegypta a jižně od Řecka. — ⁷⁾ Dále cestoval.

se jim nejevila. Také voda, kterou na velbloudy v měsích byli naložili, došla a ve vyprahlé půdě a v horkém písku žádné nebylo. K tomu slunce vše rozpálilo, ústa pak jejich byla tak vyschlá a páčila, když náhle — nechtě to byl dar božský nebo pouhá náhoda — oblaky po obloze rozprostřené zakryly slunce, což bylo převeliké dobrodíní unaveným, i kdyby vody se nedostávalo. Ale když nad to z vichřice i hojný déšť se spustil, počali jej, každý jak mohl, chytati, někteří žízni a mdlobou zemdení i otevřenými ústy po něm lapali. Čtyři dni cestou skrže nesmírné pouště ztrávili. A již nebyli daleko místa věštiny, když průvodu dosti značný počet krkavců se objevil, kteří před prvním vojem letíce mírným letem, brzo na půdě usedali, kdykoli průvod volněji postupoval, brzo zase vyletovali na způsob vůdců cestu ukazujících⁸⁾. Konečně přišli k sídlu bohu zasvěcenému⁹⁾. To jest položeno mezi širošířými pustinami a zarostlé lesy, které je se všech stran obkličují a do jejichž temných stínů sluneční paprsky jen stěží vnikají i jež mnoho pramenů sladké vody na všechny strany tekoucí v sobě chovají. Také podivuhodné podnebí, jarní době nejvíce podobné, trvá po všechny roční časy stejně a zdraví jest příhodné. Sousedy sídla toho jsou od východu nejbližší Aethiopové. K jihu bydlí Arabové, již Trogodyty¹⁰⁾ slovou; jejich země táhne se až k Červenému moři. Západně od něho obývají jiní Aethiopové, jež Simuy nazývají. K severu bydlí Nasamonové, kmen syrský¹¹⁾, nejvíce olupováním lodí se živící; drží břehy a zmocňují se lodí za odtoku moře uvázlých na písčinatech jim známých. Obyvatelé háje, již Hammony slovou, bydlí v roztroušených chatrích. Střední jeho část trojí zdí obkličena byla jim jaksi hradem. První hradba¹²⁾ uzavírala starý královský hrad vládců, v druhé obývaly jejich manželky s dětmi a souložnicemi; tam jest také věštiny boha; poslední byla bydlíštěm

⁸⁾ V afrických pouštích provázejí draví ptáci karavany, aby padlé lidi a zvířata požírali. Curtius vidí v tom něco zázračného. —

⁹⁾ V oase, jež slove Siwah (Si-Uah), jižně od pobřežního města Parætonia. — ¹⁰⁾ Jamníci (lidé v jamách a jeskyních přebývající). — ¹¹⁾ Bydlící při Syrtách (písčinatech na severním pobřeží africkém). — ¹²⁾ Nejvnitřnější.

jejich družiny a zbrojnošť. Jest tam ještě jiný Hammonův háj. Ten má uprostřed pramen, jež vodou slunce nazývají. Před svítáním teče vlažná, o polednách, když jest vedro nejprudší, jest táž voda studená, k večeru stává se teplou, o půl noci vřelá vyvěrá a čím více noc k ránu se schyluje, mnoho z noční teploty ztrácí, až k samému ránu zase nabývá obyčejné vlažnosti.

To, co jako bůh se ctí, nemá touž podobu, kterou umělci bohům obyčejně přizpůsobují; jeho tvářnost jest nejvíce podobná pupku¹³⁾ složenému ze smaragdův a drahých kamenů. Žádá-li někdo za věštbu, nosí jej kněží v pozlacené loďce, s jejíž obou stran mnoho stříbrných obětních misek visí. Za ní jdou paní a panny po domácku nějakou neladnou píseň zpívající, o kteréž myslí, že se jí Juppiter nakloní, aby určitý výrok učinil. A tehdaž zajisté nejstarší kněz krále blíže přístupícího synem¹⁴⁾ nazve, ujišťuje ho, že toto jméno mu otec Juppiter dává. On pak pravil, že je i přijímá i za pravé uznává, svůj lidský původ z myslí vypustiv. Potom se tázal, je-li mu usouzeno nad celým okrskem zemským panovati. A věštec, k podlému pochlebenství dobře připravený, mu oznámil, že bude vládcem všech zemí. Dále se ještě ptal, zda byli všichni vražové jeho otce potrestáni. Kněz odpověděl, že jeho otec nemůže žádným zločinem býti uražen¹⁵⁾, ale vrazi Filippovi že byli všichni smrtí potrestáni, a připojil, že bude, dokud k bohům neodejde, nepřemožitelným. Když pak oběť byla vykonána, byli i kněží i bůh obdarováni a přátelům dovoleno, aby i oni Jova se tázali. A oni o nic jiného se neptali, než o to, radí-li jim, aby svému králi činili pocty božské. Věštec pak odpověděl, že i to bude Jovovi příjemné.

Kdyby byl správně a rozumně o hodnověrnosti věštcově uvažoval, byly by se mu mohly odpovědi lživými objeviti; než štěstí činí ty, které k tomu přijímělo, aby se jemu jedinému oddali, z veliké části slávy více žádostivými než pochopnými. Proto nejen dovolil, aby byl synem Jovovým jmenován, nýbrž

¹³⁾ Kulatému tělu uprostřed vypouklému. — ¹⁴⁾ Jméno syn Ammonův bylo stálým přívlastkem starých egyptských faraonů. — ¹⁵⁾ Jakožto bůh.

i poručil a tak dobrou pověsť svých činů takovým pojmenováním poskvrnil, když ji tím zvětšiti chtěl. Neboť Macedoňané, královské vládě ovšem zvyklí, ale za větší svobody než ostatní národové, tomu se vzpírali, poněvadž své nesmrtelnosti bezohledněji se domáhal, než buď jim nebo jemu bylo prospěšno. Ale to vše budiž k svému času odloženo; nyní u líčení ostatních událostí hodlám pokračovati.

VIII. Alexander od Hammona se vrací, přišel k Mareotskému jezeru, jež bylo nedaleko ostrova Fara. Prozkoumav polohu místa, z počátku si předsevzal na ostrově samém nové město založiti, ale později, když se objevilo, že ostrov dostatečného stavebního místa neposkytuje, volil pro město místo, kde nyní Alexandrie jest, jméno své odvozuje ode jména svého zakladatele. Sloučiv všecku půdu, co jí jest mezi jezerem a mořem, ustanovil, aby měly hrady objem osmdesáti stadií, a zůstaviv tam lidi, kteří by řídili stavbu města, do Memfidy se ubíral. I zmocnila se ho ovšem nikoli neoprávněná, ale nevhodná touha navštívit nejen vnitřek Aegypta, nýbrž také Aethiipii; Memnonovo a Tithonovo známé královské město¹⁾ lákalo ho žádostivého poznati starobylost jeho skoro až za hranice slunce. Než nutnost války, jejíž největší část ještě vykonati zbývalo, neposkytovala žádného času k volnému cestování.

Proto postavil v čelo Aegypta Rhodana Aeschyla a Macedoňana Peucesta i přidělil jim čtyři tisíce vojnů k ochraně této země; ústí řeky Nila kázal Polemonovi hájiti a k tomu účelu odevzdal mu třicet trojřadých lodí. Za správce Afriky, pokud s Aegyptem sousedila, ustanovil Apollonia a k vybírání důchodů z též Afriky a z Aegypta Kleomena. Poručiv pak obyvatelům okolních měst, aby do Alexandrie se přestělovali, nové město naplnil velikým množstvím lidu. Jde pověsť, že, když král hranice budoucího města ječnými kroupami²⁾, jak u Macedoňanů obyčejem bývá, poznamenal, hejna ptáků přiletěla a kroupy sezobala, a když toto znamení

¹⁾ Theby. Tam prý byl před dávnými časy Memnon, syn Tithonův, králem. — ²⁾ Jindy se to dělo křídou. Té snad tam neměli.

od přemnohých za zlé bylo vyloženo, věštcí prý odpověděli, že veliká síla přichozích v tomto městě bude obývati a ono zemím potravu poskytovati.

Když pak král po řece plul⁸⁾, chtěl ho Hektor, Parmenionův syn, jinoch v nejlepším květu mladosti, Alexandrovi milý jako málo kdo, dohoniti a vstoupil proto na loďku, která však lidmi byla přeplněna. Ta potopivši se, všechny nechala na holičkách. Hektor, dlouho s řekou zápasiv, konečně přece, ačkoli jeho šat byl mokrá a noby opánkami utážené plovoucímú překážely, polomrtev na běh se dostal a jakmile dech unaveného, který strach a nebezpečenství příliš byly rozproudily, zase volnějším se stal, ducha vypustil, poněvadž mu nikdo ku pomoci nepřišel, ani jiní na druhý běh vyvázli.

Tento zármutek zvýšila zpráva o smrti Andromacha, jež v čelo Syrie byl postavil⁴⁾. Toho Samaritáni⁵⁾ za živa spálili. Aby jeho smrti pomstil, spěchal co možná nejrychleji a když přicházel, byli mu původcové tak velikého zločinu vydáni. Potom na místo Andromachovo Menona usadiv a trestem smrti pokutovav ty, kteří jeho správce zavraždili, vládce — mezi nimi vládce Methymňant Aristonika a Chrysolaa — jejich spoluobčanům vydal, které oni pro nespravedlnost mučili a konečně usmrtili.

Potom přijal posly athenské, rhodské a chijské. Poslové athenští přáli mu štěstí k vítězství a prosili ho, aby řečtí zajatí svému lidu byli navraceni; poslové rhodští a chijští do posádek si stěžovali. Poněvadž se zdálo, že za slušné věci žádají, bylo všem vyhověno. Mytileňanům⁶⁾ pro nevšední věrnost jeho straně osvědčenou také peníze, které na válku vynaložili, nahradil a kromě toho velikou krajinu k jejich zemi připojil. Též cyperským králům⁷⁾, kteří od Daria k němu byli odstoupili, a když Tyrus obléhal, loďstvo na pomoc mu poslali, dle jejich zásluhy pochvala dána.

Potom byl Amfoterus, vůdce loďstva, ku Kretě vyslán, aby ji osvobodil — bylať větší část její v moci Peršanův a Sparťanů⁸⁾ —

⁸⁾ Opouštíje Aegypt. — ⁴⁾ Sr. V. 9. — ⁵⁾ V Palaestině. — ⁶⁾ Sr. IV. 5., 22. — ⁷⁾ Sr. III. 11. — ⁸⁾ Sr. I. 39., 40.

a přede vším, aby moře od loďstva mořských loupežníků vyčistil; byloť jim, když oba králové svůj zřetel na válku obrátili, v šanc vydáno. Vše to uspořádav, tyrskému Herkulovi zlaté měsídko⁹⁾ s třiceti miskami¹⁰⁾ obětoval a na Daria se chystaje, pochod k Eufratu rozkázal oznámiti.

IX. Ale Darius, když se dověděl, že nepřítel z Aegypta do Afriky se obrátil, byl na váhách, má-li se v okolí Mesopotamie zastaviti čili do vnitřních částí své říše táhnouti, poněvadž by zajisté byl, kdyby tam byl osobně přítomen, nejvzdálenějším národům působivějším pobadatelem k úsilnému vedení války, ku které je skrze své satrapy jen stěží mohl povzbuditi. Ale když se hodnověrnými lidmi rozhlásilo, že ho Alexander se vším vojskem do každé krajiny, do kterékoli by se obrátil, bude stíhati, dobře věda, s jak rázným mužem mu jest činiti, veškeru vojenskou moc vzdálených národů do Babylonie kázal stáhnouti. Sešli se tedy Baktrové, Scythové a Indové; nad to zástupy i ostatních národů k jeho vojsku¹⁾ zároveň se připojily. Poněvadž však vojsko pak skoro o polovičku bylo větší, než bylo v Cilicii, mnohým zbraní se nedostávalo, které s největší píli byly shledávány. Jezdci a koně měli odění z plátků²⁾ v řadách ve spolek spojených; těm, kteří dříve mimo kopí ničeho neměli, štíty a meče byly přidány a hejna koní mezi pěší rozdělena, aby je krotili, by byla jízda četnější než dříve, a dvě stě čtyřspřežných vozů srpy opatřených, dle jeho mínění největší přístrach nepřátel, jediná zbraň oněch národů, následovalo. Z přední části oje vyčnívala dřevec železem okovaná, do obou stran jařma vpravili po třech mečích, mezi stpicemi kol vynikalo několik hrotů směrem ku předu, kromě toho vězely v loukotích kol srpy dílem na horu, dílem dolů k zemi obrácené, majíce vše rozřezati, cokoli by koním ku předu hnaným v cestu se postavilo.

S tímto tak uspořádaným a dobře ozbrojeným vojskem od Babylona se hnul. S pravé strany byl Tigris, známá řeka,

⁹⁾ V němž víno vodou rozřeďovali — ¹⁰⁾ Na nichž bohům vína s měsídkem odlévali.

¹⁾ Z bližších krajín. — ²⁾ Sr. III. 11.

levou kryl Euftrat, vojsko naplnilo mesopotamské roviny. Když pak Tigris překročil a uslyšel, že nepřítel jest na blízku, Satropata, vůdce jízdy, s tisícem vybraných jezdců napřed poslal. Satrapu Mazaeevi přiděleno šest tisíc mužů, aby jimi překazil nepříteli přechod přes řeku⁵⁾. Také mu bylo poručeno, aby krajinu, kterou by Alexander chtěl táhnouti, pustošil a ohněm hubil; domníval se, že nedostatkem může přemožen býti, poněvadž ničeho neměl, leč čeho by loupeží se zmocnil; jemu však potrava jednak po suchu, jednak po řece Tigridu byla dovážena. Zatím došel vsi Arbel, již měl svou porážkou známou učiniti. Tam větší část potravin a zavazadel složiv přes řeku Lykus⁴⁾ most položil a v pěti dnech, jako dříve přes Euftrat, vojsko převedl. Odtamtud asi o osmdesát stadií dále postoupiv, u jiné řeky — Bumelus jest její jméno — táborem se položil⁵⁾. Tato krajina byla k rozložení vojsk způsobilá a širošírá rovina jízdě příhodná; žádné stromy, ba ani nízké keře nekryjí půdy a pohled jest volný i do veliké dálky, a jestliže kde rovina do výšky se zvedala, tu dal planiti a celý vršek odstraniti.

Ti, kteří počet jeho vojska, pokud zdaleka o něm možno bylo souditi, odhadovali, mohli jen stěží Alexandra o tom přesvědčiti, že po pobití tolika tisíc lidí nyní větší počet vojska tam palem leží. Než on každým nebepečenstvím a zvláště každou přesilou nepřítele pohrdaje, po jedenáctidenním pochodě⁶⁾ dorazil k Eufratu. Přes něj položiv most, kázal jezdcům napřed jeti a vojsku pěšimu za nimi jíti, aniž Mazaeus, jenž se šesti tisíci jezdců byl vyslán, aby mu přechod přes řeku překazil, se odvážil boj s ním podstoupiti. Když pak vojínům několik dní nikoli k odpočinku, nýbrž ku přípravě k boji popřál, potom ihned nepřítele rázně počal stíhati boje se, aby do vnitřních částí své říše neodtáhl a zcela neobydlenými a nedostatkem trpícími pustinami pronásledován býti nemusil. Tedy čtvrtého dne podél Armenie⁷⁾ postupuje došel až k řece

⁵⁾ Euftrat. — ⁴⁾ Pět mil západně od Arbeli. — ⁵⁾ U Gangamel, kde vlastně bitva byla svedena. Arbela ležela několik mil dále k východu. — ⁶⁾ Od Tyra. — ⁷⁾ V levo byly armenské hory.

Tigridu. Celá krajina za řekou ohni právě založenými dýmem se halila; neboť Mazaeus, kamkoli přišel, nejinak než jako nepřítel, vše zapaloval.

A Alexander z počátku, když mrákota, kterou kouř rozestřel, denní světlo zatemnila, se zastavil, nástrah se boje; později, když vyzvědači napřed poslaní oznámili, že není třeba čeho se báti, několik jezdců předeslal, aby vyhledali nějaký brod v řece, jejíž hloubka z počátku až k samým prsům koní, ale jakmile do prostřed řečiště přišli, až i ke krkům jich dosahovala. A věru žádná jiná řeka východních krajín tak mocným proudem neteče, mnohých bystřic netoliko vodu, ale i kamení s sebou unášejíc. Proto od prudkosti, s kterou stéká, jméno Tigris jí dáno, poněvadž v perské řeči tigris znamená stělu. Pěší vojsko tedy jako k bitvě sešikováno a s obou stran jízdu obklopeno jsouc⁸⁾ a zbraně nad hlavou držíc, bez obtíže⁹⁾ k samému řečišti¹⁰⁾ se dostalo.

První mezi pěšimi vystoupil na břeh král a vojínům brod rukou ukazoval, poněvadž hlas slyšán býti nemohl. Avšak oni jen stěžl na nohy pevně mohli se staviti, poněvadž jednak kluzké kamení příčinou bylo, že nohy se smekaly, a jednak příliš prudký tok vody je podrážel. Zvláště těm bylo se namáhati, kteří na zádech břemena nesli; neboť, poněvadž sami se na nohách udržeti nemohli, nepohodlnými břemeny do dravé vody byli strhováni, a an každý za tím, co mu vodou bylo urváno, se honil, nastal zápas větší mezi nimi samými nežli s řekou; a spousty zavazadel všude plovoucí přemnohé vojiny povalovaly. Král je napomínal, aby na tom přestali, zachrán-li zbraní, ostatní prý jim nahradí. Avšak ani rada ani rozkaz nemohly slyšány býti; překáželoť tomu jednak úzkostné volání obrožených, jednak vespolný křik tu a tam zápasících. Konečně tudy, kde řeka svým mírnějším během byla mělčí, vystoupili ničeho mimo málo zavazadel nepohřešující. Tam mohlo vojsko úplně býti zničeno, kdyby se byl kdo vítězství odvážil; než trvalé štěstí královo nepřítel od toho odvrátilo. Tak přešel Granikus, ačkoli tolik

⁸⁾ Jízda po levé straně vodu zdržovala; na pravé straně mohla vojiny vodou stržené zachycovati. — ⁹⁾ Naznačeným způsobem postupující.

tisíc jezdcův a pěších na protějším břehu stálo; tak v průsmycích Cilicie tak ohromné množství nepřátel porazil; i dobré mínění o jeho statečnosti, kterou nejvíce se vyznamenal, mohlo by méně příznivě oceněno býti, poněvadž nikdy se neuvažovalo, jednal-li nerozmyslně ¹¹⁾).

Kdyby byl Mazaeus Macedoňany přes řeku přecházející přepadl, byl by je beze vší pochybnosti nespořádané porazil; ale on na ně teprve potom nájezd učinil, když již byli na břehu a zase úplně ozbrojeni. Jen tisíc jezdců předeslal. Jich skrovný počet když Alexander přezvěděl, za nic je sobě nepokládaje, poručil Aristonovi, vůdci paeonských ¹²⁾ jezdců, aby tryskem na ně udeřil. Ten Satropatovi, vůdci perské jízdy, kopím hrdlo přímo proklal a středem nepřátel přecházejícího dohcniv s koně ho svrhl a bráncům se mečem hlavu stal, kterou pak přinesl a s velikou pochvalou před nohy královny položil.

X. Po dva dni ležel tam táborem, třetího dne měli na pochod nastoupiti. Ale asi o první hlídce zatmívající se měsíc z počátku pozbyl svého lesku, později krvavou barvou se podílil a celé své světlo zšeredil ¹⁾); a poněvadž vojínové před samým okamžikem tak rozhodné bitvy byli starostliví, neobyčejná pověrčivost a z ní jakýsi neurčitý strach se jich zmocnil. Reptali, že proti vůli bohů až na konec světa se vlekou, řeky již nepřechodnými jsou, hvězdy svého dřívějšího lesku pozbývají, širošířé krajiny a samé pustotiny před nimi se objevují; pro ješitnost jediného člověka krev tolika tisíců lidí prý se prolévá; otčina se mu hnusí, otce Filippa se zřiká ²⁾), nebe cílem jest marných jeho myšlének ³⁾).

Již se skoro bouřili, když vždy jaš nelekavý vůdctům a předním vojínům král rozkázal, aby v jeho hlavní stan

¹⁰⁾ Protiva krajů řeky, které byly mělkější. — ¹¹⁾ U statečnosti předpokládá se znalost nebezpečnosti a uvažování o něm; o tom nebylo u jeho činů nikdy uvažováno. Kdo by tedy myslil, že si počínal někdy nerozvážlivě spoléhaje na své štěstí, ten by mu mohl i statečnost upírati nebo aspoň méně příznivě o ní souditi. — ¹²⁾ Paeonie, krajina v Macedonii.

¹⁾ Zatemnil. — ²⁾ Maje se za syna Jovova. — ³⁾ Že jaš synem Jovovým po smrti mezi bohy se dostane.

četně se sešli, a aegyptští kněží, o nichž se domníval, že nebeské hvězdy nejlépe znají, aby vyložili, co o věci soudí. A oni dobře vědouce, že běh časů své určité proměny přináší a měsíc se zatmívá, když buď za zemi se staví anebo sluncem zatemňuje⁴⁾, o povaze věci, již znali, lidu ovšem nepoučují, ale jistí, měsíc že týče se Peršanův a slunce Řeků, a kdykoli měsíc se zatmívá, to že záhubu a porážku znamená perským národům, i vypočítávají staré příklady perských králů, kterými zatmění měsíce ukázalo, že proti vůli bohů bojovali. Nic lidem obecným více nevládne než pověrčivost; lid, jinak bezuzdný, zuřivý, vrtkavý, je-li nějakou planou pověrou zaujat, spíše věstců než svých vůdců bývá poslušen. Proto výpovědi Aegyptanů, lidu oznámené, strachem strnulé k nové naději a důvěře v sebe povzbudily.

Král mysle, že jest mu nadšenosti vojínův užiti, o druhé hlídce hnul tábořem. v pravo měl řeku Tigris, s levé strany pohoří, jež gordyaejským slove⁵⁾. Když byl již na pochodu, oznámili k ránu vyzvědači, napřed vyslaní, že Darius se blíží. Sestaviv tedy vojsko sám na pochodu jel v čele jeho. Avšak byli to perští churaví vojínové, počtem asi tisíc, kteří velikým vojskem zdáli se býti; neboť nemůže-li pravda býti vyzkoumána, nepravda ze strachu se zvětšuje. To když se poznalo, král s několika málo jezdci zástup k svým prchající dohoniv, některé z nich pobil, jiné zajal a jezdce na výzvědy vyslal, a zároveň aby hasili oheň, kterým nepřátelé vsi vypalovali. Prchající totiž chvatem na střechy a kupy obilí vhodili hořlavé látky a poněvadž ty na jich vrcholcích uvázly, tož plameny dolejších částí ještě neuchvátily. Když tedy oheň byl uhašen, velmi mnoho obilí bylo nalezeno a oni i mnohých jiných věcí nabývali. A právě tato věc pobídla vojny k pronásledování nepřítele; neboť, poněvadž zemi pustošil a ohněm hubil, bylo jim si pospíšíti, aby všeho dříve, než by přišli, nespálil. A tak nutnosť v uvážený plán se proměnila⁶⁾; neboť Mazaeus, který

⁴⁾ Druhé jest mylné, to působí nový měsíc. — ⁵⁾ Dělí Armenii od Mesopotamie. — ⁶⁾ Z počátku z nutnosti stíhali nepřítele, potom konali to dle plánu, aby nemohl jim ohněm škoditi; to tedy bylo novou příčinou k stíhání.

dříve vsi pohodlně zapaloval, nyní na útěku přestával a věci větším dílem neporušené nepříteli zůstavoval. Mezitím se Alexander dověděl, že Darius ne více než sto padesát stadií od něho jest vzdálen. A proto, jsa kromě toho množstvím potravin s dostatek zaopatřen, po čtyři dni pobyl na onom místě.

Tehdáž byl Dariův list zachycen, ve kterém řečí vojínové byli vybízeni, aby krále buď zavraždili anebo zradili. A on byl na váhách, má-li jej před shromážděným vojskem dáti přečísti, jsa s dostatek přesvědčen i o přichylnosti a věrnosti Řeků k sobě. Ale Parmenio ho s toho srazil, pravě, že vojínové nesmějí takovými sliby sváděni býti; že jest král nástrahám i jediného člověka vydán, lakotě že nic není zločinem. Alexander uposlechl rádce a hnul táborem.

Když byl již na pochodu, oznamuje mu jeden ze zajatých kleštěnců, kteří Dariovu choť provázeli, že tato schází a jen stěží dýše. Trvalou a namáhavou cestou a skormouceností myslí vysílenu jsouc v rukou tehýně a mladistvých dcer klesla a brzy potom zemřela. S touž zprávou přišel i druhý posel. A král ne jinak, než jakoby mu smrt matčina byla oznámena, mnoho nad ní lkal a i slzy ho polily, jaké by jen Darius byl mohl proliti. Když pak přišel do stanu, v němž byla matka Dariova při mrtvole sedíc, tesknost znova se ho zmocnila, an ji ⁷⁾ na zemi ležící uzřel. Novým neštěstím i na dřívější upamatována byvši obě dospělé dívky k sobě přitulila, které jí ve společném zármutku ovšem byly velikou útěchou, ačkoli vlastně ona jim útěchy měla poskytovat. Před ní stál malý vnuk již proto politování hodný, že posud nebyl si vědom nehody, která nejvíce jeho se týkala. Byl bys myslil, že Alexander mezi svými příbuznými pláče a útěchy neposkytuje, nýbrž hledá. Pokrmu zajisté nepožil a mrtvolu se všemi potcami u Peršanův obvyklými dal pohřbiti, hoden jsa věru, aby i nyní odměnu za tak velikou dobromyslnost a zdrželivost bral. Toliko jednou ⁸⁾ jí uzřel a to toho dne, když byla zajata; a tehdy nepřišel, aby jí, nýbrž aby Dariovu matku uviděl; a vy-

⁷⁾ Dariovu matku. — ⁸⁾ Sr. III. 12.

nikající krásu její postavy nepokládal za vnadu povzbuzující k chlipnosti, nýbrž k své oslavě ⁹⁾).

Z kleštěnců, kteří královně sloužili, unikl za bázlivého sem tam pobíhání truchlících Tyriotes tou branou, které, poněvadž od nepřítelů byla odvrácena ¹⁰⁾, méně pilně střežili, a přišel k Dariovu táboru, kde od stráží zadržen a potom do králova stanu přiveden byl, úpěje a šat maje rozedraný. Ten ¹¹⁾ jakmile Darius uzřel, mnohonásobným očekáváním zlé zprávy pobnut jsa a nevěda, čeho by se nejvíce měl báti, pravil: „Nevím, které ohromné neštěstí tvář tvá projevuje, než nešetří sluchu ubohého člověka; naučil jsem se býti nešťastným, a často bývá útěchou znáti svůj osud. Zdaž snad, čeho se nejvíce domýšlím a co vysloviti se bojím, o potupě mých budeš vypravovati, jež mně a, jak doufám, také jim je bolestnější než kterákoli muka?“ K tomu odpověděl Tyriotes: „Toho jsme dalecí; neboť jakvelikákoli pocta královnám od poddaných může činěna býti, taková od vítěze tvým byla vzdána, ale tvá manželka právě zemřela.“ A tehdaž věru nejen lkání, ale i úpění po celém táboře se rozléhalo. Darius nepochyboval, že byla zavražděna, poněvadž pohany sněsti nemohla, a bolestí nejša při smyslech zvolal: „Které tak veliké nepravosti jsem se dopustil, Alexandře? Kterého z tvých příbuzných dal jsem usmrtiti, abys se nad mou ukrutností tak pomstil? Nenávidíš mne, avšak já jsem ti neublížil. Než myslí si, že jsi spravedlivou válku zdvihl, zdalíž k ženám takto chovati jsi se měl?“ Tyriotes dovolával se vlastenských bohů, že jí ničtím nebylo ublíženo, že Alexander nad její smrtí i zalkal a hojně slzy proléval, jako sám je nyní prolévá. A právě proto mysl milujícího manžela znova zármutku a podezření se oddala uvažující, že jeho touha po zajaté ženě zajisté na smilném obcování s ní se zakládala.

Odstraniv tedy svědky a jediného Tyriota zadržev již nikoli pláče, nýbrž vzlykaje pravil: „Rozumíš-li, Tyriote, že zde lež nemá místa? Mučidla tu budou v okamžiku; než ne-

⁹⁾ Měl býti chválen proto, že se ohlipnosti zdržel, ačkoli královna krásou vynikala. — ¹⁰⁾ Zadní branou. — ¹¹⁾ Rozedraný šat. Ten byl znamením smutku.

čekej jich, pro bůh, jestliže nějakou úctu k svému králi v srdci chováš; pověz, zdali se neodvážil pán a mladík toho, co věděti si přeji, a po čem ptáti se stydím.“ A on odpověděl, že své tělo na mučení vydává a bohy za svědky volá, že královna neposkvrně a bezúhonně byla chována. Když král kleštěnci konečně uvěřil, že pravdu mluví, zabaliv svou hlavu dlouho plakal; potom slzy ještě roně obličej zase odhalil a rukou k nebi pozdvihuje pravil: „Vlastenští bohové, přede vším upevněte mou vládu, potom, jestliže se mnou již ku konci došlo, prosím, aby nikdo spíše králem Asie nebyl, než tento tak spravedlivý nepřítel, tak milosrdný vítěz!“

XI. Ačkoli Darius, když již dvakrát za mír marně byl požádal, všecky své myšlenky k válce obrátil, proto přece, mírností nepřítel překonán jsa, deset posílů, nejslavnější muže ze svých příbuzných, vyslal, aby mu odevzdali nové návrhy míru; ty Alexander, vojenskou radu svolav, kázal předvésti. A nejstarší z nich pravil: „Aby Darius nyní po třetí o mír žádal, k tomu ho nepřinutila žádná nutnosť, nýbrž to mu vynutila tvá spravedlivost a mírnost. Že jeho matka, manželka a děti zajaty jsou, jen z toho jsme věděli, že nejsou u něho; o stydlivost těch, které posud na živě jsou, stejně jako tělesný otec péči máje královnami je nazýváš a dovoluješ, aby podržely aspoň lesk své dřívější důstojnosti. Vidím, že tvář tvá jest taková, jaká byla Dariova, když nás propouštěl, a on přece nad manželkou truchlí, a ty nad nepřítelkyní. Již bys na bojišti stál, kdyby tě péče o její pohřeb nezdržovala. Zdali ku podivu jest, že tak přátelského muže za mír žádá? K čemu třeba zbrání lidem, mezi nimiž nenávisť pomínula? Dříve za hranice tvé říše stanovil řeku Halys, která Lydii hranice vytýká, nyní všecku zemi, která mezi Hellespontem a Eufratem leží, věnem dává dceři, kterou ti k manželství odevzdává. Syna jeho Ocha, jež u sebe máš, podrž jako zástavce míru a věrnosti; matku a obě panny dcery vydej; za tři osoby třicet tisíc talentů zlata¹⁾ ti nabízí a prosí, abys je přijal. Kdybych neznal mírnosti tvé, neřekl bych, že nyní

¹⁾ Asi 66,000.000 zl.

jest přilhodná doba, kdy bys měl nejen míru žádajícímu zaň poskytnouti, ale i sám ochotně jej přijmouti. Ohledni se na to, co jsi za sebou zůstavil; patří před se, po jak velikých věcech ještě dychtíš. Nebezpečná jest převeliká říše, nesnadnoť jest pohromadě udržeti, co bys nemohl ovládati. Vidíš-li, jak lodi, které příliš veliké jsou, řízeny býti nemohou? Snad Darius právě proto tolik ztratil, že příliš veliká říše velkou ztrátu možnou činí. Snáze jest zajisté vítězstvím něčeho nabyti, než kořisti uchrániti. Oč snáze věru naše ruce něco uchopují, než uchopené udržují. Sama smrt manželky Dariovy může tě poučiti, že máš nyní méně příležitosti milosrdným býti, než dřívě.“

Alexander kázal poslům, aby stan opustili, a věc radě k uvážení předložil. Dlouho se nikdo neodvažoval říci, co myslí, poněvadž neznali králova přání. Konečně pravil Parmenio, že již dřívě jednou radil, aby u Damaska²⁾ zajaté za výkupné vydal; že převeliká summa peněz mohla za ně získána býti, kdežto nyní hlídání velikého počtu zajatých tolik udatných mužů zaměstknává. I nyní že velice se přimlouvá, aby starou paní a dvě dívky, které na cestách a pochodech jen obtíží jsou, za třicet tisíc talentů zlata vyměnil. Bohatě říše prý může nyní nabyti nikoli válkou, nýbrž sjednáním míru, a že posud nikdo před ním zemí mezi Istrem³⁾ a Eufратem ohromnou prostorou a dálkou od sebe oddělených nadržel. Také radil, aby se spíše na Macedonii ohlížel, než na Baktra a Indii zrak upíral.

Tato řeč nebyla králi přijemná. Proto ihned, jakmile Parmenio přestal mluvíti, pravil: „I já bych raději peníze než slávu volil, kdybych byl Parmenionem; takto jsa Alexandrem chudoby se nebojím, a vím, že nejsem kupcem, nýbrž králem. Nemám zajisté nic na prodej, ale svého stavu už naprosto neprodám. Máme-li zajaté vydati, slušněji darem je mu dáme, než za výkupné vrátíme.“

Potom poslům do stanu zpět uvedeným odpověděl v ten rozum: „Oznamte Dariovi, že to, co milostivého a dobromysl-

²⁾ Sr. III. 35. — ³⁾ Dunajem. — ⁴⁾ Za pravým břehem.

ného jsem učinil, učinil jsem nikoli z přátelství k němu, nýbrž z přirozené své povahy. Válku se zajatými a ženami vésti není mým zvykem; ozbrojen musí býti, koho mám nenáviděti. Kdyby aspoň upřímně za mír žádal, uvažoval bych snad, mám-li k němu svoliti. Ale poněvadž jednou mé vojíny listy ku zradě, podruhé mé přátely k mé záhubě penězi popouzí, tož jest mi jej pronásledovati, dokud ho úplně neporazím, nikoli jako spravedlivého nepřitele, nýbrž jako úkladného vraha a traviče. Podmínky pak míru, které přinášíte, kdybych přijal, ty vítězem ho činí. Dávaf mi ochotně darem, co za Eufратem jest⁴⁾. Tož jste zapomněli, kde ke mně přicházíte; vždyť jsem již na druhé straně Eufрата⁵⁾. Tedy co nejvysokomyslněji stanovené meze slíbeného věna můj tábor již přesahuje⁶⁾. Odtud mne vypudte, abych věděl, co odstupujete. S touž vysokomyslností dává mi svou dceru, o níž přece vím, že se chce za některého z jeho otroků⁷⁾ vdáti. Velikou zajisté česť mi prokazuje, jestliže mi jakožto zeti před Mazaeem⁸⁾ přednost dává. Jděte a oznamte svému králi, že i to, čeho již pozbyl, i to, co posud má, odměnou jest vítězství⁹⁾. To¹⁰⁾ upravuje hranice obou říší; to bude každý z nás mítí, co mu štěstí příštího dne přikáže.“ Poslové odpovědí, poněvadž na válku pomýšlí, že poctivě jedná, když jich neklame nadějí míru; sami však že prosí, aby co nejdříve ku králi byli propuštěni, neboť že i jemu jest se k válce chystati. Byli propuštěni a oznámili, že boj nastává.

XII. A Darius ovšem ihned Mazaea s třemi tisíci jezdců napřed poslal, aby cesty, kudy nepřítel měl postupovati, obsadil. Alexander mrtvole jeho choti poslední poctu prokávav a všecka těžší zavazadla v témž táboře¹⁾ se skrovnou posádkou zanechav, táhl proti nepříteli. Vojsko pěší rozdělil ve dvě křídla, na obou stranách jezdecke postaviv; zavazadla byla za vojem vezena. Potom vyslal Menida s lehkými jezdci, poručiv mu

⁴⁾ Na levém břehu k jihu tekoucího Eufрата. — ⁵⁾ Dobil jsem více, než se mi dává. — ⁷⁾ Poddaných. Všichni poddaní byli u Peršanův otroky královými. — ⁸⁾ Toho jen za příklad uvádí. — ⁹⁾ Kdo z nás obou zvítězí, ten bude pánem obou říší. — ¹⁰⁾ Vítězství.

¹⁾ Ve kterém pohřeb se konal.

vyzkoumati, kde by Darius byl. Ten však, poněvadž Mazaeus na blízku se usadil, neodváživ se dále postoupiti, oznamuje, že nic jiného neuslyšel, leč jen hlčení lidí a řehot koní. Také Mazaeus, uzřev z daleka vyzvědače, do tábora se vrátiv, oznamuje příchod nepřátel. Proto Darius, jenž si přál, aby se na volné rovině bojovalo, vojínům zbrojiti se káže a šiky sestavuje. Na levém křídle stáli bakterští jezdci, asi tisíc jich; tolikéž Dahův²⁾; Arachotův³⁾ a Susianů⁴⁾ plně čtyři tisíce. Za nimi bylo sto vozů srpy opatřených. Hned za nimi byl Bessus s osmi tisíci jezdci taktéž bakterských. Massagetové⁵⁾ s třemi tisíci jeho voj zavírali. K těm připojil pění lid několika národů nikoli smíchaný, nýbrž pluky dle národnosti sestavené. Za nimi Peršany; Mardy⁶⁾ a Sogdiany⁷⁾ vedí Ariobarzanes a Orontobates. Tito vedli části vojů, v čele všech jich byl Orsines, pocházející od sedmi známých Peršanů⁸⁾, jenž svůj původ až od Cyra, nejslavnějšího krále (perského), odvozoval. Za nimi stáli jiní národové, kteří ani svým spojencům s dostatek nebyli známi. Za nimi bylo padesát čtyřspřežních vozů (srpy opatřených), před nimiž Fradates s velikým vojem Kaspiův⁹⁾ stál. Indové a ostatní národové při Rudém moři¹⁰⁾ bydlící, více jen dle jména než skutečně pomocnými vojsky jsouce¹¹⁾, byli za těmito vozy. Uzavřen byl tento voj jinými kosatými vozy, k nimž cizí (řecké) vojny přidal. Za nimi následovali Armeniové, jež menšími¹²⁾ nazývají; za těmi Babyloňané, za obojmi Belitové¹³⁾ a obyvatelé kossaejského pohoří¹⁴⁾. Za nimi stáli Gortuové, lid sice z Euboee pocházející, jenž kdysi s Medy odešel, ale tehdaž již odrodilý a otcovských obyčejů nepovědom byl¹⁵⁾. K těm připojil Frygy¹⁶⁾ a Kataony¹⁷⁾.

²⁾ Čudský národ na východním pobřeží Chvalinského moře. —

³⁾ V Persii západně od řeky Inda. — ⁴⁾ V Persii s hlavním městem Susy, severně od Perského zálivu. — ⁵⁾ Národ čudský východně od Chvalinského moře. — ⁶⁾ Jižně od Chvalinského moře. — ⁷⁾ V Asii mezi řekami Oxem a Jaxartem, severně od Baktriany. — ⁸⁾ Kteří svrhše dřívější vládu Daria Hystaspa na trůn posadili. — ⁹⁾ Při Chvalinském moři. — ¹⁰⁾ Jižně od Asie s Perským a Arabským zálivem. — ¹¹⁾ Byli to špatní vojínové. — ¹²⁾ Z Malé Armenie, severně od Mesopotamie. — ¹³⁾ Jinak neznámí. — ¹⁴⁾ Severně od Sus. — ¹⁵⁾ Byli to zajatí Řekové u Sus usazení. — ¹⁶⁾ V Malé Asii při Hellespontu. — ¹⁷⁾ V jižní Kappadocii.

Národ pak Parthyaeův, obývajících v zemích, jež nyní Parthové ze Scythie přišli drží, voj uzavíral¹⁸⁾. To byl šik levého křídla. Na pravém křídle stál národ Velké Armenie a Kadusiové¹⁹⁾, Kappadokové,²⁰⁾ Syrové²¹⁾ a Medové. I ti měli padesát kosatých vozů. Úhrnem bylo všeho vojska plných čtyřicet pět tisíc jezdcův a dvakrát sto tisíc pěších. Takto sešikování jsouce o deset stadií dále postoupí, a dostavše rozkaz, aby stanuli, ve zbroji nepřítelů očekávali.

Alexandrova vojska zatím hrůza se zmocnila, k níž žádné příčiny nebylo; počali se totiž jako smysly pomnutí třásti a nevysvětlitelný strach probíhal prsa všech. Bleskot na nebi za letního parna místy jako žhavý jsa ohni se podobal a oni myslili, že to plameny z Dariova tábora svítí a oni že maně do míst od nepřátel osazených se dostali. Kdyby byl Mazaesus, který cesty chránil, je poděšené přepadl, velikou porážku mohli utrpěti; tehdáž, an na pahorku, který osadil, nečinně čekal jsa rád, že sám nebyl znepokojován, Alexander vojínům, o jejichž strachu se dověděl, znamení kázal dáti, aby stanuli, zbraně před sebe složili a sobě pohověli, připomínaje, že není žádné příčiny k náhlému strachu, ježto nepřítel opodál stojí. Konečně se zpatovavše i zbraní zase se chopili i zmužilosti nabyli; a zdálo se věci pro okamžik nejpříhodnější, rozbiti na témž místě opevněný tábor.

Následujícího dne Mazaesus, který s vybranou tlupou jezdců na povýšeném pahrbku, odkud macedonské ležení mohlo se přehlédnouti, se usadil, buď ze strachu neb že byl pouze na výzvědy vyslán, k Dariovi se vrátil. A Macedoňané potom týž opuštěný pahorek osadili; bylť bezpečnější než rovina a mohl odtamtud šik nepřátel, který rovinou se rozkládal, býti pozorován. Než hustá mlha, kterou okolní vlhké vrchy vydaly, rozhled po celé krajině ovšem nezamezila, ale přece rozličná oddělení a řady vojska jeho dobře přehlédnouti překážela. Síla lidu zaplavila rovinu a hlučení tolika tisíců lidí, ačkoli doposud stáli opodál, uší jejich docházelo.

¹⁸⁾ V Taurském pohoří ve východní Malé Asii. — ¹⁹⁾ Při Chvalinském moři. — ²⁰⁾ V jihovýchodní Malé Asii. — ²¹⁾ Při Středozemním moři v Asii, západně od Mesopotamie.

Král v duchu přemítal a brzo svou, brzo Parmenionovu radu uvažoval, již ovšem už pozdě počal posuzovati; došloť k tomu, že vojsko jen jako vítěz bez pohromy mohlo zpět jíti. Proto svou obavu taje jezdcům z Paeonie najatým napřed kázal jeti. Bitevní šik sám, jak již dříve bylo povéděno, ve dvě křídla rozšířil a obou chránili jezdci. A když mlha se rozptýlila, ihned jasnější světlo objevilo šik nepřátelský a Macedoňané buď bojechtivostí nadšení, aneb dlouhého čekání omrzeli po obyčeji bojujících nehorázného křiku pozdvihli. Ten byl od Peršanův opětván a okolní háje i údolí děsným hlukem naplnil. A Macedoňané již jen stěží mohli býti zadrženi, aby proti nepříteli klusem neběželi. Tu Alexander mysle, že bude lépe, jestliže na témž pahorku dříve ještě opevněný tábor rozbije, násep nahazovati poručí, a když práce v krátkce byla vykonána, do stanu odešel, z kterého celý vojenský šik nepřátel mohl býti přehlédnut.

XIII. A tehdaž měl zajisté celý obraz nastávajícího nebezpečenství před očima: koně a vojínové nádhernými zbraněmi se třpytili a že u nepřítelě vše s úsilovnější dbalostí se připravuje, o tom starostlivá péče vůdců, svými zástupy projíždějících, svědčila; to vše a přemnohé jiné nepatrné věci, jako hlučení lidí, řehot koní, lesk třpytících se zbraní mysl jeho o budoucnost starostlivou pobouřily. Proto buď že skutečně byl na rozpacích, neb aby své lidi zkoušce podrobil, vojenskou radu přibere vyzvídaje, co by nejlépe bylo učiniti. Parmenio, z vůdců válečného umění nejznalejší, myslil, „že třeba jest lsti užiti a nikoli bitvy; nepřítel prý za nepříhodné noci může přepaden býti; kdy medle nepřátelě mravy a řeči se lišící a mimo to ospalí a nenadálým nebezpečenstvím poděšení za nočního poplachu k obraně se srazí? Ale za dne že především narazí na strašné postavy Scythův a Baktrů — jejich obličej prý jsou zarostlé, vlasy dlouhé, mimo to nemotorná těla jejich neobyčejné velikosti; že ve vojny spíše nepatrné a klamně než podstatně přičiny strachu působí — potom že tak veliké množství menší snadno může obklíčiti. Nebojuje prý se v průsmycích Cilicie a na neschůdných steznicích, nýbrž na volné a rozsáhlé rovině.“ Skoro všichni s Parmenionovým ná-

vrhem se srovnávali a Polyperkon se domníval, že na této radě jisté vítězství se zakládá.

Na toho polilizeje král — neboť Parmeniona, jež nedávno přísněji, než sám chtěl, pokáral¹⁾, opět káratí se neodhodlal — odpověděl: „To jest uměním lupičů, k čemu mi radíte; neboť jediným jejich přáním bývá jiné klamati. Já však nestrpím, aby mou slávu vždy buď nepřítomnost Dariova anebo průsmyky nebo noční nájezd zlehčovaly²⁾. Jest pevnou vůlí mou, veřejně a za dne na nepřítel udeřiti; chei raději svého osudu želeť, než za vítězství se stydětí. Mimo to také připomínám: jest mi známo, že nepřátelé hlídky konají a ve zbrani jsou, aby ani přelstění býti nemohli. Proto k bitvě se chystejte.“ Tak je povzbudiv propustil, aby o své občerstvení se postarali.

Darius hádaje, že nepřítel podnikne to, k čemu Parmenio radil, rozkázal, aby koně uzdou opatření pohotově stáli, velká část vojska ve zbroji byla a hlídky s bedlivější péčí se konaly; proto celé jeho ležení plálo ohni. Sám s vůdci a příbuznými obcházel zástupy ve zbrani stojících, Slunce a Mithra³⁾ a svatý i věčný oheň vzýváje, aby jim k staré slávě a k vítězným pomníkům předků přiměřenou statečnost vnukl. A věru, jestliže nějaké tušení božské pomoci lidskou myslí vůbec může býti pochopeno, bohové že při nich stojí. Oni že nedávno na Macedoňany náhlý strach pustili; ti že jako šílení posud sem tam pobíhají, zbraně odhazující; strážní bohové perské říše bezmyslné zaslouženými tresty stíhají. Ani sám vůdce že není rozumnější: neboť po zvyku dravců jen na kořist, po které dychtí, svůj zrak upírá a tak do pastí, která před kořistí jest nastražena, upadá.

Podobná úzkost mysli byla také v táboře macedonském: noc, jakoby ještě za jejího trvání bitvu měli svéstí, ve strachu probděli. Alexander více než jindy polekán jsa, kázal Aristandra přivéstí, aby prosby a oběti konal. Ten v bílé roucho jsa oděn a posvátné byliny⁴⁾ v ruce před sebou drže a hlavu

¹⁾ Sr. IV. 11. — ²⁾ Aby se říkalo, že jsem zvítězil jen proto, že jsem bojoval v průsmycích, že jsem nepřítel v noci přepadl, že Darius nestál sám v boji proti mně, jako to bylo u Granika. — ³⁾ Bůh světla. — ⁴⁾ Ratolesti olivové, vavřínové, myrtové a j. na místě posvěceném

maje zahalenu prosby předřikával králi, jenž Jova, Minervu a Viktorii⁵⁾ sobě nakloňoval. A potom, když oběť řádně byla vykonána, zbytku noci k odpočinku propůjčiti hodlaje do stanu se vrátil. Ale nemohl ani usnouti, ani pokojné mysli nabyti; hned zamýšlel se hřebenu pahorku vojsko na pravé křídlo perské spustiti, hned zase přímo čelem s nepřitelem se sraziti; chvilkami uvažoval, nemá-li vojsko spíše proti levému křídlu nepřátel obrátiti. Konečně tělo úzkostlivostí ducha přemožené dosti tvrdý spánek překonal.

A již byl den a vůdcové se sešli, aby rozkazy přijali, ale byli zaraženi neobvyklým tichem okolo jeho stanu panujícím; neboť jindy je sám dával svoláhati a druhdy obmeškale i kárával, a proto tehdyž se divili, že ani tak rozhodný okamžik ho posud neprobudil, i domnívali se, že nespí, nýbrž úzkostlivou starostí ochrnl. Než přece žádný z tělesných jeho strážců do stanu vstoupiti se neodvážil, a čas již naléhal vojínové pak bez rozkazu vůdce nemohli se ani zbraní chápati ani do řad nastupovati. Parmenio dlouho váhal, konečně sám o své vůli dal ohlásiti, aby se nasnídali. A již bylo třeba vytáhnouti. Potom teprve do stanu vstoupil, několikrát ho jménem volal a když slovem ho vzbuditi nemohl, dotknutím se ho to učinil: „Již dobře na den,“ pravil, „nepřítel s vojskem sešikovaným již postoupil; tvoji vojínové posud neozbrojeni jsouce, tvého rozkazu čekají. Kam se poděla jaroš ducha tvého? Vždyť jindy strážce budiváš?“ Alexander odpověděl: „Myslíš-li, že jsem mohl dříve usnouti, než jsem se zbavil starosti, která spánek zapuzovala?“ A poručil polnicí znamení k bitvě dáti. Když pak Parmenio v divení se pořád ještě trval, protože byl řekl, že teprve zbaviv se starostí usnul⁶⁾, pravil Alexander: „To není nijak podivné; neboť, když Darius zemi ohněm hubil, vsi vyhlazoval, potraviny kazil, já sebe nebyl jsem mocen; nyní však čeho bych se bál, když se k rozhodné bitvě chystá? On věru mé přání naplnil. Než důvod tohoto plánu později ještě vyložíme. Vy jděte k vojsku každý k tomu oddělení,

k náboženským obřadům natrhané. Jimi se kadilo, jimi oběti věnovaly. —
⁵⁾ Bohyně vítězství. — ⁶⁾ Divil se, že už nemá žádných starostí, žádné obavy, ať boj nastává.

kterému velí, já ihned přijdu a poručím, co se má státi.“
Pancíř velmi zřídka na se bral a vzal-li jej, činil to spíše k domluvě přátel než ze strachu před nebezpečenstvím, v něž se měl vydati. Také tehdáž jej oblekl a potom před vojny vystoupil. Nikdo před tím nespátřil krále tak čilého a proto z jeho neohroženého pohledu soudili, že má jistou naději k vítězství.

A on ihned poručil vojínům násep strhnouti i vytábnouti a potom je v šiky sestavoval. Na pravém křídle postaveni jsou jezdcí, které *agema* ⁷⁾ nazývali; jejich velitelem byl Klitus, jemuž přidělil čtyry Filotovy a k jehož straně i ostatní náčelníky jezdců přidružil. Poslední četou byla četa *Meleagrova*, za níž stálo pěší vojsko. Za ním byli *argyraspidové* ⁸⁾; tĕm velel *Nikanor*, syn *Parmenionův*. V záloze ⁹⁾ postaveni byli *Coenos* se svou četou, za ním *Orestové* a *Lyncestové* ¹⁰⁾, za nimi *Polyperkon* a potom najatí vojínové. Vůdce této tlupy *Amyntas* ¹¹⁾ nebyl přítomen; je teprve nedávno do spolku přijatĕ vedl *Filipp*, syn *Balakrův* ¹²⁾. Takové bylo postavení pravého křídla. Na levém křídle vedl *Kraterus* peloponneské jezdcĕ, k nimž čtyry *Achaevův*, *Lokrův* a *Malievův* ¹³⁾ připojeny byly. Závĕrek jejich činili thessalští jezdcové s vůdcem *Filippem*. Bitevního šiku pěchoty obránila jízda ¹⁴⁾. To bylo čelo levého křídla. Ale aby od přesily nepřátelské nemohlo býti zaskočeno, za poslední jeho šik postavil silnou tlupu. Mimo to obě křídla zálohami sesílil, které nikoli čelem přímo proti nepříteli, nýbrž šikmo postavil, aby, kdyby se nepřítel pokusil šik obejítí, k bitvě byli pohotovĕ. Tam stáli s jedné strany ¹⁵⁾ *Agrianové* ¹⁶⁾, jimž velel *Attalus*, a jim přidĕleni byli kretští lukostřelci — zadní řady postavil k čelu zády, aby celého šiku vůkol hájil —

⁷⁾ Oddíl vojska macedonského. — ⁸⁾ Střibrostřítníci (majíoi postřibřené štítĕ). — ⁹⁾ Omylem. Má asi býti: za nimi a p. — ¹⁰⁾ *Orestové* a *Lyncestové* v Epiru v severozápadním Řecku. — ¹¹⁾ Byl v Macedonii, kde nové vojsko sbíral. Sr. IV. 6. (konec). — ¹²⁾ Toto místo jest asi pokaženo. — ¹³⁾ *Achaevové* v severním Peloponnesu; *Lokrové* v Lokridĕ v Řecku, severně od Boeotie a západně od Euboe; *Malieové* v jižní Thessalii. — ¹⁴⁾ Pĕchota stála mezi jízdou. — ¹⁵⁾ V zálohách na pravém křídle. — ¹⁶⁾ Thracký kmen.

a druhé strany ¹⁷⁾ byli Illyrové ¹⁸⁾ s vojiny za mzdu najatými a lehce ozbrojenými Thraky ¹⁹⁾. Bitevní šik byl tedy tak pohyblivý, že ti, kteří v zadu stáli, přece se mohli, ²⁰⁾ aby nebyli obkličeni, obraceti a nepříteli čelem postavití. Nebyl tedy první šik více chráněn než boky, a boky ne více než zadní šik.

Když to vše tak bylo seřaděno, poručil, aby, kdyby nepřátelé kosaté (srpy opatřené) vozy s křikem mezi ně vypustili, sami řady jim otevřeli a nájezd číncei propustili, nepochybuje, že bez uškození jimi proběhnou, jestliže se jim nikdo na odpor nepostaví; pak-li by je vehnali mezi ně bez křiku, potom aby sami je křikem děsili a lekavé koně s obou stran kopími probodali. Vůdcům křidel bylo poručeno, aby je roztáhli tak, aby ani obkličeni býti nemohli, kdyby těsněji pohromadě stáli, ani přece nad míru šiku nevyprazdňovali ²¹⁾. Zavazadla se zajatými, mezi nimiž matky a dcer Dariových strážili, nedaleko od vojska na povýšeném pahorku se skrovnou posádkou zanechal. Levému křídlu velel jako jindy Parmenio, on sám byl na pravém.

Ještě se k sobě, co by dostřelil, nepřiblížili, když jakýsi přeběhlík jménem Bion, co nejrychleji běže ku králi přišel oznamuje, že Darius železné kotvice ²²⁾ do půdy dal zahrabati a to tam, kam se domníval, že nepřítel jízdu vyšle, a že místo to známým znamením jest označeno, aby jeho lid nástraze se mohl vyhnouti. Alexander rozkázal přeběhlíka hlídati a vůdce svolati. S těmi sdělil, co mu bylo oznámeno, je napomíná, aby se označenému místu vyhýbali a jezdce o nebezpečení poučili. Něž nemohli vojínové jeho napomenutí doslechnouti, poněvadž jim uši hlučením dvou vojsk zaléhaly. Tedy před očima všech, mezi nimi jezdě, aspoň vůdce a sobě nejbližší oslovoval.

XIV. Když tolik zemí prošli nadějice se vítězství, za které ovšem ještě jim bude bojovati, že již jen tento jediný rozhodný boj zbývá dokončiti. Připomínal jim při této příležitosti řeky

¹⁷⁾ Na levém křídle. — ¹⁸⁾ V Dalmácii a Albanii. — ¹⁹⁾ V nynější Rumelii. — ²⁰⁾ Ačkoli původně jinak byli postaveni. — ²¹⁾ Aby ho nečlnili příliš slabým. — ²²⁾ Třínohé špičaté železo.

Granika, cilických pohoří, Syrie a Aegypta, kterých téměř letem dobyli¹⁾, jakožto převeliké pobídky k další naději a slávě. Peršané na útěku postižení budou prý bojovati, poněvadž nemohou uprchnouti. Již třetí den strachem zmořeni a zbraněmi přetíženi jsouce na téměř místě dřepí. Že není většího důkazu jejich zoufalosti, než že svá města, svá pole ohněm hubí; tím prý vyznali, že vše, co nezničí, nepřátelům náleží. Prázdných jmen neznámých národův aby se nelekali; neboť v rozhodné bitvě nezáleží na tom, koho Peršané Scythy nebo koho Kadusii²⁾ nazývají. Právě proto, že jsou neznámi, žádného povšimnutí nezaslужují; stateční mužové nejsou nikdy neznámi; ale nebojovní ze svých skryšl vyvlečení mimo prázdné jméno nic s sebou nepřinášejí. Macedoňané svou statečností toho dokázali, aby nebylo na celém oboru zemském místa, které by takových mužů neznalo. Aby se podívali na nezřízené vojsko nepřátel: jeden nemá ničeho, než kopíčko, jiný prakem kameny rozmachuje, málo kdo má pořádnou zbraň. Proto tam jest jich větší počet, zde bude více bojovníků. Nežádá prý, aby udatně boje se podjímal, nebude-li sám ostatním příkladem udatnosti; on že bude v čele prvního šiku bojovati. Co se jeho týče, že se zamlouvá ku kolika jízvám, k tolika okrasám těla³⁾. Sami prý vědí, že on skoro jediný ve společné kořisti žádného podílu nemívá a odměn vítězství jen k tomu užívá, aby je jimi poctil a vyznamenal. To že mluví k mužům udatným. Kdyby ve vojstě někteří jim nepodobní byli, těm že by byl pověděl, že přišli až tam, odkud by utéci nemohli. Poněvadž prostory tolika zemí prošli a tolik řek i hor za jejich zády se naskytá, že by jim bylo cestu k vlasti a domovu mečem v ruce sobě klestiti. Tak byli vůdcové, tak nejbližší stojící vojínové pobádáni.

Darius byl na levém křídle, velikým průvodem svých i vybranými jezdci a pěšimi obstoupen jsa, a za nic si nepokládal malého počtu nepřátel mysle, že bitevní šik jejich rozšířením křidel

---

¹⁾ Dobývali jich jimi jen procházejíce, rychle. — ²⁾ Národ kmene medského při Chvalinském moři. — ³⁾ Jeho jízvy mají býti důkazem jeho udatnosti.

jest prázdný. ⁴⁾ Nicméně přece, jak vysoko z vozu vyčníval, v pravo a v levo k zástupům okolo stojícím oči a ruce obra- ceje pravil: „Byli jsme před krátkou dobou ještě pány zemí, které s jedné strany Ocean obtéká, s druhé pak strany Hellespont uzavírá, ale již jest nám nikoli o slávu, nýbrž o život a, čemu před životem přednost dáváte, o svobodu bojovati. Tento den říší, nad kterou žádné jiné větší nespatriła naše doba, buď pevnou ustaví, aneb stroskotá. U Granika velmi malá část našeho vojska s nepřitelem zápasila; v Cilicii nás poražené Syrie mohla přijmouti, tam velikou hradbou říše byly Tigris a Eufkrat. Nyní jsme se tam dostali, odkud, budeme-li poraženi, ani utéci nebude možno. Za našimi zády jest vše dlouhou válkou vyčerpáno: města nemají svých obyvatelů, země svých vzdělavatelů. V našem vojsku jsou i naše manželky a děti, kořist nepřítelům přichystána, jestliže pro nej- milejší nám života se neodvážíme. Co bylo mou povinností, to jsem vykonal; zjednal jsem vojsko, které nesmírná rovina jen stěží může pojmouti; koně a zbraně jsem rozdělil; postaral jsem se, aby tak velikému množství lidu na potravě ueschá- zelo; volil jsem místo, kde by se vojsko mohlo rozvinouti. Ostatní jest ve vaší moci; jen se odvažte vítěziti, a pověsti ⁵⁾, nejslabší zbraně proti udatným mužům, si nevěšmejte! Ne- rozmyslností jest, čeho jste se posud jako statečností báli; ta hned po prvním útoku chabne, jako některá zvířata, ztratili žahadlo. Tato rovina objevila vám jejich skrovný počet, který hory Cilicie zakryly. Vidíte jejich řídké řady, roztažená křídla, střední šik ⁶⁾ slabý, vyprázdňený; zadní voj, který zády proti nám postavil, již jest na útěku. Koňskými kopyty věru mohou rozdrčení býti, i když jen kosaté vozy na ně pošlu. I ve válce zvítězíme, jestliže jsme v této bitvě zvítězili; neboť ani jim není možno na útek se dáti; s jedné strany Eufkrat, s druhé strany Tigris sevřeným překáží ⁷⁾. A co dříve k jejich prospěchu bylo, to nyní v opak se obrátilo. Naše vojsko jest pohyblivé a volné (lehké), jejich kořisti obtížené. Tož je kořisti

⁴⁾ Slabý. — ⁵⁾ O moci nepřátelské. — ⁶⁾ Centrum. — ⁷⁾ Curtius líčí věo tak, jakoby byli Macedoňané mezi Eufkratem a Tigridem, ale oni byli již za oběma řekami; tedy by jim byly obě překážely.

nám vzatou přetížené porubeme a táž věc bude nám i příčinou i ziskem vítězství. Jestliže někoho z vás leká jméno národa ⁸⁾, ten nechť uváží, že jsou tam macedonské zbraně, ale nikoli macedonští muži ⁹⁾. Neboť s obou stran jsme mnoho krve prolili a ztráta menšiny bývá vždy větší. Neboť Alexander, jak velikýkoli se zbabělým a bojácným zdá býti, jest přece jen tvorem a to, jestliže mi poněkud věříte, nerozváživým a poběsilým, posud spíše naším strachem než svou statečností šťastným. Nic však nemůže býti trvalým, co se nezakládá na rozumu. Ačkoli se zdá, že mu štěstí přeje, přece konečně jeho nerozváživosti dostatečným není ¹⁰⁾. Kromě toho bývá změna věcí rychlá a častá, štěstí pak člověku nikdy naprosto nehoví. Snad bohové osud náš tak upravili, že perskou říši, kterou ve dvou stech šedesáti létech šťastně k nejvyšší svrchovanosti povýšili, chtěli velikou změnou věcí spíše otřásti než ji zahubiti, a nám lidské křehkosti připomenouti, na niž v štěstí až příliš zapomínáme. Dříve jsme sami války proti Řekům zdvihali, nyní proti nám na naši půdě zdviženou odrážíme. Ménlivé štěstí zahrává si s námi oběma ¹¹⁾. Patrně nemůže vlády, po které dva pojednou dychtí, jeden národ uhájiti. Ostatně i kdyby žádné naděje nebylo, přece aspoň nutnost by nás měla poháněti; došloť k nejhoršímu. Mou matku, mé dvě dcery, Ocha, o kterémž jsme se při jeho narození nadáli, že bude králem této říše, potom nejpřednější muže, toto potomstvo královské krve, vaše vůdce jako vinníky v poutech drží; nepřispějete-li vy nějak na pomoc, já větší částí sebe zajatcem jsem ¹²⁾. Vytrhněte plody mého života z pout, vraťte mi mou rodinu, pro kterou sami smrt podstoupiti neváháváte, mou matku a dívky; neboť manželku jsem tam v žaláři ztratil ¹³⁾. Myslete si všichni, že k vám nyní ruce vztahují, prosí vlastenských bohů, vás za pomoc, smilování a o ochranu žádají, abyste je vysvobodili z pout, z otroctví a z živobytí na cizí milosti po-

⁸⁾ Macedonského. — ⁹⁾ Ti v dřívějších bitvách již zahynuli a nyní jsou tam jen najatci. — ¹⁰⁾ Není tak mocné, aby jí vždy vyhovělo. — ¹¹⁾ S Řeky a s Peršany. — ¹²⁾ Zajati byli matka, dcery a syn, tedy větší část rodiny. — ¹³⁾ Nebyli ani v poutech, ani v žaláři. Praví to, aby vojny roznítli.

staveného. Či myslíte, že s klidnou myslí otročí těm¹⁴⁾, jichž králi býti nechť mají? Vidím, že vojsko nepřátelské proti nám se pohybuje, ale čím více se blíží k rozhodnému okamžiku, tím méně s tím, co jsem pověděl, mohu býti spokojen. Tož vás zaklínám skrze vlastenské bohy, skrze věčný oheň, který na oltářích se přednášívá, a skrze sluneční světlo, které vzbází uvnitř hranic mé říše, skrze věčnou památku Cyra, jenž vládu Medům a Lydům odňav první na Persidu¹⁵⁾ přenesl, uchraňte jméno a národ Peršanů největší hanby. Jděte chutě a s nadšením, abyste slávu, kterou jste zdédili od svých předků, potomkům svým zachovali. Ve svých pravcích nesete nyní svobodu, pomoc a naději budoucnosti. Uniká smrti, kdokoli jí opovrhne; každého bázlivého dostihuje. Já sám netoliko po domácím obyčeji, nýbrž také proto, abych mohl býti viděn, na voze jedu a nevzpírám se, abyste mne následovali, nechť vám budu příkladem statečnosti nebo zbabělosti.“

XV. Zatím Alexander, aby i místu nástrah od přeběhlíka označenému se vyhnul i s Dariem, který levému křídlu velel, v boji se setkal, svému vojsku rozkázal, aby šikmo postupovalo. Darius také tamtéž své vojsko obrátil napomenuv Bessa, aby massagetským¹⁾ jezdcům poručil, aby na levé²⁾ křídlo Alexandrovo se strany vtrhli³⁾. Sám měl před sebou kosaté vozy, jež na dané znamení všesky⁴⁾ na nepřitele vypustil. Vozatajové koním otěže popustivše hnali je cvalem, aby tím více nepřátel potřeli, poněvadž tito na nájezd nebyli ještě s dostatek připraveni⁵⁾. Proto rozedrali jedny hroty daleko před oje vyčnívající, jiné srpy po obou stranách k zemi obrácené. A Macedoňané nejen pomalu couvali, ale i ústupem na všesky strany své řady ve zmatek uvedli. Také Mazaeus poděšeným nahnal strachu, rozkázav tisíci jezdců, aby nepřitele objeli a jeho zavazadel se zmocnili, předpokládaje, že i zajatci, kteří tamtéž byli hlídáni, pouta rozlámou, až jejich lid

¹⁴⁾ Řekům. — ¹⁵⁾ Krajina v Asii severně od Perského zálivu. Tedy ji přenesl na Peršany.

¹⁾ Národ čudský na levém břehu řeky Oxa, severně od Sogdiany. — ²⁾ Má býti: na pravé. — ³⁾ Jemu do boku. — ⁴⁾ Ne všech 200, nýbrž ty, které stály u něho. — ⁵⁾ Macedoňané.

blížití se uvidí. To neušlo Parmenionovi, který na levém křídle byl; ten proto ihned Polydamanta ku králi pošle, aby jej poučil o nebezpečnosti a jeho se ptal, co se má státi. On vyslechnuv Polydamanta pravil: „Jdi a oznam Parmenionovi, jestliže v bitvě zvítězíme, že nejen své věci zpět dostaneme, nýbrž i to, co nyní nepřátelům náleží, zabavíme. Proto že není přičiny, proč by měl část vojska z bitvy odstraniti, nýbrž aby spíše, jak mne a otce Filippa hodno jest, nedbaje ztráty zavazadel, udatně bojoval.“ Zatím Peršané záškodní dav v zmatek uvedli, a když přemnozí ze strážců byli pobiti, chopí se zajatci, punta rozlámaně, všeho, co našli a čím se ozbrojiti mohli, a přidruživše se k svým jezdcům na Macedoňany se dvou stran sevřeně se vrhají.

Ti, kteří při Sisigambě byli, radovali se a oznamovali jí, že Darius zvítězil, nepřátelé ohromnou porážkou jsou povaleni a konečně i všechna zavazadla ztratili; mysliliť, že stav věcí jest všude týž a vítězící Peršané po kořisti se rozběhli. Když ji zajatci povzbuzovali, aby myslí své zármutku oblehčila, ona v též míře myslí, ve které dřívě byla, setrvala. Ani slova nevyпустиła, ani barvy obličejě ani pohledu nepozměnila; nepohnutě seděla — myslím, že se bála předčasnou radostí osud dráždití —, tak že těm, kteří ji pozorovali, pochybno bylo, čeho by si raději přála. Zatím přijel Menidas, náčelník Alexandrových jezdců, s několika četami, aby zavazadlům a záškodnímu davu přispěli na pomoc -- neznámo, zdali o své vůli či z rozkazu králova —, ale ten neodolal útoku Kadusiův a Scythů⁶⁾; neboť sotva se boje odváživ, již ku králi zpět přešel, spíše svědkem jsa ztráty zavazadel než jejich obrancem. Již nevole Alexandrova nad dřívější jeho radou zvítězila⁷⁾, neboť se nikoli bezdůvodně obával, že snaha vojínů opět nabytí svých věcí je od boje odvrátí. Proto vyšle Areta, vůdce kopiníků, jež sarissofory nazývají, proti Scythům.

Zatím vozy, které mužstvo v prvním šiku ve zmatek uvedly, na falangu narazily. Macedoňané, zmuživše se, do středu svého

⁶⁾ Kadusiové při jihozápadním břehu Chvalinského moře. Scythové severovýchodně od Sogdiany na pravém břehu Iaxarta. — ⁷⁾ Viz na hoře, kde radil Parmenionovi, aby se o zavazadla nestaral.

šiku je vpustili. Ten se podobal náspu; vojínové oštěpy jeden vedle druhého nastavili a je s obou stran do slabin koní slepě mezi ně běžících vbodali. Potom vozy obcházení a bojovníky z nich shazovati počali. Ohromná hromada padlých koní a vozatajů bojiště naplnila. Ti nemohli řídit splašených koní, které častým otřásáním šíjí nejen jha svrhly, ale i vozy zvrátily a raněny jsouce zabité za sebou vlekly, ani poděšeny se zastaviti, ani namoženy jsouce dále běžeti nemohly. Ale několik málo čtyřspřežních vozů přece až k poslednímu voji se prodralo, ty, na které narazily, politování hodným způsobem o život připravivše; leželyť po zemi odřezané údy lidí, a poněvadž rány, dokud teplá krev tekla, nebolely, tož i někteří zmrzačení a unavení vojínové zbraní z rukou nepouštěli, až mnoho krve ztrativše mrtví klesali.

Mezi tím Arates, když vůdce Scythů zavazadla plenicích padl, mocněji na polekané dorážel. Ale brzo přikvačili Baktrové od Daria vyslaní a válečné štěstí se obrátilo. Mnoho Macedoňanů hned při prvním útoku bylo potřeno, větší část k Alexandrovi zpět utekla. Tehdáž Peršané stropili křik, jaký, když jsou vítězi, ze sebe vydávají, a divě na nepřítele, jakoby byl všude již poražen, se vrhají. Alexander poděšené káral, napomínal, k boji, když již ochabli, rozněcoval, a když konečně je zase povzbudil, proti nepříteli jíti jim poroučí.

Prořídlejší byl šik Peršanů na pravém⁹⁾ křídle; neboť odtamtud Baktrové odtáhli, aby záškodníky porazili.⁹⁾ Proto Alexander na prořídle řady učiní útok a za veliké jejich porážky v ně vjede. Ale Peršané na levém¹⁰⁾ křídle doufajíce, že by mohl býti obklíčen, svůj šik za záda bojujících postaví, a on uprostřed věze, do převelikého nebezpečí by byl vběhl, kdyby nebyli agrianiští jezdci koně ostruhami pobodše na nepřátely krále obklopivší útok učinili a od zadu je pobíjejíce, nebyli jich přinutili, aby se proti nim obrátili.

Obě vojska byla v zmatek uvedena. Alexander měl nepřítele s předu i ze zadu. Ti, kteří od zadu naň doráželi, od agrianišských jezdců byli stíháni; Baktrové zavazadla nepřátel

⁹⁾ Má býti: na levém. — ¹⁰⁾ Vz nahoře. — ¹¹⁾ Má býti: na pravém.

vyplenivše a vrátivše se nemohli do svých řad opět se dostat; touž dobou několik zástupův od ostatních odtržených bojovalo tam, kdekoli náhoda jeden s druhým smísila. Oba králové svá téměř sloučená vojska k boji rozněcovali. Peršanů padalo více, raněných byl skoro stejný počet na obou stranách. Darius jezdil na voze, Alexander na koni; obou chránili vybraní vojínové na sebe nepamátující; neboť kdyby krále ztratili, ani nechtěli žít, ani nemohli; každý před očima svého krále smrti podlehnouti pokládal za věc čestnou. Avšak v největší nebezpečnosti vydávali se přece ti,¹¹⁾ kterých vojínové nejvíce chránili, poněvadž každý si přál vykonati čestný čin, zabiti krále.

Ostatně nechť to byl přízrak nebo skutečné zjevení, ti, kteří byli při Alexandrovi, věřili, že viděli nevysoko nad hlavou královou zvolna létajícího orla, který ani řinkotem zbraní ani sténáním umírajících nebyl zaplašen, a že byl dlouho okolo koně Alexandrova pozorován a zdál se spíše nad ním se vznášeti než letěti. Aspoň věštec Aristander, v bílé roucho jsa oděn a v pravici vavřínovou ratolesť drže, vojínům do boje zabraným ptáka ukazoval jako nepochybné návěští vítězství. Proto neobyčejná jarost a doufanlivost vojny krátce před tím poděšené k boji rozněcovaly, zvláště, když Dariův vozataj, který před ním samým sedě koně řídil, oštěpem byl proklán. A ani Peršané ani Macedoňané nepochybovali, že sám král jest usmrcen. Proto Dariovi příbuzní a zbrojnoši úpěnlivým rykem a nezřízeným křikem i lkáním skoro celé vojsko po tu dobu se stejným štěstím¹²⁾ bojující v zmatek uvedli; a levé křídlo¹³⁾ na útěky se obrátivši, vůz opustilo, ježž potom ti, kteří na jeho pravé straně byli postaveni, do svého středu vzali. Darius prý šavli vytasiv byl na vahách, má-li hanebnému útěku čestnou smrtí se vyhnouti. Než ve voze vysoko nad ostatní vyčnívaje¹⁴⁾, styděl se opustiti své vojsko, které po tu dobu celé z bojiště ještě neustupovalo, a ježto mezi nádeji a zoufáním kolísal, Peršané zatím znenáhla couvali a řady

¹¹⁾ Králové. — ¹²⁾ Jako nepřátelé. — ¹³⁾ Asi místo: po levé straně vozu postavení. Sr. hned následující. — ¹⁴⁾ Nechtěl před očima všech, ode všech pozorován jsa, na útek se dáti.

rozvolňovali. Alexander vyměnil si koně — neboť již několik jich utrmácel — sekal do obličejů na odpor se stávících a do zad přehajících. A již nebojovali, nýbrž se vraždili, když i Darius svůj vůz na útěk kázal obrátiti. Vítěz následoval přehající v patách, ale oblak prachu, který k nebi vzhůru se nesl, vyhlídku úplně překazil. Tedy bloudili nejinak než jako ve tmách, po zvuku známého hlasu a po znamení¹⁵⁾ ob čas se scházejíce. Slyšali však přece plesky otěží, kterými koně vůz¹⁶⁾ táhnoucí opět a opět byly šlehány. To bylo jedinou stopou přehajících, která byla pozorována.

XVI. Ale na levém křídle, kde, jak nahoře bylo pověděno, Parmenio velel, bojovaly obě strany se štěstím zcela jiným. Mazaeus s veškerou svou jízdou prudký útok učiniv, na macedonské čety dotíral. A již, jízdou jsa silnější, šik jejich počal obkličovati, když Parmenio skrze jezdce Alexandrovi kázal oznámiti, v jakém nebezpečnosti sami jsou; nepřispěje-li jim záhy ku pomoci, že nebudou moci útěku zabrániti. Král přehající v patách následuje urazil již veliký kus cesty, když od Parmeniona neblahou zprávu obdržel. I poručil jezdcům koně zastaviti a zástup stanul, an Alexander zuby skřípěl, že se mu vítězství vydírá z rukou a Darius šťastněji přechá než on ho pronásleduje. Zatím se dostala zpráva o Dariově porážce k Mazaeovi. Proto, ačkoli byl silnější, přece neštěstím své strany polekán jsa, na voje skoro již poražené liknavěji dotíral. Parmenio ovšem neznal příčiny, proč dobrovolně v boji ulevil, ale příležitosti k vítězství použil rychle. Poručil thessalské jezdce k sobě povolati a k těm praví: „Vidíte-li, že tito muži, kteří právě urputně na nás dotírali, couvají náblým strachem pojati jsouce? Štěstí našeho krále přispělo nepochybně i nám. Celé bojiště jest perskými mrtvolami poseto. Proč váháte? Což ani s přehající nejste?“ Zdálo se, že mluví pravdu, a naděje povzbudila i ochablé. Proto koně na ostruhy vzavše na nepřitele se vrhli, a ten již ustupoval nikoli znenábla, nýbrž rychlým krokem a k útěku nechybělo nic, leč že po tu dobu zád neobrátili. Parmenio však nevěda, jaký soud potkává

¹⁵⁾ Po návštěži, signálu. — ¹⁶⁾ Dariův.

krále na pravém křídle, svůj lid zadržel. A Mazaens příležitosti k útěku mu poskytnuté použiv, překročil nikoli přímou cestou, nýbrž větší a proto bezpečnější oklikou Tigris a do Babylona se zbytky poraženého vojska vkročil.¹⁾

Darius s několika málo průvodci prchaje pospíchal k řece Lyku. Když se přes řeku přepravil, byl na váhách, má-li dáti most strhnouti, ano se oznamovalo, že nepřítel v krátkce se tam objeví. Ale poznal, že, strhne-li most, tolik tisíc jeho lidí, kteří posud k řece nepřišli, kořisti nepřátel se stane. Nedal ho tedy strhnouti a odcházejce prý pravil, že raději stihajícím ho cestu otvírá, než prchajícím ji zavírá. Sám prchaje převeliký kus cesty uraziv, skoro o půl noci do Arbel přijel.

Kdo by mohl tolik hříček štěstí, rozličné způsoby smrti vůdcův a celých zástupův, útek poražených, nehody jednotlivých mužů nebo všech vůbec buď myslí pojmuti anebo o nich vypravovati? Příhody téměř celého věku na jediný onen den, ach, osud shrnul. Jedni prchali nejbližší cestou, jiní vyhledávali odlehlé hvozdy a stezničky pronásledovatelům neznámé. Jezdové byli promícháni s pěštmi bez vůdce, ozbrojení přidružovali se k bezbranným, zdraví k churavým. Potom, když ustoupil soucit strachu, ti, kteří dále nemohli jíti, za všeobecného bědování byli opouštěni. Unavené a raněné trápila obzvláště žízeň. Ti na všech místech u všech potoků se kladli mimotekouci vodu rozevřenými ústy hltající. A když napili se chtivě kalné vody, cítili v žaludku tlak od kalu, útroby jim ihned nabíhaly, údy chaběly i malátněly a, když nepřítel je přepadl, potom teprve čerstvými ranami vzbuzováni byli. Někteří, poněvadž nejbližší potokové byli osazeni, dále s cesty odbočili, aby jakoukoli kdekoli tajně prýšticí se vodu našli, a žádná kalužina nebyla tak stranou od cesty ležící a vody prázdná, aby žíznicím a jí hledajícím tajnou zůstala. A z vesnic cesty nejbližších bylo slyšáno úpění starcův a žen Daria, ještě krále, po barsku na pomoc volajících.

Alexander, jak nahoře bylo pověděno, na delší dobu útok svých zastaviv dostal se konečně k řece Lyku, kde převeliké

¹⁾ Jakoby byl mezi těmi, které probati viděli.

množství prchajících most přeplnilo a odkud přemnozí, když nepřítel na ně dotíral, do řeky se vrhli, v níž zbraněmi obtíženi a bojem i útekem unaveni jsouce od prohlubní byli pohlceni. A již nejen most, nýbrž ani řeka nemohla prchajících pojmouti, poněvadž své zástupy neprozřetelně pořád jeden za druhým tam bromadili; neboť jakmile strach myslí se zmocní, lidé jen toho se bojí, čeho hned z počátku báti se počali^{*)}. Když pak na Alexandra jeho lidé naléhali, aby jim dovolil nepřítele beztravně odcházejícího stíhati, předstíral, že zbraně jsou již tupé a ruce umdleny, těla jejich tak velikým pochodem vysílána a den již silně k noci se chýlí. V pravdě však o levé křídlo, o němž se domníval, že posud bojuje, starostliv jsa na tom se ustanovil, že se vrátí, aby mu přispěl ku pomoci. A již se vracel, když jezdci od Parmeniona vyslaní přinesli zprávu o vítězství i na jeho straně dobytém. Ale největší nebezpečství toho dne bylo mu podstoupiti, když vojsko zpět vedl do tábora. Jen málo a to nespořádaných jezdců ho provázelo jásajících nad vítězstvím; věřiliť, že všichni nepřátelé buď na útek byli obráceni, anebo v bitvě padli, když náhle proti nim objevil se zástup jezdců, kteří z počátku se zastavili, ale potom, když jen nepatrný počet Macedoňanů zpozorovali, své čety na nepřátely vstříc jim přicházející vrhli. Král jel napřed více se stavě, jakoby nebezpečství neviděl, než jim pohrdaje. A štěstí i v povážlivých případech jemu vždy věrné ani tehdaž ho neopustilo; neboť náčelníka jezdců boje chtivého a právě proto příliš neopatrně naň se ženoucího oštěpem, a když ten s koně spadl, také nejbližšího a potom několik jezdců po sobě touž zbraní proklal. Na pomatené i jeho přátelé se vrhli. Ale také Peršané nepadali nepomstěni; neboť tužší boj podstoupily jen tyto nespořádané tlupy a nikoli celé sbory. Konečně nepřátelé, když se jim býti zdál útek za soumraku bezpečnějším než bitva, v několika rozptýlených oddílech od táhli. Král potom z kromobyčejného nebezpečství šťastně vyvážnuv svůj lid bez další pohromy do ležení zpět přivedl.

^{*)} Báli se nepřítel je stíhajícího a jen na toho myslii a k mostu se hnali, ačkoli viděli, že jim tamtudy nelze projíti; tohoto nebezpečství nezbáli.

Počet padlých Peršanů, pokud jej vítězové mohli stanovit, činil čtyřicet tisíc; z Macedoňanů bylo méně než tři sta pohřešováno. Ostatně za toto vítězství král z většího dílu spíše své udatnosti než svému štěstí byl zavázán (zvítězil statečností a nikoli, jako dříve, místem)⁵⁾. Neboť i bitevní šik velmi dovedně sestavil, i sám velmi udatně bojoval a pro svou velikou bystrozrakost ztráty zavazadel a záškodního davu nedbal, dobře věda, že hlavní věc na výsledku bitvy samé se zakládá; také, když konec boje ještě byl pochybný, již jako vítěz si počínal. Mimo to poděšené nepřátely na útěk obrátil a prohající, čemu při jeho prudké povaze jen stěží lze věřit, spíše opatrně než chtivě pronásledoval. Neboť kdyby byl, dokud část jeho vojska ještě bojovala, prohající vytrvale stíhal, byl by buď svou vinou býval poražen aneb cizí statečností byl by zvítězil. A kdyby se byl bál přesily jezdců jemu vstříc přijíždějících, bylo by mu, ač vítězi, s hanbou bývalo prehnouti, anebo bídně zahynouti. Avšak nesmíme ani vůdcům sborů zásluh zkrátiti; jsouť rány, které každý z nich obdržel, svědky jejich udatnosti. Hefaeestionovi bylo ramě oštěpem pohmožděno, Perdikkas, Coenus a Menidas byli šípy smrtelně raněni. A chceme-li tehdejší Macedoňany spravedlivě posouditi, vyznáme, že byl král zcela hoden takových pomocníkův a oni tak velikého krále.

---

⁵⁾ Jest asi glossa.

KNIHA PÁTÁ.

OBSAH.

I. Darius prchá z Arbel do Medie. Arbela odevzdávají se se všemi poklady Alexandrovi. Alexander postupuje Mesopotamií a přichází k Babylonu, jehož brány mu zrádný Mazaeus otvírá. Popis města Babylona, jeho paměti hodných budov, mravní zpuštělostí obyvatelův a líčení jejího zhoznělého působení v macedonské vojsko. Z Macedonie přichází čerstvé vojsko. Vojínové dostávají peněžní odměny. — 2. Alexander táhne potom dále do krajin Sittaceny, kde se po delší dobu zdržuje, vojenské zápasy pořádá a vojsko a signály upravuje. Město Susa dostává se se všemi svými poklady do jeho moci. Tam vše uspořádav odchází, matku Dariovu, k níž se velmi slušně chová, a jeho děti tam zanecháváje. — 3. Alexander táhne do země Uxiův a obléhá jejich město, jež se mu poddává. K přimluvě Dariovy matky daruje všem, kteří se mu podrobili, svobodu a odpouští jim poplatky. Potom dělí vojsko; Parmenio postupuje dále rovinou, Alexander přes pohoří do Persidy, kde ho u Susidských bran Ariobarzanes odrazí a zabíjí. — 4. Alexander zaráží tábor a dovidá se od jistého zajatce, jak by mohl po neznámé cestě Susidské brány obejít. Kraterus zůstává v ležení, Alexander táhne s průvodcem za noci přes pohoří, blíží se k Peršanům a poráží je i vůdce jejich Ariobarzana. — 5. Alexander táhne k městu Persepoli. Blízko města setkává se se čtyřmi tisíci od Peršanů zajatých a zmrzačených Řeků. Slibuje jim, že se o jejich návrat do vlasti postará, ale oni poradivše se na tom se usnášejí, že tam zůstanou. On jim slibuje podporu. — 6. Alexandrovi vo-

jínové plení Persepoli, kde mnoho kořisti a on velikých pokladů nabývají. Tyto poklady rozmnožuje poklady z Pasagard vzatými. Z Persepole postupuje sněhem do Persidy, kde si Mardy podmaňuje. — 7. Vrátiv se do Persepole vlnem při hostině požitým jsa roztrcen a přítomnými nevěstkami nabádán, káže královský palác zapáliti. Macedoňany to mrzí a sám vystřízlivěv toho lituje. Potom táhne, nové posily obdržev, do Medie proti Dariovi. — 8. Darius chce z Ekbatan do Bakter jíti, ale konečně na tom se ustanovuje, že Alexandra v Medii bude očekávati. Radí se s vůdci, děkuje jim za věrnost jemu posud osvědčenou a napomíná je k dalšímu vytrvání v ní. — 9. Většina přítomných schvaluje jeho plány, ale Nabarzanes, který se s Bessem proti králi spikl, radí mu, aby Bessovi hlavní velitelství až do ukončení války odevzdal. Darius rozzlobiv se tasí šavli a žene se naň. On prchá a odděluje se se svými a Bessovými voji od vojtů královských. Artabazus konějši krále a vojsko. — 10. Bessus a Nabarzanes chtějí Daria buď zavraždití anebo živého zajmouti. Zatím ho uspokojují tak, že Darius nástrah se neobávaje ležení opouští. — 11. Patron, vůdce řeckých námezdníků, odhaluje Dariovi Bessovu zradu a prosí ho, by se dal v jejich ochranu. Darius to odmítá a praví, že chce raději zemřítí, než své opustiti. — 11. Bessus se ospravedlňuje, ale Darius mu nevěří a zamítá radu Artabazovu, aby se oddal Řekům v ochranu. Bessus a Nabarzanes v noci ho zajímají, do zlatých pout dávají a na špatném voze směrem k Baktrianě kážou vézti. Artabazus a Řekové jdou do Parthieny, Peršané se spojují s Baktry. — 13. Alexander blíží se k perskému vojsku. Bessus a ostatní spiklenci chtějí, aby Darius na koních s nimi prehl. Darius se zdráhá. Oni ho raní a raněného v krvi nechávají ležeti a v rozličné strany na útěk se dávají. Alexander nalezeného Daria lituje (zrádce stíhá a poráží. Pohřeb Dariův).

I. Kdybych chtěl jednotlivé události, které zatím za vedení¹⁾ a vlády Alexandrový buď v Řecku nebo v Illyrii a

¹⁾ Vůdcem byl tam vlastně Antipater. Ten se zde tedy objevuje vykonavatelem vůle královny.

Thracii se sběhly, každou do příslušné doby ²⁾ vřaditi, musil bych vypravování o přibězích, jež v Asii se staly, přerušiti, které aspoň až k útěku a smrti Dariově souvisle v úvahu vzíti a jak vespolek sdruženy jsou, tak také v dile samém spojití věci mnohem příhodnější může se zdáti. Proto to, co s bitvou u Arbel souvisí, počnu líčiti.

Darius přijel asi o půl noci do Arbel a tamtéž svedla náhoda velikou část prchajících jeho přátel a vojinů. Ty svolav vykládá, že nepochybuje, že Alexander bude vyhledávatí nejznamenitější města a krajiny zásobami všeho druhu oplývající, že po tučné a již připravené kořisti on sám i jeho vojnové dychtí. To prý mu prospěje za takového stavu jeho věci, poněvadž se do neobydlených krajín s lehce ozbrojeným vojskem hodlá odebrati. Nejedlehljší krajiny jeho říše že jsou posud válkou netknuty, z nichž že válečné síly snadno doplní. Nechť se nejlakotnější národ zmocní třebas královské pokladnice a po dlouho trvajícím hladu nasytí zlatem, neboť právě tím brzo jeho kořisti se stane; zkušeností že se přesvědčil, že drahocenné svršky, souloužnice a množství kleštěnců nebylo ničím, leč břemenem a překážkou a že Alexander též věci s sebou vleka tím bude poražen, čím dřívě vítězil ³⁾.

Řeč jeho zdála se všem plna býti zoufanlivostí; vidělit, že Babylon, nejbohatší město, nepříteli se vydává a vítěz brzo Sus a ostatních okras říše, které byly příčinou války, se zmocní. Ale on nepřestal je poučovati, že v neštěstí nikoli ku krásným slovům, nýbrž k věcem v životě potřebným se musí přihlížeti; železem že války se vedou, nikoli zlatem, muži, a nikoli městskými domy; vše že připadá ozbrojencům. Tímto způsobem ⁴⁾ prý předkové jeho, jestliže byli z počátku válek poraženi, rychle dřívějšího štěstí zase nabývali. Proto, buď že jim dodal

---

²⁾ Kdy, v kterém roce se každá sběhla, jako to bývá v letopisech. — ³⁾ Vítězil šetrností, kázní a pohyblivostí vojska. Nyni bude obtížen břemeny, kterými dřívě obtíženi byli Peršané, a Peršané naopak jsouce nyní jich prosti stanou se pohyblivějšími a k válce způsobilějšími. — ⁴⁾ Zbraněmi.

mysli, anebo že se řídili spíše jeho rozkazem než obezřelostí, hranice Medie překročil. ⁵⁾

Brzo potom bylo Alexandrovi město Arbela vydáno naplněné královskými svrsky a velikým pokladem; byly tam čtyři tisíce talentů, kromě toho drahocenná roucha, poněvadž, jak již nahoře bylo pověděno ⁶⁾, zásoby celého vojska v onom městě byly uloženy. A když potom nemoci se rozmáhaly, které zápach mrtvol po celé krajině ležících byl rozšířil, dříve než původně chtěl, ležením hnul. Když táhli, měli po levé ruce ⁷⁾ Arabii ⁸⁾, krajinu úrodností vonných věcí známou. Polní cesta vedla zemí mezi Tigridem a Eufratem ležící, tak úrodnou a tučnou, že prý tam dobytek z pastvy odhánějí, aby přesycením nepošel. Příčinou úrodnosti jest vláha, která z obou řek pochází, poněvadž skoro celou tamější půdou vodní prameny vláhu rozšiřují. Řeky samy vycházejí z armenského pohoří a později u velikém rozhraní vod původní svou dráhu probíhají ⁹⁾; dva tisíce pět set stadií změřili, kteří nejdelší jejich odlehlost u armenského pohoří zaznamenali. Tam, kde území Medie a Gordyaeů ¹⁰⁾ počínají dělití ¹¹⁾, odlehlost svou znenáhla zkracují a čím dále tekou, tím užší prostoru země mezi sebou činí. Nejbližší jsou sobě v té krajině, kterou obyvatelé nazývají Mesopotamií ¹²⁾; neboť ji uprostřed ležící obtékají s obou stran. Konečně vtékají babylonským územím do Rudého moře ¹³⁾. Alexander přišel po čtyřech dnech k městu Menně. Tam jest sluje, odkud pramen nesmírné množství zemní pryskyřice chrlí, tak že dobře jest známo, že babylonské zdi neobyčejné velikosti zemní pryskyřicí z tohoto pramene branou byly spojeny.

Když však Alexander k Babylonu se blížil, přišel mu Mazaeus, který z bojiště do onoho města uprchl, se svými dospělými dětmi vstříc koře se a vzdáváje mu sebe a město.

⁵⁾ Do Medie k městu Ekbatanům se ubíral. — ⁶⁾ Sr. IV. 9. 9. —

⁷⁾ Chybně místo: po pravé. Správné by to bylo, kdyby byl Alexander již u Arbel přešel na pravý břeh Tigrida. — ⁸⁾ Arabie, krajina mezi Eufratem a Tigridem severně od Babylona. — ⁹⁾ Eufrat teče z počátku k západu, Tigris k východu. — ¹⁰⁾ Gordyaeové na levém břehu Tigrida západně od Mesopotamie. — ¹¹⁾ Ty země dělí jen Tigris. — ¹²⁾ Krajina mezi dvěma řekami. — ¹³⁾ Do Perského zálivu.

Jeho příchod byl králi milý; neboť obléhání tak silně opevněného města bylo by bývalo velice namáhavé. Kromě toho se zdálo, že by tento znamenitý a osobně statečný a slávou i v poslední bitvě sobě zjednanou proslulý muž svým příkladem i ostatní ku vzdání se mohl pobádati. Proto jej i jeho děti laskavě sice přijal, než přes to rozkázal svým vojínům, aby ve čtverhranném šiku, kterému sám velel, jakoby do bitvy šli, do města vkročili. Veliká část Babyloňanů postavila se na hradbách, dychtíva jsouc poznati nového krále, většina vyšla mu vstříc. Mezi nimi Bagofanes, strážce hradu a královského pokladu, aby oddaností od Mazaea nebyl překonán, celou cestu květinami a věnci dal postlati, stříbrné oltáře s obou stran rozestaviv, jež nejenom kadidlem, nýbrž i vonnými věcmi všeho druhu přeplnil. Jeho následovala jakožto dary stáda dobytka a koní; také lvové a levhartové v klecích napřed byli nesení. Potom šli magové¹⁴⁾ podle způsobu svého píseň zpívající a za nimi Chaldaeové¹⁵⁾ a babylonští nejen věštcí¹⁶⁾, nýbrž i hudebníci se strunnými nástroji domácího rázu; tito¹⁷⁾ zpívali chvály králů, Chaldaeové pohybování hvězd a pravidelné změny ročních dob vykládali. Naposledy jeli babylonští jezdci ve své úpravě, která jakož i úprava jejich koní více nádherná byla než vkusná. Král ozbrojenci obklopen jsa zástupu měšťanů za posledními pěšci jíti kázal, sám však vjel na voze do města a potom do královského hradu. Následujícího dne přehlížel Dariovy svršky a všecky jeho poklady.

Ostatně krása samého města a jeho stáří obrátila nejen královny, ale i všech ostatních oči na se a to nikoli nezaslouženě. Semiramis¹⁸⁾ je založila, nikoli, jak přemnozí věřili, Belus¹⁹⁾, jehož královský hrad posud se ukazuje. Hradby byly vystavěny z pálených cihel zemní pryskyřicí spojených a jsou dvanáct stop široké; dva čtyřspřežné vozy proti sobě jedouce pohodlně sobě na nich prý se mohou vyhnouti. Výška hradeb činí padesát loket²⁰⁾, věže jsou všude o deset loket vyšší než

¹⁴⁾ Perští kněží, zároveň mudrci a učenci. — ¹⁵⁾ V nížinách pod mezitřím Eufrata a Tigrida v Assyrii, hvězdářstvím proslulí. — ¹⁶⁾ Zpěváci. — ¹⁷⁾ Věštcí a hudebníci. — ¹⁸⁾ Choť Ninova, mytická osoba. — ¹⁹⁾ Otec Ninův. — ²⁰⁾ 50 vídeňských loktů = 35½, 50 českých loktů

samy hradby. Objem všech hradeb činí tři sta padesát stadií²¹⁾; každého dne byla, jak se vypravuje, stavba jednoho stadia ukončena. Domy nejsou přistavěny ku hradbám, nýbrž ve vzdálenosti asi jednoho honu²²⁾ od nich. A ani celá plocha města není domy zastavěna — na osmdesát stadií jest obydleno — aniž všechny domy souvisí, poněvadž, jak myslím, bezpečnější věcí zdálo se jim býti, aby na několika místech od sebe byly odděleny²³⁾. Zbytek vzdělávají a zasévají, aby, kdyby nepřátelská moc na ně se přivalila, obleženým potrava ze samé půdy města byla poskytována. Eufkrat město protéká a hrázemi velmi vysokými jest sevřen²⁴⁾. Než všechny tyto veliké stavby obkličují nesmírné vodojemy²⁵⁾ do hloubky vykopené, aby nával řeky přijímaly, poněvadž by, kdyby přetékala výšku přistavené hráze, domy města zatopila, kdyby nebylo důtin a nádržek, které by ji přijímaly. Vyzděny jsou pálenými cihlami a celá stavba jest zemní pryskyřicí pevně spojena. Kamenný most přes řeku položený spojuje město. Také ten se počítá mezi podivuhodné stavby východu. Eufrates totiž unáší s sebou množství bahna, které se tam vysoko nahromadilo; to když pak za příčinou kladení základů (k mostu) zcela vyhráno bylo, shledáno, že půda jen stěží k pevné stavbě se hodí²⁶⁾; písek však, který se časem nashromáždil a na kameny, na kterých most jest založen, nasadil, zadržuje řeku, která zdržována jsouc prudčeji na pilíře naráží, než kdyby tekla volným během.

Jest tam také hrad, jehož objem činí dvacet stadií. Základy věží mají hloubku třiceti, nejvyšší část jeho dosahuje až osmdesáti stop. Nad hradem jsou visuté zahrady, které řeckými pověstmi za div světa jsou rozhlášeny, největší výše hradeb dosahují a půvabny jsou stínem a ztepilostí mnoha stromů. Pilíře, na nichž celá tíže leží, jsou z kamene zbudovány a nesou klenutí ze čtyřhranného kamene zdělané; to zase nese zemi vysoko nahozenou a nepropouští vody, kterou

---

= 30 metrů. — ²¹⁾ = 9 mil. — ²²⁾ = 240 stop. — ²³⁾ Aby se při požárech mohlo lépe hasiti a vzduch měl lepší přístup. — ²⁴⁾ Aby se do města nerozléval. — ²⁵⁾ Znám byl jen jeden. — ²⁶⁾ Ku kladení základu.

zemi navlažují; tato pak základní stavba nese kromě toho tak silné stromy, že kmeny jejich rovnají se tloušťkou délce osmi stop; vyčnívají na padesát stop do výšky a jsou úrodné, jakoby ve vlastní zemi byly chovány. A ačkoli stáří nejen díla rukou lidskou učiněná, ale i samu přírodu, znenáhla ji ohlodávají, ničt, tato obromná stavba, která kořeny tolika stromů se rozrývá a tak velikým lesem jest obtížena, neporušena trvá; drží ji stěny dvacet stop široké a jedenáct stop od sebe vzdálené tak, že, když zdaleka na ni pohlížeš, se zdá, jakoby lesy na svých přirozených výšinách stály. Vypravuje se, že některý král syrský (assyrský) v Babyloně vládná toto dílo vystavěl z přílišné lásky k své manželce, která touhou po hájích a lesích, jichž v této polní rovině nebylo, svého muže přijmela, aby líbeznošť přírody takovým dílem napodobil.

V tomto městě král zdržel se déle než kdekoli jinde a vojenské kázni nikde více neuškodil. Nic není mravně pokazenějšího nad toto město, nic způsobilejšího k dráždění a vábení chtíčů nemírných. Že děti a ženy s přičozími smilstvím se przní, to trpí rodičové i manželé, jen když se za hanbu zaplatí. Zábavy při hodokvasech jsou po celé Persidě u králů a dvořanů oblíbeny; Babyloňané jsou nejvíce vinnu oddáni a tomu, co z opilství pochází. Oděv žen ku kvasům přicházejících jest z počátku slušný, ale později všecka svrchní roucha svlékají, a znenáhla stud a konečně — s odpuštěním — i nejspodnější oblek odkládají. A takové hanebnosti dopouštějí se nejen nevěstky, ale i paní a panny, u nichž vydávání se na veřejné smilství za dobrý mrav se pokládá. A tož vojsko, nad Asii vítězné, po třicet čtyři dni v takových mrzkostech chované k následujícím bojům beze vši pochybnosti příliš chabé by bylo bývalo, kdyby se mu byl statečný nepřítel postavil na odpor.

Ostatně bylo, aby tím menší úraz vzalo, občas doplňováno. Neboť Amyntas, Andromenův syn, přivedl od Antipatra šest tisíc macedonských pěšcův a kromě těch pět set jezdců z téhož národa, s těmi šest set thrackých jezdců, k nimž přidruženo bylo tři tisíce pět set pěších svého kmene; z Peloponnesu přišlo najatého vojska čtyři tisíce pěších s třemi sty a osmdesáti

jezdci. Týž Amyntas přivedl padesát dospělých synů macedonských náčelníků k panošské službě; přísluhujíť při hostinách králům, také jim, jedou-li do bitvy; koně předvádějí, na lov jedoucí doprovázejí a střídavě přede dveřmi jich ložnice stráž konají. Zároveň jsou dorostem a cvičnou školou vysoce postavených úředníkův a vůdců.

Když tedy král Agathona velitelem hradu babylonského jmenoval přiděliv mu sedm set Macedoňanův a tři sta vojnův najatých, zůstavil tam Meneta a Apollodora, aby spravovali krajinu babylonskou a cilickou. Dal jim dva tisíce vojnův a tisíc talentů, i uloženo oběma, aby za příčinou doplňování vojska sbíraly vojny. Přeběhlík Mazaea obdaroval satrapstvím Babylonie, Bagofana, který mu odevzdal hrad, vzal s sebou; Armenii obdržel Mithrenes, zrádce Sard. Potom z peněz v Babyloně odevzdaných macedonským jezdcům dáno po šesti stech denárech²⁷⁾, cizí jezdci dostali po pěti stech, po dvou stech pěší, ostatní²⁸⁾ žold dvouměsíčný.

II. Věci tak uspořádav přišel do krajiny, která satrapstvím Sittacenou¹⁾ slove; byla to země úrodná a oplývající věcmi a potravinami všeho druhu. Proto déle se tam zdržel, a, aby vojnové prázdni nečinní jsouce neklesli na myslech, soudce ustanovil a odměny zcela nového druhu vykázal těm, kteří ve vojenské statečnosti závodili; kteří by za nejstatečnější byli uznáni, z těch měl každý tisíce mužů veletí. Tehdáž je poprvé nazývali chiliarchy²⁾, když vojsko dle tohoto počtu rozdělili³⁾; neboť dříve byla oddělení po pěti stech mužův a ta nebyla vůdcům odměnou za statečnost přidělována. Sešel se neobyčejně veliký zástup vojnův, aby nevšednímu zápasu byl přítomen a zároveň také jakožto svědek činů jednoho každého i aby též svůj soud o soudcích vynesl; mohlť se posouditi, zdali komu právem či neprávem vyznamenání bylo přičleno. První ze všech byl pro svou statečnost odměněn Atharrias, muž již starší, který u Halikarnassa boj, od kterého mladší již upustili,

²⁷⁾ Denar = stříbrná mince římská asi = 88 kr. — ²⁸⁾ Žoldnéři.

¹⁾ Východně od Babylona na levém břehu Tigrida. — ²⁾ Tisícníky. — ³⁾ V oddíly po 1000 mužů.

přede všemi jediný znova roznítíl; po něm zdál se býti Antigenes odměny nejhodnější; třetí místo obdržel Filotas augaejský; čtvrté přisouzeno Amyntovi; po těch následoval Antigonus a po něm lyncestský ⁴⁾ Amyntas; sedmé místo obdržel Theodotus a poslední Hellanikus.

Také ve vojenství přemnohé věci od předků zděděné s velmi velikým prospěchem změnil. Neboť kdežto dříve z jezdců každý do svého národa vřačován byl odděleně od ostatních, on nešetře rozdílu národností přidělil je vůdcům, kteří nenáleželi právě k jejich národům, nýbrž od něho voleným. Kdykoli chtěl táborem hnouti, dávalo se znamení polnicí; poněvadž však její hlas, nastalo-li nějaké hlučení bouřících, přechoasto s dostatek nebyl slyšán, tedy dal tyč, která by se všech stran mohla býti pozorována, nad hlavním stanem postavití, z jejíhož vrcholku znamení vyčnívalo, jež všem stejně bylo viditelné; v noci pozorovali oheň, za dne kouř.

A když již byl na pochodu do Sus⁵⁾, vyslal mu Abulites, správce oné krajiny, buď z rozkazu Dariova, aby Alexandra kořistí zdržel, buď z vlastní vůle svého syna vstříc, příslibuje, že mu město vydá. Král přijal mladého muže laskavě a přišel za jeho vedení k řece Choaspu, jež, jak pověst jde, lahodnou vodu v sobě chovala. Tam se s ním sešel Abulites, přinášeje dary o královské zámožnosti svědčící. Mezi dary byli dromedáři neobyčejné rychlosti, dvanáct slonů, jež Darius z Indie dal přivéstí, nejsoucích nyní již nikoli postrachem Macedoňanů, jak byli doufali ⁶⁾, nýbrž pomocí, poněvadž štěstí statky přemoženého na vítěze přenášelo. Jakmile však vkročil do města, neuvěřitelnou summu peněz vybral z pokladů, padesát tisíc talentů stříbra nikoli raženého, nýbrž nezpracovaného ⁷⁾. Mnoho králů po dlouhou dobu tak veliké jmění dle vlastního mínění svým dětem a potomkům nahromadilo, které jedna hodina vydala v ruce cizího krále. Potom se na královském trůně usadil, jenž byl pro jeho postavu příliš vysoký.

⁴⁾ Lyncestové, kmen v jihozápadní Macedonii. — ⁵⁾ Hlavní město Susiany. Susiana, krajina na levém břehu Tigrida, severně od Perského zálivu. — ⁶⁾ Peršané. — ⁷⁾ V prutech.

Proto, když nohy k nejhořejšímu stupni nedosahovaly, jeden z královských panošů stůl pod nohy mu předstrčil. Když pak král Dariova kleštěnce spatřil lkáti, ptal se ho po příčině zármutku. Ten připomene, že Darins s něho jidával a že on na jeho posvátný stůl, kterého nyní k nečestné potřebě se užívá, bez slz nemůže pohleděti. Proto pojala krále bázeň, aby hostinných bohů neurazil. A již chtěl poručiti, aby byl stůl poodtažen, když Filotas pravil: „Žádným způsobem toho ne- učiniž, králi, nýbrž přijmi za dobré znamení, že stůl, s kterého nepřítel jidával, pod tvé nohy jest podložen.“

Když král k hranicím persiským chtěl táhnouti, odevzdal město Susa s posádkou tří tisíc mužů Archelaovi. Xenofilovi byla péče o hrad svěřena, v němž tisíc starých Macedoňanů mělo stráž míti; opatrování pokladů Kallikratovi poručeno; v satrapství krajiny suské Abulites opět dosazen. Také matku a děti královny v témž městě zůstavil. A právě tebdáž zaslána mu byla darem z Macedonie roucha macedonská a mnoho zlatohlavů i s ženami, které je zhotovily. Tuto zásilku kázal Sisigambě odevzdati — prokazoval jí veškeru úctu, ba i synovskou lásku — a jí připomenouti, aby, kdyby se jí roucha libila, své vnučky v zhotovování jich dala vyučiti; že jí darem dává i ženy, které by je vyučovaly. Při těchto slo- vích polily jí slzy a ty daly na jevo její smýšlení, že tento dar odmítá; perské ženy totiž ruce k vlně⁸⁾ přikládají mají za největší pohanu. Ti, kteří dary odevzdali, oznámí, že Sisi- gambis jest zarmoucena. A věc tato zdála se mu býti hodna i omluvy i útěchy. Proto sám k ní došel a pravil: „Matko, tento oděv, který na mně vidíš, jest nejen dar mých sester, ale i jejich dílo; naše obyčeje mne v omyl svedly. Nevykládej si, prosím, mou neznalost⁹⁾ za pohanění. Co tvým zvykem býti jsem poznal, toho, jak myslím, s dostatek jsem šetřil. Víím, že u vás syn u přítomnosti matčiny nesmí se posaditi, leč svolí-li ona k tomu; kolikrátkoli jsem k tobě přišel, stál jsem, dokud si mi nepokynula, abych se posadil. Často chtěla

⁸⁾ K dřílům, která se mají z vlny zhotoviti. — ⁹⁾ Vašich zvykův a obyčejův.

jsi přede mnou na kolena se vrhnouti a mne tímto způsobem ctíti, já jsem toho nepřipustil. Jméno ¹⁰⁾, které přísluší vlastně jen mé nejmilejší matce Olympiadě, tobě příkládám.“

III. Když ji uchlácholil, přišel po čtyřech dnech k řece Tigridu. Obyvatelé jmenují ji Pasitigris. Ten má svůj původ v pohorích Uxiů ¹⁾ a valí se prudce v délce tisíc stadií ²⁾ mezi skalnatými břehy lesy porostlými. Potom jej přijímají roviny, které řečištěm méně spádným ³⁾ probíhá jsa již splavným. V další délce šesti set stadií jest půda mělká, kterou volným během protéká, a konečně do Perského zálivu se vlévá. Překročiv řeku, přišel s devíti tisíci pěšcův, s Agriany a Iukostřelci, k nimž tři tisíce najatých Řeků bylo připojeno, a s tisícem Thraků k zemi Uxiů. Ta sousedí se Susy ⁴⁾ a táhne se až ku hranicím Persidy úzkou soutěskou mezi sebou a Susianou zůstávajíce. ⁵⁾ Správcem této země byl Medates, který se svou dobou neřídil ⁶⁾; neb na tom se ustanovil, že za příčinou zachování své věrnosti nejhoršího se odváží. Avšak znalci míst Alexandra poučili, že jest tam neznámá cesta po steznicích a od města odvrácená; kdyby vyslal několik lehce ozbrojených vojnů, ti že by nad hlavami nepřátel vystoupili ⁷⁾. Když jejich radu schválil, byli mu těž lidé vůdci. Tisíc pět set najatých vojnův a asi tisíc Agrianů bylo náčelníku Tauronovi podřízeno a jim uloženo, aby po západu slunce na cestu nastoupili. Sám po třetí hlídce táborem hnul, k ránu průsmykem prošel a nasekav dříví, z něhož hati a pohyblivé přístřešky měly býti zhotoveny, aby ti, kteří věže přisouvali, před nepřátelskou střelbou byli chráněni, město počal obléhati.

Místo bylo se všech stran balvany a skalními rozsedlinami skoro nepřístupné. A ačkoli proto s mnohými ranami byli odraženi, poněvadž nejen s nepřitelem, ale i s místem

¹⁰⁾ Matky.

¹⁾ Jihovýchodně od Susiany, severně od Persidy. — ²⁾ Jiní štou 50. — ³⁾ Klidněji teka. — ⁴⁾ Se Susianou. — ⁵⁾ Jen úzkým průsmykem se strany Susiany přístupná jsouc. — ⁶⁾ Nevzdal se hned Alexandrovi, jak to jiní správcové činili. — ⁷⁾ Ti že by se výšin nad hlavami nepřátel položených zmocnili.

jim bylo bojovati, přece znova místo stékali, poněvadž král mezi první se postavil, tázaje se, zdali se vítězové nad tolika městy nestydí dáti se zdržovati obléháním nepatrné a neznámé tvrze, zároveň jim připomínaje, (že jim Tauro brzo ku pomoci přispěje). Mezitím zdaleka naň bylo stříleno a proto vojínové štítníci⁶⁾ ho chránili, poněvadž ho nemohli přijměti, aby ustoupil. Konečně se Tauro nad tvrzí města ukázal se svým zástupem. Po jeho objevení se počali nepřátelé na mysli klesati a Maccdoňané prudčeji do boje se pouštěti. Na měšťany doléhala se dvou stran nehoda, a nával nepřátel zadržeti nebylo možno. Málo kteří měli chuť zemřítí, uprchnouti přemnozí, veliká část do hradu ustoupila. Odtud vyslali třicet posílů, aby za milost prosili. Ti přinesli od krále smutnou odpověď, že není přičiny jim odpustiti. Proto a také strachem popravu poděšení jsouce k Sisigambě, Dariově matce, po tajné a nepřátelům neznámé cestě vyslali posly, kteří by jí poprosili, aby sama krále uchlácholila, dobře věduce, že ji jako matku miluje a ctí. Také měl Medates dceru její sestry za manželku a byl tímto způsobem s Dariem spojen blízkým příbuzenstvím. Sisigambis odpírala prosbám jejich omlouvajíc se, že prosba za ně nesrovnává se s jejím postavením, ve kterém jest, a připojila, že se bojí, aby shovívavosti vítězovy nezneužila, a proto častěji o tom přemýšlí, že jest zajatou, než že byla královnou. Konečně překonána jsouc, písemně Alexandra tím způsobem žádala, aby omluvil, že ho prosí, že prosí, aby i jim, a ne-li jim, tedy aspoň jí odpustil, že prosí toliko za život blízkého příbuzného, který již není jeho nepřitelem, nýbrž prosebníkem. Jak veliká byla tehdáž jeho mírnost a milostivost, i jediná tato věc by mohla dokázati; onť nejen Medatovi odpustil, nýbrž všecky, i ty, kteří se mu vzdali, i ty, které zajal, svohodou a výsadami obdaroval, město zůstavil neporušené a svolil, aby bez poplatku pole svá vzdělávali. Od vítězného Daria nebyla by jeho matka více vyprosila.

Potom přidělil podmaněný kmen Uxiů satrapovi Susiany a rozděliv se s Parmenionem o vojsko, jemu rovinou postu-

⁶⁾ Přistřeším ze štítův učiněným.

povati kázal, sám se svým oddělením bez zavazadel osadil výšinu pohoří, jehož souvislý hřeben zabíhá do Persidy. Zpustošiv celou tuto krajinu, vkročil třetího dne do Persidy, páteho pak do průsmyku, který Susidskými branami nazývají. Ten Ariobarzanes s dvaceti pěti tisíci pěšců byl osadil, skály přikré a na všech stranách spádné, na jejichž vrcholích barbarové stáli mimo dostřel, schvalně klidni a jako polekáni jsouce, ažby zástup vnikl do nejužších soutěsek. A když jejich si nevšimající viděli dále táhnouti, potom teprve balvany ohromné velikosti po stráních hor svalovali, které častěji na skály níže položené narazivše s větší silou dopadaly a nejen jednotlivé vojiny, nýbrž i celé tlupy potíraly. Také kameni praky házeno a šípky se všech stran na ně byly metány. Ale to nebylo mužům statečným věcí nejtrudnější, nýbrž že bez pomsty jako dravá zvíře v jámě chycená byli poráženi. Když pak se jejich zlost ve vztek proměnila, chytali se kamenů ze skal vyčnívajících a jeden druhého zdvihajíce nahoru vyléztí se snažili, aby k nepříteli se dostali. Ty však, poněvadž rukama mnohých najednou byly chopeny a strženy, na ty, kteří jimi hnuli, dolů se hrnuly. Nemohli tedy ani státí, ani nahoru léztí, ba ani štítnicemi se krýti, poněvadž nepřátelé balvany tak veliké tíže na ně shazovali. Krále skličovala nejen bolest, nýbrž i stud, že vojsko do oněch soutěsek nerozvážlivě uvrhl. Po onen den nebyl přemožen, ničeho marně se neodvážil; bezstarostně vkročil do cilických soutěsek, i moře mu novou cestu do Pamfylie otevřelo⁹⁾: tehdaž jeho štěstí uvázlo v pasti a nebylo jiné pomoci než vrátiti se tam, odkud přišel. Proto dal znamení k couvání a poručil, aby v řadách hustě sestavených štíty nad hlavami držíce ze soutěsek zpět ustoupili. Cesta, kterou vracejíce se urazili, činila třicet stadií.

IV. Tehdaž v místě se všech stran otevřeném¹⁾ táborem se položiv jal se nejen uvažovati, co by bylo činiti, ale z pověrčivosti i věštce na radu bráti. Než co mohl tehdaž Ari-

⁹⁾ Tam nadmuté moře na cestu se valilo. Tehdaž strhl se vítr a moře jím hnané s ní ustoupilo. Sr. VI. 3. 16.

¹⁾ V rovině.

stander, jemuž z věštců nejvíce věřil, předpovídati? Proto pustiv od nepřítodných obětí lidi krajiny znalé kázal povolati a ti mu popisovali cestu Medií vedoucí jakožto bezpečnou a volnou. Ale král styděl se nechati vojínů nepohřbených, poněvadž bylo odedávna obyčejem, že sotva která vojenská povinnost byla tak obvyklou, jako pohřbítí své padlé lidi. Proto káže nedávno zajaté předvésti. Mezi nimi byl jeden perské a řecké řeči znalý a ten ujišťoval, že marně vede vojsko po hřebenu pohoří do Persidy. Jsou prý tam jen lesní stezničky, po kterých se i jednotlivec jen stěží dále dostane; vše prý jest pokryto křovím, a větve stromů vespolek spletených slučují lesy v jeden celek. ²⁾ Persis totiž s jedné strany nepřetržitými hřbety hor se zavírá. Tento hřbet, který jest tisíc šest set stadií dlouhý a sto sedmdesát stadií široký, táhne se od Kaukasa ³⁾ až k Rudému moři a kde pohoří se končí, tam jiná hrabba, totiž moře ⁴⁾, jest postavena.

Za ním pod patami hor sklání se prostranná rovina, úrodná země a na vesnice i města bohatá. Touto rovinou teče řeka Araxes a vlévá vodu mnoha bystřin do řeky Meda; Medus, menší řeka, než ta jest, kterou přijímá, k jihu (do moře) ⁵⁾ se ubírá; ku plození rostlin není nad ni žádná způsobilejší, ozdobuje květinami vše, cokoli obtéká. Také vodokleny a topoly pokrývají břehy, tak že zdaleka na ně pohlížejícím háje, na březích rostoucí, s horami zdají se býti souvislými. Neboť řeka jimi zastíněná stéká řečištěm hluboko do půdy vyrytým a nad ní se vypínají pahrbky stromovím rozkošné, poněvadž voda jeho kořeny zavlažuje. A není prý v celé Asii zdravější krajiny nad tuto; podnebí činí mírným s jedné strany souvislý hřeben hor temný a stinný, který vedro mírní, s druhé pak sousedící moře, které teplotou z míry nevystupující zahřívá zemi.

To když bylo vyloženo, byl zajatý od krále tázán, zná-li to, o čem vypravuje, dle doslechu čili sám to viděl. On odpovéděl, že byl pastýřem a všecky ty stezničky prošel; byl

²⁾ Neproniknutelnými čini. — ³⁾ Kavkaz mezi Černým a Chvalinským mořem. — ⁴⁾ Perský záliv. — ⁵⁾ Do jezera.

prý dvakrát zajat, jednou od Peršanů v Lycii ⁶⁾, po druhé od něho. Tu si král vzpomenu na výrok v (delfské) věštírně mu učiněný. Když totiž tam se tázal, bylo mu odpověděno, že cestu do Persidy vedoucí ukáže mu lycký občan. Zahrnul ho tedy sliby tak velikými, jakých přítomná potřeba žádala a jaké se s jeho stavem srovnávaly, a káže mu po macedonsku se ozbrojiti a na zdař bůh cestu mu ukázati, třeba obtížnou a příkrou; že ji s několika málo vojiny sleze, leč by snad mysli, že tamtudy, kudy sám za svým dobyt看em chodil, Alexander za slávou a trvalou chválou jíti nemůže. Zajaty opět a opět vykládal, jak obtížná cesta jest zvláště ozbrojeným. Tehdáž však pravil král: „Já ti za to ručím, že nikdo z těch, kteří se mnou jdou, nebude se zdráhati tam jíti, kam nás povedeš.“

Tedy Kratera zůstavil v ležení, aby je s. pěším vojskem, kterému velel, a s tím oddělením, kterému Meleager v čele stál, jakož i s tisícem lukostřelců a jezdcův opatroval, a uložil mu, aby zevnějšku tábora neměnil a schválně více obůů kázal rozdělati, aby nepřátelé tím spíše se domnívali, že sám král jest v ležení. Ostatně, kdyby se Ariobarzanes náhodou dověděl, že on oklikami stezniců se blíží, a kdyby se, aby mu cestu zaskočil, pokusil část svého vojska proti němu postaviti, tedy aby ho Kraterus naháněním mu strachu ⁷⁾ zadržel, že on (Ariobarzanes) lid svůj proti bližšímu nebezpečení obrátí; pakliby však sám (Alexander) lesnatou krajinu osadil, potom aby, až uslyší křik poplašených nepřátel, za příkladem krále jda na touž cestu, na které den před tím byli odraženi, neváhal nastoupiti; neboť že bude prázdná nepřátel od ní k němu se obrátivších.

Sám o třetí hlídce ve vši tichosti, ani polnicí znamení dáti neporučív, na označenou mu cestu po steznicích nastoupí, když dříve ještě vojínům lehce ozbrojeným kázal potravu na tři dni s sebou vzíti. Ale mimo neschůdné a strmé skály, které každý krok činily nejistým, také snih větrem na-

⁶⁾ V jihozápadní Malé Asii. — ⁷⁾ Aby činil přípravy k útoku a tím ho přinutil pozor naň míti.

hromaděný lid jim postupující unavoval; neboť zabořovali se do něho, jakoby padali do jam, a byli-li od spolubojovníků z něho vytahováni, spíše pomáhající jim strhovali, než byli vytahováni. Také noc a neznámá krajina a průvodce — nebyloť známo, je-li s dostatek spolehlivý — zvětšovali obavu; kdyby průvodce strážcům uprchl, že by jako divoká zvěř mohli býti polapeni. Na spolehlivosti nebo životě jediného zajatce prý visí blaho jejich a královo. Konečně dostali se na hřbet pohoří. Na pravo vedla cesta k samému Ariobarzanovi. Tam Filotu, Coena s Amyntou a Polyperkontem a lehce ozbrojenou tlupu zůstavil, napomenuv je, aby, poněvadž i jízda s pěšáky smíšená jede a půda tam velmi tučná a na ploši úrodná jest, jen zvolna postupovali; za průvodce byli jim přidáni někteří ze zajatců. Sám se štítonoši a jízdnou četou, která agema slula, postupoval po příkré, ale od nepřátelských stráží odlehlejší stezce jen s velikými obtížemi. Bylo již poledne a umdlení potřebovali odpočinku; zbývaloť ještě tolik cesty, kolik jí posud urazili, ale méně příkré a obtížné. Proto když vojínové jídlem a spánkem byli občerstveni, o druhé hlídce dal se na pochod. Ostatek cesty vykonal sice bez nesnází, ale tam, kde se hřbet pohoří znenáhla k rovině kloní, velmi rozsáblá rokle, sběhem několika bystřin vymletá, cestu přerušila. Kromě toho větve jedna s druhou spletené a souvisící jaksi nepřetržitý plot před ně postavily. Proto převeliká zoufalost se jich zmocnila tak, že slz jen stěží se zdrželi. Hlavně temnota naháněla jim strachu; neboť, ačkoli některé hvězdy prokmitaly, stromy hustou chvojí obalené rozhledu překážely. Ani sluchem nemohli se řídit, poněvadž lesy klátil vítr, jenž srážením se větví větší hluk působil, než se toho dle jeho vání mohli nadíti. Konečně nastal dlouho očekávaný den a ten vše, co noc strašnějším učinila, méně strašným býti objevil; výmol mohli krátkou oklikou obejít a každý počal svým vlastním průvodcem býti.

Vystoupí tedy na povýšené témě, a když odtamtud nepřátelskou stráž spatřili, rychle zbrani se chápou a za zády nepřátel, kteří ničeho takového se nebáli, se objeví, z nichž nemnozí, kteří boje s nimi se odvážili, byli pobiti. Proto jednak

sténání umírajících, jednak žalostné vzezření k svým lidem prechajících i neraněné, dříve než se boje podjali, na útěk obrátilo. Když pak hluk pronikl až do ležení, kterému velel Kraterus, bylo vojsko k osazení soutěsek, ve kterých den před tím uvázli, vyvedeno. Zároveň také Filotas s Polyperkontem, Amyntou a Coenem obdržev rozkaz, aby na cestu směrem opačným nastoupil, nový strach nepřátelům způsobil. Ačkoli tedy zbrané macedonské se všech stran se blyštěly a nehoda s několika stran na ně přikvařila, přece svedli bitvu paměti-hodnou. Jak soudím, někdy i zbabělost nouzí se pobádá a často zoufání si příčinou bývá naděje. Bezbranní obemknuli ozbrojené a neobyčejnou tíhou svého těla k zemi s sebou je strhující, přemnohé vlastními jejich zbraněmi bodali. Přes to Ariobarzanes, asi čtyřicetí jedci a pět tisíců pěšců obklopen jsa, středem šiku nepřátelského po velikém krveprolití svých a nepřátel protloukl se i spěchal osadit Persepole, hlavního města oné krajiny. Ale nebyv od posádky do města vpuštěn, byl od nepřátel brzy dohoněn a padl v obnovené bitvě se všemi, kteří s ním na útěk se dali. Také Kraterus se svým lidem v chvatu postupujícím k vojsku se připojil.

V. Král na témž místě, kde nepřátelské vojsko potřel, opevněný tábor zarazil. Neboť ačkoli nepřátelé na všech stranách na útěk obrácení byvše vítězství mu postoupili, přece přehluboké a srázné příkopy na přemnohých místech založené cestu přetrhly; jen pomalu a opatrně bylo jim postupovati, poněvadž jim ovšem nikoli leš nepřátel, ale nebezpečnost cest byla podezřelá. Když byl ještě na pochodu, dodán mu byl list Tiri-data, strážce královského pokladu, poučující ho, že obyvatelé města zprávu o jeho příchodu obdrževše, poklady chtí vyplniti; aby si tedy pospišil zmocnit se pokladů velmi bohatých; cesta prý jest volná, ačkoli řeka Araxes ji přerývá. Žádné dobré vlastnosti královy bych více nechválil nad jeho rychlost; zůstaviv pěší vojsko, po celou noc jeda s jezdci tak dlouhým pochodem již unavenými za svítání k Araxu přijel. Na blízku byly vesnice; ty rozbořiv z jejich stavebního dříví, kameny podloživ, most v krátké době vystavěl. A již nebyl

daleko od města ¹⁾, když politování hodný zástup, jakožto řídký příklad nešťastného osudu památný, králi v ústrety přišel. Byli to zajatí Řekové, počtem asi čtyři tisíce, které Peršané rozličným způsobem zmrzačili. Jedněm nohy, některým ruce a uši usekali, známky barbarských písmen jim vpálili a je potom po dlouhou dobu sobě k rozkoši chovali, nyní však, když viděli, že se dostali pod cizí vládu, jim, když chtěli králi vstříc jíti, toho nebránili. Nevídanými příšerami, nikoli lidmi zdáli se býti a mimo řeč nic lidského nemohlo na nich býti pozorováno. Proto jiným více slz z očí vylákali, než sami jich proliili ²⁾; neboť když při tak mnohonásobném a rozličném neštěstí jednotlivců sobě sice podobná, než přece rozdílná zmrzačení srovnávali, nemohli rozhodnouti, kdo by z nich byl nejvíce politování hoden. Jakmile však zajatí všichni rázem zvolali, že Juppiter, mstítel Řecka, konečně oči otevřel ³⁾, zdálo se jim ⁴⁾, že se všemi stejně zle bylo nakládáno. Král setřev slzy, které ho byly polily, napomíná je, aby byli dobré mysli, že uvidí svá rodná města a manželky; potom ležení vzdálí dvou stadií od města náspem a příkopem upevní.

Řekové vyšli z náspův, aby se poradili, zač by přede vším krále měli prositi. A když někteří navrhovali, aby za sídla v Asii žádali a jiní domů se vrátiti si přáli, Euktemon z Kymy ⁵⁾ rodilý takto prý k nim promluvil: „My, kteří jsme ještě nedávno, abychom za pomoc prosili ⁶⁾, z temného vězení styděli se vystoupiti, jak nyní věci se mají, naše zmrzačená těla — o nichž nevíme, máme-li se spíše za ně styděti, než nad nimi svou lítost na jevo dáti — Řecku jako veselé divadlo chceme ukázati. Avšak nejlépe snášeji svou bídu ti, kteří ji ukryvají, a žádná vlast není nešťastným tak přátelská jako samota a zapomenutí dřívějšího stavu. Neboť ti, kteří mnoho na soustrast svých spoléhají, nevědí, jak rychle slzy zasychají. Nikdo věrně nemiluje toho, koho sobě hnusí; vždyť psota jest skuhravá a štěstí zpupné. Proto každý svůj osud před očima má, když o cizím uvažuje. Kdybychom nebyli

¹⁾ Od Persepole. — ²⁾ Když se před Alexandrem objevili. —

³⁾ Ze spánku se probudil a o ně starati se počal. — ⁴⁾ Macedoňanům. —

⁵⁾ Město na západním břehu Malé Asie. — ⁶⁾ Alexandra.

všichni stejně bídnými, již dávno byli bychom se mohli jeden druhému hnusiti: ký div, že šťastní vždy sobě rovného hledají! Zapřisáhám vás, již dávno životu odumřevše hledejme místa, kde bychom svá napolo zničená (svá zmrzačená) těla zahrabali. Vrátime se arci milí manželkám, které jsme jako mladí mužové pojali! Děti ve květu své mladosti a svého štěstí poznají své otce otrockou robotou vysílené! A kolikátá část nás může ještě tolik zemi projítí? Daleko od Evropy do nejzazších končin východu vyhoštění, slabí starci, větší části údů zbaveni jsouce sneseme, toť se ví, co nás ozbrojené a vítěze unavilo! Konečně manželky, které k nám zajatým náhoda a nutnost jakožto jedinou útěchu připoutaly, a malé děti vezmeme-li s sebou či necháme jich zde? Přijdeme-li s nimi, nebude nás nikdo chtítí poznati; opustíme-li tedy ihned zdejší záruky manželské lásky, když nejisto jest, uvidíme-li ty, po kterých dychtíme? Mezi ty jest nám se ukryti, kteří nás hned z počátku jakožto bídné poznali“. To pověděl Euktemon.

Proti tomu promluvil Atheňan Theaetetus takto: „že žádný přátelský člověk nebude svých lidí po tělesném zevnějšku posuzovati, zvláště jsou-li ukrutností nepřítelovou a nikoli přirozením zbědovaní. Hoden by byl zla všeho druhu, kdo by se styděl za bezvinného; neboť ten že smutný vynáší soud nad lidskostí a zoufá nad milosrdenstvím jiných, kdo by ho sám jinému odepřel. Bohové prý, čehož doufati nikdy se neodvážili, jim nabízejí vlasť, manželky, děti a čeho jinak lidé buď jako života si váží nebo životem zakupují. Proč by se tedy z tohoto vězení neměli prodrati? Jiné že jest doma vnímání vzduchu, jiný pohled na slunce. Mravů Řeků, bohoslužby a znalosti jejich řeči prý i barbarové vyhledávají; mají-li se těchto sobě přirozených předností sami dobrovolně odřeci, nejsouce ničím jiným tak zbědovaní, než že jsou nuceni jich postrádati? On aspoň že k domácím bůžkům a do vlasti se vrátiti hodlaje, králova dobrodiní užije; jestliže některé láska k manželkám a dětem, které za zákonné uznati otroctví je přinutilo, zdržuje, nechť je tam zůstavi, komu nad vlasť nie není milejšího“.

Málo kdo byl tohoto mínění, ostatní překonal zvyk moc-

nějši nad přirození. Shodli se tedy krále poprositi, aby jim nějaké sídlo vykázal. Z nich sto k tomuto účelu bylo povoleno. Ty Alexander mysle, že budou za to žádati, čeho jim sám chtěl poskytnouti, oslovil takto: „Již jsem rozkázal vykázati vám soumary, kteří by vás vezli, a každému z vás tisíc denarů vyplatiti. A až se do Řecka navrátíte, postarám se o to, aby nikdo nemyslí, že jeho postavení jest lepší než vaše, nepřihlížeje ovšem k této pohromě“. Slzy je polily, a oni oči k zemi sklopivše, ani jich pozdvihnouti, ani promluvití se neodvažovali; konečně, když se král po příčině jejich zármutku tázal, odpověděl Euktemon skoro těmi slovy, které v radě pronesl. A král rozželv se nejen nad jejich neštěstím, nýbrž i nad jejich stydlivostí kázal jednotlivým po třech tisících denarů vyplatiti a dal jim přidati po desíti oblecích; kromě toho rozdělena mezi ně stáda skotu se stády bravu a obilí, aby pole jim přidělená mohla býti vzdělána a zasetá.

VI. Následujícího dne poučil shromážděné vůdce vojsk, že žádné město není Řekům nepřítelštější nad královské město starých perských králů. Odtud že se ony nepřehledné zástupy (na Řecko) vyrojily, odtud že první Darinus, potom Xerxes na Evropu záhubnou válku vznesli. Jejím vyhlazením že jest předkům tryznu vykonati. A barbarové město opustivše již se byli, kam koho strach hnál, rozprchli, když král nic neváhaje se svou falangou do něho vtrhl. Mnohých měst královskými poklady naplněných dílem byl dobyt, dílem v ochranu svou přijal, než bohatství tohoto města překonalo všecko dřívější. Do toho města barbarové poklady celé Persie snesli; zlato a stříbro bylo tam nahromaděno a neobyčejně veliké zásoby látek a svrsky nikoli ku potřebě, nýbrž na odívání nádhery zjednané. Proto mezi samými vítězi mečem bylo bojováno. Za nepřítel byl pokládán, kdo cennější kořisti se zmocnil. A poněvadž všeho, co brali, odnésti nemohli, nebyly věci jen maně uchvacovány, nýbrž lepší z nich vybírány. Trhali královská roucha, každý nějaký kus jich chtěje urvati; motykami roztloukali drahocenná díla umění. Nic netknutého, nic neporušeného neodnášeli; ulomené údy soch, jak co kdo oderval, odvláčeli.

Ale nejen lakota, nýbrž i ukrutnosť zuřila v dobytém městě; zlatem a stříbrem obtíženi jsouce bezcenná těla zajatých vraždili a napořád pobíjeli vstříc jim přicházející, s nimiž dříve za příčinou naděje výkupného měli slitování.¹⁾ Proto mnozí dobrovolnou smrtí vraždění nepřátel předstihli, nejkrásnějším rouchem oděni sami sebe s manželkami a dětmi s hradeb stěmhlav vrhající. Někteří své domy, domnívajíce se, že to brzo nepřítel sám učiní, podpálili, aby se svými za živa uhořeli. Konečně rozkázal král, aby lidi šetřili a ženy o šat neolupovali. Udává se nesmírně veliká summa ukořistěných peněz tak, že skoro všecku víru převyšuje. Ostatně nechceme-li i o jiných věcech pochybovati, budeme za pravdivé míti, že v pokladně tohoto města sto dvacet tisíc talentů bylo²⁾. Aby je mohl odvézti — ustanovil se na tom, že je k válečné potřebě s sebou vezme —, soumary a velbloudy z okolí Sus a Babylona kázal přivésti. K této summě peněz přibylo z dobytých Pasargad³⁾ šest tisíc talentů. Město toto založil Cyrus a správce jeho Gobares Alexandrovi je vydal.

Král kázal Nikarchidovi, aby s posádkou tří tisíc Macedoňanů persepolskou tvrzí opatroval. Také Tiridates, jenž poklad odevzdal, podržel úřad, který za Daria spravoval. Rovněž zavazadla a velikou část vojska tam zůstavil, Parmeniona a Kratera v čelo mu postaviv. Sám s tisícem jezdcův a lehce ozbrojenou tlupou pěších do vnitřní Persidy právě v dobu Vergilií⁴⁾ táhl, a ačkoli častým i mnohým deštěm a skoro nenesitelnou nepohodou sužován byl, přece, kam namířil, postupoval. Přišlo se na cestu pokrytou věčným sněhem, jenž zimou byl zmrzlý, a dusnatosť podnebí a neschůdné pouště unavené vojny děsily, ani se domnívali, že vidí konec světa. Poněvadž viděli vše pusté a beze všeho znamení lidské práce, byli zaraženi a žádali dříve zpět se vrátiti, než by jim i světlo a nebe došlo⁵⁾. Král pokládal za věc zbytečnou poděšené pokárati, ale sám s koně seskočil a pěšky přes snih a tlustý

¹⁾ Nabyvše veliké kořisti již o výkupné nedbali. — ²⁾ Asi 247,000.000 zl. — ³⁾ V Persidě, kde Cyrus byl pochován. — ⁴⁾ Když byla doba souhvězdí (sedmi hvězd) Kuřátek, Pleiád v listopadu. — ⁵⁾ Nežli by na konec světla přišli.

led jal se jiti. I zastyděli se ho nenásledovati nejdříve jeho přátelé, potom vůdcové jednotlivých oddělení a konečně i vojínové. A první byl král, jenž motykou led rozrážeje cestu si klesl; příkladu králova následovali ostatní. Konečně z lesů téměř neschůdných vyvázše některé stopy lidské práce a stáda skotu tu a tam těkajícího našli. Ale obyvatelé, kteří v roztroušených chatrčích bydleli a se domnívali, že neschůdnými stezky chráněni jsou, jakmile spatřili zástup nepřátelský, usmrtivše ty, kteří jich na útěku nemohli následovati, do ústraných a sněhem pokrytých hor uprchli. Později po rozmluvách se zajatými divoká plachost jejich znenáhla se uklidila a oni králi se vzdali. Když tak učinili, nebylo na ně příliš přísně nastupováno.

Když potom persidskou zemi spustošili a drahně vsi sobě podmanili, přišli k národu Mardů, jenž byl bojovný a způsobem života velice od ostatních Peršanů se lišil. Jeskyně v horách vykopávají, do nichž se s manželkami a dětmi ukrývají. Živí se masem dobytka nebo divoké zvěři. Ani ženy nejsou, jak by se na jejich pohlaví slušelo, mírnější povahy; jejich vlasy vyčívají jsouce kostrbaty, oblek nedosahuje kolen. Čelo obvazují prakem, ten jest okrasou hlavy i zbraní. Než i tento národ útok se zdarem naň učiněný pokořil. A tak třicátého dne po odchodu z Persepole zase tamtéž se vrátili. Potom přátelům a každému dle jeho zásluh odměny přiděloval; rozdal téměř vše, čehož v tomto městě nabyl.

VII. Avšak tyto neobyčejné dary ducha, ono nadání, kterým všecky krále předčil, onu vytrvalost v podjímání se nebezpečností, onu rychlost v podnikání a ukončování věcí, dodržování slova vzdavším se daného, milostivost k zajatým zachovávanou, mírnost v užívání rozkoší i dovolených a obyčejných poskvrnila přílišná žádost vlna. Kdežto jeho nepřítel a sok vlády co nejušilovněji k válce se připravoval, kdežto národové nedávno od něho poražení a podmanění novou vládu odmítali, on již za bílého dne počínal hodokvasy míti, jimž i ženské přítomny bývaly, ovšem ne takové, které porušiti bylo by nepravostí, ale nevěstky, které volněji, než se slušelo,

s vojiny žiti zvyklé byly. Jedna z nich, jménem Thais¹⁾, i sama jsouc spílá, jistila, že by se všem Řekům velmi zavděčil, kdyby královský hrad Peršanů rozkázal zapáliti; toho že najisto od něho očekávají ti, jejichž města Peršané zničili. Když zpílá laryné své mínění o věci tak důležité pronášela, ten a onen, i sami vínem jsouce přemoženi, s ní se srovnávali. A též král, jsa více msty žádostiv než snášeliv, pravil: „Proč tedy nemstíme Řecka a města nepodpalujeme?“ Všichni byli vínem roznceni; zvedají se tedy jsouce naprosto zpílí, aby zapálili město, jehož ušetřili, když byli ozbrojeni. První byl král, jenž oheň do královského hradu vhodil, po něm hodovníci, služebníci a nevěstky. Královský hrad byl z veliké části z cedrového dříví vystavěn, které rychle chytilo a požár šířilo. To když vojsko, které nedaleko města tábořilo, zpozorovalo, domnívajíce se, že oheň náhodou se vzňal, sběhlo se, aby hasilo. Ale když přišli ku vchodu královského hradu, viděli, jak král sám ještě smolnice přináší. Nechali tedy vody, kterou přinesli, a sami hořlavé látky do požáru jali se házeti.

Takový konec mělo hlavní město celého východu, odkud dřive tolik národů své zákony bralo, rodný hrad tolika králů, kdysi jediný postrach Řecka, poněvadž vystrojilo tisíc lodí a vojska, kterými Europa byla zaplavena, když moře ohromným mostem bylo překlenuto²⁾ a hory prokopány³⁾, do jejichž rozsedlin voda byla vpuštěna. Ani v tak dlouhé době, která po jeho zničení následovala, zase se nezvedlo. Některá města, která náležela králům macedonským⁴⁾, mají nyní Parthové⁵⁾; stopy tohoto města bys nenalezl⁶⁾, kdyby jich neposkytovala řeka Araxes. Teklať nedaleko jeho hradeb; z toho více soudí než vědí obyvatelé, že město bylo od něho dvacet stadií vzdáleno.

Macedoňané se styděli, že tak přeslavné město bylo od hodokvasného krále zničeno. Proto události této vážná příčina

---

¹⁾ Atheňanka. — ²⁾ Xerxes položil most přes Hellespont. — ³⁾ Xerxes dal pohořím Athos průplav prokopati, aby jeho loďstvo nebylo v oněch místech bouří opět ztroskotáno. — ⁴⁾ Alexander a jeho nástupcové. — ⁵⁾ Bydleli v severní Persii. — ⁶⁾ Posud jsou značné zbytky tohoto města.

byla podložena a oni sobě uložili věřiti, že právě tímto způsobem musilo zničeno býti. O něm samém jest známo, že, jakmile z opilosti se vyspal, svého činu litoval a pravil, že by byli Peršané od Řeků více pokutováni bývali, kdyby byli bývali přinuceni viděti ho v královském hradě na trůně Xerxově. Následujícího dne muži lyckému, jenž mu byl průvodcem na cestě, po které do Persidy přišel, tři sta talentů daroval.

Odtamtud přišel do území Medie, kde nové doplňovací mužstvo z Cilicie k němu přibylo. Bylo ho pět tisíc pěšcův a tisíc jezdců; oběma odděleními velel Atheňan Platon. Tímto vojskem sesílen jsa Daria stíhati si umínil.

VIII. Ten byl již do Ekbatan přišel. Ta byla hlavním městem Medie; nyní náležejí Parthům a jsou letním sídlem jejich panovníků. Odtamtud měl z počátku úmysl jíti do Bakter¹⁾, ale obáváje se, aby ho Alexander rychlostí nepředešel, změnil svůj úmysl a cestu. Alexander byl od něho vzdálen tisíc pět set stadií, než když přihlížel k jeho rychlosti, zdálo se mu, že žádná jeho vzdálenost není dosti veliká. Proto připravoval se více k hitvě než k útěku. S ním bylo třicet tisíc pěších, mezi nimiž čtyři tisíce Řeků, již králi svou nezlomnou věrnost až ku konci zachovali. Také zástup prakovníkův a lukostřelců činil plně čtyři tisíce; kromě těchto bylo při něm tři tisíce tři sta jezdců, z největší části Baktrové. Jim velel Bessus, správce Baktrie. S tímto zástupem se od vojenské silnice poněkud uhnul, rozkázav záškodní tlupě a strážcům zavazadel, aby šli napřed.

Potom svolav vojenskou radu pravil: „Kdyby mne byl osud s babělcí spojil nebo s takovými, kteří jakýkoli život výše než čestnou smrt cení, mlčel bych spíše, než marně slovy plýtvat. Ale poněvadž jsem nabyl většího, než jsem si přál, důkazu o vaší statečnosti a věrnosti, jest mi také spíše se přičiniti, abych byl hoden takových přátel, než pochybovati, jste-li posud sobě podobní²⁾. Z tolika tisíc, kteří mému vedení byli podrobeni, jste vy mne dvakrát poraženého, dvakrát prcha-

¹⁾ Hlavní město Baktrie. — ²⁾ Jste-li posud týmiž, kterými jste dříve byli.

jichho neustále následovali. Vaše věrnost a vytrvalost činí, že věřím, že posud jsem králem. Zrádceové a přeběhlci v mých městech panují, nikoli věru že takových úřadů za hodné se pokládají, nýbrž abyste vy odměňováním jich byli zvikláni³⁾. Než vy jste přes to spíše mého než vítězova osudu se přidržeti volili a proto největší měrou zasluhujete, aby, kdybych já nemohl, bohové místo mne díky vám vzdali. A oni věru vám je vzdají. Žádné potomstvo nebude tak bluché, žádné dějiny tak nevděčné, aby vás zasluženými chvalami do nebes nevynášely. Proto, kdybych býval na útěk, kterého se hrozím, pomýšlel, byl bych se přece na vaši statečnost spoléhaje nepříteli na odpor postavil. Neboť jak dlouho ještě budu ve vlastním království vyhnanecm anebo územím své říše před cizím a přichozím králem prchati, když jest mi volno válečného štěstí ještě jednou zkusiti a buď toho, co jsem ztratil, opět nabyti, anebo čestnou smrtí zemřítí? Leč bylo-li by snad lépe čekati na sebe zvůle vítězovy a podle příkladu Mazaeova a Mithrenova přijmouti vyžebanou vládu nad jedním národem, ovšem chtěl-li by se on spíše velikomyslností než hněvem řídití. Aníž bohové připusťtež toho, aby tuto okrasu mé hlavy někdo mi buď vzíti, anebo z milosti darovati mohl⁴⁾. Nikdy této říše za živa neztratím a týž konec bude mému panování, který bude mému životu. To-li⁵⁾ jest vašim smýšlením, to-li vaší zásadou, pak každý z vás nabyl svobody; neboť nikdo z vás nebude nucen pohrdavostí Macedoňanův a jejich zpupného pohledu snášeti. Každému z vás jeho pravice buď pomstu za tolik útrap zjedná anebo konec jich. Já sám jsem ovšem příkladem, jak vrtkavým jest štěstí, a nikoli nezaslouženě příznivější změny jeho očekávám. Ale jestliže bohové spravedlivé a svědomité války zamítají⁶⁾, tož bude statečným mužům přece volno aspoň čestně zemřítí. Já vás tody pro slavné činy svých předků, kteří říše celého východu s paměti hodnou pochvalou spravovali, pro ony muže, jimž Macedoňané kdysi poplatek platili, pro četná loďstva do Řecka vyslaná,

³⁾ Abyste i vy ode mne odstoupili. — ⁴⁾ Cidar, korunkový věnec. — ⁵⁾ Raději zemřítí než s hanbou žítí. — ⁶⁾ Není-li v nebi žádné spravedlnosti více.

pro tolik vítězných pomníků králů vás prosím a zapřisahám, abyste své a svého národa statečnosti důstojné mysli nabyli, abyste s touž neohrožeností, s kterou jste snášeli minulé neštěstí, všeho zakoušeli, cokoli nám od nyníjška osud přinese; mne aspoň na vždy buď slavné vítězství anebo slavná smrt v boji proslulým učiní.“

IX. Když za Dariovy řeči představa hrozičho nebezpečnosti všechny hrůzou naplnila, a oni ani raditi si neuměli ani slova nemohli pronésti, pravil Artabazus, nejstarší z králových přátel, o němž jsme nahoře pověděli, že byl hostem Filippovým: „My zajisté v nejdrahocennější roucha oblečení a zbraněmi co možná nejnádhernějšími opatřeni jsouce za králem do bitvy půjdeme, ovšem s tím úmyslem, že ve vítězství doufáme, zemřítí se nevzpíráme.“ S pochvalou přijali ostatní tuto řeč. Ale Nabarzanes, který v též radě byl přítomen, s Bessem k činu před tím neslýchanému¹⁾ se spolčil a svého krále skrze vojíny, jimž oba veleli, zatknouti a spoutati ustanovil s tím úmyslem, aby, kdyby jim Alexander na paty nastupoval, krále jemu živého vydajíce vděku od vítěze došli, který by si toho zajisté velice vážil, že Daria zajal; pakli by mu však mohli uprchnouti, aby Daria zavraždíce sami vlády se zmocnili a válku obnovili. Když o této velezradě dlouho uvažovali, Nabarzanes cestu k uskutečnění hanebné naděje připravuje promluvil takto: „Vím, že pronesu mínění na první pohled tvému uchu nijak příjemné. Ale i lékaři léčí těžší nemoci odpornými léky a kormidelník, boji-li se ztroskotání lodi, ztrátou, cokoli zachrániti může, vykupuje²⁾. Já však ti radím, ne abys vzal nějakou škodu, nýbrž abys sebe a svou říši prospěšnými prostředky zachránil. Proti vůli bohů jsme počali válčiti a proto neuprositelné neštěstí na Peršany nepřestává dotíratí. Nového řízení a nových věštných znamení jest třeba³⁾. Přenes na čas vrchní vedení a vládu na jiného, který by se tak dlouho králem jmenoval, až by nepřítel z Asie ustoupil a který by ti potom jakožto vítěz vládu zase vrátil.

¹⁾ To tam nebývalo nic řídkého. — ²⁾ Aby lodi ulehčil. — ³⁾ Nové vlády novými auspiciemi zasvěcené.

A to že v krátké době se naplní, i jednoduchá úvaha připovídá. Baktra jsou posud nedotknuta, Indové a Sakové⁴⁾ jsou pod tvou vládou; tolik národů má tolik vojsk, tolik tisíc jezdcův a pěších k osvěžení našich sil připravených, že prostředky⁵⁾ k vedení války posud zbývají a to větší, než byly ty, které již jsou vyčerpány. Proč se vrháme na způsob nerozumných zvířat do zbytečné záhuby? Na statečné muže spíše sluší smrti pohrdati, než života nenáviděti⁶⁾. Nestateční lidé často z nechuti k práci ku zlehčování sebe samých se dohánějí, stateční však všeho zkoušejí. Na všecken způsob jest smrt poslední věcí všech⁷⁾, již zmužile v ústrety jíti dostačuje. Proto, jestliže k Baktrům, která jsou nejjistějším naším útočištěm, táhneme, ustanovme správce oné krajiny, Bessa, králem, časovými poměry se řídíce. Až bude vše zase spořádáno, on potom tobě, zákonnému králi, vládu na čas sobě svěřenou opět odevzdá.“

Není divu, že Darius hněvu se nezdržel, ačkoli ještě nevěděl, jak veliká nepravost se tají pod řečí tak hanebnou. Proto zvolal: „Nejpodlejší otroče, dočkal jsi se zádonci doby, ve které bys svou odbojnou mysl na jevo vynesl.“ A poněvadž tasil šavli, zdálo se, že ho chce usmrtiti, kdyby ho nebyli Bessus a Baktrové, jakoby ho chtěli konejšiti, rychle obstoupili, stavíce se býti zkormoucenými, hodlajíce však ho spoutati, kdyby nepřestal naň dotírat. Nabarzanes zatím unikl a brzy ho i Bessus následoval. I poručili oba, aby oddělení, kterým sami veleli, od ostatního vojska se odloučila, tajně se raditi v úmyslu majíce. Artabazus jal se řečí tehdejšími časům přiměřenou Daria chlácholiti, opět a opět trvajících okolností mu připomínaje, aby s klidnou myslí snášel buď nerozum aneb poblouzení těchto lidí, již jsou, nechť jsou jacíkolivěk, přece jen jeho lidmi. Alexander že jest již na blízku, nebezpečný nepřítel, i kdyby všichni byli pohotové; co že si

---

⁴⁾ Scythové. — ⁵⁾ Vojenské zásoby, vojska. — ⁶⁾ Smrti pohrdati nikoli z omrzelosti života, nýbrž ze ctižádosti; na ně také sluší, aby se zbytečně do záhuby nevydávali, možno-li smrti uniknouti bez porušení cti. — ⁷⁾ Když už všecky ostatní prostředky selhaly.

počne, odcizili se mu lidé, kteří ho posud na útěku následovali? Jen nerad uposlechl Artabaza, a ačkoli na tom se ustanovil, že táborem hne, přece, poněvadž myslí všech byly pobouřeny, na témž místě pobyl. Ale trudností a zároveň i zoufalostí omámen jsa, do stanu se zavřel. Proto v ležení, ve kterém nikdo nevládl, nestejně hnutí myslí bylo, aniž, jak to dříve bývalo, společná opatření činili. Patron, vůdce řeckých vojinů, kázal jim, aby zbraní se chopili a k vykonání jeho rozkazů byli pohotově. Rodili Peršané se oddělili.⁸⁾ Bessus byl s Baktry a pokoušel se Peršany na svou stranu přivést, ukazuje na Baktra a zámožnost krajín po tu dobu nektnutých a zároveň na nebezpečnost, která jim hrozí, zůstanou-li při králi. Mezi všemi Peršany šel skoro jeden hlas, že jest nepravostí opustiti krále. Zatím vykonával Artabazus všecky povinnosti vůdcovy, on stany Peršanů obcházel, nepřestal povzbuzovati a napomínati brzo jednotlivé, brzo všecky, dokud nebylo s dostatek jasno, že budou rozkazů jeho poslušni. Týž jen stěží při Dariovi toho dovedl, že jídla požil a se k obstarávání běžných potřeb zase obrátil.

X. Ale Bessus a Nabarzanes zločin dlouho obmyšlený konečně provésti si umínili, žádosti vlády roznicení jsouce; ale dokud byl Darius na živě, nemohli doufati v možnost tak veliké věci.¹⁾ U oněch národů totiž jest velebnost králů nadobyčejně veliká; na pouhé připomenutí králova jména barbarové se kolem něho shromažďují²⁾ a úcta k šťastnému jejich osudu udržuje se i za osudu nešťastného.³⁾ Zlosyny tyto zpupnými činilo území, které spravovali, a které zásobami zbraní, mužstvem a rozsáhlostí vyrovnávalo se každému jinému v oně říši; činíť třetinu Asie⁴⁾ a síla branného lidu nebyla menší vojsk, která Darinus po tu dobu ztratil. Proto nejen jim, ale i Alexandrem pohrdali, odtud prostředky k udržení vlády bráti hodlající, kdyby se jim poštěstilo jí se zmocniti. Když dlouho

⁸⁾ Od ostatního perského vojska, jak to Řekové učinili.

¹⁾ Státi se králi. — ²⁾ Právě-li jen: Král to poroučí; nebylo třeba dovolávati se zákonů, nutiti koho a p. — ³⁾ V štěstí i v neštěstí požívali stejné úcty a vážnosti. — ⁴⁾ Tak veliké nebylo.

o všem byli uvažovali, shodli se, aby bakterští vojínové, ku každé povolnosti odhodlaní, krále zajali, a aby se k Alexandrovi posel vyslal, jenž by mu oznámil, že živý se vězní; kdyby však, čeho se báli, zradu odmítal, v tomto případě chtěli Daria zavraždit a do Bakter táhnouti s vojskem svých národů.

Avšak Darius nemohl před očima všech zatčen býti, poněvadž by tolik tisíc Peršanů králi bývalo ku pomoci přispělo; také věrných Řeků se báli. Proto čeho mocí dosáti nemohli, toho leti domoci se pokoušejt; rozhodli se, že budou lítost nad svým odstoupením předstírat a svou roztržku před králem omlouvat. Zatím vyslali lidi, kteří by Peršany pobuřovali. Jednak naději, jednak děšením vojiny znepokojovali; že při pádu říše své životy v šanc vydávají, do záhuby ubíhají, ana Baktra jim jsou otevřena, jež je bohatstvím a zásobami všelikými uctí, jichž by ani myslí chápati nemohli. Když tak lid popuzovali, objevil se nenadále Artabazus buď z rozkazu králova buď z vlastní vůle ujišťuje, že Darius jest ukonejšen a že král jest touž měrou jako dříve jejich přítelem. Oni pak plačíc hned se očišťovali, hned zase Artabaza prosili, aby se jich ujal a prosby jejich králi přednesl.

Když tímto způsobem noc minula, dostavili se za svtání Bessus a Nabarzanes s bakterskými vojiny ku vchodu hlavního stanu předstírajíce obvyklou službu, čímž zrádný svůj úmysl ukrývali. Darius dal znamení k pochodu a dle starého obyčeje na vůz vystoupil. Nabarzanes a ostatní spiklenci vrhli se na zemi a byli schopni klaněti se tomu, koho v krátce v poutech mítí chtěli; ba oni slzy prolévají na znamení své lítosti; tak snadná jest člověku licoměrnost! Potom prosby pokorně přičiněné Daria, muže od přirození prostomyslného a jemnocitného, tak pohnuly, že nejen věřil, o čem ho ujišťovali, ale i plakal. Avšak ani potom nelitovali svého obmysleného zločinu, když viděli, jakého krále a muže klamou. Onť v pravdě bezpečen jsa před hrozičím nebezpečenstvím jen Alexandrových rukou, jichž jedině se bál, uniknouti spsáchal.

XI. Ale Patron, vůdce Řeků, rozkázal svým, aby zbraně¹⁾, které dříve se zavazadly byly dovozovány, na se vzali a na každý povel pozorni a pohotově byli. Sám za vozem královým jel vyhledávaje příležitosti s králem mluvit; neboť předvídal Bessus zlý úmysl. Ale Bessus právě toho se boje od vozu se nevzdaloval, jsa spíše dozorcem než průvodcem jeho. Proto Patron dlouho váhal, a poněvadž mu rozmluva několikráte byla překažena, mezi věrností a strachem kolísaje na krále ustavičně pohlížel. Ten když ho konečně zpozoroval, kázal kleštěnci Bubakovi, jenž mezi nejbližšími za vozem se ubíral, aby se ho tázal, chce-li mu něco říci. Patron odpověděl, že ovšem s ním chce mluvit, ale soukromě bez svědkův, a byv vyzván, aby blíže přistoupil — neboť Darius nebyl řecké řeči neznalý —, v nepřítomnosti tlumočnicka pravil: „Králi, z padesáti tisíců Řeků zbývá nás již jen málo. Každého tvého osudu účastníky byvše jsme i za tohoto tvého stavu týmiž, kterými jsme byli za tvé šťastné doby; kterékoli země bys vyvolil, tam jako do vlasti a k domácímu krbu půjdeme. Tvé štěstí i neštěstí nás s tebou sloučilo. Skrze tuto neoblomnou věrnost prosím a zapřisahám tě, dej si v našem ležení svůj hlavní stan rozbiti a nás nech tvými strážci býti. Řecko jsme opustili a Bakter²⁾ pro nás není: všecka naše naděje záleží na tobě; kéž jest to tak i u ostatních. Více říci není záhodno. Cizozemcem jsa nenaléhal bych na střežení tvé osoby, kdybych myslil, že by je mohl někdo jiný na se vzítí.“

Ačkoli Bessus řecké řeči byl neznalý, přece se, jsa puzen zlým svědomím, domníval, že Patron zajisté nějaké oznámení učinil, a když řeč Řekova tlumočnicku byla pověděna³⁾, každá pochybnost zmizela. Darius však, pokud z jeho tváří mohlo souzeno býti, nijak polekán nejso, počal se Patrona ptáti po příčině rady, kterou mu dává. A ten myslé, že nesmí jí déle odkládati, odpověděl: „Bessus a Nabarzanes úklady ti strojí; v největším nebezpečení jsou tvé statky a tvůj život; tento den

---

¹⁾ Těžší zbroje. — ²⁾ Baktra nejsou naší vlastí, naším útočištěm. Tím naráží na sliby Bessovy. — ³⁾ Bessus tedy přece několik slov pochopil a ta oznámil tlumočnicku, jenž mu je vyložil.

jest buď tobě anebo tvým velezrádcům poslední.“ A Patron zjednal si zajisté překrásnou zásluhu, že by byl krále zachránil ⁴⁾).

Nechť se mi vysmějí, kteří jsou přesvědčeni, že všechny lidské věci slepou náhodou a maně před se jdou a se dějí, že nikoli řadou a spojením neznámých a o mnoho dříve pevně ustanovených příčin jeden každý dráhu svého života dle nezměnitelného zákona probíhá. Darius alespoň ⁵⁾ odpověděl, že, ačkoli mu věrnost řeckých vojnů jest známa, přece nikdy od svých rodáků neodstoupí. Že jest mu věci nesnazší někoho odsouditi, než býti oklamánu. Cokoli by mu osud uložil, že to mezi svými raději chce snášeti, než státi se přeběhlkem. Pozdě prý umírá, jestliže jeho vojínové si nepřejí, aby byl na živě. Patron pustiv od naděje, že krále zachrání, k těm, kterým velel, se vrátil, jsa hotov všeho se odvážiti, co konati věrnost mu kázala.

XII. Ale Bessus vzal si v úmysl krále ihned zavraždit, avšak obávaje se, že by se Alexandrovi nemohl zavděčiti, leč by mu jej vydal živého, odložil vykonání zločinného úmyslu do noci nejbližší příští a králi díky počal vzdávati, že se úkladům nepoctivého člověka ¹⁾, jenž má na Alexandrovo bohatství namířeno, moudře a opatrně vyhnul. On ²⁾ že by byl nepříteli ³⁾ královu hlavu darem přinesl. ⁴⁾ A že se nic nediví, že člověku najatému vše jest prodajné; člověk bez rodiny, bez vlastního krbu, na celém světě žádné vlasti nemající, obojetný ⁵⁾ nepřítel že na pokynutí platících běhá po světě. Když se pak dále očisťoval a domácích bohů jakožto svědků své věrnosti dovolával, Darius hlavou mu přikyvoval, nepochybuje ostatně, že Řekové mluví pravdu. Ale stav věcí byl již takový, že stejně nebezpečno bylo i svým nevěřiti, i dáti se klamati. Těch, jichž lehkovážné ochoty k vykonání zločinu bylo se báti, bylo třicet tisíc, čtyři tisíce měl Patron; těm kdyby byl ochranu svého života svěřil a tím své lidi nevěrnosti odsoudil,

⁴⁾ On ho zachránil, kdyby ho byl Darius uposlechl. — ⁵⁾ Nedal se varovati.

¹⁾ Patrona. — ²⁾ Patron. — ³⁾ Alexandrovi. — ⁴⁾ Kdyby se byl dal pod jeho ochranu. — ⁵⁾ Nejistě, jestli Darius nebo Alexandrův.

byl by, jak pozoroval, velezradu omluvnou učinil. Proto chtěl, aby mu spíše nezaslouženě než právem bylo ublíženo. Než Bessovi, jenž podezření úkladů se očisťoval, přece odpověděl, že jest mu Alexandrova spravedlnost ne méně známá než jeho statečnost; že ti se klamou, kteří od něho odměny za zradu očekávají; že nebude nikdo přísnější trestatelem a mstitelem porušené věrnosti. A již se noc blížila, když Peršané dle svého obyčeje zbraně odloživše se rozbíhají, aby z nejbližší vesnice své potřeby snesli. Ale Baktrové, jak od Bessa bylo rozkázáno, stáli pohotově ozbrojeni jsouce. Zatím dal Darius Artabaza povolati a ten, když mu bylo povéděno, co Patron oznámil, neváhal raditi, že jest mu do tábora Řeků přejíti; že i Peršané, až zpráva o nebezpečnosti k nim se dostane, ho tam budou následovati.

Svému osudu propadlý a již žádné prospěšné radě přístupen nejso objímá Artabaza, jehož jakožto jediného pomocníka v onom neštěstí naposledy měl viděti, a tona v slzách jich obou káže na něm visícího odtrhnouti, potom hlavu zahaliv, aby ho za vzdechů jako od hranice *) odcházeti neviděl, obličejem k zemi se vrhl. Tehdáž zajisté obyčejní jeho strážcové, kteří života krále a svým vlastním životem měli chrániti, ze strachu se rozprchli myslíce, že nebudou s ozbrojené, o nichž se domnívali, že již přicházejí. A proto stan velice osaměl, když tam jen několik kleštěnců krále obstupovalo, kteří neměli, kam by odešli. On však odstraniv všecky dlouho hned o tom, hned zase o jiném předsevzetí v mysli přemítal. Brzo však na samotu, které krátce před tím k své útěše vyhledával, zanevřev Bubaka káže povolati. Naň pohlížeje pravil: „Jděte a o sebe se postarejte, když jste, jak se slušelo, svému králi věrnost až do konce zachovali. Já zde výroku svého osudu očekávám. Snad se divíš, že života neukončuji; chci raději cizím než vlastním zločinem zemřítí.“

Po této řeči kleštěnc naplnil nářkem nejen stau, ale i celé ležení. Potom vrazili do stanu jiní a rozedravše roucha žalostí plným a barbarským kvilením krále počali oplakávati.

---

*) Jako od mrtvého.

Peršané, když křik až k nim pronikl, strachem polekáni jsouce neodvažovali se ani zbratí se chápati, aby Baktrů na sebe nepopudili, ani pokojně se chovati, aby se nezdálo, že krále hanebně opouštějí. Zmatený a zlozvučný křik po celém ležení se rozléhal, aniž kdo k němu vybízel a jej řídil. Bessovi a Nabarzanovi oznámili jejich vojínové, že král sám se usmrtil; hořekování je oklamalo. Proto tryskem na koních přijeli s těmi, které za pomocníky při vraždě sobě vyvolili. A když do stanu vkročili a kleštěnci jim oznámili, že král žije, kázali chopiti se ho a jej svázati. Král krátce před tím na skvostném válečném voze vezen a od svých poddaných božskými potami ctěn jsa byl beze všeho nepřátelského přičinění jakožto zajatec svých otroků na špinavý povoz vsazen. Královny poklady a svršky byly jako válečným právem vypleněny a vojínové kořistí zločinem nabytou obtíženi na útěk pomýšleli. Artabazus s těmi, kteří jeho velení byli poslušni, a s řeckými vojíny do Parthieny⁷⁾ se ubíral mysle, že budou v nepřítomnosti velezrádců se vším bezpečněji. Peršané sliby Bessovými zahrnutí jsouce, ale hlavně že nebylo nikoho jiného, jehož by následovali, spojili se s Baktry, jejich zástup třetího dne dostihše.⁸⁾ Aby králi přece nějaká čest byla prokázána, byl zlatými okovy spoután, an osud ob čas nové hříčky vymýšlel; a aby snad po královské úpravě nebyl poznán, špinavými kožemi povoz pokryli. Lidé, kteří ho neznali, koně řídili, aby na cestě tázajícím se nemohl býti ukázán; strážcové z daleka následovali.

XIII. Když Alexander uslyšel, že se Darius z Ekbatan hnul, upustiv od cesty, na kterou nastoupiti obmyšlel¹⁾, prchajícího rychle dále pronásledoval. Dorazil do Tab, města na hranici Paraetaceny²⁾; tam mu přeběhlci oznámí, že Darius kvapně k Baktrům chvá. Později zevrubnějších zpráv se dověděl od Babyloňana Bagistana, jenž ujišťoval, že král není

⁷⁾ Krajina východně od Medie. — ⁸⁾ Z počátku váhali se s nimi spolčiti, ale potom se přece za nimi pustili, aby se s nimi sloučili.

¹⁾ Do Ekbatan v Medii. — ²⁾ Severně od Persepole, jižně od Medie.

sice spoután, ale že jest v nebezpečenství buď usmrcenu aneb do okovů vsazenu býti. Král povolav vůdce pravil: „Největší úkol, ale nejkratší práce ještě zbývá. Darius není daleko odtud, od svých buď opuštěn aneb zajat jsa. Na jeho osobě záleží naše vítězství, a tak veliká věc³⁾ jest odměnou rychlostí.“ Všichni jedním hlasem zvolali, že jsou hotovi následovati ho; aby jich ani práce, ani nebezpečenství nešetřil. Proto o překot vojsko vedl spíše na způsob běhu než pochodu tak, že ani nočního odpočinku po denním namáhání jim nepopřáno. A tak urazil pět set stadií i přišel do vsi, kde Bessus Daria byl zatkl. Tam byl Melon, Dariův tlumočník, zajat; churav jsa nemohl zástupu stačiti a postižen jsa rychlostí královou stavěl se býti přeběhlíkem. Od toho se doví, co se stalo. Než unaveným bylo odpočinku třeba. Proto vybrav šest tisíc jezdců, tři sta tak zvaných dimachů⁴⁾ k nim připojil; ti nosili těžší zbroje na zádech a na koních jezdili, ale dle okolností a místa bojovali i pěšky.

Tím když Alexander byl zabrán, přišli k němu Orsilos a Mithracenes; na Bessa pro velezrádu zanevřevše, přeběhli a oznamovali, že jsou Peršané pět set stadií od něho vzdáleni a oni že mu kratší cestu ukáží. Králi byl příchod těchto přeběhlíků milý. Proto pod večer s nimi jakožto průvodci a s tlupou jezdců bez zavazadel na ukázanou cestu nastoupil rozkázav, aby falanx⁵⁾ pokud možná co nejrychleji za ním šla. Sám ve čtverhranu postupuje tak pochod řídil, že přední se zadními mohli spojeni býti.⁶⁾ Již tři sta stadií ujeli, když jim vstříc přišel Brochubelus, Mazaeův syn, jenž byl kdysi správcem Syrie. I ten byl přeběhlíkem a oznamoval, že Bessus ne více než dvě stě stadií od něho jest vzdálen. Vojsko jeho, poněvadž se ničeho neostýchá, že nespořádané a nesešikované postupuje. Zdá prý se, že chce do Hyrkanie⁷⁾ táhnouti. Jestliže si pospíší se stíháním jich, že je přepadne roztroušené. Darius posud prý žije.

---

³⁾ Vítězství. — ⁴⁾ Vojínové, kteří jako jezdci i jako pěši bojovali. — ⁵⁾ Pěší vojsko. — ⁶⁾ Postranními řadami čtverhranu. — ⁷⁾ Krajina jihovýchodně od Chvalinského moře.

Alexandra, jenž vůbec již spěchal, rozntil přeběhlík k žádosti dohonití je. Proto koně pobodli a pravým úprkem dále jeli. A již byl hluk nepřátel na pochod nastupujících⁸⁾ slyšán, ale rozhledu překazil oblak prachu. Proto jízdu na nějakou dobu zastavil, až by se prach usadil. Již byli i oni od nepřátel zpozorováni a sami zástup odcházejících uzřeli, ale nebyli by nijak bývali s ně, kdyby Bessus byl měl takovou odvahu k boji, jakou měl k velezradě. Neboť nepřátelé je i počtem i silou předčili; kromě toho měli unavení s odpočinulými boj podstoupiti. Avšak jméno Alexandrovo a jeho pověst, jež ve válkách ovšem bývá věcí nejdůležitější, vyděšené obrátila na útěk. Ale Bessus a ostatní účastníci jeho zločinu povoz Dariův dohonivše, počali krále vybízeti, aby na kůň vsedl a z rukou nepřátel útekem se spasil. On však slavnostně vykládá, že bohové jakožto mstitelé se již dostavili, a dovolává se ochrany Alexandrovy praví, že nechce následovati velezrádců. Tu i oni hněvem jsouce rozníceni, střely na krále metali a mnohými ranami poraženého opustí. I koně, aby za nimi jíti nemohly, zároveň poranili, dva otroky, kteří krále obsluhovali, zavraždívše. Tento zločin spáchavše, aby sledy útěku rozdělili⁹⁾, Nabarzanes do Hyrkanie, Bessus do Bakter několika jezdcí doprovázení jsouce se ubírali. Barbarové od svých vůdcův opuštění jsouce, kam koho buď naděje nebo strach vedl, se rozprchli; jenom pět set jezdců se spojilo po tu dobu nevědoucích, bylo-li by lépe odpor klásti čili na útěk se obrátiti. Alexander o poplachu nepřátel zprávu obdržev, Nikanora s částí jezdců vyslal, aby překazil jejich útěk, sám s ostatními následoval. Asi tři tisíce mužů, kteří na odpor se postavili, bylo pobito, ostatní zástup hnali před sebou jako stádo, an král rozkazoval, aby se vraždění zdrželi. Nikdo ze zajatých nemohl říci, kde povoz Dariův jest. Jednotlivé vozy, které jim do rukou padly, byly prohlédávány, a přece se nenalezala žádná stopa prechajícího krále. Se spěchajícím Alexandrem jelo sotva tři tisíce jezdců. A v rukou těch, kteří následovali

---

⁸⁾ Zatím se bylo rozednilo a nepřítel šel dále. — ⁹⁾ Volili rozličné cesty, aby stíhající je pomátli.

volněji, ocífovaly se celé zástupy přehajících. Sotva jest k víře podobno, že bylo více zajatých než těch, kteří je zajali; tak docela neštěstí zbavilo poděšené všech smyslů, že ani skrovného počtu nepřátel, ani svého množství s dostatek nepozorovali.

Zatím koně, které Daria táhly, uhnuly, poněvadž jich nikdo neřídil, z vojenské silnice a bloudíce čtyři stadia urazily a konečně stanuly v nějakém údolí, vedrem a zároveň ranami jsouce unaveny. Na blízku byl pramen; jej ukázali ti, kteří o něm věděli, Macedoňanu Polystratovi a ten žízni trápen jsa k němu přistoupil; když pak vodu přilbicí nabranou srkal, uzřel střely v tělech hynoucích koní. A podiviv se spíše, že byly postřeleny než že byly s cesty sehnány, polomrtvého . . . .¹⁰⁾ (člověka sténání uslyšel. Proto dle lidské povahy žádostiv jsa poznati, co se v tomto povoze skrývá, odstranil kůže, kterými byl pokryt, i našel tam Daria mnohými ranami poraženého. Neboť královské roucho a zlaté řetězy, kterými byl od velezrádců spoután, všechnu pochybnost vylučovaly. Darius nebyl řecké řeči neznalý a děkoval bohům, kteří po tak velikých a těžkých nehodách přece aspoň tolik útěchy mu poskytli, že nikoli naprosto opuštěn ducha vypouští. I pravil: „Proto tě, kdokoli jsi, pro osud všem lidem společný, kterému i největší z králů, jak z přítomného divadla souditi můžeš, podrobeni jsou, prosím a zapřisahám, abys mé vzkazy Alexandrovi oznámil, že žádné ze všech převelikých neštěstí, která mne stihla, ba ani tento konec bezpříkladné pohromy mne tak trapně nedojímá, jako to jediné, že po tak velikých službách mně a mé rodině prokázaných s nejmilostivějším vítězem v nepřátelství žítí mi bylo a nyní jak u nevděčnick umřítí musím. Než — jestliže poslední přání nešťastných lidí u bohů nějakou moc mají a jestliže se svým posledním dechem vypuštěné prosby některý milosrdnější bůh vyslyšuje — on vskutku nechť šťasten a zdrav a vysoko nad nákazou mého osudu a nad závistí štěstí postaven jsa na trůně

¹⁰⁾ Zde jest mezera, kterou Freinsheim dle Justina a Plutarcha doplnil; jde až do šesté knihy. Doplněk následuje opatřen jsa závorkami.

Cyrově slavný život prožívá a své dobroty pamětliv jsa, mé matce a mým dětem u sebe místa dopřává, jehož by svou věrností a úslužností zasluhovaly. Ale velezrádce nechť stihne brzká záhuba, kterou jim Alexander usoudí, ne-li útrpnost máje s nešťastným nepřítelem, tedy aspoň z nelibosti k zločinům, a aby, kdyby nebyly potrestány, k záhubě i jiných králův a jeho samého nepropukly.“ Potom, poněvadž žízni byl soužen, vodou od Polystrata přinesenou se občerstvív pokračoval: „Tedy k tak velikým nehodám i tato poslední se musila připojiti, že svému dobrodinci¹¹⁾ odvděčiti se nemohu; ale učiní to Alexander a Alexandrovi bozi.“ Potom pravici vztáhnuv vyzýval ho, aby Alexandrovi vyřídil, že mu ji podává jako záruku své královské věrnosti, a ruku Polystratovu uchopiv ducha vypustil. Zda-li Alexander k němu přišel, když ještě byl na živě, není známo, ale to se ví, že zprávu o smutném konci nejmocnějšího krále obdržev přehojné slzy prolil a ihned svůj plášť se sebe strhl, jím jeho mrtvolu pokrýl a ji s velikými počtami k jeho lidem kázal odnésti, aby dle perského obyčeje opatřena a v hrobce jeho předkův uložena byla. Nevděčnost lidí, od nichž za převeliká dobrodíní ukrutnou smrt přetpěl, ačkoli sama svou přirozeností hrozná a ohavná jest, ještě okázalejším porokem u potomstva odsoudila podivu hodná věrnost psa, který, když král ode všech svých přátel byl opuštěn, jediný u něho vytrval a přichylnost, kterou mu ještě živému osvědčoval, i umírajícímu trvale zachoval. Takového konce života došel muž, o němž se nedávno ještě domnívali, že by byl pohaněn, kdyby nebyl jako král králův a krevní přítel bohů pozdravován, a tak bylo opět novou zkušeností stvrzeno, že nikdo není osudu více v šanc vydán, než ten, kdo příliš mnohými jeho lahodami v síť polapen byv jeho jho na celou svou štíji přijal.

---

¹¹⁾ Polystratovi. že mu přinesl vodu.

KNIHA ŠESTÁ.

O B S A H.

1. Agis, král lacedaemonský, zdvihá válku proti Macedoňanům, aby Řecko od jejich jha osvobodil. Antipater, správce Macedonie, táhne do Řecka, aby vzpouru potlačil. Popis války. Bitva u Megalopole v Arkadii. Lacedaemoňané ustupují. Agis statečně bojuje obnovuje bitvu, ale když byl raněn, Lacedaemoňané znova couvají. Agidova smrt. Podmínky míru. — 2. Vítězný Alexander napodobí čím dále tím více perské mravy a obyčeje, oddává se zabálce a hýření, čímž Macedoňany proti sobě popuzuje. K četným perským zajatcům chová se šetrně. V městě Hekatompoli rozšiřuje se pověst, že Alexander k návratu se chystá, čemuž se vojínové radují a již přípravy k němu činí. Alexander tím překvapen jsa radí se s vůdci. — 3. Alexander mluví k vojsku a vykládá mu, proč se musí ve válce pokračovati. — 4. Vojínové dávají se o potřebě dalši války přesvědčiti. Alexander táhne do Hyrkanie a rozbíjí tábor při znamenité řece Ziobetu. Její popis. Nabarzanes vyjednává s ním písemně. Alexander mu dovoluje přijiti k němu beze všeho nebezpečnosti. Potom postupuje Hyrkanii dále. Popis Hyrkanie a Chvalinského moře. Alexander udílí některým vůdcům Dariovým milost. Celá Hyrkanie se mu vzdává. — 5. V Hyrkanii přichází k němu věrný přítel Dariův Artabazus s mnohými vznešenými Peršany a s řeckými najatými vojiny. Alexander ho velmi vlídně přijímá, řecké vojiny do svého vojska vřaďuje, ale s lacedaemonskými jako se zajatými nakládá. Tuhý boj s Mardy, kteří konečně byli podrobeni, ale za války jeho koně Bucefala mu vzali. Alexander

přijímá Nabarzana a odpouští mu. Královna Amazonek Thalestris ho navštěvuje, jejíž přání vyhovňuje. — 6. Alexander hovoří příliš perskému přepychu a způsobu života, s nímž Macedoňané jsou nespokojeni. Aby se nevzbouřili, podniká válku proti Bessovi. Ten jako Artaxerxes na trůn nastoupil. Alexander spaluje všecka nepotřebná zavazadla. Smrt Nikanora, syna Parmenionova. Alexander táhne proti Satibarzanovi, jež satrapou Arie byl učinil a jenž později od něho odstoupil. Ten prchá k Bessovi. Arianové osazují skalní tvrz, která ohněm se dobývá. Pád hlavního města Artakany. Alexander dostává nové posily a přichází do území Drangiany. — 7. Spiknutí proti životu Alexandrovu. Spoluspiklenec Dymnus oznámí to Nikomachovi. Ten se zdráhá mlčeti, ale jsa ohrožen, slibuje, že bude mlčeti a i spolupůsobiti, oznámí však vše svému bratru Cebalinovi. Ten prosí Filotu, Parmenionova syna, aby to pověděl králi. On toho nečiní, proto žádá Cebalinus Metrona, jenž věc králi prozradí. Filotas se omlouvá a Alexander se s ním zdánlivě smiřuje. — 8. Alexander svolává radu svých přátel, kde Kraterus a jiní radí, aby se proti Filotovi přísně zakročilo, poněvadž ho měli za původce spiknutí nebo aspoň za spoluvinníka. Ustanovuje se, aby se věc vyšetřila. Filotas se v noci zatýká. — 9. Alexander ho ve schůzi macedonských vojáků viní ze zrady, obžalobu odůvodňuje a na potrestání naléhá. Filotas se předvádí. Vojínové mají s ním útrpnost. Amyntas a Coenus proti němu ostře vystupují. Filotas padá do mdlob. Zotaviv se chce se ospravedlniti. — 10. Filotas hájí se tím, že nebyl mezi spiklenci jmenován; Alexander prý mu odpustil, že mu vzpoury nevyzradil a že Alexander takových oznámení jindy si vůbec nevšímal. — 11. Jistý Bolon vojiny proti němu popouzí připomínaje jim, že s nimi zle nakládal. Alexander dává Filotu mučiti. Postrach v rodině Parmenionové za příčinou jistého zákona. Filotas se přiznává na mučidlech, že chtěl se svým otcem Alexandra zavraždit. Vyznání jeho se ve shromáždění předčítá. Filotas ještě s jinými spiklenci se kamenuje.

To když v Asii se dalo, tehdáž ani v Řecku a v Macedonii nebylo pokoje. U Lacedaemoňanů kraloval Agis, syn Archidama, jenž Tarentanům pomoc přiváděje padl téhož dne, kterého Filipp Atheňany u Chaeronee porazil ¹⁾. Ten statečností sokem jsa Alexandrovým své spoluobčany povzbuzoval, aby netrpěli déle, by Řecko Macedoňanům otročilo; jestliže se v čas neopatří, že se pod též jeho dostanou. Musí prý se tedy o to přičiniti, dokud ještě Peršané nějaké síly k odporu mají; budou-li ti přemoženi, potom prý proti ohromné přemoci zděděné svobody marně budou pamětlivi. Když tím byli popuzeni, hledali příhodné příležitosti k početí války. Proto štěstím Memnonovým nabádání jsouce počali se s ním spolčovati, a když ten po příznivém počátku předčasnou smrtí sešel, v činnosti své nic neulevili, nýbrž Agis odebral se k Farnabazovi a Autofradatovi, i obdržel od nich třicet talentů stříbra a deset trojřadých lodí, jež bratru Agesilaovi poslal, aby s nimi ku Kretě plul, kteréhožto ostrova obyvatelé jedni s Lacedaemoňany, jiní zase s Macedoňany drželi. Také byli k Dariovi poslové vypraveni, aby k válečným potřebám větší summy peněz a více lodí žádali. A toto jejich podnikání porážka u Issa — neboť ta mezi tím se stala — nejen nezmařila, nýbrž spíše podporovala. Poněvadž totiž Alexander přehajícího Daria stíhal, byl do odlehlých krajín dál a dále odváděn a z bitvy samé převeliké množství najatého vojska do Řecka na svém útěku přišlo, z nichž Agis za perské peníze osm tisíc najal a jejichž pomocí přemnohých měst kretských opět dobyl. Když hned potom Menon od Alexandra do Thracie vyslaný nepřátely k odtržení se pohnul a Antipater k potlačení vzpoury vojsko z Macedonie do Thracie přivedl, obrátili Lacedaemoňané, příhodné doby pilně užívše, kromě několika málo měst celý Peloponnes na svou stranu a sehnavše vojsko dvaceti tisíc pěších s třemi tisíci jezdci vrchní jeho vedení na Agida přenesli. Antipater o věci té se dovědév ukončil válku v Thracii za podmínek přijatelných a rychle do Řecka se vrátiv pomocná vojska od přátel a společných obcí vymáhá. Ta když

---

¹⁾ Sr. IV. 1. 89. — *) R. 338. př. Kr.

se sešla, napočítal asi čtyřicet tisíc vojnův. Také z Peloponnesa valný zástup se sešel; poněvadž však přezvěděl, že jejich věrnost jest pochybná, své podezření taje děkuje jim, že přišli, aby hájili Alexandrovy důstojnosti proti Lacedaemonům, že to králi písemně oznámí, který se jim svým časem odvděčí. Zatím prý nepotřebuje četnějšího vojska, proto aby šli domů povinností spojenců vykonavše. Potom vyslal posly k Alexandrovi, aby ho o hnutí Řecka poučili. Ale ti krále až u Bakter dostihli, když zatím Antipatrovým vítězstvím a smrtí Agidovou válka v Arkadii již byla ukončena. On ovšem již dříve o vzpouře Lacedaemonů se dozvěděl, pokud mohl, jsa prostorou tolika zemí daleko odloučen, opatření pro jistotu učinil; poručil, aby Amfoterus s cyperskými a foenickými loďmi k Peloponnesu plul, a Menetes tři tisíce talentů k mořskému pobřeží přivezl, aby mohl Antipatrovi zblízka tolik peněz dodávati, kolik by jich dle zaslanych zpráv potřeboval. Dobřeť porozuměl, jak veliký vliv úspěch této vzpoury na celé jeho podniknutí míti bude, ačkoli později zprávu o vítězství obdržev a tento boj se svým dílem srovnávaje úštěpačně pravil, že to byla jen myší válka. Ostatně byl počátek této války Lacedaemonům dosti přízniv. U Korrhaga, macedonské tvrze, s Antipatrovými vojny se srazivše zvítězili; a pověstí o této šťastné bitvě byli i ti, kteří s napnutou myslí vyčkávali jejího ukončení, k jejich straně přilákáni. Pallene jediná z elidských a achajských měst zamítala spolek s nimi a v Arkadii Megalopolis věrná jsouc Macedoňanům pro paměť Filippa, od něhož mnohá dobrodíní byla obdržela. Než toto město tuze sevřené málem by se bylo vzdalo, kdyby mu Antipater konečně nebyl ku pomoci přispěl. Ten když své ležení s ležením nepřátelským srovnal a zpozoroval, že i počtem vojnův i ostatní přípravou silnější jest, co nejdříve umínil si rozhodnou bitvu svést; a Lacedaemoné bitvy neodmítali. Tak byla svedena bitva, kterou obec lacedaemonská dosti značnou škodu vzala. Poněvadž totiž na těsnost místa, na kterém bylo bojováno, spoléhali myslíce, že tam nepříteli jeho přesila nic neprospěje, chutě útok učinili a Macedoňané je úsilně odráželi; mnoho krve bylo prolito. Než poněvadž Antipater občas nedotknuté tlupy

svým vojnům, kdykoli v tísni byli, na pomoc vyslal, byl lacedaemonský šik donucen maličko couvnouti. To když Agis zpozoroval, s královskou stráží, která z nejjudatnějších mužů se skládala, do středu . . .³⁾

I. . . nebezpečné bitvy se vrhl a pobiv všecky, kteří tužší odpor činili, velkou čásť nepřátel na útěk obrátil. Vítězové počali prchatí a dokudž příliš dychtivě pronásledujících do roviny nesvedli, bez pomsty padali; ale jakmile bylo dosti místa, na kterém se mohli postavití, rovnými silami bylo bojováno. Mezi všemi Lacedaemoňany však vynikal král nejen krásou zbraní a těla, nýbrž i neobyčejnou zmužilostí, kterou ho nikdo nemohl předstihnouti. Se všech stran hned zblízka hned zdaleka naň doráženo a on po dlouhou dobu zbraně své na všechny strany obraceje⁴⁾ jedny střely zachycoval štítem, jiným se uhybal úchytkou těla, až konečně stehno oštěpem raněné po ztrátě mnoha krve bojujícímu službu vypovědělo. Proto ho štítonoši položili na jeho štít a rychle do ležení zpět odnášeli, ačkoli otrásání ran jen nesnadno snášel. Než Lacedaemoňané proto od bitvy přece neupustili a jakmile místo příznivější sobě než nepřítel mohli zaujmouti, v hustých řadách čelili nepříteli rozptýleně na ně dorážejícímu. Není známo, že by byl některý jiný boj býval krutější. Vojska dvou národů válkami nejproslulejších se stejným prospěchem bojovala, Lacedaemoňané přiblížili k starým, Macedoňané k přítomným slavným válečným činům, onino bojovali za svobodu, tito za nadvládu. Lacedaemoňanům scházela vůdce, Macedoňanům místa se nedostávalo. Také četné rozličné příhody jednoho dne hned naději hned zase strach obou stran zvěštávaly, jakoby válečné štěstí boj mezi těmito velmi udatnými muži schválně činilo nerozhodným. Ostatně nepřipouštěla těsuosť místa, na kterém bitva se udržovala, všecky síly rozvinouti; proto čásť těch, kteří na boj se dívali, byla větší než čásť skutečně bojujících, a ti, kteří stáli mimo dostřel, křikem své navzájem podněcovali.

---

³⁾ Zde se končí Freinsheimův doplněk. — ⁴⁾ Na všechny strany bojuje a se bráně.

Konečně šik Lacedaemoňanů, zbraně krví kluzké jen stěží ještě drže, ochabovati, potom couvati a konečně, když nepřítel naň dorýval, patrněji prchati počal. Rozprášené vítěz pronásledoval a když celou prostoru, kterou vojsko lacedaemonské dřívě drželo, proběhl, samého Agida stíhal. Ten jakmile útěk svého lidu a první z nepřátel zpozoroval, poručil, aby byl složen, a zkoušel, zda-li by síla jeho údů prudké žádosti jeho ducha mohla dostačiti, a když cítil, že nedostačuje, na kolenu se pozdvihl a rychle přilbici si nasadiv a těla štítem chráně pravici oštěpem máchal, nad to pak vybízel nepřítel, odvažuje-li se některý z nich jemu, jak tu leží, zbraň vyrvati. A nebylo nikoho, kdo by se byl odvážil zblízka s ním se sraziti; zdaleka kopími naň doráželi, a on táž na nepřítel zpět metal, až konečně dřevce obnažená prsa mu proklalo. To když z rány vytrhl, sklánějící se a umdlévající hlavu na chvílku na štít položil a potom, když dech zároveň s krví docházel, umíraje na svou zbroj klesl. Lacedaemoňanů padlo pět tisíc tři sta, Macedoňanů sotva více než tisíc; ostatné sotva kdo nezraněný do ležení se vrátil.

Toto vítězství netoliko Spartu a její spojence, nýbrž i všechny, kteří na výsledek války čekali, zdrtilo. Antipatrovi nešlo, že vzhled štěstí mu přejících se nesrovnává s jejich smýšlením, avšak chtěje válku ukončiti musil se dáti klamati. A ačkoli s úspěchem svých činů byl spokojen, přece závistí se bál, poněvadž jeho podniknutí bylo příliš veliké, aby se s hodností pouhého správce země mohlo srovnati⁵⁾. Alexander totiž si přál, aby nepřátelé byli poraženi, ale nikoli mlčky se mrzel, že Antipater zvítězil, domnívaje se, že jeho slávě bylo utrženo, čeho cizí přibýlo. Proto Antipater, jenž jeho povahu dobře znal, neodvážil se sám rozhodovati o upravení míru, nýbrž tázal se rady Řeků⁶⁾, co by se mělo státi. Od té nevyprosili Lacedaemoňané ničeho jiného, než že směli posly k Alexandrovi vyslati, ale od krále dosáhli prominutí následků vzpoury vyjímaje její původce. Megalopolitanům, jejichž město bylo od účastníků vzpoury obléháno, musili Achaeové a Eliďané

⁵⁾ Nahlížel, že by podrobení celého Řecka moc pouhého správce Macedonie přesahovala. — ⁶⁾ Sněmu Řeků v Korinthě.

sto dvacet talentů vyplatiti. Takový byl konec války, která náhle povstala, ale přece ukončena byla dříve, než Alexander Daria u Arbel porazil.

II. Ale jakmile jeho duch, jenž se lépe snášel s vojenskými věcmi než s klidnou zahálkou, od naléhavých starostí byl uvolněn, zmocnila se ho libosť v zábavách a rozkoších a muže, jehož perské zbraně nezdolali, překonaly mrzkosti: záhy počínající se hodokvasy, nesmyslná pochotnosť po celé noci bdíti a píti, kratochvíle a množství souložnic. Vše to bylo po cizím obyčeji zavedeno; ten napodobuje, jako by byl lepší než jeho domácí, myslí a zároveň i oči svých rodáků tou měrou urazil, že od přemnohých přátel za nepřítele byl pokládán¹⁾. Vždyť on je svého způsobu života se držící a zvyklé skrovnou a lacinou stravou k utišení přirozených potřeb se spokojovati k cizím zlým zvykům a to ku zvykům národů od nich podrobených připudil. Odtud úklady jeho životu častěji strojené, roztržky mezi vojíny a nevrlosť, jež se jevila ve vzájemných žalobách dosti nevázaně pronášených; a s jeho strany zase hned hněv, hned podezírání, jež rozdmýchoval unáhlený strach a jiné tím podobné vášně, jež později budou uvedeny.

Poněvadž tedy příliš rannými hodokvasy celé dni a noci trávil, hostiny, jichž se již nabažil, kratochvílemi přerušoval. A již se nespokojoval tlupou umělců²⁾, které z Řecká povolal, již byly zajaté ženy vyzývány, aby nezřícenou a cizím uším odpornou píseň svým způsobem zpívaly. Mezi těmi zpozoroval král náhodou jednu, která byla smutnější než jiné a těm, kteří ji předváděli, ostýchavěji se vzpírala. Vynikající byla její sličnosť a tu krášlila stydlivosť. Poněvadž oči k zemi sklopila a hlavu, pokud jí bylo volno, zahalenu měla, vzal ji král v domnění, že jest rodem příliš ušlechtilá, aby při hodokvasných zábavách objeviti se směla. Proto tázána jsouc, kdo jest, odpověděla, že jest vnučkou Ocha, jenž byl nedávno perským králem³⁾, a dcerou jeho syna a že byla manželkou

¹⁾ Za zrádce národních obyčejův a zvyků. — ²⁾ Byli to divadelní herci, hudebníci, kejklíři, šermíři, zpěváci a p. — ³⁾ R. 368.—361. př. Kr.

Hystaspovou. Ten byl Dariovým příbuzným a sám vůdcem velikého vojska. V duši králově posud nepatrné zbytky dřívější jeho povahy tkvěly. Proto osud ženy z královského rodu pocházející a tak slavné jméno (vnučky Ochovy) v účtě maje rozkázal, aby zajatá nejen byla propuštěna, nýbrž aby jí i její statky byly vráceny a aby se i její manžel vyhledal, jemuž by, kdyby se našel, manželku odevzdal. Následujícího dne však uložil Hefæstionovi, aby všechny zajaté dal do královského dvora přivésti. Tam urozenost jednoho každého vyšetřiv oddělil od sprostých lidí ty, kteří rodem vynikali. Bylo jich tisíc a mezi nimi byl nalezen Oxathres, Dariův bratr, ne tak jeho důstojností slavný, jako spíše povahou svého ducha. Z poslední prodané kořisti sešlo se dvacet šest tisíc talentů; z těch dvanáct tisíc vojínům darem dáno. Stejná summa peněz nepoctivostí strážcův odcizena. Oxydates byl vznešený Peršan, který byv od Daria k trestu smrti odsouzen, v okovech byl držán; toho osvobodil a satrapou Medie jmenoval; a bratra Dariova přijal do počtu svých přátel, všech poct jeho dřívějšího postavení mu ponechav.

Odtamtud přišel do Parthieny k národu tehdež neznamenitému, jenž nyní hlavou jest všech, kteří bydlí za řekami Eufratem a Tigridem, Rudým pak mořem⁴⁾ ohraničení jsou. Scythové osadili tam krajinu rovinatou a úrodnou, i jsou posud nebezpečnými sousedy.⁵⁾ Sídla svá mají i v Europě i v Asii; kteří východně od Bospora⁶⁾ bydlí, přičítají se k Asii; ale ti, kteří v Europě žijí, od levé (severní) strany Thracie k Borysthenu⁷⁾ a odtamtud k (jiné řece) Tanaidu⁸⁾ rovným směrem se rozprostírají. Tanais teče uprostřed mezi Europou a Asií. Není žádné pochybnosti, že Scythové, kteří parthskou říši založili, nikoli od Bospora, nýbrž z evropské krajiny tam vnikli. Touž dobou byl Hekatompylos⁹⁾ slavným městem; tam dal král se všech strau potraviny svěsti, tam měl i stálý tábor. A tak roznesla se, jak to mezi nezaměstnaným

⁴⁾ Perským zálivem a Indským oceanem. — ⁵⁾ Parthské říše. —

⁶⁾ Zde Bosphorus cimmerius, úžina mezi Chvalinským a Černým mořem. —

⁷⁾ K Dněpru. — ⁸⁾ Donu. — ⁹⁾ Stobranné město, jihovýchodně od Chvalinského moře.

vojskem bývá, pověst, aniž původce její byl znám, že král, spokojuje se činy již vykonanými, do Macedonie ihned se vrátiti si umínil. Tož rozbíhají se jako šílení po stanech a zavazadla na cestu připravují; myslil bys, že bylo znamení dáno, aby se po celém ležení chystali k odchodu. Hluk tu své soudruhy shánějících, tam zavazadla na vozy nakládajících ku králi se donesl. Pověst mané roztroušenou k víře podobnou učinil rozkaz, aby řečtí vojínové domů se vrátili, z nichž každému jezdeci po šesti tisících, každému pěšci po tisíci denarů byl dal; a oni myslili, že i jim konec vojenské služby nastal.

Ne jinak než případno bylo, že byl Alexander tím polekán, jenž si předsevzal Indii a nejzazší krajiny východu protáhnouti. Proto svolal náčelníky vojsk do hlavního stanu a slzy v očích maje si stěžoval, že uprostřed slavné dráhy se odvolává a že spíše jako poražený než jako vítěz do vlasti se vrátí; a není prý mu na závadě zbabělost vojínů, nýbrž závist bohů, kteří nejudatnějším mužům náhle touhu po vlasti vnukli, kteří by se o málo později s větší slávou a lepší pověstí do též vlasti vrátili. Tu mu ovšem všichni své služby nabízeli, za uložení nejtěžších prací žádali a poslušnost vojínů mu slibovali, jestliže by jejich myslí mírnou a příhodnou řečí chtěl upokojiti; posud prý nikdy od něho neodešli na myslí kleslí a zmalomyslnění, kdykoli jeho jarostí a dechem jeho tak statečné myslí mohli oživeni býti. On pak odpověděl, že tak učiní, oni však aby mu zatím sprosté vojíny navnadili. A když všecko, co se příhodným býti zdálo, bylo zjednáno, dal vojsko shromážditi a takovouto řeč měl k němu.

III. „Když pohlédneme na veliké věci, které jsme vykonali, vojínové, není divu, že slávou nasyceni jsouce po klidu toužíte. Abych nemluvil o Illyrech, Triballech, o Boetii, Thracii, Spartě, o Achaech a vůbec celém Peloponnesu, z nichž jsem některé podrobil za svého vůdcovství, jiné za svého vrchního velitelství,¹⁾ hle, počavše válčiti od Hellespontu Iony, Aeolidu jsme

¹⁾ Když Antipater jako jeho podvůdce jeho jménem za jeho vlády

z otroctví bezuzdného cizáctví osvobodili, Karii, Lydii, Kappadocii, Frygii, Paflagonii, Pamfylii, Pisidy, Cilicii, Syrii, Foenicii, Armenii, Medy, Parthienou ve svém držení máme; já se zmocnil většího počtu celých krajin, než jiní měst dobyli, a nevím, zdali mi některá jména krajin, když jsem je vypočítával, pro samé množství jich neunikla. Proto kdybych myslil, že držení zemí, které jsme podrobili s tak velikou rychlostí, zajištěno jest, já zajisté, vojínové, bych k svému krbu, k své matce a k sestřám a k ostatním spoluobčanům (mně poddaným), i kdybyste mne zdržovali, vámi se prodral, abych pochvaly a slávy vaší pomocí zjednané přede vším tam užíval, kde nás očekávají nejhojnější odměny vítězství a radost dětí, manželek a rodičů, mír, pokoj a bezpečné držení věcí naší statečností dobytých. Ale za vlády ještě nové, a chceme-li se k pravdě znáti, posud vratké, poněvadž nepřátelé svou nepoddajnou šíji jen neradi pod její jho sklánějí, jest, vojínové, času potřebí, až nabudou klidnější mysli a zdivočilé obcování lepší upokojí. Také plody musí na svou zralost čekati, která teprve v určitou dobu nastává; tak lahodnějí i tyto bezcité věci dle svého zákona. Nuže, myslíte-li, že tolik národů cizí vládě a cizímu jménu zvyklých, náboženstvím, mravy a řečí od nás se lišících, touž bitvou jsou skroveni, kterou byli poraženi? Vašimi zbraněmi na uzdě se drží, nikoli svým smýšlením, a kteří se bojí nás přítomných, ti budou našimi nepřátely, jakmile odejdeme. Se šelmami jest nám činiti, které, jsou-li chyceny a zavřeny, jen delší doba krotí, poněvadž sama přirozenost jejich to nemůže vykonati.

A já posud tak mluvím, jakoby již vše zbraněmi bylo podmaněno, co k Dariově říši náleželo. Ale Hyrkanií osadil Nabarzanes, Baktra velezrádce Bessus netoliko drží, ale nám i vyhrožuje; Sogdianové, Dahové a Massagetové ²⁾, Sakové, Indové jsou posud nezávislími. Tito všichni, jakmile uzří³⁾ naše záda, oněch budou následovati; jsouť téhož kmene, kdežto

---

vítězil, toto vítězství sobě připisoval, jak to činili také římscí císařové. — ²⁾ Dahové západně a severně, Massagetové severně od Sogdiany. — ³⁾ Jakmile odejdeme.

samém prahu vítězství. Již zbývá jen málo uprchlíkův a vrahů svého pána. Dilo věru znamenité, které se mezi první slavné vaše činy bude musiti počítati, potomstvu a obecnému hlasu odevzdáte, že jste i vrahy nepřátelského Daria, když utuchlo jeho smrti vaše nevrážení, potrestali a žádný zlosyn z vašich rukou neušel. Až to bude vykonáno, oč myslíte, že budou Peršané povolnější, až poznají, že vy zdviháte jen spravedlivé války a jen na Bessův zločin, nikoli pak na jejich národnost se horšíte“.

IV. Tato řeč byla přijata s největší radostí vojinův, ani ho vyblizeli, aby je vedl, kamkoli by chtěl. A král nedal jejich nadšení vychladnouti, neboť již třetího dne postoupil Parthienou až k hranicím Hyrkanie, zůstaviv tam Kratera s tím vojskem, jemuž velel, a s tím sborem, který Amyntas vedl, přiděliv mu šest set jezdcův a tolikéž lukostřelcův, aby chránil Parthieny od nájezdu nepřátel. Erigyiovi kázal zavazadla rovnou cestou vézti, opatřiv ho dosti značným průvodem. Sám s péchotou a jízdou sto padesát stadii uraziv tábor v údolí, kterým se do Hyrkanie vchází, náspem a příkopem obehnal. Tam jest háj, převysokými a hustými stromy stinný a tučnou půdu údolí toho svlažují vody, které ze skal nad ním vyčnívajících se prýští. Ze samého úpatí pohoří vytéká řeka Ziobetis, která skoro tři stadia daleko nerozdělená¹⁾ teče, pak od skály, která jeho úzké řečiště přetrhuje, odražena jsouc svou skoro stejně rozměřenou vodou dvě cesty si razí. Potom tato bystřice kostrbatostí skalisk, po kterých se proudí, ještě prudší náhle pod zemí se ztrácí. Tři sta stadii daleko ubíhá skrytě, ale pak zase jako z nového pramene vzniklá vychází a nové řečiště si činí, které širší jest dřívějšího; neboť roztéká se do šířky třinácti stadii a potom zase užšími břehy jsouc sevřena svou dráhu stěsňuje. Konečně padá do jiné řeky, jež Ridagnus se jmenuje. Obyvatelé jistí, že ti, kteří spuštění byli do rozsedliny, jež prameni bližší jest tam, kde druhý otvor řeky se objevuje, zase ven vycházejí. Proto Alexander dva lidi na tom místě, kde vody do země se ztrácejí, střemhlav káže svrhnouti

¹⁾ Rovným směrem.

jejichž mrtvoly potom tam, kde řeka opět vyvívá, vyhozené spatřili, kdo byli vysláni, aby je zachytili.

Již čtvrtý den na témž místě vojínům odpočinku dopřával, když obdržel list Nabarzana, jenž s Bessem Daria zajal. Obsah jeho byl tento: „že nebyl nepřitelem Dariovým, naopak že mu radil, co za prospěšné pokládal, a poněvadž králi dal radu upřímnou, že by byl málem o.1 něho usmrcen býval. Darius prý obmýšlel ochranu své osoby proti všemu právu a zákonu svěřiti cizozemským vojínům, odsoudiv tím věrnost rodáků, kterou po dvě stě a třicet let svým králům neporušenu zachovali. Ve svém povážlivém a nebezpečném položení prý si poradil podlé tehdejší potřeby. Že také Darius, když Bagou dal usmrtiti²⁾, touto omluvou rodáky upokojil, že prý ho dal se světa sprovoditi, protože mu úklady strojil. Nic prý není nebohým smrtelníkům nad život milejší; z lásky k němu že tedy byl k nejhoršímu dohnán.³⁾ Ale že se při tom více řídil tím, čeho potřebí bylo, než tím, čeho si přál. Za všeobecného neštěstí každý prý kráčí⁴⁾ svou cestou. Jestliže ho vyzve, aby k němu přišel, že beze strachu se dostaví. Nebojí prý se, že tak veliký král dané slovo poruší; bohové nebývají prý od boha⁵⁾ klamáni. Ostatně má-li ho za nehodna, aby mu dal své slovo, nechť uváží, že mu na jeho útěku mnohá bydlíště jsou otevřena; kdekoli si statečný muž zvolí své sídlo, tam prý jest jeho vlasť.“ A Alexander neváhal dáti mu své slovo tak, jak Peršanům se dává⁶⁾, že se mu, přijde-li, nic zlého nestane.

Potom ve čtyřhranném a úplně spořádaném šiku dále táhl, časem vyzvědače napřed vysílaje, aby místa ohledali. Lehce ozbrojení šli v čele, falanx následovala, za pěštmi vezla se zavazadla. Bojovný národ⁷⁾ a krajina přirozenou svou povahou nesnadno přístupná krále zahrnuly starostmi. Neboť tam dalekotáhlé, širé údolí až k samému Chvalinskému moři se rozprostírá, kam dvě jeho země jako ramena vybíhají; uprostřed

²⁾ Bagoas mu připravil jed, ale musil jej sám vypítí. — ³⁾ K zajetí krále. — ⁴⁾ Činí, co uznává za nejlepší. — ⁵⁾ Alexander se měl za boha. — ⁶⁾ Podáním pravice. — ⁷⁾ Tapurové.

čini⁸⁾ mírným ohybem oblouk velmi podobný měsíci, když jeho rohy vyvstávají a hvězda ještě celého kruhu nevyplňuje.⁹⁾ Certetové, Mosinové a Chalybové jsou s jedné, s druhé pak strany Leukosyrové a krajiny Amazonek¹⁰⁾; oněch dotýká se tato země, kde se prostírá k severu, těchto obrácená k západu. Chvalinské moře sladší jsouc ostatních, živí (vodní) hady nesmírné velikosti; barva ryb v něm žijících liší se velmi od jiných. Někteří je jmenují Chvalinským, jiní Hyrkanským mořem; jsou však zase jiní, kteří myslí, že Maeotské jezero¹¹⁾ do něho vtéká, a za důkaz uvádějí vodu, poněvadž jest sladší než v jiných mořích, že vodou jezera promícháno jsouc lahodnějším se stává. Valí-li se moře¹²⁾ od severu, doléhá na břeh, vlny daleko (do země) žene a dmouc se velikou část země zatápí. Totéž za jiné doby¹³⁾ proud vody zase zpět přijímá a s touž prudkostí, s jakou se vytilo, zase zpět tekouc zemi její přirozenou podobu vrací.

Někteří se domnívali, že to není žádné vnitrozemní moře, nýbrž že teče z Indie do Hyrkanie¹⁴⁾, jejíž výšina, jak již nahoře bylo praveno, dalekotáhlým údolím (k moři) se snižuje.¹⁵⁾ Odtamtud postoupil král o dvacet stadií dále po stezce skoro neschůdné, nad níž les se rozprostíral, a kde bystřice a propasti pochod zdržovaly. Poněvadž však žádný nepřítel mu neodporoval, prodral se konečně do krajiny více vzdělané. Mimo jinou potravu, již tam tehdáž bylo s dostatek, i ovoce u velikém množství se tam daří a půda na víno velmi jest úrodná. Jistý strom tam obecný má podobu dubu, jehož listy medem silně zmočeny jsou; jestliže však obyvatelé před východem slunce nepospíší si ho skliditi, šfáva i za mírného tepla vysychá. Když odtamtud třicet stadií dále postoupil, přišel mu Fratafernes v ústrety, vzdávaje se mu a ty, kteří po smrti

⁸⁾ Tato ramena. — ⁹⁾ Když není ještě úplněk. — ¹⁰⁾ Omyl. Tito národové nebydleli při Chvalinském, nýbrž při Černém moři. — ¹¹⁾ Nyní Azovské moře a to nespojuje s Chvalinským, nýbrž s Černým mořem. — ¹²⁾ Za přítoku. — ¹³⁾ Za odlivu. — ¹⁴⁾ Měli toto moře za záliv Indského oceanu. — ¹⁵⁾ Údolím mezi oběma rameny daleko k moři se táhnoucím. Praví tedy, že Hyrkanie zdá se býti přímořím k moři se sklánějícím.

Dariově uprchli. Je laskavě přijav, k městu Arvám přišel. Tam se s ním Kraterus a Erigyus setkali a Fradata, satrapu kmene Tapurů, s sebou přivedli. I ten na milost byv přijat, mnohým se stal pobídkou, aby královy milostivosti zkusili. Potom jmenoval satrapou Hyrkanie Minapa; ten za králování Ochova jakožto vyhnanec k Filippovi přišel. Také Fradata v čelo kmene Tapurů opět postavil.

V. A když již k samým hranicím Hyrkanie se přiblížil, přišel mu Artabazus, o němž jsme nahoře pověděli, že byl Dariovi nejvěrnějším, s příbuznými Dariovými, svými dětmi a dosti velikou tlupou řeckých vojáků vstříc. Král přicházejícímu podal pravici; bylť jednak hostem Filippovým, když za králování Ochova ve vyhnanství žil ¹⁾, jednak závdavky ²⁾ hostinného přátelství překonala jeho věrnost králi až do poslední chvíle zachovaná. Byv tedy přivětivě přijat pravil: „Ty, králi, za to bohů prosím, v skutku stálému štěstí se těš: já jiuak jsa spokojen tím jediným se trápím, že pro své pokročilé stáří tvé dobroty nemohu dlouho užívat.“ Žilť již devadesátý pátý rok. Devět synů, všichni z jedné matky zrození, otce následovalo. Těm kázal Artabazus královy pravice se dotknouti přeje si, aby tak dlouho žili, dokud by mohli Alexandrovi užitečnými býti. Král obyčejně pěšky chodíval; tehdaž poručil, aby jemu a Artabazovi koně přivedli, aby se stařec neostýchal na koni jeti, an sám pěšky jde.

Jakmile potom ležení rozbili, káže Řeky, které Artabazus přivedl, svolati; avšak oni odpověděli, že se, nebude-li také Lacedaemoňanům a Sinopanům ³⁾ milost přislíbena, poradí, co by měli činiti. Bylť od Lacedaemoňanů poslové k Dariovi vysláni, kteří se po jeho porážce připojili k Řekům, již Peršanům za žold sloužili. Král zamítuv všecky základy připovědi a ochrany poručil, aby přišli, že jest jim spokojiti se s osudem, který sám jim ustanoví. Dlouho váhali, poněvadž přemnozí brzy ty, brzy zase jiné rady dávali, avšak konečně slíbili, že přijdou. Ale Atheňan Demokrates, jenž vždy nejvíce od-

¹⁾ Sr. V. 9. 1. — ²⁾ Hostinné dary. — ³⁾ V Paflagonii v Malé Asii na jižním pobřeží Černého moře.

poroval moci Macedoňanů, nad milostí zoufaje mečem se probdl. Ostatní, jak se snesli, z vůli Alexandrově se podrobili. Bylo jich tisíc pět set vojnů, mimo ty devadesát poslá k Dariovi vyslaných. Vojiny bylo jeho vojsko doplněno, ostatní byli domů posláni kromě Lacedaemoňanů, jež kázal do vazby dáti.

Kmen Mardů⁴⁾ sousedil s Hyrkanii. Byl to kmen způsobem života surový a loupežnictví zvyklý. Ten jediný poslá nevyslal a také se zdálo, že se rozkazům nepodrobí. Proto král mrze se, aby jen jediný kmen mohl způsobiti, aby on nebyl nepřemoženým, zůstaviv zavazadla pod ochranou, se silným sborem proti němu postupuje. V noci nastoupil na pochod a za svtání byl nepřítel již spatřen. Bylo to spíše náhlé přepadnutí než bitva. Nepřátelé byvše sehnáni s pahorků, které byli osadili, dali se na útěk a nejbližší vesnice od obyvatelův opuštěné byly dobytý. Vnitřnější části této krajiny nebyly vojsku přístupny, leč s velikými obtížemi. Horská pásma obkličovaly převeliké lesy a neschůdné skály; a ta místa, která ploská jsou, zahatili nepřátelé novým způsobem hradby. Stromy jsou tam schvalně hustě vysázeny, jejichž ještě mladičké větve rukama shýbají a sehnuté opět do země vkládají; z té vyrůstají jako z nového kořene a zelenají se ještě hojnější pně. Jich nenechávají růsti, kam je přirozenost jejich žene⁵⁾, nýbrž jeden s druhým splétají; ty, jakmile mnohými ratolestmi jsou obaleny, zemi pokrývají. A tak zakryté záplety větví svým souvislým plotem jako provazy cestu zavírají. Jen jeden prostředek zbýval, porážením stromů les prosekati; ale i to bylo velmi namáhavé. Neboť mnoho suků kmeny učinilo tvrdými a větve stromů vespolek spletené, zavěšeným kruhům podobné, svým vazkým proutím sekání mafily. Ale obyvatelé na způsob zvířetí křoviny prolézati zvyklí jsou i tehdáž vstoupili do lesa a stělymi z úkrytu vyslanými nepříteli dráždili. On pak podlé obyčeje lovců skryše jejich dal vyslíditi a tak přemnohé skláli. Konečně král vojnům rozkázal, aby les obešli, a kdyby někde nějaký otvor

⁴⁾ Jižně od Chvalinského moře, západně od Hyrkanie. — ⁵⁾ Do výšky.

do něho se objevil, tamtudy do něho vnikli. Ale poněvadž neznali krajiny, přemnozí zbloudili, a někteří byli lapeni, mezi nimi králův kůň — Bucefalem jej nazývali —, kterého si Alexander více vážil než ostatních zvířat. Neb ten nedopouštěl, aby si někdo jiný naň sedl, a krále, když naň chtěl sednouti, klekaje přijímal; i mysliło se, že cítí, koho nese. Proto větším, než se slušelo, hněvem a bolestí popuzen jsa kázal koně toho hledati a tlumočnickem oznámiti, nevrátí-li ho, že nikdo na živě nezůstane. Tímto prohlášením polekáni jsouce koně ještě s jinými dary přivedli. Ale ani tím nejsa obměkčen, kázal lesy porážeti a zemi s hor snesenou pláň větvemi zatarasenou vyplúovati. Již dosáhl výšky dosti veliké, když nepřátelé nedoufajíce, že krajinu, kterou osadili, udrží, se mu vzdali. Král přijav rukojmě kázal, aby Fradata byli poslušni.

Odtamtud vrátí se pátého dne do stálého ležení. Potom Artabaza, zdvojnásobiv mu počtu, které u Daria požíval, domů propustil. A již přišel k hlavnímu městu Hyrkanie, kde byl Dariův královský hrad; tam Nabarzanes, obdržev slib bezpečnosti, s králem se sešel, přinášeje nesmírné dary. Mezi nimi byl Bagoas, kleštěnec neobyčejné krásy a v samém květu pacholectví, s kterým již Darius důvěrně obcoval a brzo potom i Alexander; hlavně jeho prosbami pohnut jsa Nabarzanovi odpustil.

Národ Amazonek sousedil, jak již nahoře bylo pověděno, s Hyrkanii.⁶⁾ Ty bydlely v nížinách města Themiscyry okolo řeky Thermodonta⁷⁾. Za královnu měli Thalestridu, která všem mezi pohořím Kaukasem a řekou Fasidou kralovala. Ta žádosti krále uzříti hoříc vystoupila z hranic své říše, a když již nedaleko byla, napřed poselkyně vyslala, aby mu oznámily, že přišla královna žádostiva jsouc s ním se sejíti a ho poznati. Když svolení ihned obdržela, kázala ostatním zastaviti se a sama třemi sty žen provázena jsouc dále se ubírala. A jakmile krále spatřila, sama s koně seskočila dva oštěpy pravici držíc. Oblek nepokrývá celého těla Amazonek, neboť

⁶⁾ Omyl. Sr. VI. 4. — ⁷⁾ Řeka v Paflagonii, vlévá se do Černého moře. Při jejím ústí bylo město Themiscyra. Fasis byla řeka v Kolchidě, která od Kaukasa tekouc do východní části Černého moře se vlévala.

levá část těla až k prsu jest nahá, odtud dále se zahaluje. Než řásný oděv, který stahují pasem, nesahá přece pod kolena. Jedeu prs zachovává se neporušený, by jím děti ženského pohlaví kojily; pravý se připaluje, aby luk snáze natahovati a oštěpy máchatí mohly. Neohroženým pohledem krále pozorujíc, jeho postavu s pověstí o jeho činech se nersrovnávající očima prohlížela; neboť u všech barbarů zakládá se uctivosť na vysokosti těl, ani myslí, že velikých čintů nejsou schopni leč ti, které příroda neobyčejně vysokou postavou obdařiti za hodné uznala. Konečně tázána jsouc, chce-li za něco žádati, neváhala vyznati, že přišla, aby společně s králem děti byla účastna, a že jest hodna, aby s ní zplodil dědice trůnu; dítě ženského pohlaví prý si podrží, chlapce že pošle otcí. Alexander se jí tázal, chce-li s ním vojenskou službu konati. Ale ona se omluvila, že svou říši opustila neustanovivši žádné správkyně, a trvala na prosbě, aby jí s nepořízenou odejiti nenechal. Ženina žádost požitku lásky byla prudší než králova a pohnula ho, že se tam zdržel několik dní. Třináct dní uplynulo ukojováním jejího chtíče. Potom odešla do své říše a král do Parthieny.

VI. Tam však zjevně svým chtlicům uzdu pustil a zdrženlivosť a mírnosť, dvě dobré vlastnosti, které člověka krásí i na nejvyšším stupni štěstí, v zpupnosť a nevázanosť převrátil. Domáci mravy a zásady macedonských králů prospěšně řízené a vládné obcování jako za nedůstojné své velikosti pokládaje, sverchovanosť perské moci, která se rovnala sverchovanosti moci božské, napodobil. Počal trpěti, že uctivě před ním na obličej padali, a pomalu žádal, aby vítězové nad tolika národy otrockým službám přivykali a sebe pokládali za rovné podmaněným. Proto otočil nachový náčelek bíle okrášlený, jaký Darius nosťval, okolo hlavy, a oblékl perské roucho, ani jako zlého znamení se neboje, že přešel od národního kroje vítězného národa ku kroji národa poraženého. Ale ovšem říkal, že nosť kořisť poraženému nepříteli odňatou, ale s ní přijal i jeho mravy a za nádherným krojem šla hrdosť a vypínavosť; také listiny, které do Evropy měly zasílány býti, pečetil pečetním starým prstenem; těm, které pro Asii byly ustanoveny, pečeť

Dariova byla přitiskována, aby na jevo vyšlo, že jedna lidská duše moc a velebnost dvou lidí v sobě zahrnouti nemůže.¹⁾ Také své přátely a rytíře²⁾ — neboť ti byli mezi vojiny prvními —, ačkoli se zdráhali, ale odmítnouti přece se neodvážili, perským oděvem vyzdobil. Tři sta šedesát pět souložnic, tolik, kolik jich měl Darius, plnilo královský dvůr a k nim se družilo množství kleštěnců, kteří též k milostkám zvyklí byli se propůjčovati. To vše přepychem a cizími mravy nakvašené Filippovi staří vojínové, lid rozkošemi neprošlý, zamítali; veřejně a po celém táboře šla jednomyslná řeč, že bylo vítězstvím více ztraceno než válkou získáno; právě nyní sami prý jsou poraženi a k cizím zvykům i obyčejům se nutí. S jakým konečně čelem vrátí se domů v obleku takměř podmaněných? Že se stydí sami za sebe. Král více podoben jsa poraženým než vítězům, že z macedonského vladaře Dariovým se stal satrapou.

On pak dobře věda, že první jeho přátelé i vojsko těžce to snášejí, jejich přízeň ochotným poskytováním darů opět se snažil si získati. Než svobodným mužům není, myslím, žádná mzda za otroctví placená milá. Proto aby jejich nespokojenost neproměnila se ve vzpouru, bylo klid válkou zaměnití, k níž se právě příhodná příležitost poskytovala. Bessus totiž oblek královské roucho rozkázal, aby byl Artaxerxem nazýván, a Scythy a ostatní obyvatele při řece Donu bydlící stahoval. To oznamoval Satibarzanes, kterého byl na milost přijal a zemi, kterou dříve spravoval, opět v čelo postavil.³⁾ A poněvadž vojsko kořistí a nástroji hýřivosti přetíženo jen stěží dále se pohybovalo, kázal nejprve svá, potom zavazadla celého vojska vyjma nejnnutnější uprostřed složití. Byla to prostranná rovina, kam naložené vozy svzeli. A když všichni dychtívi byli zvěděti, co potom rozkáže, kázal tažná hovada odvésti a nejdříve svá, potom i ostatní zavazadla podpáliti. Ta hořela, ani sami vlastníci jich je spalovali, kteří, aby je neporušené z nepřátelských měst mohli uloupiti, často sami oheň byli hasili; a nikdo

¹⁾ Že nemůže jeden člověk dvou říší spravovati. — ²⁾ Asi jízdná stráž. — ³⁾ Byla to Ariana, východně od Baktrie.

neodvážil se oplakati kořist, již nabyl svou krví, poněvadž týž oheň i královo zboží spaloval. Krátce potom rozumná úvaha zármutek zmírnila, a jsouce k vojenské službě zase způsobilí a ke všemu pohotově těšili se, že pozbyli jen zavazadel, ale nikoli vojenské kázně. Táhlí tedy do Baktrie. Tehdáž Nikanor, Parmenionův syn, náhlou smrtí zahynuv, všeobecnou tesknost po sobě zůstavil. Král přede všemi truchle chtěl ovšem se zastaviti, aby pohřbu byl přítomen, ale nedostatek potravin nutil ho ku spěchu. Proto byl Filotas s dvěma tisíci šesti sty mužů tam zůstaven, aby bratru náležitě a obyčejné obřady pohřební obstaral; sám proti Bessovi kvapně postupoval.

Když byl na pochodu, donášeny mu listy od pomezních satrapů, z nichž se dověděl, že Bessus ovšem v nepřátelském úmyslu s vojskem mu vstříc jde, jinak že Satibarzanes, kterého sám satrapou Ariů byl jmenoval, od něho odstoupil. Proto, ačkoli táhl vlastně proti Bessovi, přece za nejlepší věc maje dříve Satibarzana poraziti, s lehce ozbrojeným pěším vojskem a s jízdou vytáhl, po celou noc rychlým pochodem postupoval a tak nepřítelc nečekávaně přepadl. Když Satibarzanes o jeho příchodu se dověděl, prchl se dvěma tisíci jezdců — více jich v tom okamžiku nemohl shromáždit — do Bakter, ostatní osadili nejbližší hory. Tam jest skála, jejíž západní strana jest strmá, východní pak svou výšinu znenáhla sklánějíc mnoha stromy porostlá; ta má trvalý pramen, z něhož voda v hojně míře se prýští. Její objem činí třicet dvě stadia. Na vrcholku jejíu jest travnatá rovina; na ní nebranný lid usadili. Sami na těch místech, kde skála nebyla příkrá, kmeny stromův a kameny v cestu navali. Bylo tam třináct tisíc ozbrojených. Aby je obléhal, zůstavi tam Kratera, sám Satibarzana pronásledovati spěchá. Poněvadž však zvěděl, že ten jest již příliš daleko, vrátí se, aby podmanil ty, kteří výšiny hor osadili. A přede vším poručil vykliditi místo⁴⁾, pokud by do něho mohli vniknouti; ale později, když nepřístupné skalní balvany a strmé skalí v cestu se jim stavilo, práce objevila se jim

⁴⁾ Naválené kmeny a kamení odstraniti.

marnou, poněvadž příroda sama jim překážky činila. On tedy, jehož duch pořád zápolil s nesnázemi všelikými, poněvadž postupovati přeobtěžno a vrátiti se nebezpečno bylo, všecky možné myšlénky probíral, ježto mu jeho duch pořád brzo ty, brzo zase jiné vnukal, jak to bývá, když všecky předcházející zamítáme. Když tak se rozpakoval, náhoda rady mu poskytla, které rozum neuměl dáti. Tehdáž vál západní vítr a vojínové mnoho stromů posekali, přístup skalami si klestíce. Ty byly vedrem vysušeny a již se i vzňaly. Proto poručil, aby ještě jiné stromy přinášeli a ohni nové látky poskytovali; a poněvadž je rychle na sebe hromadili, konečně výška jich výšky hory dosáhla. Potom na všech stranách je podpálili a oheň zachvátil všecky. Vítr hnal plameny nepřátelům do obličejův a náramný kouř zahalil jako nějakým oblakem celé nebe. Lesy ohněm praskaly, a i to, čeho vojínové nepodpálili, chytalo a zase nejbližší dříví zapalovalo. Jestliže oheň někde uhasl, tamtudy pokoušeli se nepřátelé nejhorší smrti uniknouti; než, kde jim oheň místa k útěku poskytoval, tam nepřítel proti nim stál. Proto rozličnou smrtí zahynuli; někteří do prostřed ohně, jiní se skal se vrhali, jiní do rukou nepřátel, málokterí napolo uhořeli do jejich moci se dostali.

Odtamtud ku Kraterovi, který Artakoana⁵⁾ obléhal, se vrátil. Ten vše připraviv příchodu krále vyčkával, jemu slávy, že města dobyl, jak bylo slušno, postupuje. Alexander tedy věže přisouvati káže. A nepřátelé pouhým pohledem na ně polekáni jsouce, s hradeb ruce k nebi obrácené natahující prositi počali, aby svůj hněv na Satibarzana, původce odtržení se, vylil a jich pokorně se mu vzdávajících ušetřil. Král odpustiv jim netoliko obléhání zrušil, ale obyvatelům i všecko jejich jmění vrátil.

Když od tohoto města odešel, dostiblo ho náhradní vojsko nováčků. Zoilus přivedl pět set jezdců z Řecka; tři tisíce poslal Antipater z Ilyrska; thessalských jezdců přibýlo s Filippem sto a třicet; z Lydie dva tisíce šest set najatých vojínův a tři sta jezdců téhož kmene následovalo. Tímto zástupem

⁵⁾ Hlavní město Arie, západně od Baktrie.

sestlen jsa táhne na Drangy.⁶⁾ Ti byli bojovným kmenem. Satrapou jejich byl Barzaentes, Bessův spoluúčastník zločinu na králi spáchaného; ten boje se trestu, jehož zasluhoval, do Bakter uprchl.

VII. Již devátý den zdržoval se král v stálém ležení, když od zevnější moci nejen nepřemožen, ale i jist jsa vzpourou uvnitř tábora připravovanou byl ohrožen. Dymnus, jenž nebrubě veliké¹⁾ vážnosti a přízně královy požíval, láskou hořel k smilníkovi Nikomachovi, poután jsa jeho úslužností, poněvadž jemu jedinému se byl oddal. Ten, co již z jeho pohledu bylo patrné, jako vyjevený bez svědků s mladíkem tímto do chrámu se ustranil opověděl mu, že tajnosti přináší, které se nesmějí vyzraditi, a v nejistém očekávání postaveného pro jejich obapolnou lásku a důkazy vzájemné přichylnosti zapřisahá, aby ho ujistil přísahou, že to, co s ním sdělí, v mlčení zachová. A Nikomachus domnívaje se, že mu nic nepoví, co by se i přes všecku přísahu vyzraditi mělo, skrze přítomné bohy přisahá. Potom teprve mu Dymnus oznámí, že králi na třetí den úklady jsou nastrojeny a on prý jest s jinými statečnými a vynikajícími muži spoluúčastníkem tohoto předsevzetí. To když mladeneček uslyšel, rozhodně popřel, že přisahal i pro ten případ, že by o velezradu šlo a že nemůže žádnou svatou povinností²⁾ zavázán býti, aby zločin zamlčel. Dymnus i láskou i strachem bez smyslu a rozumu jsa pravici smilníkovi uchoopil a pláče z počátku prosil, aby se stal celého záměru a podniknutí účastným; kdyby se toho nemohl odvážiti, aby ho aspoň neprozrazoval, o jehož přichylnosti k němu mimo jiné i to za největší důkaz pokládati může, že svou hlavu posud neosvědčené jeho věrnosti svěřil. Konečně ho, když na tom trval, že zločin ten zamítá, smrtí děsí. S jeho hlavou prý spiklenci nejkrásnější čin vykonávají počnou.³⁾ Potom hned zženštělým a po žensku bázlivým, hned zrádcem svého milovníka ho nazýváje, hned zase převeliké odměny a příležitě i samu vládu mu slibuje

⁶⁾ Jižně od Arie.

¹⁾ Sr. v této hlavě doleji. — ²⁾ Žádnou přísahou. — ³⁾ Jej že největší, prvního usmrtí.

na jeho mysl dotíral, jež již z daleka tak velikého zločinu se brozila. Potom tasený meč hned k jeho, hned zase k svému hrdlu přikládaje, a brzo ho prose, brzo zase nepřátelsky k němu se chovaje konečně ho přinutil, že nejen mlčeti, ale i spolu při činu působiti sliboval. Neboť jsa dosti pevné mysli a hoden, aby se nazýval počestným, dřívějšího úmyslu nijak nezměnil, nýbrž se jen stavěl, jako by láskou Dymnovou jsa dojat ničeho mu neodepíral. Potom dále se vypytał, s kým se k tak veliké věci spojil; na tom prý velmi mnoho záležl, jací mužové k činu tak památnému své ruce chtějí přiložiti. On pak i láskou i zlým svědomím při zdravém rozumu nejasa, hned mu děkoval, hned zase blahopřál, že neváhal přidružení se k nejstatečnějším mladým mužům, k Demetriovi, životnímu strážci Peukolaovi, Nikanorovi; mimo ty jmenoval Afobeta, Iocea, Dioxena, Arche-polida, Amyntu.

Po této rozmluvě Nikomachus od něho odešel svému bratru Cebalinovi vše pověděl, co slyšel. I usnesli se, aby v jeho stanu zůstal, aby spiklenci, kdyby do královského bytu, ku králi nechodívaje, vkročil, se nedomnívali, že jsou prozrazeni. Cebalinus sám před vchodem do královského bytu, neboť ani jemu nebylo volno dále jíti, stanul čekaje na některého z družiny králových přátel, který by ho ku králi uvedl. Náhodou, když ostatní již byli propuštěni, jediný Filotas, Parmenionův syn, nejisto pro kterou příčinu, v králově bytu déle se zdržel. Tomu Cebalinus, zmatenou řečí zuámky veliké pobouřenosti své na jevo dávaje, oznámil, čeho se od bratra dověděl a žádal, aby to beze všeho odkladu⁴⁾ králi bylo oznámeno. Filotas pochváliv ho ihned k Alexandrovi vešel, a ačkoli navzájem mnoho o jiných věcech rozmlouvali, přece o tom, čeho od Cebalina se dověděl, ani se nezmínil. Když k večeru vycházel, zastavil ho mladý muž u vchodu ku královu bytu vypyťavaje se, zda-li uložené mu již vykonal. Ten omluviv se, že král neměl času s ním mluvíti, odešel. Když následujícího dne Filotas do králova bytu se ubíral, čekal naň Cebalinus a připomenul vstupujícímu věci den před tím jemu oznámené.

4) Cebalinus

On odpověděl, že to obstará, ale ani potom králi nepověděl, čeho se dověděl. I počal Cebalinovi podezřelým býti. Proto Cebalinus mysle, že ho nesmí déle obtěžovati, vznešenému mladému muži, jménem Metronovi, jenž zbrojnici spravoval, oznámí, který zločin se připravuje. Ten Cebalina ve zbrojnici skryl a králi, jenž tehdáž právě se koupal, ihned pověděl, co udavač oznámil. Král vyslav strážce své, aby Dymna jali, do zbrojnice vstoupil. Tam Cebalinus radostí unesen jsa zvolal: „Vyrval jsem tě neporušeného z rukou zlosynů!“ Potom se Alexander vyptává na to, co zvědět chtěl, a po řadě všeho se dovídá. I počal se znova ptáti, kolikátý den to jest, co mu Nikomachus vyznání učinil. Ale když ten se přiznal, že jest to již třetí den, mysle⁵⁾, že nikoli bez porušení věrnosti tak pozdě oznamuje, co byl slyšel, kázal jej do vazby vzíti. Ale on počal křičeti, že v témž okamžiku, ve kterém o tom se dověděl, k Filotovi doběhl; ten že tají, co mu bylo oznámeno. Potom král opět se tázal, zdali skutečně k Filotovi došel, zdali naléhal naň, aby k němu šel, a když ten vytrvale do-
tvrzoval to, co byl pověděl, rukou k nebi zdvíhaje a slzy prolévaje, žaloval král, tak že se mu z přátel kdysi nejmilejší odvděčuje. Zatím Dymnus dobře věda, proč ho král k sobě povolává, mečem, kterým byl opásán, těžce se poranil a zakročentím strážců zadržen jsa před krále se předvádí. Naň pohlížeje pravil král: „Které tak veliké bezpráví, Dymne, jsem tobě obmyšlel učiniti, že se ti Filotas zdál království macedonského hodnějším býti než já sám?“ Tomu však řeč již došla. Proto obličej od tváří králových odvrátiv a poslední vzdechem vypustiv hned potom klesl a zemfel.

Král kázal Filotovi do jeho královského bytu přijíti a když přišel, pravil k němu: „Cebalinus nejhoršího trestu zasluhuje, jestliže skutečně úklady mému životu strojené po dva dni tajil, on však vinu tohoto zločinu svaluje na Filotu, jemuž, jak ujišťuje, oznámení ihned učinil. Čím bližší jsi mi důvěrným přátelstvím, tím horší jest přečin tvé přetvářky⁶⁾, a já

⁵⁾ Alexander. — ⁶⁾ On nejen mlčel, ale i bezstarostným se býti stavěl.

se přiznávám, že by to slušelo spíše Cebalinovi než Filotovi. Budu ti příznivým soudcem, jestliže, co se připustiti nemělo, aspoň ospravedlniti lze.“ K tomu odpověděl Filotas ne právě polekaný, kdyby byl kdo z jeho tváři na jeho smýšlení souditi chtěl, že mu Cebalinus ovšem rozmluvu s vlníkem oznámil, ale on že tak nepatrnému žalobníku žádné víry nedával boje se, že by o hádce mezi milovníkem a smilníkem sběhlé nikoli bez výsměchu jiných vypravoval; ale když Dymnus se usmrtil, že nahlíží, že se nemělo zamlčeti, cokoli to bylo. A objev krále, jal se ho prositi, aby spíše k dřívějšímu jeho životu než k jeho vině a to jen mlčení, nikoli nějakého činu přihlížel. Nesnadno říci, zda-li mu král uvěřil čili svůj hněv jen poněkud více potlačil; i podal mu ruku na znamení přízně opět získané a pravil, že se mu zdá, že udání spíše si nevšímal, než je zamlčel.

VIII. Svolav potom radu svých přátel, do které však Filotas pozván nebyl, káže Nikomacha předvésti. Ten totéž, co jeho bratr králi oznámil, po řadě vyličuje. Kraterus byl mezi nemnohými králi milý, a proti Filotovi, poněvadž s ním o důstojnost řevnivě zápasil, nepřátelský; také mu nebylo neznámo, že byl Alexandrovi přílišným vychloubáním se svou statečností a svými službami jemu prokázanými často nepohodlný a že proto není ovšem zločinného smýšlení, ale přece aspoň zpurnosti podezřelý. Proto mysle, že nenalezne v budoucnosti příhodnější příležitosti zbaviti se svého soka, svou nenávisť rouškou lásky ku králi pokrýváje, pravil: „Kéž byl bys se s námi hned na počátku této věci poradil! Byli bychom ti radili, jestliže jsi chtěl Filotovi provinění prominouti, abys spíše připustil, aby nevěděl, jak mnoho ti jest povinen, než abys ho až ku strachu smrti dohnal a tím ho přinutil, aby spíše o svém nebezpečení, než o tvém dobrodíní přemýšlel.¹⁾ Neboť bude ti vždy moci úklady strojiti, ale ty Filotovi ne vždy odpouštěti. Také není příčiny, abys se domníval, že člověk, který tak veliké věci se odvážil, odpuštěním viny může býti změněn. Víť, že ti, kteří míru milosrdenství vyčerpali, žádného dalšího milosrdenství oče-

¹⁾ Nevšímáním si věci bylo prý lepší nežli odpouštění.

kávati nesmějí. Já však, i kdyby sám buď lítosti aneb tvým dobrodiním překonán jsa tiše se choval, vím, že otec jeho Parmenio, vůdce tak velikého vojáka, jenž u svých vojinů trvalé vážnosti požívá, a jehož vysoké postavení není o mnoho nižší tvého, za život svého syna s klidnou myslí tobě povděčen nebude. Jsou dobrodiní, kterých nenávidíme. Stydíme se vyznati, že jsme smrti zasloužili; zbývá tedy jediné, aby si raději přál, aby se zdálo, že se mu ukřivdilo, než že mu život darován byl. Proto věz, že jest ti s nimi²⁾ o život zápasiti. Zbývá ještě dost nepřátel, proti nimž vytáhneme, abychom je stihali; proto ohrad se proti domácím nepřátelům. Ty-li odstraníš, nic se zevnějších nebojíme.“

Tak mluvil Kraterus. A ostatní nepochybovali, že by nebyl oznámení vzpoury potlačil, kdyby nebyl buď jejím původcem anebo spoluúčastníkem. Neboť který svědomitý a dobromyslný člověk, i kdyby nebyl přítelem, nýbrž z nejsprostšího lidu, nebyl by ihned ku králi běžel, kdyby byl uslyšel to, co se mu oznámilo? Neměl-li příklad Cebalina, který mu pověděl, čeho sám se dověděl, Parmenionova syna, vůdce jízdy, svědka všech tajností králových, pohnouti? Ba on prý předstíral, že král neměl času s ním mluvit, aby udavatel nehledal jiného zprostředkovatele. Nikomachus, ačkoli svatou přísahou vázán byl, přece prý svému svědomí ulehčiti spěchal; Filotas, jenž skoro celý den kratochvillemi a žertem ztrávil, za těžké si pokládal několik slov, jež se králova života týkala, do tak dlouhé a snad docela zbytečné řeči vložiti. Ale, namítne se, mladíkům takové věci přinášejícím nevěřil! Proč tedy po dva dni věc odkládal, jakoby udání věřil? Měl prý Cebalina ihned odmítnouti, jestliže jeho udání zavrhoval! Za vlastního nebezpečení že má každý odhodlaným, jde-li však o život králův, i lehkověrným býti a připustiti i takové, kteří nedůvodné zprávy přinášejí. Proto všichni na tom se usnášejí, že se má s ním vyšetřování zavést, aby byl přinucen vyzraditi spoluvinníky zločinného předsevzetí. Král je napomenul, aby poradu v mlčení zachoval, a potom je rozpustil.

²⁾ S Parmenionem a Filotou.

Později další pochod na den nejbližší přísti kázal oznámiti, aby žádná zpráva o posledním snesení na světlo se nevynesla. A k hodům, pro něho posledním, byl pozván sám Filotas a král se tak ovládal, že nejen stoloval, ale i po přátelsku rozmlouval s tím, jehož již byl odsoudil. O druhé hlídce, když již všechna světla shasili^{*)}, přišli do králova bytu s několika jinými Hefaestion, Kraterus, Coenus a Erigyus, tito z jeho přátel, z panošů pak Perdikkas a Leonnatus. Po těch bylo rozkázáno, aby ti, kteří měli u hlavního stanu stráž, ve zbrani bděli. A u všech vchodů byli jezdcí rozestaveni, jimž bylo uloženo, aby i všechny cesty osadili, aby nikdo nepozorován nevyvázl a neodešel k Parmenionovi, který tehdež Medii spravoval a velikému vojsku velel. Atharrias pak vstoupil se třemi sty ozbrojenců do králova bytu; jemu bylo deset panošů přiděleno, z nichž každého deset mužů královy životní stráže následovalo. Ti byli rozděleni, aby ostatní spiklence zatkli. Atharrias, byv s třemi sty mužů k Filotovi poslán, uzamčený vchod domu vylamoval, padesáti nejudatnějšími mladými muži jsa obklopen; neboť ostatním rozkázal, aby dům se všech stran obstopili, aby Filotas tajným východem nemohl uniknouti. Ten však tvrdě spal, ježto buď klidným svědomím anebo únavou usnul; když pak Atharrias k němu přistoupil, byl ještě všecek jako strnulý. Když byl konečně z tvrdého spánku vyburcován a do okovů dáván, pravil: „Tož tvou dobrotu, králi, krutost mých nepřátel přece překonala!“ Víc nepromluvíšho se zahalenou hlavou přivedli do králova bytu.

Následujícího dne dal král oznámiti, aby všichni se zbraněmi se dostavili. Šešlo se asi šest tisíc (macedonských) vojínů a kromě těch zástup markytánův a záškodníků králův dvůr naplnil. Filotu zbrojnoši do svého středu vzali, aby lidé nemohli ho uzřítí dřive, než by král vojíny oslovil. Hrdelní věci vyšetřoval dle starého macedonského obyčeje král, vojsko nálezy vynášelo — za míru lid —, a veškera moc králův nic neplatila, jestliže dřive platnosti oné nenabyla.⁴⁾ Proto byla přede

^{*)} Aby přicházející nebyli pozorováni. — ⁴⁾ Jestliže vojsko (lid) jeho mínění neschválil.

vším mrtvola Dymnova přinesena, ale přemnoží po tu dobu nevěděli, co Dymnus podnikl a jakým způsobem se světa sešel.

IX. Potom král před shromážděné předstoupil, svou duševní bolest obličejem na jevo dáváje. Také sklíčenost jeho přátel zvědavost všech nemálo napjala. Dlouho stál král oči k zemi klopě jako strnulý a ohromený. Konečně vzpamatovav se pravil: „Málem bych vám byl, vojínové, zločinem lidí odňat býval; jen božskou prozřetelností a milosrdenstvím posud žiji. A vážný pohled váš mne přinutil, abych více, než jest mým obyčejem, na velezrádce se horšil, poněvadž obzvláštním, ba jediným požitkem mého života jest, tolika velmi statečným a o mne zasloužilým mužům ještě moci se odvděčiti.“ Tu jeho řeč lkání vojínů přerušilo a všechny polily slzy. Potom zase král pokračoval: „Oč větší pohnutí ve vašich myslech způsobím, až vám původce tak velikého zločinného úmyslu oznámím, o nichž se zmíniti posud se děším, a jichž jmen, jakoby mohli ještě zachráněni býti, neuvádím. Než vzpomínání na dřívější lásku jest nám potlačiti a odkryti spiknutí zlosynných spoluobčanů. Anebo jak bych mohl o tak velikém bezpráví pomlčeti? Parmenio, muž tak velikého věku¹⁾, tolika mými a mého otce dobrodiními k nám připoutaný, ze všech našich přátel nejstarší, propůjčil se těmto zlosynům za vůdce. Pomahač jeho Filotas Peukolaa, Demetria, tohoto Dymna, jehož mrtvolu zde zříte, a ostatní spoluúčastníky tétož nesmyslného úmyslu proti mému životu nastrojil.“

Ze všech stran shromáždění ozýval se hluk horšících se a žalujících, jaký bývá lomoz velikého davu lidu a to zvláště vojenského, když buď přichylností aneb nenávisť k někomu jest pobádán. Potom byli Nikomachus, Metron a Cebalinus předvedeni a ti vykládají, co kdo z nich oznámil. Filotas nebyl výpovědi žádného z nich mezi spoluúčastníky obmyšleného zločinu jmenován. A když nevole byla projevena²⁾, výpověď (udavatelů) mlčky byla přijata. Potom mluvil zase král: „Jakého smýšlení zdá se vám býti ten, kdo udání této věci, když bylo u něho učiněno, potlačil? Že nebylo bezdůvodné,

¹⁾ Měl 70 let. — ²⁾ Sr. předcházející: Se všech stran hluk . . .

to dokazuje smrt Dymnova. O věci po tu dobu nejisté oznámení čině nebál se Cebalinus mučidel, Metron ani okamžiku času nedal uplynouti, aby se tajemství zbavil, a proto i tam, kde jsem se koupal, vnikl. Filotas jediný ničeho se nebál, ničemu nevěřil. O velkomyslného muže! Ten aby nebezpečstvím královým byl pohnut, aby pohled změnil, udavatele tak veliké věci starostlivě vyslechl! Za jeho mlčením skrývá se nepochybně zlosynné smýšlení a naděje jeho, že vlády dosáhne, prudkého jeho ducha dohnala k nejhorší nepravosti. Otec jeho spravuje Medii, sám pak u mnohých sborových vůdců mým vlivem přemocný jsa po něčem větším, než seč jest, se pachtí. Také mou osamělostí pohrdá, že jsem bezdětek. Avšak se mýlí. Vy jste mými dětmi, mými rodiči, mými příbuznými; dokud vy žijete, já opuštěným býti nemohu.“

Potom čte zachycený list Parmenionův, který synům Nikanorovi a Filotovi byl zaslal, který však žádného důkazu nějakého horšího úmyslu neobsahoval. Bylť smysl jeho tento: „Přede vším se starejte o sebe, potom o své; neboť tak vykonáme to, co jsme si předsevzali.“ A král přidal, že jest tak psán, aby, došel-li by synů, důvěrníci jemu rozuměli; pakli by byl zachycen, aby nezasvěceným byl nesrozumitelný. Ale Dymnus, když spoluúčastníky zlého úmyslu oznamoval, Filotu nejmenoval! To však nedokazuje jeho nevinu, nýbrž jest jen důkazem jeho moci, poněvadž se ho i ti, kteří by ho mohli zraditi, tak bojí, že, když sami se přiznávají, jeho jméno přece zamlčují. Než Filotu jeho vlastní život usvědčuje. On se k Amyntovi, mému bratranci³⁾, který v Macedonii mému životu ohavné úklady nastrojil, jakožto společník a důvěrník přidružil. On Attalovi⁴⁾, který byl mým největším nepřitelem, svou sestru dal v manželství. On, když jsem mu, k čemu jsem podle našeho důvěrného obcování a podle našeho přátelství zcela byl oprávněn, písemně oznámil, jaký výrok o mně ve věštírně

³⁾ Jeho otec Perdikkas byl starším bratrem Filippa, otce Alexandrova. Filipp byl jeho poručníkem, dokud se sám nestal králem. On se spikl proti Alexandrovi a byl proto usmrcen. — ⁴⁾ Byl návodem Olympiadiným r. 386. v Malé Asii zavražděn. Viz Úvod do těchto knih.

Jova Ammona byl vyhlášen, se odvážil muš odepsati, že mi sice blahopřeje, že jsem mezi bohy přijat, ale lituje těch, kterým žiti jest pod tím, který se nad člověka vynáší. To jsou důkazy, že se mi jeho srdce již dávno odcizilo a že mé slávě závidí. To jsem, vojínové, pokud to bylo možno, v prsou svých tlumil. Zdáloť se mi, že bych si část svých útrob vytrhával, kdybch ty, na které jsem tak veliké věci vznesl, sám před sebou snižoval. Ale již nejde o to, abychom slova kárali; od nerozmyslných řečí došlo již až k mečům. Ty Filotas, mně-li věříte, na mne brousí, pakli jemu věříte, tedy dopustil, aby byly na mne broušeny. Kam se mám, vojínové, utéci? Komu svou hlavu svěřiti? Jízdě, nejlepší části svého vojska, prvním mezi nejvznešenější mládeží, jej jediného jsem v čelo postavil; své blaho, naději, své vítězství jeho věrné ochraně jsem svěřil. Jeho otce jsem do též výše, na kterou jste vy mne postavili, povznesl; Medii, nad niž bohatší krajiny není, a tolik tisíc spoluobčanův a spojenců jsem jeho velení a správě odevzdal. Odkud jsem ochrany očekával, odtamtud mi nebezpečnoství hrozí. Jak šťastně byl bych v boji padl stav se spíše kořistí nepřátel, než obětí spoluobčana. A tak jsem, zachráněn byv z nebezpečnoství, kterých jedině jsem se bál, upadl v tato, kterých jsem se báti neměl. Často, vojínové, mi radíváte, abych svého života šetřil. Nyní vy sami můžete mi prokázati to, co činiti mi radíváte. K vašim rukám, k vašim zbraním se utíkám; proti vaší vůli nechci žiti; chcete-li však, abych žil, nemohu, nebudu-li pomstěn.“

Potom kázal předvésti Filotu s rukama za zády svázanýma a obnošeným šatem přioděného. Bylo snadno pozorovati, že vojínové byli dojati tak žalostným vystoupením muže, na nějž krátce před tím nikoli bez závidivosti pohlíželi. Den před tím viděli ho jakožto vůdce jízdy, věděli, že byl přítomen králově hostině, a najednou viděli ho nejen jakožto obviněného, ba i spoutaného.⁵⁾ Vzpomínali i osudu Parmeniona, tak velikého vůdce, tak slavného spoluobčana, jenž nedávno dva syny, Hektora a Nikanora, smrtí ztratil⁶⁾ s tím, kterého mu neštěstí na

⁵⁾ Sr. o čtení místa: Listy filologické XI. 16. — ⁶⁾ Sr. IV. 8, 7;

živě nechalo, nepřítomen jsa měl obžalován býti. Proto Amyntas, královský vůdce, shromážděné vojny k milosrdenství se klonící přikrou fečí proti Filotovi zase popudil: že jsou nepřátelům zrazeni, že by se nikdo z nich k manželce, do vlasti, k rodičům nebyl vrátil, že by se jako trup těla po odstranění hlavy bez ducha, bez jména⁷⁾ v cizí zemi hříčkou nepřátel byli stali.⁸⁾ Řeč Amyntova nebyla tak, jak sám doufal, Alexandrovi po chuti, poněvadž vojínům manželek a vlasti připomenul a tím prý je k vykonávání dalších povinností liknavějšími učinil.

Potom Coenus, ačkoli Filotovu sestru manželstvím si přidružil, přece ostřeji než kdo jiný na Filotu se obořil a křiče, že jest vrahem krále, vlasti, vojska, zdvihl kámen, který právě před jeho nohama ležel, chtěje jej naň hoditi, aby ho, jak se přemnozí domnívali, mučení zbavil. Avšak král ruku jeho zadržel dokládaje, že se musí obžalovanému dříve příležitost k hájení se poskytnouti a že nepřipustí, aby jiným způsobem byl souzen. Potom byl Filotas vyzván, aby se hájil. Ale ten buď vědomím zločinného úmyslu anebo velikostí nebezpečnosti bez smyslův a všecek omráčen jsa, ani oči pozdvihnouti, ani hlesnouti se neodvážil. Potom ho slzy polily, omdlel a o toho, který ho zadržel, se opřel; když pak mu oči oděvem jeho osušili, a on znenáhla zase dechu i fečí nabýval, zdálo se, že chce mluvit. A král pohlížeje naň pravil: „Macedoňané budou tě souditi. Táži se, chceš-li mateřskou řeč k nim mluvit?“ I odpověděl Filotas: „Mimo Macedoňany jsou zde přemnozí přítomni, o nichž myslím, že lépe porozumějí tomu, co povím, užiji-li též řeči⁹⁾, kterou ty jsi mluvil, a to ze žádné jiné příčiny, myslím, než aby přemnozí tvé řeči mohli porozuměti.“ Potom pravil zase král: „Nepozorujete-li, že Filotas tak z míry¹⁰⁾ i mateřskou řeč si hnuší? Neboť jediný lenuje jí (dobře) se přinčiti. Avšak nechť mluví, jak mu libo, jen když budete pa-

VI. 6, 18. — ⁷⁾ Bez ducha a jména rekovného Alexandra. Kdyby jeho nebylo, byli by prý ztraceni. — ⁸⁾ Kdyby byli spiklenci Alexandra zavraždili. — ⁹⁾ Řecké. — ¹⁰⁾ Jak vidíte. O čtení tohoto místa sr. Listy filologické XI. 16.

mětlivi, že se mu náš mrav stejně jako naše řeč nechutí.“
A s tím ze shromáždění odešel.

X. Potom mluvil Filotas: „Nevinnému slova najíti snadno jest, ale nešťastnému ¹⁾ nesnadno míru v řeči zachovati. Proto mezi nejlepšími svědomím a nejnepriznivějším osudem uprostřed stoje rady si nevím, jak mám i své mysli i časové shodě ²⁾ vyhověti. Můj zajisté nejlepší soudce ³⁾ není přítomen; proč sám mne slyšeti nechce, nemohu se věru domyslit, když jest mu, až by mou při s obou stran poznal ⁴⁾, tak dobře volno mne odsouditi, jako osvoboditi; nepozná-li jí však, nemohu od nepřítomného osvobozen býti, když jsem byl již tehdáž, když přítomen byl, od něho odsouzen. Než ačkoli obrana spoutaného člověka nejen zbytečnou, ale i odpornou bývá, poněvadž se zdá, že soudce nepoučuje, nýbrž obviňuje, přece, kterakkoli mluvíti mi dovoleno jest ⁵⁾, sám sebe neopustím, aniž připustím, aby se zdálo, že jsem se sám odsoudil! Já aspoň nevím, kterým zločinem jsem vinen; mezi obžalovanými mne nikdo nomenuje, Nikomachus o mně se nezminil, Cebalinus více, než slyšel, věděti nemohl. Avšak král myslí, že jsem byl hlavou vzpoury! Mohl-liž Dymnus pominouti toho, koho následoval ⁶⁾, obzvláště když společníků hledaje mne třebas jen neprávem by jmenovati byl musil, aby ten, kterého chtěl získati, tím snáze byl k tomu pohnut? Neboť nikoli teprve po výhradě obmyšleného zločinu mé jméno vypustil tak, že by se mohlo zdáti, že spoluspiklence šetřil; Nikomachovi, o němž se domníval, že o tajemství jeho samého se týkajícím pomlčí, vyznání učinil, a ačkoli ostatní jmenoval, mne jediného mu zatajil! Proším vás, spoluvojnové, kdyby Cebalinus nebyl ke mně přišel, kdyby byl nechtěl, abych já o spiklencích něco věděl, zdali bych byl dnes obžalovaným, když mne nikdo nevinil? Dejme tomu, že by Dymnus (kéž by posud žil!) mne chtěl šetřiti, což ostatní? Až se budou přiznávati, ti, toť se rozumí, mé jméno zatají! Nešťastný bývá nepřející, a provinilec,

¹⁾ Byl spoután a již napřed odsouzen. — ²⁾ Má-li mluvíti jakožto nevinně obžalovaný či jakožto již odsouzený. — ³⁾ Alexander. — ⁴⁾ Až by poznal důvody pro a contra. — ⁵⁾ Spoutanému. — ⁶⁾ Kdo byl hlavou vzpoury.

když za svou vinu jest pokutován, cizím trestem téměř se těší. Nevyzná-li tolik spoluúčastníků, ani když se na mučidlech¹⁾ k přiznání se nenutí, pravdy? Avšak já myslím, že nikdo nešetří k smrti odsouzeného a nikoho k smrti odsouzený. Ku skutečné a to jediné vině musím se ještě vrátiti. Proč jsi věc sobě oznámenou zamlčel? Proč jsi ji tak bezstarostně vyslyšel? K této vině, jakákoli jest, jsem se přiznal, a ty jsi mi ji, Alexandře, kdekoli jsi, prominul; tvé pravice jsem se uchopil, což jest důkazem našeho smíření, i k tvé hostině byl jsem pozván. Jestliže jsi mi uvěřil, jsem osvobozen, jestliže jsi mne ušetřil, jsem z trestu propuštěn; zůstaň již při svém prvním soudu! Co jsem učinil v této poslední noci, když jsem od tvého stolu odešel? Jaký nový zločin tobě oznámený změnil tvé mínění? Tvrdý spánek jsem spal, když mne, domnívajcího se, že před každým nebezpečenstvím jsem bezpečen, nepřátelé probudili a do pout kladli. Odkud odbojníku a zrádci tak pokojný, tak tvrdý spánek? Zločinci ozýváním se zlého svědomí usnouti nemohou; je znepokojují Lítice nejenom, byla-li vražda již spáchána, ale i, byla-li jenom obmyšlena. Ale mně přede vším má nevina, potom tvá pravice úplné bezpečnosti poskytla; proto jsem se nebál, že budeš více dbáti cizí ukrutnosti, než své vlastní milostivosti. Než abys nelitoval, že jsi mi uvěřil, slyš: věc mi byla oznamována od mladého muže, který ani žádného svědka postavit, ani žádného důkazu o udání podati nemohl, a který by byl všecky poděsil, kdybychom byli počali jej vyslyšati. Já nešťastný jsem se domníval, že se nemám míchat do hádky od milovníka s jeho smilníkem ztopené, a jeho hodnověrnost měl jsem za podezřelou, poněvadž neoznamoval věci sám, nýbrž spíše bratra svého k tomu nastrojoval. Báł jsem se, že popře, že to Cebalinovi uložil, a také že se bude zdáti, že jsem se stal mnohým přátelům královým původcem nebezpečenství. I tak již, ačkoli jsem nikomu neublížil, vyskytl se člověk, který si spíše přeje, abych zahynul, než abych zůstal na živě; kolik ne-

¹⁾ Eculeus, jež jest v originale, značí mučidlo dřevěnému koři podobné.

přátelství byl bych, myslíte, na se uvalil, kdybych byl na nevinné dorýval? Někdo snad namítne: Ale Dymnus se usmrtil! Zdaliž jsem mohl předvidati, že to učiní? Nikoli. Proto mnou to, co jediné výzradu hodnověrnou učinilo, tehdáž, když jsem byl od Cebalina osloven, pohnouti nemohlo. Než věru, kdybych byl býval Dymnovi společníkem tak velikého zlého úmyslu, nebyl bych mu po oba dva dni směl zatajiti, že jsme prozrazeni; Cebalinus mohl a to beze vší překážky odstraněn býti. Konečně, když udání, které prý jsem chtěl zatajiti, již známo bylo, vstoupil jsem sám jediný do královny komnaty opásán jsa mečem. Proč jsem čin odložil? Či jsem se ho bez Dymna neodvážil? Tedy byl on hlavou spiknutí! V jeho stínu skrýval jsem se, já Filotas, který prý po macedonském trůnu bažím! Kdo z vás byl ode mne dary porušen? Kterého vůdce, kterého náčelníka jsem si znamenitěji vážil? Vyčítá se mi, že mluvením mateřským jazykem zamítám, že mravy Macedoňanův opovrhuji. Tím tedy způsobem bažím po vládě, kterou však, jak se povídá, opovrhuji!⁸⁾ Tato nám přirozená řeč již před delší dobou obcováním s jinými národy zastarala; cizí řeči musí se tak dobře vítězové jako poražení přiučiti.⁹⁾ Tato výčitka neuráží mne však tak, jako že Amyntas, Perdikkův syn, králi úklady strojil; že jsem byl jeho přítelem, toho hájiti se nezdráhám, nebyli-li jsme povinni králova bratra milovati.¹⁰⁾ Pakli jsme ho ctíti musili, poněvadž byl vysoce postaven, zdaliž jsem, prosím, vinen, že sem budoucích věcí nepředvídal¹¹⁾, anebo musí i nevinní přátelé zlosynných lidí zemřítí? Je-li toto spravedlivé, proč žiji tak dlouho? Pakli je to nespravedlivé, proč nyní konečně přece mám býti usmrčen?¹²⁾

Ale psal prý jsem, že lituji těch, kteří musí žítí pod tím, kdo se za Jovova syna pokládá. Věrné přátelství, nebezpečná smělosti dobře míněnou radu dáti, vy jste mne oklamaly, vy

---

⁸⁾ Tedy jí opovrhuji a přece zase po ní toužím — ⁹⁾ Macedonové i Peršané učí se řečtině. — ¹⁰⁾ Filippova bratra. — ¹¹⁾ Že bude Alexandrovi úklady strojiti. — ¹²⁾ Když jsem tak dlouho trestán nebyl.

jste mne přijměly, abych svého mínění nezamlčel! Přiznávám se, že jsem to psal, ale králi a nikoli o králi.¹³⁾ Neboť nechtěl jsem mu tím nepřízeň způsobiti, nýbrž já se zaň bál. Zdálo se mi zajisté, že by si Alexander důstojněji vedl, kdyby se mlčky za syna Jovova pokládal, než aby se veřejným vyhlášením býti jím chlubil. Než poněvadž hodnověrnost věštby Jovovy jest nepopíratelná, budiž bůh mé pře rozhodčím. Držte mne v okovech, dokud se s Hammonem nepotázete, zdali jsem si nějaký tajný a skrytý zločin předsevzal vykonati. On, jenž našeho krále za hodna měl nazvati ho synem, nestrpí, aby někdo zůstal skryt, kdo jeho potomku strojí úklady. Myslíte-li však, že mučidla jsou hodnověrnější než božská výpověď, ani toho průvodu k dokázání pravdy neodmítám. Za hrdelní pře bývají nejbližší příbuzní obžalovaného přítomni. Já jsem nedávno dva bratry ztratil, otce vám představití nemohu a dovolávati se ho se neodvážuji, poněvadž i sám z téhož velikého zločinného úmyslu jest obžalován. Nedostačujet to, že otec, který ještě nedávno tolik dětí měl a nyní již jen jediným synem se těší, i toho se zbavuje, jestliže sám na mou hranici se neklade.¹⁴⁾ Proto, nejdražší otče, i skrze mne umřeš i se mnou. Já tě života zbavuji, já tvému stáří konec činím. Proč medle jsi mne nešťastníka plodil proti vůli bohův? Snad proto, aby se ti ode mne této odměny dostalo, která tě nyní očekává? Nevím, je-li můj mladý věk politování hodnější čili tvé stáří; já v nejlepších létech mladosti ze živých se vytrhuji; tebe kat života zbaví, kterého, kdyby osud byl chtěl posečkati, příroda sama by byla žádala. Zmínka o mém otci mi připomenula, jak ostražitě a ostýchavě měl jsem oznámiti, co mi Cebalinus pověděl. Když se totiž Parmenio dověděl, že lékař Filipp králi jed připravuje, chtěl ho písemně varovati, aby nepil léku, který mu lékař dáti si umyslí. Bylo-li mému otci uvěřeno? Měl-li jeho list nějakou váhu? Já sám, kdykoli jsem mu oznámil, co jsem slyšel, výsměchem, že jsem lehkověrným, byl jsem odbýván. Jsme-li, když něco

---

¹³⁾ Nikomu jinému. Nechtěl jsem ho tedy pomlouvati. — ¹⁴⁾ Zároveň se mnou neumírá.

oznamujeme, neradi viděni, a když mlčíme, podezřeli, co máme činiti?“ A když někdo z davu okolostojících vzkřikl: „Dobrodincům žádných úkladů nenastrojovati,“ odpověděl Filotas: „Máš pravdu, kdokoli jsi. Jestliže jsem tedy úklady strojil, neprosím za odvrácení trestu, a řeč svou končím, poněvadž má poslední slova vám zdála se býti nepřijemna.“ Potom byl od svých strážcův odveden.

XI. Mezi vůdci byl jakýsi Bolon, muž udatný, umění míru a jemného způsobu života neznalý, z nízkého stavu na tu hodnosť, ve které tehdaž postaven byl, povýšený; ten, když ostatní mlčeli, bloudskou smělostí nadut jsa jal se jim připomínati, kolikrát kdo z nich ze svého bytu, ve kterém se usadil, vyhnán byl, aby vyvrhel Filotových chlapů tam byl umístěn, odkud spolubojovníky vypudili. Jeho vozy zlatem a stříbrem přeplněné prý stály podél celých ulic a ani do sousedství jeho nebyl nikdo ze spoluvojínů připouštěn, nýbrž všichni byli od rozestavených lidí, kteří nad jeho spánkem bděli, daleko odstraňováni, aby tato žena ¹⁾ jejich šeptáním, jež se více mlčení než nějakému hlasu podobalo, ze spánku nebyla vytrhována. Rolníkům (macedonským) prý se posmíval a je Frygy a Paflagony ²⁾ nazýval, on, jenž, ačkoli byl rodem Macedoňan, se svými krajany pomocí tlumočnicků mluvíval. Proč chce nyní s Hammonem radu bráti? Rovněž prý Jova, Alexandra za syna uznávajícího, ze lži vinil, arci obává se ³⁾, aby mu od bohů prokázaná čest nějaké nepřítzně nezpůsobila. Když o bezživotí krále a přítele svého ukládal, tehdaž prý Jova na radu nebral; nyní že je k Jovovi posílá, aby zatím jeho otec, jenž Medii spravuje, od něho byl popuzován a penězi, jichž opatrování mu bylo svěřeno, ničemné lidi ku zločinnému spolku vybízel. Sami prý své lidi k Jovovi vyšlou, nikoli však proto, aby se ho tázali po tom, čeho od krále již se dověděli, nýbrž kteří by mu děkovali, kteří by mu za příčinou zachování nejlepšího krále zaslíbené dary odevzdali.

Touto řečí bylo ovšem celé shromáždění rozniceno a tě-

---

¹⁾ S opovržením o Filotovi. — ²⁾ Ty měli za přehlouplé. — ³⁾ Ironicky.

lesní strážcové učinili začátek křičíce, že velezrádce musí jejich rukama rozsápán býti, a to Filotas, který horších muk se bál, zajisté rád slyšel; než král do schůze se vrátiv, buď aby ho v žaláři také mučil, buď aby vše zevrubněji vyšetřil, další poradu ku dni nejbližšímu odložil, a ačkoli se den již k večeru chýlil, přece přátely káže svolati. A tu ostatní navrhovali, aby byl dle macedonského obyčeje ukamenován, ale Hefaeestion, Kraterus a Coenus pravili, že musí pravdu na mučidlech vyznati. A k tomuto mínění přidali se později i ti, kteří jinak byli radili. Potom byla rada rozpuštěna a Hefaeestio, Kraterus a Coenus povstali, aby vyšetřování útrpným právem předsevzali. Král pak povolav ještě Kratera, měl s ním rozmluvu, jejíž obsah nebyl uveřejněn, a potom do nejnivnější části svého bytu ustoupil, kde odstraniv všecky svědky dlouho do noci na výsledek vyšetřování čekal. Mučitele všecky přistroje ukrutnosti před očima Filotovými vyložil. Ale ten dobrovolně pravil: „Proč váháte králova nepřitele, vraha, který se přiznává, usmrtiti? K čemu jest potřebi vyšetřování útrpným právem? Zamýšlel jsem to, chtěl jsem to učiniti.³⁾ Kraterus žádal, aby to, k čemu se přiznává, také na mučidlech pověděl. Když pak se ho chápali, oči mu zavázali, z oděvu ho svlékali, bohů, všeobecného lidského práva⁴⁾ před hluchýma ušima marně se dovolával. Potom za nejukrutnějších muk, poněvadž byl již odsouzen a nepřátelé, aby si tím přízeň královu získali, ho schválně trýznili, byl rozsápáván. Ale z počátku, ačkoli hned ho pálili, hned zase mrskali, nikoli aby ho vyslychali, nýbrž trestali, netoliko ničeho nevypovídal, ba ani nestěnal; ale když jeho tělo ranami od důtek naběhlé švihů na holé kosti dopadajících již nemohlo snést, přísliboval, že poví, co věděti si přeje, jestliže mučení zastaví. Ale on také žádal, aby skrze život Alexandrův přísahali, že vyšetřování útrpným právem ukončí, a aby mučitele odstranili. A když obě mu bylo připověděno, pravil: „Kratere, pověz, co chceš, abych pověděl?“ A když ten byl uražen, že si z něho

---

⁴⁾ Podle toho neměli mučiti muže svobodného a k činu se přiznavšího.

posměch tropí, a mučitele zase zpět volal, počal o poshování prositi, až se poněkud zotaví, že potom všecko, co ví, oznámí.

Mezi tím rytířové, totiž nejvznešenější mužové, a obzvláště ti, kteří byli s Parmenionem blíže příbuzní, když se rozneslo, že Filotas jest mučen, bojíce se macedonského zákona, který nařizoval, aby příbuzní těch, kteří králi úklady nastrojili, s nimi zároveň byli usmrceni, jedni sami se usmrcují, jiní do ústranných hor a široširých pouští prchají. Proto a poněvadž se celého ležení nesmírné zděšení zmocnilo, dal král, o rozruchu tom se dověděv, ohlásiti, že v tomto případě zastavuje platnosť zákona o potrestání těch, kteří jsou vinníkům příbuzní. Zdali Filotas pravdivou výpovědi čili lži mučení se chtěl zbaviti, o tom jsou jen neurčité domněnky, poněvadž lidem útrpným právem vyšetřovaným, nechť pravdu vyznávají anebo nepravdivé výpovědi čini, smrt koncem bývá všech bolestí. Jinak pravil: „Jak důvěrně můj otec s Hegelochem obcoval, to jest vám známo; míním toho Hegelocha, který v bitvě padl; ten nám byl příčinou všeho neštěstí. Neboť jakmile král rozkázal, aby byl ctěn jako syn Jovův, to s nevolí slyše pravil: Toho tedy uznáváme za krále, který Filippa neuznává za svého otce? Veta po nás, můžeme-li to strpěti. Zlehčujet zajisté netoliko lidi, ale i bohy samy, kdo žádá, aby byl ctěn jako bůh. Ztratili jsme Alexandra, ztratili jsme krále: upadáme v zpupnosť nesnesitelnou bohům, kterým se vyrovnává, i lidem, z kterých se vyjímá. Zdali jsme ho svou krví učinili bohem proto, aby si nás osklivil? aby nerad s lidmi obcoval? Věřte mně, i my, jsme-li muži, budeme od bohů za syny přijati. Kdo pomstil Archelaa⁶⁾, předka tohoto⁷⁾, kdo potom Alexandra, kdo Perdikku, když byli zavražděni? A on⁸⁾ vrahům svého otce i odpustil!⁹⁾ To pravil Hegelochus při hostině a již následujícího dne dal mne otec hned za svítání k sobě povolati. Byl

⁵⁾ V obou případech se popravují. ⁶⁾ Kraloval od r. 413. až do r. 299. a byl od velmožů zavražděn. — ⁷⁾ Alexandrova. — ⁸⁾ Alexander a Perdikkas oba starší bratři Filippovi. Alexander byl zavražděn r. 368. od Ptolomaea, Perdikkas r. 360. prý návodem Olympiady a jejích přívrženců. — ⁹⁾ Alexander. — ¹⁰⁾ Trestán nebyl Alexander Lyncestský, až teprve později (sr. VII. 1.), Pausanias byl prchaje usmrcen.

smuten a i mne trudného viděl. Slyšeliť jsme věci, které nás znepokojovaly. Proto jsme, abychom zvěděli, zdali to ze sebe vychrlil vínem jsa spilý, čili po zdravém uvážení, byli toho mínění, abychom ho k sobě obeslali. On přišel, dobrovolně touž řeč opakoval a nadto pak připojil, že, budeme-li chtít v čelo se postavit, druhým místem se spokojí; pakli bychom takové odvahy neměli, že o celém záměru pomlčí. Parmenionovi zdálo se toto podniknutí, dokud Darius žil, nepřihodným býti, protože by zavraždění Alexandra neprospělo jim, nýbrž Dariovi; ale kdyby Darius byl odstraněn, potom že by Asie a vůbec celý východ¹¹⁾ dostal se odměnou královým vrahům. A když tento návrh byl schválen, obě strany k provedení jeho přípovědi se zavázaly. Co se Dymna týče, o tom ničeho nevím, a ačkoli jsem pravdu vyznal, proto přece nahlížím, že mi nic neprospěje, že nynější vzpoury účasten nejsem.“

Tu znova mučidel užili a když konečně i sami dřevci obličej a oči jeho tepali, přinutili ho, aby se přiznal i k tomuto zločinu. Když pak žádali, aby celý vývoj obmyšleného zločinu dopodrobna vyložil, odpověděl, že se, poněvadž se zdálo, že se král v Baktrech dlouho zdrží¹²⁾, bál, aby otec maje již sedmdesát let, vůdce tak velikého vojska, opatrovatel tak veliké summy peněz, zatím nezemřel a sám, zbaven jsa tak velikých podpor¹³⁾, potom žádné možnosti krále usmrtiti neměl. Proto že spíchal, aby svůj úmysl, dokud by prostředky v rukou měl, ihned uskutečnil; jestliže nevěří, že jeho otec tohoto úmyslu nebyl účasten, že se nezdráhá dáti se znova mučiti, ačkoli by toho déle snést nemohl. Oni se pak poradili a odpověděvše, že myslí, že věc s dostatek vyšetřili, ku králi se vrátili. Ten následujícího dne to, k čemu se Filotas přiznal, (ve shromáždění) kázal předčítati a jej samého, poněvadž se na nohy nemohl postavit, přinésti. Když pak Filotas vše za pravdu uznával, byl předveden Demetrius,

¹¹⁾ Římané mluvíce o Asii myslívali obyčejně jen na přední, západní Asii. ¹²⁾ A tím způsobem dlouho do Medie se nevrátí. — ¹³⁾ Vojska a peněz spravovaných od jeho otce.

který byl jakožto spoluúčastník poslední vzpoury obviňován. Ten když s velikým ubezpečováním a s velikou pevností ducha i pohledu zapíral, že něco proti králi obmyslel vykonati, ba i mučení se chtěl podrobiti, uzřel Filotas, na všechny strany se rozhlížeje, jakéhosi Kalida nedaleko od sebe státi a vyzval ho, aby k němu blíže přistoupil. Ten se ulekl, a když nechtěl k němu přistoupiti, pravil Filotas: „Připustíš-li, aby Demetrius lhal a já znova byl mučen?“ Kalis oněměl i zbledl a Mace-donové již se začali domnívati, že Filotas chce nevinné podezřívati, poněvadž tento jinoch ani od Nikomacha, ba ani od samého Filoty, když byl mučen, nebyl jmenován. On však vida, že ho královi náčelníci obstoupili, přiznal se, že Deme-trius a on sám tento zločin obmysleli vykonati. Byli tedy všichni od Nikomacha jmenováni podle domácího obyčeje ukamenováni.

A tak byl Alexander vysvobozen z velikého nebezpečení netoliko života, nýbrž i nepřítel. Neboť Parmenio a Filotas, první mezi královými přáteli, kdyby nebyli bývali patrnými vinníky, nebyli by mohli odsouzeni býti bez nevole celého vojska; proto, dokud výsledek vyšetřování byl nejistý, dokud Filotas zločin zapíral, zdálo se jeho mučení ukrutným býti, po vyznání se již ani slitování přátel nezasluhoval.¹⁴⁾

---

¹⁴⁾ R. Novák v Listech filologických XI. 17. opravuje text takto: itaque anceps quaestio fuit: namque Filotas, dum infitatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur, post confessionem etiam amicorum misericordiam perdidit: a tak byl výsledek vyšetřování nejistý; neboť Filotas, dokud zločin zapíral, ukrutně mučeným býti se zdál, po přiznání se slitování i svých přátel pozbyl.

KNIHA SEDMÁ.

O B S A H.

1. Alexander Lyncestský, po léta žalařovaný, jako domnělý vrah Filippův a spiklenec proti Alexandrovi se usmrcuje. Amyntas a jeho bratr Simmias, přátelé Filotovi, obviňují se, že byli spoluúčastníky jeho vzpoury. Amyntas se důrazně hájí. — 2. Jejich třetí bratr Polemo přesvědčuje vojsko o své a jejich nevině, Alexander pak je osvobozuje. Po schůzi vojska povolává k sobě Alexander Polydamanta a posílá ho do Medie s tajnými rozkazy. Parmenio se usmrcuje. To pobuřuje vojsko. Vojtnové se královým listem chlácholí. Parmenionův pohřeb. Jeho hlava posílá se Alexandrovi. Z vojtnů vraždou Parmeniona pobouřených anebo jinak nespokojených tvoří Alexander zvláštní (trestní) sbor. — 3. Alexander podrobuje si Arimasy či Euergety, posílá oddíl svého vojska proti Satibarzanovi, který vpadl do Ariany, a podmaňuje si Arachosii. Potom táhne do země Paropamisanů, kde vojsko mnoho trpí zimou. Vojsko přestupuje Kaukas a zakládá město Alexandrii. — 4. Bessus radí se s vůdci. Chce ustoupiti za řeku Oxus, což ostatní schvalují. Kobares mu radí, aby se Alexandrovi vzdal. Bessus ho chce proto usmrtiti, ale on přechá k Alexandrovi. Když se Alexander blíží, opouští Baktrové Bessa, a on ustupuje za řeku Oxus, aby v Sogdianě nové vojsko sbíral. Obtížný pochod Alexandrův do Baktrie. Popis této země. V Baktrech dostává Alexander zprávy o potlačení vzpoury v Peloponnesu a v Arianě, jakož i že Satibarzanes v souboji s Erigyiem padl. — 5. Alexander táhne z Bakter suchopáry (stepami) do Sogdiany a vojsko trpí na tomto pochodu mnoho vedrem a žízni. Důkaz zdrželi-

vosti Alexandrový. Ztrativ mnoho lidu přichází k řece Oxu a přepravuje se přes ni po vycpaných kožených pytlích. Dostává zprávu, že Spitamenes zajal Bessa, a přichází do městečka Branchovců, které za Xerxa založili Milefané, když pro zradu svou vlast musili opustiti. Alexander je proto dodatečně trestá, město boří, obyvatele pobíjí. Potom táhne dále k řece Jaxartu. Na cestě mu vydává Spitamenes zajatého Bessa. Alexander ho posílá Oxathrovi, bratru Dariovu, aby ho dal ukřižovati. — 6. Poražení Sogdianové ustupují do hor, ale konečně se vzdávají. Alexander přichází do Marakand a přijímá posly Abiů, kmene scythského, kteří mu své podrobení oznamují. Baktrové a Sogdianští vedeni jsoouce Spitamenem a Katenem se bouří. Odpadlá města se dobývají a boří. Spitamenes v Marakandech, kam prchl, se obléhá. Staví se město Alexandria nad Jaxartem. — 7. Scythové se chystají zničiti tuto novou osadu a Macedoňany zahnati. Alexander radí se s vůdci, chtěje jíti do země Scythů. Neblahá znamení. Mnozí ho s toho srazují. Menedemus, který u Marakand Spitamena obléhá, v bitvě s ním a s Dahy padá. Alexander tuto porážku tají. — 8. Alexander činí přípravy ku přechodu přes řeku Jaxartes. Příchod scythských posílů. Nejstarší z nich líčí mu obtíže a nebezpečenství jeho dobývačných choutek. — 9. Alexander propouští posly, překročuje s velikými obtížemi řeku a poráží Scythy. Sakové se mu podrobují. On s nimi mírně nakládá. Spěchá do Marakand, odkud Spitamenes prchá. Alexander trestá odpadlíky, pustoše jejich zemi a pobíjeje obyvatele. — 10. Popis Sogdiany. Alexander třiceti zajatým a k smrti odsouzeným Sogdianům uděluje milost, vrací se do Bakter v zimní ležení a posílá Bessa do Ekbatan, aby tam byl potrestán. Vojsko dostává nové posily. Alexander táhne do Margiany a staví tam šest tvrzí. — 11. Arimazes odporuje Alexandrovi, spoléhaje na pevnost a nedobytnost vysoké skály, kterou s třiceti tisíci Sogdianů osadil. Když byli opětně marně vyzváni, aby se vzdali, neposlechli, ale byli konečně přece k tomu donuceni. Alexander dává Arimaza a jeho příbuzné ukřižovati, ostatní udílí jako otroky do měst nově založených.

I. Dokud stopy vzpoury Filotovy byly ještě čerstvy, mínili vojínové, že vším právem na hrdle byl potrestán, jakmile však byl mrtev, kterého za živa nenáviděli, nevole zvrátila se v soustrasť. Dojala jich i proslulost mladého muže i stáří a osiřelost jeho otce. On ¹⁾ první klesl králi cestu do Asie, on byl účasten všech jeho nebezpečství, on v bitvách vždy jednomu z obou křídél ²⁾ velel, on byl již Filippovi přede všemi ostatními milý a Alexandrovi samému tak věren, že při zavraždění Attala nikoho jiného raději za pomocníka nechtěl užiti. Toho všeho vojsko vzpomínalo a buřické řeči oznamovány králi. On však si jich příliš nevšímal a dobře věda, že zla z nečinnosti plynoucí zaměstnáváním se odstraňují, dal rozhlásiti, aby se všichni dostavili ku vchodu králova přibytku. A když mu bylo oznámeno, že se četně sešli, předstoupil před shromážděné. Tam jal se však dle úmluvy Atharrias žádati, aby byl předveden Alexander Lyncestský ³⁾, který o mnoho dříve než Filotas krále prý chtěl zavraždit. Byv obviněn, jak jsme již nahore pověděli ⁴⁾, ode dvou uduvačů, již třetí rok ve vazbě byl držán. Že také proti Filippovu životu s Pausaniem se spikl, bylo za jisté pokládáno, ale poněvadž první Alexandra jakožto krále vital, byl spíše trestu než viny osvobozen; tehďž zadržovaly také prosby jeho tchána Antipatra spravedlivý hněv Alexandrův.

Ale utišená nevole zjítřila se znova; neboť obávání se přítomného nebezpečství upamatovalo na nebezpečství dřívější. Proto byl Alexander z vězení předveden a vyzván, aby se ospravedlnil. Ale on, ačkoli o hájení se přemýšlel po tři léta, přece se zajíkal a bázlivě pronesl jen něco málo z toho, co si byl sestavil, a ku konci ho opustila nejen paměť, ale i smysly. Nikdo nepochyboval, že jeho strach jest důkazem jeho zlého svědomí a nikoli slabosti jeho paměti. Proto ho někteří z nejbližše stojících, an ještě zápasil s nepamětí, kopími probodli. Když pak jeho mrtvola byla odstraněna, poručil král, aby byli předvedeni Amyntas a Simmias; neboť Polemon, ze

¹⁾ Jeho otec Parmenio. — ²⁾ Levému. — ³⁾ Lyncestové bydleli v severozápadní Macedonii. — ⁴⁾ Snad v druhé (ztracené) knize. — ⁵⁾ Sr. VI. 11. 20.

tří bratří nejmladší, uprchl, jakmile zvěděl, že Filotas jest mučen. Ze všech přátel tito bratři byli Filotovi nejmilejší a hlavně jeho přímluvou k vysokým a čestným důstojnostem povýšení; král pak se upamatoval, že mu od něho doporučení byli s největší úsilovností, a proto také nepochyboval, že i oni byli účastni jeho posledního zlého úmyslu. Proto pravil, že mu byli podezřelí již od té doby, co ho matka jeho písemně varovala, aby se jich chránil; ale on, zlým zprávám nerad věru přikládaje, že je teprve nyní kázal do vazby dáti, patrnými důkazy jsa k tomu pohnut. Není prý žádné pochybnosti, že ho ten den před výradou Filotova obmyšleného zločinu tajně navštívili. A jejich bratr, který uprchl, když Filotas vyslýchán byl útrpným právem, jasně prý odhalil příčinu útěku. Nedávno přiblížili prý se mimo všecken obyčej pod rouškou služby, když ostatní dále odstranili, k němu beze vší důvodné příčiny; a on se prý divě, proč nevykonávají takové služby po své tšidě⁶⁾, a jejich úzkostlivostí poděšen jsa, ihned k panošům nejbliže stojícím ustoupil. Nad to když Antifanes, písař jízdy, ten den před vyzrazením Filotova obmyšleného zločinu Amyntovi oznámil, aby dle obvyklého způsobu ze svých koní dal koně těm, kteří své ztratili, on prý zpurně odpověděl, neupustí-li od svého úmyslu, že v krátce zví, čím on jest. Již tato prudká řeč a nevážná slova, kterými na něho samého mířil, nejsou prý nic jiného než zrádci a svědky jeho zločinného úmyslu. Je-li to vše pravdivé, že zasluhují téhož trestu, který stihl Filotu, pakli to jest jen smyšlené, že žádá, aby to vyvrátili. Potom vypovídá předvedený Antifanes o neposkytnutí koní a také o jeho hrozbách zpurně připojených.

Po něm pravil Amyntas vyzván byv, aby mluvil: „Nevadí li to králi, prosím, abych za své řeči nebyl spoután.“ Král kázal, aby sňaty byly okovy s obou. A když Amyntas žádal, aby mu také zbroj panoší byla vrácena, kázal mu dáti kopl. Jakmile se ho levou rukou chopil, pravil vyhýbaje se onomu místu, kde krátce před tím ležela Alexandrova mrtvola: „Jakýkoli konec nás očekává, králi, my vyznáváme, že za šťastný

⁶⁾ Nebylo na nich službu konati.

zavázání budeme tobě, krutější však přičteme osudu. Bez předběžného odsouzení hájíme se za svobodných těl a duší.⁷⁾ I zbroj, s kterou jsme tě vždy obklopovali, vrátil jsi nám. Obžaloby nemůžeme se báti⁸⁾, jejího konce báti se přestane.⁹⁾ Dovol mi nejdříve proti tomu se postavití, co jsi mi naposledy vyčetl. Nejsme si, králi, vědomi žádné řeči, kterou bychom byli měli proti tvé velebnosti.¹⁰⁾ Řekl bych, že jsi již dávno zvítězil nad závistí, kdybych se neobával, že bys myslil, že jiné zlomyslnější řeči zastírám mluvou lisavou. Ostatně i kdyby byl některý tvůj vojnín buď na pochodu strádaje a umdlévaje, nebo v bitvě v nebezpečenství jsa, nebo ve stanu churavěje a své rány hoje nějaké drsnější slovo pronesl, tož jsme přece zasluhovali, abys to, přiblížeje k našim statečným činům, spíše našemu postavení přičítal, než našemu smýšlení. Příhodí-li se něco nešťastnějšího, všichni jsme vinnými¹¹⁾; na naše těla, která zajisté návidíme, nepřátelsky ruce vztahujeme; potkají-li rodiče své děti, jsou jim nepřítelny a neradi jich vidí. Naopak jsme-li poctíváni dary, vrátíme-li se odměnami obtíženi jsouce, kdo může s námi obstátí? Kdo jest s to, aby jaroš našich myslí udržel na uzdě? Ani rozmrzelost vojnínův ani jejich veselost nezná mezí. Ke všem žádostem kvapem jsme strhováni. Káráme, chválíme, litujeme, zlobíme se, jak právě v nás působí okamžitá vášeň; hned chceme do Indie a k Oceanu jíti, hned zase manželky, děti a otčina na mysl nám přicházejí. Ale všecky tyto myšlenky, všecky tyto hovory vojnínů zapuzuje znamení dané polnicí; každý staví se ihned do své řady a všecken hněv ve stanu urodilý vypouští se na hlavu nepřátel. Kéz také Filotas jen slovy pochybil! Proto nechť přede vším opatřím to, proč jsme obžalováni.

Naše přátelství s Filotou zapírám tak málo, že se naopak

---

⁷⁾ Dal jim kopí a pouta jim kázal sejmuti. Kdyby byl k tomu neovolil, bylo by to bývalo znamením, že je již napřed odsuzuje. — ⁸⁾ Jsouce nevinnými. — ⁹⁾ Myslí, že jest mu Alexander přizniv, a že již proto nebude odsouzen. — ¹⁰⁾ Proti tobě jako člověku jsem snad leccos pronesl, ale nikoli proti tobě jako králi. Viz násl. — ¹¹⁾ Na každého z nás vinu svádíme.

přiznávám, že jsme ho i vyhledávali a k velikému svému prospěchu užívali. Či se snad divíš, že syn Parmeniona, jehož jsi pokládal za sobě nejbližšího, ctěn byl od nás ode všech, poněvadž i on všecky tvé přátele důstojenstvím převyšoval? Ty jsi sám věru, králi, chceš-li pouhou pravdu slyšeti, příčinou tohoto našeho nebezpečného postavení. Neboť kdo jiný způsobil, že se všichni, kteří tobě chtěli se zalíbiti, utkali k Filotovi? Od něho doporučení byvše dostoupili jsme tohoto stupně tvého přátelství. On byl u tebe tak mocným, že jsme musili i jeho přízně si hleděti i jeho hněvu se báti. Či jsme téměř všichni tobě oddaní nepřisáhali na tvá slova, která jsi nám předříkával, že budeme pokládati tytéž za nepřátele a přátele, které ty za ně budeš pokládati? Touto přísahou věrnosti vázání jsouce měli jsme se ovšem odvracet od toho, kterému jsi ty přednost dával přede všemi ostatními! Proto máš, je-li toto zločinem, málo nevinných, ba věru žádného. Neboť všichni chtěli býti Filotovými přáteli, ale tolik jich se jimi státi nemohlo, kolik jich jimi chtělo se státi. Proto, jestliže od důvěrníků¹²⁾ nelišíš přátel, také od přátel neoddělíš těch, kteří jimi býti chtěli. Nuže, jaký se uvádí důkaz naší svědomosti? Jak myslím, že den před tím po přátelsku a bez svědků s námi rozmlouval. Ale já bych se nemohl ospravedlniti, kdybych byl den před tím i jen poněkud změnil svůj starý způsob života a zvyk. Proto jestliže jsme jednali jako každého dne tak také onoho dne, který jest podezřelý, tož zvyk vyvrátí obžalobu.

Ale nedal jsem Antifanovi koní a měl jsem s ním ten den před Filotovým zatčením o to hádku! Chce-li nás učiniti podezřelými proto, že jsme mu onoho dne nevydali koní, nebude se moci ospravedlniti, že jich od nás žádal. Jestliť pochybno, zdali vinen jest ten, kdo něco zadržuje, čili ten, kdo něčeho žádá; jen že lepší jest právo toho, kdo svého nevydává, než toho, kdo cizího žádá. Ostatně měl jsem, králi, deset koní, z nichž Antifanes již osm rozdělil mezi ty, kteří své ztratili, tak že mi všeho všudy zbyli jen dva, a když i ty chtěl od-

¹²⁾ Kteří o spiknutí věděli.

vésti tento velmi zpupný, na každý způsob aspoň nespravedlivý člověk, byl jsem nucen je zadržeti, nechtěl-li jsem pěšky vojenské služby konati. Také nezapírám, že jsem se směrlostí svobodného muže mluvil s tímto nejnestatečnějším člověkem, který jen tu jedinou vojenskou povinnost vykonává, že cizí koně rozděluje mezi vojíny. A já jsem se tím ocitl konečně v takové nesnázi, že svá slova touž dobou omlouvati musím i před Alexandrem i před Antifanem.

Než tvá matka o nás tobě dopsala jako o tvých nepřátelích! Kéž jest s větším rozmyslem starostliva o svého syna a nevytváří ve své úzkostlivé mysli tak daremných strašáků! Proč medle nepřipojuje příčiny své obavy? Proč konečně nejmenuje návodce? Kterým našim činem nebo slovem pohnuta jsou psala ti tak úzkostlivý list? O mého bídného postavení, poněvadž asi stejně nebezpečno jest mluvit jako mlčeti! Než nechť se stane jakkoli, raději chci, aby se ti nelíbila má obrana než má pře. Avšak uznáš, co chci říci, i zajisté se pamatuješ, že jsi mi, když jsi mně vysílal, abych přivedl z Macedonie vojíny, pravil, že se v domě tvé matky skrývá mnoho čackých jonáků. Tím jsi mi uložil, abych nikoho neposlouchal leč tebe, a abych k tobě přivedl muže z vojenské služby se vytaující. To ovšem jsem učinil a tvůj rozkaz vykonal bezohledněji, než mi bylo prospěšno. Přivedl jsem odtamtud¹⁸⁾ Gorgiu, Hekataea a Gorgatu, jichž služeb s dobrým prospěchem užíváš. Co jest tedy nespravedlivějšího, než že já, jenž bych, kdybych tebe nebyl poslechl, vším právem býval potrestán, nyní zahynouti mám, že jsem tě poslechl? Nemáť zajisté tvá matka žádné jiné příčiny nás pronásledovati, než že jsme tvému prospěchu přednost dali před ženskou přízní. Přivedl jsem šest tisíc macedonských pěšcův a šest set jezdců, jichž část nebyla by se mnou šla, kdybych byl chtěl hověti zbraňujícím se vojenské služby. Z toho tedy jde, že bys měl ty svou matku uchlácholiti, poněvadž se na nás zlobí pro tuto příčinu a ty jsi její hněv na nás uvalil

---

¹⁸⁾ Z domu tvé matky.

II. V tu dobu, když Amyntas ještě takto mluvil, vrátili se právě vojínové, kteří jeho bratra Polemona, o němž jsme se nahoře zmínili, na jeho útěku dohonili a zpoutaného zpět přiváděli. Rozhořčené shromáždění jen stěží mohlo býti zdrženo, aby ho ihned dle domácího zvyku nekamenovalo. On však pravil věru zcela neohroženě: „Sobě nevyprošuji ničeho, jenom za to žádám, aby můj útěk mým nevinným bratrům ve zlé nebyl vykládán. Ten-li nemůže býti omluven, nechť jsem já jediný vinen. Jejich postavení jest právě proto lepší, poněvadž jsem jen já, jenž jsem uprehl, podezřelý“.

A když to pověděl, snašelo se celé shromáždění s jeho míněním a všecky polily slzy i všichni změnili tak náhle své smýšlení, že jediné to ¹⁾ mu prospělo, co mu dříve nejvíce uškodilo. Byl to dospívající jinoch v prvním květu svého mládí, kterého s jinými panoši, mučením Filoty polekanými, k útěku pohnulo cizí zděšení; od průvodcův opuštěn jsa a nevěda, má-li se vrátiti čili dále prchati, byl jat od těch, kteří ho stíhali. Ten počal tehdáž plakati a do tváří se tlouci, teskliv jsa nikoli ze svého, nýbrž z nebezpečnosti svých bratří, do kterého jim byli uvedeni. Již dojal netoliko celého shromáždění, ale i samého krále; pouze jeho bratr byl nesmiřitelným, jenž hrozný zrak svůj naň upíraje pravil: „Tehdáž, zpozdilče, měl jsi plakati, když jsi bral koně na ostruhy, opouštěje své bratry a k uprchlíkům se přidružuje. Nešťastníče, kam jsi a odkud prechal? Způsobil jsi, že já sám, jemuž k hrdlu jde, slov žalobníka proti tobě jsem musil užiti“. A on se přiznával, že pochybil, ale více ²⁾ proti svým bratrům než proti sobě samému. V tomto okamžiku nezdrželi se ani slz, ani výkřiků, kterými lid na jevo dává svou přízeň. Všichni volali svorně jedním hlasem, aby ušetřil těchto nevinných a statečných mužů. I jeho přátelé, poněvadž jim byla dána příležitost k osvědčení milosrdenství, povstávají a slzy prolévajíce u krále za ně se přimlouvají. Když pak ticho nastalo, pravil: „I já sám osvobozuji svým nálezem Amyntu a jeho bratry.

¹⁾ Útěk. — ²⁾ Vogel čte: „sed haud gravius, ale nikoli více,“ což se s počátkem této hlavy dobře neshoduje.

sliby zahrnut jsa odložil oblek, který měl na sobě, i do arabského se oděje. Dva Arabové, jichž manželky a děti zatím jakožto závazek věrnosti u krále rukojměmi zůstaly, přidání mu za průvodčí. Poněvadž se ubírali místy i pro vyprablost pustými, jeli na velbloudech a přijeli jedenáctého dne na určené místo. Dříve ještě, než jeho příjezd se stal známým, oblekl Polydamas zase macedonský šat a přišel do stanu Kleandra — ten byl královým vůdcem — o čtvrté hlídce. Potom odevzdal mu list a oni se umluvili, že se za svítání sejdou u Parmeniona; přinesl i jiným královy listy. Parmenionovi oznámili, že Polydamas přišel, teprve potom, když už vstupovali do jeho bytu. On pak se těše z příchodu přítelova a zároveň jsa dychtiv zvědět, co dělá král, neboť po dlouhou dobu žádného listu od něho neobdržel, káže Polydamanta vyhledati. Letohrádky oné krajiny mají zátiší veliká a příjemná háji uměle pěstovanými; ty byly zvláštní libůstkou králův a satrapů. Parmenio procházel se hájem uprostřed vůdců, jimž písemně bylo rozkázáno, aby ho zavraždili. Ale oni ustanovili čin vykonati až potom, až by Parmenio počal čísti list od Polydamanta mu odevzdaný. Polydamas z podání přicházejí, jakmile od Parmeniona byl zpozorován, s obličejem na pohled radostí zářícím běží k němu, aby ho objal, a když oba se pozdravili, odevzdá mu Polydamas list od krále mu psaný a Parmenio jej otvíraje ptal se, čím se král obírá. On pak odpověděl, že to pozná ze samého listu. Když jej Parmenio přečetl, pravil: „Král se připravuje k výpravě do Arachosie. Ó toho rázného a nikdy nezabájejícího muže! Ale jest již čas, aby tak veliké slávy nabyv šetřil svého života.“ Potom četl druhý list jménem Filotovým psaný radostí jsa naplněn, což z jeho tváří mohlo býti pozorováno. V tomto okamžiku probodl Kleander jeho bok mečem a potom do hrdla ho sekl; ostatní probodali již mrtvého.

Zbrojnoši, kteří stáli u vchodu háje, dověděvše se o vraždě, jejíž příčiny neznali, běží do ležení a zprávou rozruch působící vojiny bouří. Ti se shluknou se zbraněmi k háji, ve kterém vražda byla spáchána, a oznámí, nebudou-li jim Polydamas a ostatní spoluúčastníci též vraždy vydáni, že vyvrátí zeď okolo

háje vystavěnou a svého vůdce smrtí všech pomstí. Kleander rozkáže, aby přednější z nich byli vpuštěni, a předčítá list králův vojínům zasláný, jenž vyličoval úklady Parmenionovy králi strojené a obsahoval prosbu, aby ho chránili. Když tedy vůli královi poznali, nebyla ovšem rozhořčenost potlačena, ale aspoň vzpoura. Když pak většina se rozešla, zbylo jich tam jen několik, kteří prosili, aby jim aspoň dovolili mrtvolu jejich vůdce pohřbiti. Dlouho jim to bylo odpíráno, poněvadž se Kleander obával, že by tím urazil krále. Ale když prosili příliš úsilovně, chtěje příčinu rozbroje odstraniti, dovolil jim trup pochovati; utatá hlava byla zaslána králi.

Takový byl konec Parmeniona, muže ve válce i za míru slavného. Mnoho prospěšného vykonal bez krále, král bez něho však nic velikého. Králi ve všem velmi šťastnému a všecko podlé měřítka svého štěstí posuzujícímu úplně vyhověl. Ač měl již sedmdesát let, vykonával přece všechny své povinnosti jako nějaký mladý vůdce a často i povinnosti sprostého vojína; byl mužem bystrého úsudku, osobně udatným, milým svým vůdcům a sprostým vojínům ještě vítanějším. Zdali ho tyto vlastnosti přijímely k bažení po vládě čili jej jen podezřelým činily, o tom může býti pochybováno, poněvadž již tehdy, když věc byla ještě nedávná a proto více zřejmá býti mohla, se nevědělo, zdali Filotas nejkrutějším mučením překonán jsa pravdivou výpověď učinil o tom, co jako skutečná událost nemohlo býti dokázáno⁴⁾, aneb chtěl-li nepravými výpověďmi mučení ukončiti.

Alexander mysle, že musí ty, o kterých se dověděl, že si otevřeně stěžovali do smrti Parmenionovy, od ostatního vojska oddělit, vřadil je do jedné kohorty a za vůdce jim dal Leonidu, jenž byl kdysi velmi důvěrným přítelem Parmenionovým. Byli to skoro tíž, kteří mu i jinak byli podezřelí. Neboť když kdysi vyzvěděti chtěl smýšlení vojínů, připomenul jim, aby ten, kdo napsal listy svým lidem do Macedonie, tyto listy těm odevzdal, které sám tam posílal, ti že je věrně na místa dodají. Každý psal upřímně svým příbuzným vše, co měl na

⁴⁾ Poněvadž Hegelochus byl mrtev a Parmenio nepřítomen.

srdci; některým byla vojenská služba obtížná, většinou nikoli nemilá. Tímto způsobem byly zachyceny listy i těch, kteří (králi) vděční byli, i těch, kteří právě do nechuti k vojenské službě v listech si stěžovali. Tato kohorta musila odděleně od ostatních tábořiti a to proto, aby tím byla zahanbena; chtěl ovšem její udatnosti ve válkách užiti, ale také odvrátiti od lebkověrných její nevázané řeči. A jako všecko ostatní, tak i tento úmysl, nepovážlivý snad — neboť tímto pohaněním byli podrážděni nejjudatnější mladí mužové — štěstí královo podporoval; nebylť nikdo nad ně k válkám odhodlanější. Jejich udatnosť podněcovala žádost onu pobanu v zapomenutí uvésti a ta věc, že statečné činy mezi nemnohými nemohly skrytými zůstatí.

III. Když Alexander všecky věci takto uspořádal a Arsama za satrapu Ariův ustanovil, dal prohlásiti, že potáhnou proti Arimaspům ¹⁾, které již tehdaž změněným jménem Energety ²⁾ nazývali, a to od té doby, co Cyrově vojsko zimou a nedostatkem potravy vysílené ³⁾ přistřeším a potravinami podporovali. Do této země přišel pátého dne. Tam se dověděl, že Satibarzanes, který se přidal k Bessovi, s tlupou jezdců do země Ariů znova vtrhl. Proto tam poslal Karana a Erigyia s Artabazem, Andronikem a šesti tisíci pěších Řeků, jichž šest set jezdců následovalo. Sám správu kmene Energetů v šedesáti dnech upravil, velikou summu peněz jim darovav za příčinou neobyčejné jejich věrnosti Cyrovi zachované. Ustanovil jim potom Amedina za náčelníka — ten byl Dariovým písařem —, Arachoty ⁴⁾, jichž země se táhne až k Černému moři ⁵⁾, si podrobil. Tam se s ním setkalo vojsko, které pod Parmenionem sloužilo. Bylo ho šest tisíc Macedoňanů, dvě stě šlechticů a pět tisíc Řeků s šesti sty jezdců, beze vši pochybnosti jádro veškerého vojska králova. Arachoským dán hyl jakožto satrapa Menon s posádkou čtyř tisíc pěšcův a šesti set jezdců.

¹⁾ Jižně od Drangů, jihozápadně od Arachosie. — ²⁾ Dobrodinci. —

³⁾ Proti Massagetům r. 580—529. — ⁴⁾ Severozápadně od Indie, jihovýchodně od Arie. — ⁵⁾ Omylem, není tam žádného moře. Blíže než Černé jest Indské moře, ale mezi tím a Arachosíí byla Indie; a od Perského zálivu dělila jí Gedrosie.

Král sám přitřhl s vojskem do země národa, jenž ani svým sousedům nebyl s dostatek znám, poněvadž žádným obchodem s jinými se nestýkal. Nazývají se Paropamisany.⁶⁾ Jest to kmen nevzdělaný a mezi barbary samými nejsurovější. Drsnost krajiny otupila znenáhla i ducha lidí těch. Země jest z veliké části obrácena k velmi studené severní točně⁷⁾, na západě hraničí s Baktry⁸⁾, jižní strana kloní se k Indskému moři. Chatrče stavějí od základu z cihel⁹⁾, a poněvadž země žádného dříví nemá ani na hřbetě pohoří, jenž jest zcela holý, užívají téhož staviva až k samé kalenici stavení. Ostatně stavba od základu širší jsouc při dalším přibývání díla znenáhla se uží a sbíhá se konečně nahoře na způsob lodního dna. Tam nechávají otvor, kterým shora vpuštějí světlo. Révy a stromy, jestliže vůbec některé za tak veliké zimy v zemi mohly se udržeti, vysoko zemi pokrývají. V zimě od mrazu chráněny jsou tím, že jsou zahrabány; když pak táním sněhu země zase se objevuje, dostávají se zase na vzduch a slunce. Ostatně pokrývá zemi sníh tak vysoký a mrazem a skoro ustavičnou zimou tak ztuhlý, že tam není ani stopy nějakého ptactva nebo divoké zvěři. Temná mrákota ponebí, noci podobná, spíše než denní světlo dusí zemi tak, že i blízké věci jen stěží mohou býti pozorovány.

Tehdáž snášel v této pustině, všeho lidského vzdělávání prázdne, opuštěný vojn všecka zla, která vůbec snéstí může, hlad, zimu, únavu, zoufání. Mnohé usmrtil neobyčejně studený sněh, mnohým zničil nohy, přemnohým oči. Obzvláště záhubným byl vojínům umdleným; padalať jejich vysílená těla na sám zmrzlý sněh a když se přestala pohybovati, tuhou zimou tak zkréhla, že se lidé nemohli ani vzepřítí, aby se opět na nohy postavili. I byli strnutí od svých spolubojovníků vyzdvihováni, a nebylo jiné pomoci, než že byli k další chůzi nuceni. Potom teprve, když se životní teplo v nich rozproudilo, vracela se zase tělům nějaká živost. Mohl-li kdo dostatí se do

⁶⁾ Východně od Arie a Arachosie při pohoří Paropamisu. —

⁷⁾ Curtius omylem myslil, že leží na severu. Oněch krajin vůbec neznal. — ⁸⁾ Spíše s Ariany; Baktrie ležela severně od ní. — ⁹⁾ Z veřovic, nepálených cihel.

chatrče barbarů, ten v krátké době okřál. Avšak mrákota byla tak veliká, že nic neoznačovalo stavení leč kouř. Když obyvatelé, kteří dříve nikdy žádného příchoziho ve svých zemích nespatri, náhle uzřeli lidi ozbrojené, strachem zmámeni jsouce snášeli, cokoli měli v chatrčích, prosíce, aby jen jejich životů šetřili. Král pěšky obcházaje vojsko, některé na sněhu ležící pozdvihuje a jiné, kteří namáhavě následovali, svým tělem podporuje. Hned byl v prvním, hned v středním, hned zase v zadním šiku a tak si množil namáhání pochodu. Konečně přišli na místa zdělanější a vojsko bylo hojnou potravou osvěženo; zároveň dorazili do ležení i ti, kteří ostatních v zápětí nemohli následovati.

Odtamtud postoupilo vojsko k pohoří Kaukasu ¹⁰⁾, jehožto hřbet svým nepřetržitým pásmem Asii dělí: s jedné strany hledí k moři, jež Cilicii omývá, a k Rudému moři, s druhé pak strany k Chvalinskému moři, k řece Araxu ¹¹⁾ a k jiným pustým krajinám scythským. Taurus, pohoří druhé velikosti, souvisí s Kaukasem; od Kappadocie počínaje se zdvíhati táhne se vedlé Cilicie a spojuje se s Armenským pohořím. Tak tvoří hřebeny pohoří jako řadou vespolek spojené souvislý hřbet, z něhož skoro všecky řeky Asie jedny do Rudého, jiné do Chvalinského, jiné do Hyrkanského ¹²⁾ a Černého moře stékají. V sedmnácti dnech přešlo vojsko přes Kaukasus. Na něm jest skála čtyři stadia vysoká, jejíž objem činí deset stadií; o té se vypravuje, že v dávnověkosti na ní ukován byl Prometheus. ¹³⁾ Na úpatí tohoto pohoří bylo místo voleno k založení města. Sedmi tisícům Kaukasanův a Macedoňanův a mimo ty oněm vojínům, jež ze služby chtěl propustiti, bylo dovoleno v tomto novém městě se usaditi. I toto město nazvali obyvatelé Alexandrií. ¹⁴⁾

¹⁰⁾ Kaukasus indský; jiný Kaukasus jest mezi Černým a Chvalinským mořem. Curtius je pokládá za souvislé pohoří. — ¹¹⁾ Vtákal do Chvalinského moře (vl. do řeky Cyra). — ¹²⁾ Asi zbytečný přídavek, poněvadž Curtius sám VI. 4. praví, že Chvalinské a Hyrkanské moře jsou dvě jména téhož moře — ¹³⁾ Dle obyčejné pověsti byl přikován ku Kaukasu mezi Černým a Chvalinským mořem ležícímu. — ¹⁴⁾ Alexandrie pod Paropamisem.

IV. Ale Bessus, polekán jsa Alexandrovou rychlostí, dle starodávného řádu domácím bohům obětoval a potom, jak u oněch národův obyčejem bývá, s přátely a vůdci vojsk na hostině o válce rokoval. Vínem jsouce přemoženi jali se vynášeti svou moc a pohrdati hned odvážlivostí nepřátel, hned zase jejich nepatrným počtem. Předě všemi Bessus, udatný slovy a vládou zločinem nabylou zpupný i smyslů ne dosti mocný jal se mluvití, že nedbanlivostí Dariovou rostla pověšť nepřátel. Postavilť prý se proti nim v nejužších soutěských Cilicie, ačkoli je mohl ustupováním oklamané přilákati na místa polohou bezpečná, kde tolik řek, tolik horských zákoutí v cestu se jim stavilo, v nichž by nepřítel, kdyby byl mezi nimi zaskočen býval, nebyl našel žádné příležitosti k útěku, ba ani k odporu. On že uznává za dobré do Sogdiany ustoupiti a že postaví řeku Oxus jako zeď před nepřítele, dokud by se ze sousedních národů četná pomocná vojska scházela. Přijdou prý Chorasmiové ¹⁾, Dahové, Sakové ²⁾, Indové a Scythové za řekou Tanaidem bydlící, z nichž prý není žádný tak malý, aby jeho ramena nedosahovala temene macedonského vojína. Spítí křičí jedním hlasem, že tento návrh jest jediný rozumný, a Bessus káže víno v hojnější míře nalévati, jakoby chtěl válku s Alexandrem ještě za této hostiny ukončiti.

Těmto hodům přítomen byl Kobares, rodem Med, proslulý více řemeslným než vědecky důkladným uměním černokněžnickým — je-li to vůbec uměním a nikoli mámením největších podvodníků —, jinak člověk mírný a počestný. Ten když propověděl, že otroku lépe prospívá uměti mlčeti než raditi, poněvadž ty, kteří poslušni jsou, týž osud jako všecky ostatní očekává, ti však, kteří radí, nebezpečenství zvláštní sobě připravují, vyzval ho Bessus, aby mluvil neohroženě a podal mu číši, kterou právě v ruce držel. Tu Kobares přijav, pravil: „Přirozenost lidská může i z té přičiny nazvána býti vadnou a převrácenou, že každý při svém vlastním konání jest na myslí tupější než při díle cizím. Zmateny bývají úmysly těch, kteří sami sobě radí. Překáží strach, někdy nějaká tužba,

¹⁾ Chorasmiové západně od Sogdiany. — ²⁾ Severně od Sogdiany.

jindy přirozená láska k tomu, co jsi sám vymyslel; neboť proto nemůžeš vinen býti z pýchy. Ze zkušenosti víš, že každý to, co sám vynalezl, má buď za jediné možné aneb aspoň za nejlepší. Velikou tíži neseš na hlavě, královský znak³⁾; tu musíš buď s umírněností snášeti, anebo, čehož bůh nedej, ona tě rozdrtí. Úvahy jest třeba a nikoli kvapného rozhodnutí.“ Potom ještě připojil příslovní u Baktrů běžná, že bojácný pes více štěká než kouše, že nejhlubší řeky nejtížeji tekou.⁴⁾ Toho jsem připomenul, abych se zmínil o věhlasu, jaký u barbarů vůbec býti mohl. Již těmito slovy napjal očekávání svých posluchačů; potom svou radu pověděl Bessovi více prospěšnou než milou. „U vchodu tvého královského sídla“, pravil, „zastavil se nejrychlejší král.“⁵⁾ Ten dříve hne celým svým vojskem, než ty tento stůl odstraníš. Ale nyní od Tanaida vojsko povoláš a proti zbraním řeky postavíš! Arci tam, kam ty prchati chceš, nepřítel nemůže následovati! Cesta oběma jest společná, vítězi bezpečnější. Budiž si dle tvého mínění strach čerstvý, přece rychlejší jest naděje. Proč nezískáš si raději dříve přízně mocnějšího a nevzdáš se mu, když, jakkoli věc sedne, lepší osud budeš míti, vzdáš-li se, než jako nepřítel? Jsi králem cizí říše, tím snáze můžeš bez ní býti. Snad počneš býti pravým králem, učiní-li tě jím onen sám, jenž ti říši i dáti i vzíti může. Slyšel jsi mou upřímnou radu, kterou déle vykládati bylo by zbytečno. Ušlechtilý kůň i jen stínem proutku se fídí, liného ani ostruhami nelze pobádati.“ Bessus i svou povahou i mnohým vínem bujný tak se rozntil, že od přátel, aby ho nezavraždil — neboť šavli již byl vytasil —, jen stěží byl zadržen. Než alespoň z jídelny se vyřítit smyslu svých nejsa mocen. Kobares pak za všeobecného zmatku se vytrativ přešel k Alexandrovi.

Bessus měl osm tisíc ozbrojených Baktrů, kteří, dokud mysleli, že Macedonové pro drsné podnebí potáhnou spíše do Indie, poslušně rozkazy vykonávali; ale když zvěděli, že se Alexander blíží, všichni se rozešli do svých vesnic a opustili

³⁾ Korunu. — ⁴⁾ Že statečný člověk mnoho o sobě nemluví. — ⁵⁾ Alexander.

Bessa. Ten s tlupou přivrženců, kteří mu věrnými zůstali, přes řeku Oxus se přepraviv, čluny, po kterých na druhou stranu se dostal, spálil, aby jich nepřítel nemohl užiti, a potom nové vojsko v Sogdianě sbíral.

Alexander přes Kaukas sice přešel, jak již nahoře bylo pověděno, ale pro nedostatek potravy trpěli skoro až hlad. Štávou ze sesamu vytlačenou natírali ⁶⁾ ne jinak než jako olejem své údy. Ale každá dvouchá nádoba ⁷⁾ této štávy byla ceněna na dvě stě a čtyřicet, medu na tři sta a devadesát, vína na tři sta denarů ⁸⁾; pšenice nenalezena žádná anebo jen velmi nepatrná zásoba. Siry nazývali barbarové jámy, které ukrývali tak pečlivě, že jich nemohl nikdo najíti, leč ti, kteří je byli vykopali; v těch byly zemské plodiny uschovány. Za jejich nedostatku živili se vojínové řídnými rybami a bylinami. A když se již nedostávalo ani tohoto pokrmu, bylo jim rozkázáno, aby zabíjeli soumary, kteří jim nesli zavazadla; masem těch udržovali svůj život, dokud nepřišli do Baktrie.

Povaha Baktrie jest rozmanitá a střídavá. Místy četné stromy a révy nesou hojné a chutné ovoce. Tučnou půdu zavlažují hojné prameny; úrodnější krajiny zasévají se obilím, ostatní zůstávají pastvinou pro dobytek. Velikou část této země pokrývají spousty neplodného písku. Tato krajina suchostí pustá neživí ani člověka ani žádné plodiny; ale vějí-li větry od Černého moře, tož smetají všecken písek, co ho na rovině leží; a nahromadí-li se někde, poskytuje zdaleka vzezření velikých pahrbků a mizejí všecky stopy dřívější cesty. Proto ti, kteří těmito krajinami přecházejí, po způsobu plavců v noci pozorují hvězdy a řídí dle jejich běhu svou cestu, neboť šero noci jest tam skoro jasnější než denní světlo; proto jest krajina ta za dne neschůdná, poněvadž nenalézají žádné stopy, po které by šli, a světlo slunce mráкотou se zatemňuje. A jestliže onen vítr, který od moře se zdvíhá, někoho (v této pustině) přepadne, zasype ho pískem. Ale kde země jest úrodnější, tam se rodí nesmírné množství lidí a koní.

⁶⁾ K mírnění rozličných bolestí. — ⁷⁾ Amfora na víno, med a olej.
— ⁸⁾ 30–40 kr.

Proto dodali Baktrové plných třicet tisíc jezdců. Baktra sama, hlavní město oné krajiny, leží na úpatí pohoří paropamiského. Řeka Baktrus teče mimo jeho hradby. Ta dala jméno městu i krajině.

Když tam ležel v stálém ležení, bylo mu z Řecka oznámeno odpadnutí Peloponnesanův a zvláště Lacedaemoňanů — neboť nebyli ještě poraženi, když odcestovali, kteří mu počátek té vzpoury měli oznámiti — a již přinášena jiná nová strašná zpráva, že Scythové, kteří v krajinách za řekou Tanaidem⁹⁾ obývají, přicházejí přinášejíce pomoc Bessovi. Touž dobou oznámeno, co ve kmeně Ariů Karanus a Erigyius vykonali. Byla svedena bitva Ariů s Macedoňany. Přeběhlík Satibarzanes velel nepřátelům. Ten když zpozoroval, že bitva, poněvadž síly obou stran byly stejné, již dlouho na váhách jest, do první řady na koni přijel, přilbici sňal a zadržev ty, kteří metali kopími, kohokoli k souboji vyzýval; bude prý bojovati, maje hlavu obnaženu. I nesnesl této zpupnosti barbarovy Erigyius, vůdce macedonského vojska, muž sice již letitý, ale silou i duševní i tělesnou každému z mladých se vyrovnávající. Ten přilbici sňav a k svým šedinám ukazuje pravil: „Konečně přišel den, kterého buď vítězstvím anebo nejpočestnější smrtí ukáží, jaké má Alexander přátele a vojíny.“ A více ani slova nepromluviv koně proti nepříteli pobodl. Myslíl bys, že byl dán rozkaz, aby obě vojska dalšího boje se zdržela; ustoupilaf ihned ze svých míst a oběma bojovníkům volné prostory poskytl, upřeně vyčkávající osud nejen svých vůdcův, ale i svůj vlastní, poněvadž odhodlána byla podrobiti se rozhodnému štěstí jiných¹⁰⁾. První vyhodil barbar svůj oštěp, jehož Erigyius unikl jen nepatrným uhnutím hlavy, a sám ihned koně ostruhami pobodnuv nastavené kopí do prostřed hrdla nepřítel tak vrazil, že vyniklo ven tělem. Barbar, ač byl s koně svržen, přece ještě odpor činil. Než on kopí z rány vytrh znova jím a to do obličeje mířil. Satibarzanes rukou je uchopiv, aby tím dříve zabynul, ráně nepřátelské pomohl. A barbarové ztrativše vůdce, jehož následovali více z nutnosti

⁹⁾ Jazartem. — ¹⁰⁾ Vítězi vůbec, ať jest to ten nebo onen.

než z vlastní vůle, potom ihned své zbraně vydali Erigyiovi, pamětlivi jsouce zásluh Alexandrových¹¹⁾). Tomu se král těšil, ale před Spartany nebyl ovšem bezpečen, než proto přece mužně snášel jejich odpadnutí právě, že se neodvázili svého úmyslu dříve na jevo dáti, až zvěděli, že již postoupil až k samým hranicím Indie¹²⁾). A již hnul táborem Bessa sthaje, když se s ním setkal Erigyius v ruce nesa hlavu nepřitele, znamenitou kořist války.

V. Odevzdav tedy správu území Baktrů Artibazovi břemena a zavazadla tam s posádkou zůstavi, sám pak s lehce ozbrojeným vojskem do pustiny sogdianské vstoupí počínaje s nočním pochodem. Nedostatek vody, jak již nahoře pověděno bylo¹⁾, zvýšil žízeň beznadějnou²⁾ ještě před nastalou potřebou píti. Na vzdálenost čtyř set stadií není nikde žádné vody. Parno letního slunce rozpaluje spousty písku; ten když počne pálati, vše se rozžehuje ne jinak, než jak to bývá za nepřetržitého požáru. Husté výpary způsobené nesmírným rozpálením půdy zatemňují denní světlo a rovina sama má vzezření nepřehledného hlubokého moře. Noční pochod zdál se býti snesitelným, poněvadž těla občerstvována byla rosou a ranním chladem. Když však s samým východem slunce vedro nastává a suchost všecku přirozenou vláhu pohlcuje, tu ústa a vnitřnosti prahnou. Proto z počátku myslí, potom těla počala malátněti. Nechtělo se jim ani zastaviti se, ani postupovati. Někteří, které lidé té krajiny znali dříve napomennli, vodou v čas se zaopatřili. Ta ovšem žízeň na krátkou dobu uhasila, ale přibýváním vedra žádost vody znova byla roznicena. Proto vypili všecko víno a olej, a chuť píti byla tak veliká, že se další žízně nebáli. Ale poněvadž se moku příliš nahltali, bylo jim těžko, i nemohli ani zbraní udržeti, ani postupovati a proto zdáli se šťastnějšími býti ti, kteří žádné vody neměli, poněvadž onino sami vodu bez míry požitou nuceni byli vydáviti. Právě když krále tak velikými nehodami znepokojovaného přátelé obstoupili a ho prosili, aby byl pa-

¹¹⁾ Sr. VI. 6. 34. — ¹²⁾ Odpadli již dříve r. 332.

¹⁾ Sr. IV. 27. — ²⁾ Dostati se k vodě.

mětliv, že jest jeho statečnost jediným prostředkem kleslé mysli vojinů zase povzbuditi, přišli mu z těch, kteří byli napřed vysláni, aby vyhledali místo k zaražení tábora, dva vstříc v měsích nesouce vodu, aby ji dali svým synům, o nichž věděli, že jsou v témž vojsku a žízeň jen stěží snášejí. Ti když náhodou setkali se s králem, otevřel jeden z nich svůj měch a naplnil nádobu, kterou s sebou měl, podáváje ji králi. Ten ji přijal. A když se přeptal, komu vodu nesou, dověděl se, že ji nesou synům. Tu vrátiv plnou číši, jak mu byla podána, pravil: „Nemohu ani sám píti, ani všech poděliti zásobou tak skrovnou. Pospěšte si a dejte synům, co jste jim přinesli.“

Konečně dorazil sám už skoro k večeru k řece Oxu, ale veliká část vojska nemohla mu stačiti. Proto dal na povýženém pahorku oheň rozdělati, aby ti, kteří jen stěží následovali, z toho poznali, že jsou již nedaleko tábora. A posilniv ihned ty, kteří první do ležení přišli, pokrmem a nápojem, rozkázal jedněm, aby měchy vodou naplnili, jiným, aby naplnili všechny nádoby, ve kterých vůbec voda mohla býti nesená, a donesli ji svým lidem k občerstvení. Ale kteří se napili příliš nestřídmě, ti se udusili a počet těch byl mnohem větší, než kolik jich ztratil v kterékoli bitvě. Ale pancíře neodloživ a ani pokrmem, ani nápojem se neobčerstviv stál na tom místě, kudy vojsko přicházelo a neodešel dříve, aby se postaral o své občerstvení, až ho celý zadní voj přešel, a potom velmi pohnut jsa celou noc probděl. Ale nastávajícího dne nebyl veselejší nemaje lodí, ani mostu nemoha postavit, poněvadž půda kolem řeky byla pustá a hlavně na dřeva neúrodná. I chopil se tedy myšlenky, kterou jedinou mu nouze vnukla. Rozdělil mezi vojiny co možná nejvíc měchů *) naplněných slamou. Na těch sedíce přeplavili se přes řeku, a kteří se dostali první na druhý břeh, ti tam na stráži stáli, dokud se ostatní nepřepравили. Tímto způsobem vysadil teprve šestého dne celé vojsko na druhý břeh.

---

*) Zhotovili je z kůží, kterými pokrývali stany.

Když se právě chystal ku stihání Bessa, doví se, co se přihodilo v Sogdianě. Tam byl Spitamenes mezi všemi přátely od Bessa nejvíce ctěn a vážen, než pronevěra nemůže býti ukonejšena žádnými dobrodiními. Ta však mohla u něho býti méně nenáviděnou, poněvadž proti Bessovi, vrahu svého krále, nikomu nic nezdálo se býti nedovoleným. Předstírána znameřitá příčina, pomsta Daria; ale vskutku bylo mu proti mysli Bessovo neštěstí⁴⁾, a nikoli jeho zločin. Neboť přibral teprve potom, když se dověděl, že Alexander již překročil řeku Oxus, Dataferna a Katena, jimž Bessus velmi důvěřoval, k účastnění se v zamýšlené zradě. Ti souhlasili ochotněji, než se očekávalo, a všichni přidruživše si osm velmi statečných mladých mužů takovouto lesť si vymyslili. Spitamenes jde k Bessovi a odstraniv všechny svědky vypravuje mu, že se dověděl, že mu Datafernes a Katenes úklady strojí zamýšlejíce vydati ho živého Alexandrovi; on že je předešel a do vazby dal vsaditi. Bessus tak velikou zásluhou, jak myslel, zavázaným se býti pokládaje, jednak mu děkuje, jednak jsa žádostiv těžce je potrestati káže je předvésti. Ti si dali dobrovolně ruce vzadu svázati a spoluúčastníci spiknutí je předvedli. Bessus zuřivý zrak na ně upíraje vstane, aby na ně svou ruku vložil. Avšak oni přetvářku odloživše obklopí ho a marně se vzpírajícího sváží strhše mu s hlavy ozdobu královskou a rozedravše mu roucho, jež zavražděnému králi jako koříšť uloupil a potom nosil. A on přiznav se, že bohové, mstitelé jeho zločinu, se již dostavili, připojil, že nebyli nepřítznivi Dariovi, jehož tak mstí, ale Alexandrovi že jsou nakloněni, jehož vítězství jeho nepřátelé sami vždy podporovali. Není známo, zdali by lid Bessa byl chránil, kdyby nebyli ti, kteří ho svázali, po tu dobu nerozhodnou jeho mysl postrašili lživou zprávou, že to učinili z rozkazu Alexandrova. Posadivše jej na kůň odvedou ho, aby ho vydali Alexandrovi.

Mezi tím král vybrav asi devět set vojnů, jimž služební léta již došla, dal jezdcům po dvou talentech, pěšcům pak po třech tisících denarů, napomenul je, aby děti zplozovali, a

---

⁴⁾ Myslel, že Alexander záhy ho zničí. Sr. násl.

potom je poslal domů. Ostatním poděkoval, poněvadž příslibovali, že budou horlivě dále sloužiti až do ukončení války. (Tehdáž byl Bessus přiveden ⁵⁾). Potom přišli k městečku; obyvateli jeho byli potomci Branchovi. Ti kdysi z rozkazu Xerxova, když se vracel z Řecka, z Mileta se vystěhovali a na onom místě se usadili, poněvadž chrám, který didymským nazývali ⁶⁾, v Xerxův prospěch porušili. Obyčeje jejich předků po tu dobu nevyhynuly, ale oni mluvili již dvěma jazyky, znenáhla mateřskou svou řeč cizím jazykem zaměnivše. Proto přijali krále s velikou radostí a vzdali mu město a sebe. On pak kázal svolati Mileťany, kteří v jeho vojsku sloužili. Mileťané měli dávnou zášť k Branchovým potomkům. Proto dal zrazeným úplnou volnost o nich rozhodnouti, chtějí-li raději zření míti k jejich provinění anebo k jejich původu s nimi společnému. A když se jejich mínění rozcházela, oznámil jim, že sám uváží, co učiniti bylo by nejlepší. Když následujícího dne Branchovci s ním se setkali, vybízl je, aby šli s ním. A když přišli k městu, vstoupil sám s četou lehce ozbrojenou do brány; těžce ozbrojeným bylo rozkázáno, aby obklíčili městské hradby a na dané znamení vyplenili město, sbořiště zrádců, a je samy pobili do jednoho muže. Oni tedy bezbranné napořád vraždí, a ani obcovací řeč jim společná, ani čelní vínky a prosby o milost žebrotlých nemohly ukrutností zastaviti. Konečně podkopají základy hradeb, aby je svrhli, by nezbylo ani stopy města. Také bohům zasvěcené háje a lesy nejen porážejí, nýbrž i vyklučují, aby po vymýcení i kořenů zůstala samota pustou a půda neplodnou. To kdyby se bylo vymyslílo na samy původce zrady, zdálo by se to býti spravedlivou pomstou a nikoli ukrutností; ale takto byli trestáni z viny předků potomci, kteří Mileta ani neviděli a proto tedy ho Xerxovi ani zraditi nemohli.

---

⁵⁾ Napatí sem, vypravuje se o tom v násl. hlavě. — ⁶⁾ Didyma město v Ionii nedaleko Mileta. Milet v Karii v Malé Asii. Tam byl chrám a věštírna Apollonova. Chrám ten se nazýval *Διδυμαίων*. Tam byli potomci Branchovi kněžskými, kteří prý poklady tohoto chrámu Xerxovi vydali. Proto se později vystěhovali, bojíce se pomsty Řeků.

Odtamtud postoupil k řece Tanaidu. ⁷⁾ Tam byl přiveden Bessus nejen spoutaný, ale i o všechen oděv oloupený. Spitamenes ho držel za řetěz okolo jeho hrdla otočený, což bylo i barbarům i Macedonům milým divadlem. Tehdáž pravil Spitamenes: „I tebe, i Daria, své krále, pomstiv přivedl jsem vraha svého pána týmž způsobem zajatého, jehož sám byl příkladem. ⁸⁾ Kéž Darius otevře oči k tomuto divadlu! Necht vyjde z podsvětí, jenž oné ukrutné smrti nezasluhoval, ale této útěchy hoden jest.“ Alexander velice pochváliv Spitamena pravil obrátiv se k Bessovi: „Které šelmy divokost zmocnila se tvé mysli, když jsi se odvážil krále o tebe velmi zasloužilého nejprve spoutati a potom i zavraždit? Ale mzdu za tuto velezradu jsi si zaplatil nepravým jménem královským.“ On zločinu omluviti se neodváživ odpověděl, že užívá titulu královského, aby mu mohl svůj národ odevzdati; kdyby byl váhal, jiný prý by se byl vlády zmocnil. A Alexander vyzval Oxathra, bratra Dariova, jež měl mezi svými tělesnými strážci, aby blíže přistoupil, a odevzdal mu Bessa, aby mu uši a nos zkomolili, jej na kříž přibili, barbarové potom šípy do něho stříleli a mrtvolu hlídali, aby se jí asi ptáci nedotkli. Oxathres slíbil, že se o ostatní postará a připojil, že ptáky zaplaší nejlépe Katenes, chtěje na jevo vynésti jeho zvláštní umění, střílel k cíli tak jistě, že i ptáky v letu usmrcoval. Nyní, poněvadž cvičení se ve střílení šípy jest tak všeobecné, mohlo by se toto umění snad zdáti méně podivuhodným, ale tehdáž bylo divákům neobyčejným divem a Katenovi k veliké cti. Potom byli odměnami poděleni všichni, kteří Bessa přivedli, ale potrestání jeho odložil ⁹⁾, aby na témž místě byl usmrcen, na kterém sám Daria usmrtil.

VI. Zatím vytáhli Macedonové v neuspořádaném voji, který měl píci zaopatřiti, ale byli od nepřátel s nejbližších hor se sběhších přepadeni, a více jich bylo zajato než pobito; ale nepřátelé zajaté před sebou ženouce zase do hor ustoupili.

⁷⁾ K Jaxartu. Omyl. Teprve v šesté hlavě vypravuje se, že přišel do Marakand, a Jaxartes tekl severně od nich, tedy dále. Míní se tedy asi nějaký přítok řeky Oxa. — ⁸⁾ Lsci a nevěrností. — ⁹⁾ Alexander.

Dvacet tisíc bylo těchto zbojníků; s praky a šípy chodivají do bitvy. Ty když král obléhal, mezi nejudatnějšími bojuje šípem byl raněn, jehož hrotec uvázl uprostřed stehna. Zarmoucení a polekaní Macedonové jej ovšem ihned zpět nesli do ležení, ale ani nepřátelům neušlo, že byl z bitvy odnesen, poněvadž s vyvýšené hory všecko zpozorovali. Proto poslali následujícího dne k němu své posly¹⁾, a on poručil, aby byli ihned předpuštěni, i odstraniv obvazky nebezpečnost rány zatajuje stehno barbarům ukázal. Oni pak vyzváni byvše, aby se posadili, ujišťují, že Macedonové nelitovali ho více než oni seznavše, že byl poraněn, a kdyby byli našli původce toho, že by ho byli vydali; neboť s bohy bojují prý jenom lidé bezbožní. Jinak že svůj kmen vydávají v jeho ochranu překonání jsouce jeho statečností. Král, když se mu svým slovem zaručili a zajaté vrátili, celý kmen přijal pod svou ochranu. Když pak potom táborem hnul, byl dále dopravován ve vojenských nosidlech, která mermomocí i jezdcí i pěšci chtěli nésti. Jezdci mysli, že jest to jejich povinností, poněvadž král do bojů jezdíval s nimi, naproti tomu pěšci, poněvadž raněné spolubojovníky nosívali vždy jen oni a nikdo jiný, si stěžovali, že se zbavují povolání výhradně jim náležejícího právě tehdaž, když má král býti nesen. Král mysle, že by za tak velikého zápasu obou stran volba i jemu byla nesnadnou, i odmrštěným trapnou, poručil, aby ho nesli střídavě.

Odtamtud přišel čtvrtého dne k městu Marakandům²⁾, jehož hradby mají v objemu sedmdesát stadií; tvrz jest zase jinou zdí obehnána, kde posádku zůstavil, ale nejbližší vesnice spustošil a spálil.

Potom přišli nenadále poslové scythských Abiů, od smrti Cyrovy svobodných³⁾, ale tehdaž se chtěli podrobiti. Bylo známo, že jsou to barbarové velmi spravedliví; válek nevedli, leč byli-li napadeni; svobody mírně a stejně užívající učinili nižší rovnými⁴⁾ náčelníkům. Ty přívětivě osloviv poslal ze

¹⁾ Toto posláni jest poněkud podivné. — ²⁾ Nyní Samarkand. — ³⁾ Cyrus starší táhl r. 529 proti Scythům (Massagetům), severně od Sogdiany bydlícím. — ⁴⁾ Před zákony byli stejně oprávněni.

svých přátel jistého Berdu k oněm Scythům, kteří obývají v Evropě, aby jim oznámil, aby bez jeho svolení řeku Tanaida⁵⁾ nepřekročovali. Těmž bylo uloženo, aby tam ohledal polohu krajin a aby se podíval také k oněm Scythům, kteří východně od Bospora⁶⁾ bydlí. Také volil již místo k založení města nad řekou Tanaidem, které mělo býti hraniční pevností ochrannou i proti kmenům již podmaněným i proti těm, které ještě hodlal podmaniti. Ale úmysl ten musil k jinému času odložiti, poněvadž mu bylo oznámeno, že se vzbouřili Sogdiané, kteří i Baktry k sobě strhli. Bylo to sedm tisíc jezdců, jichž příkladu ostatní následovali. Alexander dal povolati Spitamena a Katena, kteří mu Bessa vydali, nepochybuje, že jejich přičiněním mohou býti přivedeni k poslušnosti ti, kteří tyto nepokoje nastrojili. Ale tito mužové byli právě původci vzpoury, k jejímuž potlačení byli povoláni; rozšířili pověst, že všichni bakterští jezdcové od krále se povolávají, aby byli povražděni, a to že bylo uloženo jim; ale oni že se toho přece nepodjali, aby se nedopustili neodpustitelného činu na svých rodácích. Nemohli prý snésti právě tak Alexandrovy ukrutnosti, jako Bessovy velezrady. Proto již samochtě pobouřené strachem trestu snadno vehnal do zbraní.

Alexander dovědév se o odstoupení přeběhlíků káže Kraterovi obléhati Cyropoli.⁷⁾ Sám jiného města též krajiny dobyl, vojskem je obklíčiv. Dospělí mužové byli na dané znamení pobiti, ostatní stali se kořistí vítěze. Město bylo sbořeno, aby ostatní příkladem jeho pohromy byli udrženi na uzdě. Přes to se Memacenové⁸⁾, mocný kmen, na tom ustanovili, že se oblehání podrobí, poněvadž je pokládali nejen za čestnější, ale i za bezpečnější. Aby jejich tvrdoštnost zlomil, poslal král padesát jezdců napřed, aby je poučili o jeho milostivosti k těm, kteří se mu vzdali, i o jeho neúprosné přísnosti naproti pod-

⁵⁾ Zde řeka Don. Tanais jest jednou Don (vlévá se do Azovského moře, palus Maeotis), podruhé Jaxartes (vlévá se do Aralského jezera, palus Oxiana, poněvadž do něho vtéká také řeka Oxus). Proto také tato dvě moře Curtius zaměňuje. — ⁶⁾ Bosphorus cimmerius mezi Černým a Azovským mořem. — ⁷⁾ V severní části Sogdiany nad levým břehem Jaxarta. — ⁸⁾ V severovýchodní Sogdianě na levém břehu Jaxarta.

maněným. Odpovědí, že nepochybují ani o jeho milostivosti, ani o jeho přísnosti, a káží jezdcům, aby se táborem položili před hradbami městskými; tam je jako své hostě vyčastovali a hody i spánkem přemožené ve tvrdé noci přepadli a povraždili. Král nejinak, než jak věci bylo přiměřeno, rozhorlen jsa město vojskem obklíčil, poněvadž bylo příliš pevné, aby mohlo hned prvním útokem býti vzato. Proto odevzdal obléhání Meleagrovi a Perdikkovi. Sám odebral se ku Kraterovi, který, jak nahoře bylo pověděno, obléhal Cyropoli. Avšak on si předsevzal, že ušetří města založeného od Cyra; neboť neobdivoval se nikomu z oněch národů více, než tomuto králi a Semiramidě, o nichž byl přesvědčen, že velice vynikli i velikostí ducha i slavnými činy. Ale svéhlavost občanů roznítla jeho hněv. Proto poručil dobyté město vypleniti. Když je zničil, vším právem na Memaceny horle vrátil se k Meleagrovi a Perdikkovi. Ale žádné jiné město nesnášelo obléhání s myslí tak statečnou; padliť nejjudatnější vojnové, a i sám král upadl v nebezpečnoství života; bylť uhozen do týlu kamenem tak, že se mu před očima zatmělo, on pak omdlel a klesl. Vojsko nad ním zalkalo jako již nad mrtvým. Ale on nepodléhaje ničemu, co jiné děsí, a ačkoli rána nebyla ještě zcela zahojena, tím prudčeji pak dostupoval na obléhané, poněvadž spěch jemu přirozený podněcoval hněv. Proto byly hradby podkopány a když se veliká část jich sesula, tamtudy vítězně do města vrazil a je sbořiti kázal.

Odtamtud poslal Menedema s třemi tisíci pěšcův a osmi sty jezdců k městu Marakandům. Přeběhlý Spitamenes totiž posádku macedonskou odtamtud vypudiv, v jeho hradbách se uzavřel, ačkoli občané neschvalovali úmyslu od Alexandra odpadnouti. Avšak zdálo se, že se přece poddali, poněvadž nemohli toho překaziti. Zatím se Alexander vrátil k řece Jaxartu a obehnal zdi celé místo, které tábor zaujal. Šedesát stadií měla tato zeď města v objemu, a i tomu dal jméno Alexandrie. Celé dílo bylo dokonáno s tak velikou rychlostí, že sedmnáctého dne po vystavění hradeb i domy v městě byly dohotoveny. Mezi vojny samými byl nadobýčejně veliký zápas; neboť každý chtěl s prací sobě uloženou — bylať mezi ně

rozdělena — jako již s hotovou se pochlubiti. Za obyvatele tomuto novému městu dáni byli zajatci ⁹⁾, které od jejich pánů vykoupil, vrátiv jim cenu za ně zaplacenou; jich potomci mezi tamějšími národy po tak dlouhé době posud nevyhynuli pro vzpomínku na Alexandra.

VII. Ale král Scythů, jenž tehdáž za Tanaidem (Jaxartem) panoval, se domníval, že toto město, které Macedonové založili na břehu řeky, jemu sedí na šíji ¹⁾, a proto vyslal svého bratra Karthasa s velikou četou jezdců, aby je sbořil a macedonské vojsko odstranil daleko od řeky. Tanais (Jaxartes) dělí Baktry od Scythů, které evropskými nazývají. ²⁾ Rovněž jest hraniční řekou mezi Europou a Asií. ³⁾ Jinak rozprostírá se národ Scythů nedaleko Thracie obývající od východu k severu, a národ Sarmatů ⁴⁾ nesousedí s ním, jak někteří mysli, nýbrž jest jeho částí. Přímým směrem (k severu) dále obývá v lesnaté hornatině za Dunajem ležící a dotýká se nejzazších krajin Asie, kde jest říše bakterská. Bydli v krajinách blíže k severu ⁵⁾ ležících; odtamtud počínají se hluboké lesy a pusté stepi ⁶⁾; kde hledí k Tanaidu (Jaxartu) a Baktrii, neliši se země od krajin lidmi zdělávaných.

Alexander byl první, který s tímto národem nepředvídaný ⁷⁾ boj chtěl podniknouti, ale byl tehdáž, když již nepřítel před jeho očima na koních objížděl, ještě churav ranou a obzvláště snadno umdléval hlasem, který i skrovná strava i bolest šíje činila slabším, a proto dal přátely k poradě povolati. Nelekal se nepřítel, nýbrž nepříznivé doby. Baktrové od něho odpadli, Scythové dokonce ho napadali, a on nemohl ani na

---

⁹⁾ Dobyv některého města zajaté prodal; tehdáž je zase vykoupal. — ¹⁰⁾ Okolní barbarští národové ctili jeho památku. R. Novák v List. filol. XI. 17. čte: nunc quoque in oppido eo . . . , jichž potomci v tomto městě posud nevyhynuli.

¹⁾ Že jest příliš blízké a nebezpečné. — ²⁾ Zase se mate s Donem. — ³⁾ Táž mýlka. — ⁴⁾ Mezi Vislou a Donem a v Asii v Tatarsku a zemích jemu sousedních. — ⁵⁾ Myslí asi nížiny severně od Černého moře ležící. — ⁶⁾ Míni asi stepi východně od Dona a severně od Chvalinského moře a Aralského jezera se rozprostírající. — ⁷⁾ Semiramis, Cyrus a Darius k válce se Scythy se připravili.

nohy se postaviti, ani na koni jezdití, ani ničeho nařizovati, ani svých povzbuzovati. Pro toto nebezpečnoství se dvou stran hrozitel stěžoval si, i bohy z toho obviňuje, že leží nečinně, jehož rychlosti dřívě nikdo nemohl ujíti; že snad ani jeho lidé nevěří, že neinoci nepředstírá. Proto on, jenž po porážce Dariově hadačův a věštcův o jejich radu se netázal, zase k pověrčivosti, mamidlům lidských duší, se utekl, a vyzval Aristandra, jemuž se svou lehkověrností zaprodal, aby vyzkoumal oběťmi, jak věci dopadnou. Bylo zvykem hadačů, že prohlíželi zvířecí droby v nepřítomnosti králově a potom mu zprávu dávali o tom, čeho se z nich dopátrali. Zatím, co z útroh zvířat konec budoucích věcí byl vyšetřován, vyzval král své přátele, aby blíže k němu přisedli, aby neporušil namáháním hlasu jízvy posud ne dosti zacelené. Připuštění byli do stanu mimo tělesné jeho strážce Hefaeatio, Kraterus a Erigyus. I pravil: „Nynější rozhodný okamžik jest příznivější nepřátelům než mně. Ale nouze poráží všechny úvahy a výpočty, obzvláště ovšem ve válce, ve které zřídka kdy volno jest voliti vždy dobu příhodnou. Odstoupili od nás Baktrové, na jichž šlji sedíme ⁸⁾ a kteří z našeho boje s jiným národem ⁹⁾ poznávají, jak jsme stateční. Náš osud není pochybný. Dopusťme-li, aby Scythové sami počali výbojnou válku proti nám, budou odpadlíci, až se k nim vrátíme, námi pohrdati; pakli Tanais překročíme a krvavou záhubou Scythů dokážeme, že jsme všude nepřemoženými, kdo se bude rozpakovati poslouchati vítězů i nad samou Europou? ¹⁰⁾ Klame se, kdo měří hranice naší slávy prostorou, kterou hodláme projíti. Jediná řeka nás odděluje; překročíme-li ji, přeneseme zbraně do Europy. A jak cennou jest věcí Asii podmaňovati a zároveň jaksi v jiném díle světa pomníky stavěti i co příroda zdánlivě ¹¹⁾ oddělila tak velikou prostorou, náhle spojití jediným vítězstvím? ¹²⁾ Ale budeme-li jen okamžik váhati, budou nás Scythové od zadu ohrožovati. Či jsme my jediní, kteří umíme

⁸⁾ Jež jsme podmanili. — ⁹⁾ Ku př. se Scythy. — ¹⁰⁾ Nad Scythy v Europě obývajícími. — ¹¹⁾ Dle soudu lidí věcí neznalých byla Asie od Europy oddělena. — ¹²⁾ V jednu říši pod jedinou hlavou. Alexander míní, že jeho přechod přes Jaxartes bude mítí všude veliký účinek.

řeky přeplouti? Mnohých věcí, kterými jsme posud vítězili, užije se proti nám samým. Neštěstí učí válečnému umění i poražené. Nedávno dali jsme příklad, jak možná přepravit se přes řeku pomocí měchů; to kdyby Scythové neuměli napodobiti, Baktrové je poučí. Mimo to přišlo posud jen jedno vojsko tohoto národa, ostatní se očekávají. Tak budeme válku vyhýbáním se jí posilovati a konečně budeme nuceni ji přijmouti, ačkoli ji nyní sami můžeme zdvihnouti. Rozum mého plánu jest patrný. Ale pochybuji, zdali mi dovolí Macedonové, abych svůj smělý úmysl také provedl, poněvadž jsem od té doby, co jsem dostal tuto ránu, ani na koně nesedl, ani pěšky nikam nešel. Než chcete-li mne následovati, jsem zdrav, přátelé! Mám dosti sil, abych se toho odvážil; anebo blíží-li se již konec mého života, při jakém medle dle bych zahynul slavněji?“

To když chvějícím se a čím dále tím slabším hlasem promluvil tak, že ho slyšeli jen nejbližší sedící, všichni jali se krále od tak unáhleného úmyslu odvracet. Hlavně to byl Erigyus, jenž, nemoha svou mocí ničeho dosíci u muže tak tvrdšího, pověrčivostí, které král podléhal, v něj působiti se pokusil právě, že i bohové tomuto úmyslu jsou na odpor, a že hrozí veliké nebezpečenství, překročí-li řeku. Když totiž Erigyus vstupoval do králova stanu, potkal ho Aristander napovídaje mu, že útroby předpovídají neštěstí; to, čeho se dověděl od věstce, Erigyus tehdy oznamoval. Avšak Alexander nedal mu domluviti a rozčilen jsa nejen hněvem, ale i studem, poněvadž vyšla na jevo jeho pověrčivost, kterou ukryval, dal Aristandra povolati. Ten když vstoupil, pravil zrak na něho upíraje: „Nikoli jako král, nýbrž jako soukromý člověk¹³⁾ uložil jsem ti oběť vykonati. Proč jsi, co jí bylo věštěno, jinému a ne mně pověděl? Erigyus se dověděl mých tajností a tajemství tvou zradou. O něm vím věru zajisté, že za vykladače útrob užívá jenom svého strachu. Tobě však klidněji, než bych měl¹⁴⁾, rozkazuji: nyní¹⁵⁾ mně samému oznámíš, co

¹³⁾ Proto měl býti šetrným a mlčetí. — ¹⁴⁾ R. Novák v Listech filol. XI. 18 čte: Tibi autem serius quam qui potest denuntio, tobě však vážně, jak jen možno, oznamuji. — ¹⁵⁾ Dokud jest Erigyus přítomen, abys nemohl zapřáti.

jsi z útrob poznal, abys nemohl popřít, že jsi řekl, co jsi řekl.“ Ten zbledl a stál jako hromem poražený a strachem nemohl ani slova pronést, ale konečně týmž strachem pobádán jsa, aby krále odkladem nezdržoval, pravil: „Předpověděl jsem, že nastává rozhodná doba boje velikého, nikoli marného; a ve zmatek neuvádí mne tak moje umění jako má přichylnost k tobě. Vidím nedostatečné tvé zdraví a vím, jak velice vše na tobě jediném visí. Bojím se, že bys nemohl býti s nynější stav věci.“ Král ho vyzval, aby důvěřoval v jeho štěstí; bohové že jiným k jiným věcem, jemu ku slávě své pomoci dopřávají. Když pak se s týmiž přátely radil, jakým způsobem by přešli přes řeku, dostavil se nenadále Aristander ujišťuje, že neviděl posud příznivějších útrob, druhé že jsou od dřívějších naprosto daleko rozdílné; teház prý se objevila znamení, která mohla dáti příčinu k obavě, nyní však zcela výborná.

Naproti tomu poskvnilo to, co později bylo králi oznámeno, jeho posavadní trvalé štěstí. Jak nahore povéděno bylo¹⁶⁾, vyslal Menedema, aby obléhal Spitamena, původce vzpoury Baktrů. Tento, když zprávu dostal o příchodu nepřátel, zálohu naň učinil tam, kudy měl přijíti, aby nebyl sevřen uvnitř hradeb, a zároveň doufaje, že bude moci nepřitele přepadnouti. Cesta lesem byla způsobilá ku zastření nástrah. Tam ukryl Dahy. Každý kůň nosí u nich dva ozbrojence, z nichž střídavě jeden seskakuje a řád jezdeckého boje ruší. Rychlosti koní rovná se hbitost lidí. Těm kázal Spitamenes, aby les obešli a touž dobou i se stran i z předu i ze zadu na nepřitele útok učinili. Menedemus, ač se všech stran byl obklíčen a ani počtem vojska nepříteli se nerovnal, přece dlouho odpoval volaje, že jim do těchto lstivě položených osidel vběhlým nezbyvá nic jiného, než útěcha, že čestně padli a nepřátelé své vítězství draze zaplatili. Jej samého nesl kůň přesilný, na němž, popustiv mu uzdu, několikrát vrazil v šik nepřátel klínu podobný, a je po velikém krveprolití zatlačil. Ale poněvadž na jednoho útočili všichni, mnohými ranami zmožen jsa vyzval

¹⁶⁾ Sr. VII. 6. 24.

ze svých přátel jistého Hypsida, aby vsedl na jeho koně a útěkem se zachránil. To když mluvil, vypustil ducha a mrtvola jeho svezla se s koně na zemi. Hypsides mohl ovšem uprchnouti, ale on si po přítelově smrti předsevzal umřítí. Jedinou jeho starostí bylo, aby nezemřel bez pomsty. Proto pobodl koně, vrhl se do prostřed nepřátel a byl po pamětihodném boji špý zasypan. To když viděli ti, kteří po porážce zbyli, osadili kopec o něco vyšší, než byla ostatní rovina. Ty oblehl Spitamenes, chtěje je hladem ku vzdání se donutiti. V té bitvě padlo dva tisíce pěšcův a tři sta jezdců. Tuto porážku král velmi pečlivě tajil, pohroziv smrtí těm, kteří z bitvy se vrátili, kdyby vyjevili, co se stalo.

VIII. Poněvadž však duševního nepokoje tváří déle ukryvati nemohl, ustoupil do stanu schvalně na břehu řeky postaveného. Tam beze svědků všechny záměry jeden po druhém váže, noc probděl často kože stanu nadzdvihnuv, aby uzřel ohně nepřátel, z nichž by mohl souditi, jak veliké jest jich množství. A již se rozednívalo, když pancířem obrněn jsa předstoupil před vojny tehdáž po prvé po ráně naposledy utržené. Ti měli krále v tak veliké vážnosti, že jeho přítomnost myšlenku na nebezpečnoství, jehož se děsili, snadno rozplašila. Tedy potěšení jsouce a slzy radostí prolévající ho pozdravili a bouřlivě žádali, aby byli vedeni do bitvy, proti které se dříve vzpírali. On pak oznámil, že převezé jízdu a těžkou pěchotu na vorech, lehce pak ozbrojení měli na měšcích se přepraviti. Více říci nebylo třeba a král sám pro slabost těla více pověděti nemohl. Ostatně byly vory s tak velikou ochotností od vojínů sestavovány, že ve třech dnech skoro dvanáct tisíc jich bylo pohotové. A když již bylo k přepravě přes řeku vše přichystáno, přijelo podlé obyčeje onoho národa dvacet scythských posílů na koních ¹⁾ do tábora a žádalo, aby bylo králi oznámeno, že mu chtějí sami vyříditi, co říci jim bylo uloženo. Byvše do stanu vpuštění a vyzváni, aby se posadili, upřenými zraky naň pohlíželi; myslím, poněvadž jim podlé velikosti těla na ducha soudícím nepatrná jeho osoba s jeho pověstí se shodovati ne-

¹⁾ K Římanům přicházeli pěšky.

zdála. Ale smysl Scythů není surový a nevzdělaný jako u ostatních barbarů; někteří z nich prý i moudrosti nabývají, pokud jí národ pořád ve zbrani žijící vůbec jest schopen. Proto se snad to, co dle vypravování před králem mluvili, liší od zvyku a mluvy našich lidí, kteří se vzdělanější doby a lepší řečnické způsobilosti dočkali. Ale dejme tomu, že by se jejich výmluvností mohlo pohrdati, naši hodnověrností se přece pohrdati nesmí; proto budeme vše právě tak vypravovati, jak nám to bylo podáno. Tedy nejstarší z nich takto prý mluvil:

„Kdyby byli bohové chtěli, aby tvá postava rovnala se chtivosti tvého ducha, svět by ti byl malým; jednou rukou dotýkal bys se východu, druhou západu, a toho dosáhna chtěl bys věděti, kde světlo slunce zapadá. I tak ²⁾ toho žádáš, seč nejsi. Z Evropy táhneš do Asie a z Asie zase přecházíš do Evropy, a konečně, až si podmaníš všecko lidské pokolení, s lesy, sněhy, řekami a šelmami budeš chtítí válku vésti. Jak? Nevíš-li, že vysoké stromy zdouha rostou, ale z kořen se vyvracejí jedinou hodinou? Hlupcem jest, kdo pohlíží na jejich ovoce, ale neměří, jak vysoko visí. Měj se na pozoru, abys snaže se k vrcholku se dostati, nespádl se samými větvemi, kterých bys se chytil. I sám lev stal se již mnohdy zobem nejmenších ptáčkův a rez sežírá i železo. Nic není tak silné, čemuž by nehrozilo nebezpečnoství i od slabšího. Co jest nám s tebou činiti? Nikdy jsme se tvé země nedotkli. Musíme-liž my, kteří žijeme v nesmírných lesích, věděti, kdo jsi a odkud přicházíš? My nemůžeme ani nikomu otročiti, aniž si přejeme nad jinými vládnouti. A bys národ scythský poznal ³⁾, nám od bohů jakožto dary dáno bylo spřežení volův a pluh, šíp, kopí a miska. Těch užíváme i s přátely i proti nepřátelům. Plody prací volů nabyté sdílíme s přátely, s týmiž obětujeme víno bohům, na nepřátely z daleka dorážíme šípy, z blízka kopími. Tak jsme porazili krále Syrie (Assyrie) a později krále perského a medského a otevřena nám byla cesta až do Aegypta ⁴⁾.

²⁾ Ačkoli jsi malé postavy. — ³⁾ Abys naši zemi neměl za chudou. — ⁴⁾ Asi od r. 635. tékali celou střední Asii, porazili medského krále Kyaxara, potom Cyra staršího a Daria a přišli až k Aegyptu. Teprve

Ty se vychloubáš, že přicházíš, abys stíhal loupežníky, ale sám o-loupil jsi všechny národy, ku kterým jsi přišel. Dobyl jsi Lydie, zmocnil jsi se Syrie, opanoval jsi Persii, Baktrii máš ve své moci, namířil jsi na Indii a již vztahuješ své lakotné a nenasytné ruce i na naše stáda. Co ti prospěje bohatství, které tě nutí hladněti? První ze všech způsobil jsi si sytostí hlad, tak že, čím více máš, tím úsilovněji toho žádáš, čeho ještě nemáš. Netane-li ti na mysli, jak dlouho již jsi zdržován v Baktrii? Mezi tím, co jí dobýváš, počali Sogdiané odboj činiti ⁶⁾. Válka se ti rodí z vítězství. Neboť nechť jsi mocnější a udatnější než kdo jiný, přece cizího pána nikdo nechce trpěti. Jen se přeprav přes Tanais, uvidíš, jak daleko se Scythové rozprostírají, ale nepostihneš jich přece nikdy. Naše chudoba bude rychlejší, než tvé vojsko, které s sebou veze věci u tolika národův ukořistěné. A naproti tomu až budeš mysliti, že jsme daleko od tebe, budeš nás viděti ve svém táboře; neboť s touž rychlostí nepřátely i pronásledujeme i před nimi ustupujeme. Slychám, že ze scythských pustotin i Řekové v pořekadlech smích si strojí. Ale my vyhledáváme raději pouště a místa od lidí nezdělaná než města a zámožné krajiny. Proto drž své Štěstí rukama pevně sevřenýma; jestiž kluzké a nelze ho násilně udržeti. (Následující) mou radu jako dobrou objeví lépe čas budoucí než přítomný; drž své Štěstí na uzdě a budeš je snáze řídit. Naši lidé říkají, že Štěstí nemá nohou, jenom ruce a křídla, a podává-li ti ruku, uchop se i křidel ⁶⁾. Konečně, jsi-li bůh, máš lidem poskytovat dobrodíní a nikoli jim bráti co jejich jest; pak-li jsi člověk, uvaž, že jsi pořád tím, čím skutečně jsi ⁷⁾. Bláhové jest pořád jen toho ⁸⁾ pamětlivu býti, proč zapomináš na sebe sama. Na koho nevzneseš války, toho jako dobrého přítele budeš moci užívat. Neboť nejpevnější jest přátelství mezi sobě rovnými a sobě rovnými zdají se býti ti, kteří se vzájemně nepokusili měřiti své síly. Koho jsi podmanil, toho neměj za přítele, mezi pánem a otrokem není žád-

r. 605. byli od medského krále zase do své země zahrnání. — ⁶⁾ Curtius mylně myslí, že Baktrie prostírala se aspoň částečně až k Jaxartu. — ⁷⁾ Dle jiných: a podává-li ti ruku, nepřipouští, abys se uchopil i jeho křidel. — ⁸⁾ Člověkem. — ⁹⁾ Bohatství, války, moci a p.

ného přátelství; i za míru platí přece válečné právo. Nemysli, že Scythové utvrzují své přátelství přísahou, stáním k svému slovu přísahají. Řekové užívají této opatrnosti, kteří smlouvy své podpíší a při tom bohy za svědky berou⁹⁾; my za dostatečný závazek pokládáme pouhé své slovo. Kdo nemá v uctivosti lidi, neostýchá se klamati i bohy. Přítel, o jehož upřímnosti bys mohl pochybovati, nic ti neprospěje. Ostatně budeme ti strážci i Asie i Europy; s Baktrii, pokud nás nedělí Tanais, bráničtme, obýváme v zemích severně od Tanaida až k Thracii. Thracie sousedí, jak se vypravuje, s Macedonií. Uvaž, chceš-li sousedy obou svých říší¹⁰⁾ míti za nepřátely čili za přátele“. Tak mluvil barbar.

IX. K tomu odpověděl král, že bude jednati dle svého štěstí a zároveň i dle jejich rady: bude prý se řídit i svým štěstím, jemuž důvěřuje, i radou, kterou mu dávají, aby nepodnikal ničeho marně a všetečně. A propustiv posly naložil vojsko na vory již připravené. Na předních částech umístil vojiny štítů ozbrojené, rozkázav jim, aby poklekli, aby tím bezpečnějšími se stali proti nepřátelským střelám¹⁾. Za nimi stáli ti, kteří napínati měli těžkou střelbu, a kryti byli s obou stran i z předu ozbrojenci. Ostatní ozbrojení vojinové, kteří za těžkou střelbou se postavili, neozbrojených veslařů chránili svou štítnicí. Tyž pořádek byl zachován i na těch vorech, které nesly jezdce. Větší část jich plovoucí koně se zadní strany vorů za uzdy za sebou táhla. Těch však, které nesly měchy slamou naplněné, chránily vory před nimi plovoucí. Král sám odrazil s vybranými vojiny první se svým vorem od břehu a přímo ku protějšímu břehu jej hnáti poručil. Proti němu postavili Scythové nejbližší řady jezdců na samém kraji břehu, aby vory k zemi nemohly ani přistati. Avšak mimo tento děsný pohled na břeh vojskem osazený zmocnil se nesmírný postrach přes řeku se přepravujících; neboť kormidelníci nemohli běhu vorů přímo řídit, poněvadž je řeka šikmo unášela, a vojinové se klátili a bojíce se, aby do vody nebyli vy-

⁹⁾ Přísahají. — ¹⁰⁾ Asijské a evropské.

¹⁾ Klečouce kryly štítem celé tělo.

klopeni, práci veslařů pomátli. Ani kopími nemohli přes všecko snažení rozmachem házetí, poněvadž spíše o to pečovali musili, aby bez nebezpečnosti pevně stáli, než aby doráželi na nepřítele. Těžká střelba jim prospěla, již do hustě postavených a nerozváživě hrdla se odvažujících střely ne marně byly metány. Ale také nepřátelé zasypali nesmírnou silou šípů vory a sotva byl některý štít, který nebyl pojednou několika hroty proražen. A když vory již přistávaly ku břehu, povstává šik štítů ozbrojený a vyhazuje s vorů kopí jistým rázem, poněvadž rozmach byl již volný. Když pak zpozorovali, že poděšení jezdcové již ustupují, rázně vzájemně se pobádajíce na zemi seskočili. A jakmile je ve zmatek uvedli, počali prudce na ně útočiti. Potom porazily čtyři jezdců, kteří své koně již v uzdy byli pojali, nepřátelský šik; zatím se ostatní zástupem bojujících chránění jsouce k bitvě chystali. Král sám, co síly těla po tu dobu chorému se nedostávalo, nahrazoval silou ducha. Jeho povzbuzujícího slova však nemohli doslechnouti, poněvadž jízva krční rány nebyla ještě dobře zacelena, ale bojovati ho viděli všichni. Proto vykonávali sami povinnosti vůdcův a jeden druhého povzbuzující na nepřítele počali se vrhati, vlastního života nejsouce pamětlivi. Tehdáž zajisté nemohli barbaři pohledu, zbraní a křiku nepřátel již snéstí a všichni uzdy koním pustivše — bylať to bitva jezdecká — na útěk se obrátili. Ty král, ačkoli jen stěží snášel otfásání svého oslábého těla, přece osmdesát stadií daleko vytrvale pronásledoval. Ale když už příliš umdléval, poručil svým lidem, aby, pokud by den trval, prehající stíhali; sám, když již byly vyčerpány i všecky duševní jeho síly, do ležení se vrátil a tam potom pobyl. A již přešli hranice Bakchovy²⁾, jichž znamením byly četné balvany prostorami od sebe oddělené a vysoké stromy, jichž kmeny obrostlé byly břečtanem. Ale rozhorlenost hnala Macedoňany dále; neboť se vrátili do ležení teprve k půlnoci, mnoho nepřátel pobívše a více jich zajavše; koní odehnali osmnáct set. Z Macedoňanů však padlo šedesát jezdců, asi sto pěších, a raněných bylo tisíc.

---

²⁾ Sv. III. 10. 5.

Tato výprava udržela Asii, větším dílem od něho odstupující, pověstí o jeho právě příhodném vítězství na uzdě. Myslílo se, že Scythové jsou nepřemožitelní, a když byli poraženi, uznávalo se, že žádný národ macedonským zbraním nedolá. Proto vyslali Sakové posly, aby přislíbili, že jejich kmen rozkazy jeho bude plniti. Pohnula jimi králova udatnost ne více než milostivost jeho poraženým Scythům na jevo daná; vrátilť všecky zajaté bez výkupného, aby dokázal, že bojoval s nejchrabřejšími mezi národy o uznání statečnosti a nikoli z nějakého hněvu. Přijav tedy laskavě posly Saků, dal jim za průvodce Excipina, muže ještě velmi mladého, jež si pro jeho kvetoucí věk zamiloval a jenž, ač se postavou těla rovnal Hefaectionovi ³⁾, přece lepostí, jež ovšem není žádnou předností mužné osoby, jemu roven nebyl. ⁴⁾ Sám ubíral se, rozkázav Kraterovi, aby s větší částí vojska postupoval za ním mírnými pochody, k městu Marakandům, odkud Spitamenes, obdržev zprávu o jeho příchodu, uprchl do Bakter ⁵⁾. A tak přišel král ve čtyřech dnech, veliký kus cesty uraziv, k tomu místu, kde ztratil za vůdcovství Menedema dva tisíce pěších a tří sta jezdcův. I dal jejich kosti pohřbiti a tryzny dle domácího obyčeje vykonal. Zatím dorazil ku králi Kraterus, jemuž bylo uloženo, aby s těžce oděnými vojiny za ním postupoval. Potom rozděliv vojsko, rozkázal krajiny vypalovati a dospělé muže pobíjeti, aby všichni, kteří odpadli, stejnou dobou pohrom války zakusili.

X. Krajina Sogdianská jest větším dílem neobydlena; skoro osm set stadií do šířky prostírají se nesmírné pouště. Převelikou prostoru do délky ¹⁾ protéká řeka, již obyvatelé nazývají Polytimelem ²⁾. Tuto bystřici svírají břehy do úzkého ře-

¹⁾ Sr. III. 12. 15. — ⁴⁾ Očekává se, aby tu bylo řečeno, že byl Excipines méně mužný a statečný. Vogel myslí, že by se snad mělo říci: *vigore virili haut sane par erat*, mužnou jarostí ovšem nebyl mu roven. —

⁵⁾ Nikoli do Bakter, hlavního města Baktrie, nýbrž do Bakter někde v Sogdianě ležících, snad do Tribakter, západně od Marakand jsoucích.

¹⁾ Od západu k východu. — ²⁾ Teče střední Sogdianou od východu k západu do Karakulského jezera. To jméno jí dali pozdější obyvatelé řeckomacedonští.

čiště, dále ji přijímá rozsedlina a strhuje pod zemi. Znamením jejího podzemního běhu jest hukot proudící vody, ačkoli přece půda sama, pod kterou tak veliká řeka teče, nevydává ani nepatrné vlhkosti. Ze zajatých Sogdianů bylo přivedeno ku králi třicet nejpřednějších mužů obrovské síly tělesné, kteří jakmile se od tlumočnicka dověděli, že dle králova rozkazu se odvádějí ku popravě, jali se píseň na způsob veselících se zpívati a tanci i bujnějšími pohyby těla jakousi duševní radost na jevo dávatí. Král podiviv se, že s tak velikou zmužilostí vstříc jdou smrti, kázal je zpět zavolati, vyptáváje se na příčinu tak přílišné radosti, ačkoli před očima mají popravu. Oni pak odpovědí, že by, kdyby od někoho jiného smrtí byli trestáni, se zarmoucením byli zemřeli; nyní však od krále tak velikého, od vítěze nade všemi národy ku svým předkům posláni jsouce že čestnou smrt, které si stateční mužové i přávají, slaví zpěvy a veselostí u nich obvyklou. Potom pravil zase král obdivuje se jejich zmužilostí: „Táži se, chcete-li žíti mně nejsouce nepřátely, jehož dobrodiním na živě máte zůstatí?“ Oni odpovědí, že nebyli nikdy jeho osobními nepřátely, nýbrž že se jeho odpůrci stali, poněvadž byli válkou popuzeni; kdyby jich byl někdo spíše dobrodiním než bezprávím chtěl zkusiti, že by se byli přičinili, aby od nikoho nebyli překonáni úslužností. A tážáni jsouce, kterou zástavou se chtějí k věrnosti zavázati, pravili, že jí budou jejich životy jim darované; že je vrátí, kdykoli jich zpět požádá. I dostáli slovu. Neboť ti, kteří byli posláni domů, udrželi své rodáky v poslušnosti; čtyři z nich, kteří byli vřaděni mezi životní strážce královy, nikomu z Macedonů v lásce ku králi nic napřed nedali.

Zůstaviv v Sogdianě Peukolaa s třemi tisíci pěšců — neboť větší posádky nebylo tam potřebí —, přišel do Bakter. Odamtud kázal Bessa do Ekbatan odvésti, aby tam pro zavraždění Daria byl popraven. V týchž asi dnech přivedli Ptolemaeus a Melamnidas tři tisíce pěšců a tisíc jezdců, kteří za mzdu chtěli konati vojenskou službu. Také Asander přišel z Lycie se stejně velikým počtem pěšců a s pěti sty jezdců Rovněž tolik jich přišlo ze Syrie s Asklepiodorem. Antipater po-

slal osm tisíc Rektů, mezi nimi šest set jezdců. Když bylo vojsko takto rozmnoženo, přistoupil k napravení všeho, co bylo vzpourou ve zmatek uvedeno, a přišel po popravě jejich původců čtvrtého dne k řece Oxu. Ta jest, poněvadž kal unáší, vždy rmutná a její voda nehodí se k pití. Proto počali vojínové studny kopati, ale nepřišli přece na vodu, ačkoli hluboko do země kopali. Tehdáž byl zpozorován pramen v samém stanu králově, o kterém, poněvadž jim pozdě padl do očí, z básnili, že pojednou vytryskl; a král si přál, aby se věřilo, že jest to dar boží. Potom přišel přepraviv se přes řeku Ochus³⁾ a Oxus k hlavnímu městu Margiany⁴⁾. V jeho okolí volil místa k založení šesti měst; dvě obrácená k jihu, čtyři hledící k východu byla jen nepatrnými prostory od sebe vzdálena, aby vzájemná pomoc nemusila z daleka býti zjednávána. Tato města jsou všecka na vyvýšených pahrbcích položena, tehdáž jako tvrze proti podmaněným národům, nyní zapomenuvše svého původu otročí těm, nad kterými dříve panovala.

XI. A tak král ovšem všecko upokojil. Zbývala jediná skála, kterou Sogdian Arimazes s třemi tisíci ozbrojenců měl osazenu, nahromadiv tam dříve tolik potravy, kolik jí tak velikému množství lidu až i na dva roky dostačovalo. Skála ta byla třicet stadiů vysoká a objem její činil sto padesát stadiů; se všech stran jsouc strmá a příkrá, jen předzkou stezkou jest přístupna. Uprostřed její výšky jest jeskyně, jejíž otvor jest úzký a tmavý, její vnitřnější částí znenáhla se šíří a nejzadnější mají i vysoké prostory. Skoro po celé jeskyni vypryskují prameny, jejichž vody se sbírají a po svahu hory stékajíce řeku tvoří. Král přesvědčiv se o nepřístupnosti místa, již si předsevzal odtamtud odejít, ale později se mu zachtělo překonati i přírodu. Dříve však, než by se pokusil o obléhání, vyslal k barbarům Kofa, syna Artabazova, který je měl přemluvit, aby mu skálu vydali. Arimazes spoléhaje na místo mnohými slovy zpupně odpověděl a konečně se tázal, umí-li Alexander létati. Tato odpověď krále tak podráždila, že dal

³⁾ Snad Margus v krajině Margianě. — ⁴⁾ Západně od Baktrie a Sogdiany, severně od Arie.

svolatí vůdce, s kterými se rádívál, a jim oznámil zpupnosť barbara posmívajícího se jim, protože nemají křídél; ale on že v noci nejbliže příští o to se přičiní, aby se přesvědčil, že Macedonové také létají. A proto pravil: „Priveděte mi ze svých pluků tři sta nejhbitějších mladých mužů, kteří doma po steznicích a skalách téměř neschůdných honívají svá stáda.“ Ti přivedli bez prodlení mladé muže vynikající i hbitostí těl i ohnivostí ducha. Na ty zrak upíraje pravil král: „S vámi, jinoši a moji vrstevníci, jsem stekl hradby měst po tu dobu nepřemožených, s vámi jsem přešel přes hřbety hor věčným sněhem pokryté, do cilických průsmyků vkročil, v Indii ¹⁾ prudkou zimu bez ochabělosti snesl. Podal jsem vám důkazy své statečnosti a o vaší je mám. Tato skála, kterou máte před sebou, má jediný přístup, který nepřátelé osadili; ostatních míst si nevšímají, není nikde žádných stráží leč tam, odkud k našemu ležení pohlízejí. Naleznete zajisté cestu, proslídíte-li bedlivě přístupy vedoucí k vrcholku hory. Příroda nepoložila nic tak vysoko, kam by se odvážný muž nemohl prodrati. Podnikajíc věci, o nichž ostatní by byli zoufali, podmanili jsme si Asii. Vystupte na vrchol; až se ho zmocnité, dáte mi znamení bílými plachtami a já potom postoupím s vojskem i odvrátím nepřítelē na nás od vás. Odměnou dostane ten, kdo první vrcholu dostoupí, deset talentů, o jeden méně dostane, kdo tam vystoupí druhý po něm, a týž poměr bude zachován až k desátému. Ostatně jsem přesvědčen, že nepřihlízíte tak k mé štědrosti jako spíše k mému přání.“

Vyslechli řeč královu s takovým nadšením, že se zdálo, že vrcholu již dostoupili. Byvše propuštěni obstarávali si železné klíny, které by zaráželi do skal, a silné provazy. Král objel skálu a kde se mu přístup zdál býti nejméně nebezpečným a strmým, tamtudy o druhé hliďce jim káže na zdař bůh na cestu nastoupiti. Oni pak vzali s sebou potravu na dva dni a ozbrojeni jsouce toliko mečem a oštěpem počali nahoru vystupovati. A z počátku si dosti dobře vykračovali, později přišedše na srázy jedni vyčítávajících kamenů rukama se cho-

---

¹⁾ V indickém Kankasu (Paropamisu).

pivše sebe nadzdvihovali, jiní klíčky z provazů přes ně přehodivše nahoru po nich šplhali, někteří klíny mezi kameny vráželi, aby jako po stupních s jednoho na druhý vystupovali. Tak ztrávili celý den za strachu a namáhání. A když se konečně po obtížných místech nahoru vyšplhali, zbývala práce ještě nesnadnější, i zdálo se jim, že výšky skály pořád přibývá. Bylo to však smutné divadlo, když ti, kterým vrátke podpěradlo pod nohama povolilo, se srázů dolů se řítili a ostatní z cizího pádu naučení si brali, že brzo i jim totéž se přihodí. Než přes všecky tyto obtíže přece se vydrapují k vrcholu, všichni nepřetržitým namáháním umdleni, někteří částečně na údech i pohmoždění jsouce. Ty všecky přemohly pak tímž časem i noc i spánek. Tož ulehli kdekoli na neschůdných a drsných skalách, a zapomenuvše hrozičího nebezpečství spali až do bílého dne. Konečně jako z tvrdého spánku se probudivše pozorovali ukryté úpady pod nimi ležící nevědouce, ve které části skály tak veliká síla nepřátel jest ukryta, a tu zpozorovali kouř pod nimi samými ze skrýše vystupující. Z toho poznali, že to jest úkrytem nepřátel. Nastrčili tedy na oštěpy umluvené znamení a shledali, že z jejich počtu třicet dva za vystupování zahynuli.

Král ne tak žádostí zmocniti se místa, jako spíše osudem těch, které vyslal do tak patrného nebezpečství, znepokojován jsa stál po celý den na jednom místě ustavičně pozoruje vrchol hory. Teprve v noci, když tma vyhlídku přerušila, ustoupil, aby se postaral o své tělesné potřeby. Následujícího dne, když nebylo ještě dosti jasno, byl první, který zpozoroval plachty, které byly znamením, že vrchol jest osazen. Poněvadž však bleskot světla hned prokmital, hned zase zanikal, nutilo ho měnit se nebe pochybovati, zdali ho zrak neklame. Když však světlo na nebi stalo se jasnějším, zmizela všecka pochybnost. Proto povolal Kofa, skrze kterého smýšlení barbarů již dříve zkoušel, a poslal ho k nim, aby je napomenul, aby nyní aspoň lépe si poradili; kdyby však spoléhajice na pevnost místa ve svém úmyslu trvali, aby jim ukázal ty, kteří od zadu vrcholu se zmocnili. Kofes připuštěn by počal Arimazovi raditi, aby skálu vydal a přízeň královu si

získal, nepřinutí-li ho, tak veliké věci podnikajícího se meškati obléháním jediné skály. Ten však zpurněji a zpupněji než dřívě odpověděv poručil Kofovi, aby odešel. On pak uchopil barbara za ruku a prosil ho, aby s ním vyšel před skryši. Když k tomu svolil, ukázal mu mladé muže na vrcholku hory a pravil jeho zpupnosti právem se posmívaje, že Alexandrovi vojínové mají křídla. A touž dobou bylo slyšení z macedonského ležení zvučení trub a křik celého vojska. Tato věc, jako přemnohé jiné marné a klamně příhody válečné, přijmela barbary ku vzdání se; neboť zděšením opakování jsouce nemohli odhádati nepatrného počtu těch, kteří stáli za jejich zády. Proto Kofa — opustil je ztrápené — zpět volají a jej s třiceti náčelníky vysílají, aby skálu vydali, ale sobě vyhradili, že smějí všichni odejít bez úrazu. Král však, ačkoli se obával, aby barbarové poznajíce skrovný počet mladých mužů jich nesehnali, přece i na své štěstí spoléhaje i na Arimaza pro jeho zpupnost rozhořčen jsa odpověděl, že nepřijímá žádné podmínky vzdání se. Potom Arimazes, který se své věci spíše spustil než ji ztratil, se svými příbuznými a nejvznešenějšími muži svého kmene sestoupil do tábora. Ty všecky dal mrskati a potom na samém úpatí hory ukřižovati. Lid, jenž se vzdal na milost i nemilost, byl i s ukořistěnými penězi darem dán obyvatelům nových měst. K ochraně skály a okolní krajiny zůstavil Artabaza.

KNIHA OSMÁ.

OBSAH.

1. Alexander dělí vojsko, aby odbojné kmeny pojednou pokořil. Pokořuje Dahy, Sogdiany a Massagety. Attinas padá v pasti se svým lidem. Kraterus ho mstí. Návrat vojska do Marakand. Příchod posílů Chorasmitův a Scythů. Scythové nabízejí Alexandrovi a vznešeným Macedonům své dcery za manželky. Alexander jde do Bazairy a pořádá tam velikou honbu, při které zabil lva. Artabazus vzdává se satrapství a na jeho místo ustanovuje se Klitus. Před jeho odjezdem pořádá se hostina, při které Alexander své činy vychvaluje a činy svého otce Filippa snižuje. Klitus zastává se Filippa, zlehčuje činy Alexandrovy a tropí si konečně posměch z jeho božství. Alexander vínem a hněvem rozčinen jsa jej vraždí. — 2. Alexander lituje svého činu a chce se i usmrtiti, čemuž brání strážce. Hefaestio posílá se do Baktrie pro potravu. Alexander poráží bakterské uprchlíky a táhne do Nautak. Sisi-mithres zastupuje mu z počátku cestu vedoucí průsmykem, ale později od toho upouští. Alexander stíhá s jízdou odbojníky. Smrt panaše Filippa a vůdce Erigyia. — 3. Alexander obmyslí táhnouti proti Dahům, ku kterým se Spitamenes utekl. Toho choť jeho vraždí a přináší jeho hlavu do Alexandrova ležení. Alexander tuto ženu z ležení odstraňuje, soudí některé satrapy pro jejich násilnosti a ustanovuje nové. — 4. Z Nautak táhne do Gazab. Na cestě ho stíhá veliká nepohoda a vojsko trpí velmi zimou. Jeho laskavost k vojínům.

Ztrativ na této cestě mnoho vojnů pokořuje přece Saky. Perský satrap Oxyartes se mu podrobuje. Při hostině zamiluje si Alexander jeho dceru Roxanu a pojímá ji za manželku. — 5. Alexander zbrojí se proti Indii. Kraterus poráží odbojníky Katana a Haustana. Alexander se vpravuje čím dále tím více do perských zvykův a mravů, pročež také žádá, aby byl ctěn jako bůh. Při jisté hostině navrhuje Kleon, aby se stalo králi po vůli. Filosof a dějepisec Kallisthenes zmužile odporuje. S ním souhlasí hlavně starší Macedonové a Alexander proto od svého úmyslu upouští. Ale Peršané přece se klanějí před ním jako před bohem. — 6. Panoš Hermolaus spiká se za příčinou urážky s jinými panoši proti Alexandrovi. Jeden z nich je prozrazuje. Alexander je vyslýchá. Všichni se přiznávají. — 7. Hermolaus uvádí příčiny spiknutí, že jest Alexander ukrutný, lakomý, že opovrhne domácími zvyky a mravy, že se ku Kallisthenovi nešetrně zachoval a chce býti ctěn jako bůh. — 8. Alexander vyvrací všecka tato obvinění. Vinníci se odsuzují a popravují, s nimi také Kallisthenes, ačkoli se spiknutí nesúčastnil. — 9. Alexander táhne do Indie. Popis Indie, jejích řek, podnebí, plodin, mravův obyvatelstva, bujnosti králů, života a učení mudrcův tamějších. — 10. Alexander podmaňuje zemi až k Indu. Přípravy ku přepravení se přes něj. Přichází k městu Nyse a dobývá ho. Město se vzdává. Popis slavnosti na hoře Meru Dionysovi zasvěcené. Překročiv přes řeku Choaspes dobývá města Mazag. Tam byl poraněn. Obyvatelé se mu konečně vzdávají na milost a nemilost. Královna Kleofis vychází mu se svým malým synem vstříc a podržuje svou důstojnost. — 11. Alexander dobývá několika měst. Jejich obyvatelé prchají do nedobytné tvrze Aorna na skále položené. Alexander ji obléhá; obyvatelé ho odrážejí, ale konečně tvrz v noci opouštějí se značnou ztrátou lidí. — 12. Alexander postupuje až k Indu, kde Hefaestio zatím všecko ku přepravě již byl přichystal. Král Omfis se mu vzdává a Alexander ho v jeho důstojnosti potvrzuje. Oba králové posílají si veliké dary. — 13. Král Abisares se podrobuje. Král Porus se při řece Hydaspu proti Alexandrovi staví. Alexander přechází lsi na druhý břeh. —

14. Krvavá bitva mezi Indy a Macedoňany. Z počátku děsí slonové macedonské vojiny. Indská vojska opouštějí svého krále, ten však bojuje dále, ale konečně z mnoha ran krvácejí se svými věrnými do zajetí přichází. Alexander uznává jeho statečnost vlády ho nezbavuje.

I. Když Alexander této skály dobyl s větší pověstí než slávou¹⁾, bylo mu za příčinou tékavosti nepřítele své síly rozdělit; rozdělil tedy své vojsko ve tři části. Jedné částce ustanovil za vůdce Hefaestiona, druhé Coena, sám velel ostatním. Ale nepřátelé nebyli všichni téhož smýšlení. Někteří byli podrobeni zbrani, většina jich poddala se dříve, než došlo k bitvě, a těm byla přidělena města a role těch, kteří v odtržení se setrvali. Ale nejbližší vesnice pustošili vyhoštění Baktrové s osmi sty Massagetů. Aby je zkontroloval, vytrhl Attinas, správce této krajiny, se třemi sty jezdců nevěda nic o záloze, kterou mu nastrojili. Nepřítel totiž ukryl ozbrojené vojiny v lesích — ty hraničily právě s rovinou —, kdežto někteří dobytek z nich ven vyháněli, aby neopatrného kořistí přilákali k záloze. A tak jel Attinas s neuspořádanou četou v uvolněných řadách po kořisti; když pak zajel za les, přepadli ho z nenadání ti, kteří se v něm usadili, a pobili všechny. Zpráva o této porážce donesla se záhy ku Kraterovi, který ihned přikvačil s veškerou jízdou. Ale Massagetové již odjeli; Dahů pobito bylo tisíc a jejich porážkou ukončena byla vzpoura celé krajiny. Také Alexander Sogdiany znova podmaniv do Marakand se vrátil. Tam se s ním setkal Berdes, kterého ke Scythům za Bosporem bydlicím poslal²⁾, s posly tohoto kmene. Také Fratafernes, král Chorasmíů, soused Massagetův a Dahů, poslal posly, aby slíbili, že se mu podrobí. Scythové žádali, aby Alexander pojal dceru jejich krále za manželku a kdyby tímto příbuzenstvem pohrdal, aby dovolil macedonským náčelníkům s nejpřednějšími ženami jejich kmene man-

¹⁾ Mluvílo se o tom dlouho, ale celkem to byl přece jen odvážný, dobrodružný kousek. — ²⁾ Sr. VII. 6. 12.

želskými sňatky se spojovati; také přislibovali, že král sám k němu přijde. Obě poselstva laskavě vyslyšev zdržel se tam v trvalém ležení očekávaje příchodu Hefaeestionova a Artabazova. S těmi se spojiv přišel do krajiny, která se nazývala Bazairou³⁾.

V oněch krajinách není většího znamení bohatství než stáda šelem zavřených v hájích a lesích vznešených lidí. K tomu volí prostranné lesy příjemné četnými prameny stálé vody; háje ohrazují se zdmi a v nich jsou věže jakožto útočiště lovců. Bylo známo, že tam byl les, do kterého po čtyři lidské věky pořád zběhlé nikdo nevstročil. Do toho vešel Alexander s veškerým vojskem a kázal šelmy se všech stran vyplašiti. Když mezi jinými lev neobyčejné velikosti proti králi se hnál, aby ho přepadl, chtěl Lysimachus, který později stal se králem⁴⁾ a tehdaž právě Alexandrovi nejbližší byl, lovecký oštěp proti šelmě vyhoditi. Ale král ho odstrčil a poručil mu, aby odešel, připojiv, tak jako Lysimachus může prý i on sám lva usmrtiti. Lysimachus totiž kdysi, když honil v Syrii, zabil ovšem sám šelmu nadobyčejné velikosti, ale dostal se tehdaž do největšího nebezpečení, poněvadž mu levé ramě bylo rozedráno až na kosť. Toho mu připomínaje král statečněji si počínal, než byl pověděl⁵⁾; neboť nejen že šelmy vyčkal, nýbrž ji i zabil jednou ranou. Pověst, která se bezdůvodně roznesla, že byl Lysimachus od krále předhozen lvu, povstala, myslím, z onoho příběhu, o kterém jsem se právě zmínil. Ostatně Macedonové, ačkoli věc šťastně se skončila, přece podle domácího zvyku ustanovili, aby král budoucně nehonil ani pěšky, ani bez některých průvodců vybraných z předních mužův a přátel. Když čtyři tisíce kusů zvířetí porazili, hodoval král v témž lese s veškerým vojskem.

Odtamtud vrátil se do Marakand a přijav omluvu starého Artabaza⁶⁾ odevzdal jeho provincii Klitovi. Byl to ten muž, který a řeky Granika krále s obnaženou hlavou bojujícího

³⁾ Východně od Marakand. — ⁴⁾ Po smrti Alexandrově stal se králem Thracie. — ⁵⁾ Očekával, že bude také raněn, ale nebyl. — ⁶⁾ Artabazus omlouval se, že nemůže pro stáří, měl již 96 let, provincii Baktrii spravovati.

svým štítem chránil a Rhosakovi pravici proti hlavě králově napřaženou mečem ufal, starý vojn⁷⁾ Filippův a slavný mnohými činy válečnými. Hellanice, která Alexandra odchovala, byla jeho sestrou. Tu král miloval jako matku. Z těchto příčin svěřil jeho věrné ochraně nejsilnější moc říše⁸⁾. A již mu bylo nařizeno, aby se na den nejbližší k odjezdu přichystal; ale byl ještě pozván k obvyklým hodům, které již před obyčejným časem se počaly. Při těch když se král vínem velmi rozeběhl, počal příliš se oceňují vychvalovati své činy, obtížný jsa i těm, kteří dobře pozorovali, že vypravuje věci pravdivé. Než starší přes to zachovávali mlčení, dokud nepočal zlehčovati činů Filippových. Vychloubal se, že slavná bitva u Chaeronee byla jeho dílem a že mu byla urvána nepřizní a závistí otcovou sláva tak velikého činu. Filipp že vskutku za různice mezi macedonskými vojny a řeckými námezdníky povstalé seslaben jsa ranou, kterou dostal za oné vzpoury, na zemi ležel z nějaké jiné příčiny, než aby, stavě se býti mrtvým, jistější byl; on že zastřel jeho tělo svým štítem a nepřátely naň dorážející zabil vlastní rukou. K tomu že se otec nerad znal, nechťeje za svůj život zavázán býti svému synu. Proto prý po výpravě proti Illyřům vítězem jsa otcí psal, že nepřátelé byli poraženi a na útěk obráćeni, ačkoli Filipp nebyl přítomen. Chvály prý jsou hodni nikoli ti⁹⁾, kteří navštěvovali tajné učení samothracké, když měli Asii ohněm a mečem hubiti, nýbrž ti, jichž činy velikostí svou všecko očekávání předstihly.

Tyto a jiné podobné řeči mladší rádi poslouchali, starším však byly nepřijemny hlavně k vůli Filippovi, za něhož déle sloužili. Tehdáž pronesl Klitus, sám již nejša s dostatek střízliv, obráćen jsa k těm, kteří pod ním leželi¹⁰⁾, úryvek básně

⁷⁾ Dlouho sloužící. — ⁸⁾ Byl po smrti Filotově s Hefaestionem vrchním velitelem jízdy a tehda ho učinil satrapou Baktrie. — ⁹⁾ Filipp. Samothracie, ostrov v Aegejském moři. Tam se konaly tajné bohoslužby (mysterie), do nichž se Filipp, ještě mlád jsa, tam dal zasvětit. Alexander mu zde vytýká, že se zabýval malichernostmi, maje spíše bojovati v Asii, a to u věku, ve kterém on již v bitvách vítězství dobýval. — ¹⁰⁾ Římané obědvající a večeríce leželi u stolů na odpočívadlech o loket se podpírajíce.

Euripidovy tak, že od krále spíše jen hlas jeho mohl slyšán býti než slova sama; jeho smysl byl, že Řekové špatně to zařídili, že na vítězných pomnicích jenom jména králů zaznamenávají; tím prý se sláva cizí krvi zjednaná jiným od králů zabavuje. Proto se počal král, poněvadž se domníval, že bylo mluveno o něčem zvláště nepřítznivě, nejbližších tázati, co od Klita slyšeli. A když ti v mlčení trvali, připomene Klitus hlasem čím dále tím silnějším Filippových činův a válek v Řecku vedených, všemu přednost dáváje před činy posledními. Z toho vznikla hádka mezi mladšími a staršími, král pak, jenž, jak se zdálo, trpělivě poslouchal řeči, kterými Klitus zlehčoval jeho slávu, konečně náramně se rozzlobil. Avšak zdálo se, že by svůj hněv opanoval, kdyby Klitus ukončil řeč drze počatou, ale když nenstával, tím více byl král rozdrážděn. A Klitus odvážil se již i Parmeniona obhajovati a dával přednost Filippovu vítězství nad Atheňany před vyvrácením Theb¹¹⁾, netoliko vínem jsa unesen, ale i zlým duchem odmlouvačným. Konečně pravil: „Má-li kdo pro tebe zemřít, Klitus jest první¹²⁾“; ale pronášíš-li svou zvůli o vítězství, dostává se obzvláštních odměn těm, kteří nejvíce tupí památku tvého otce. Přiděluješ mi krajinu sogdianskou, tolikrát odpadlou a která posud nejen není podmaněna, nýbrž snad ani nemůže býti podrobena. Posíláš mne k šelmám vášnivé povahy. Avšak pomíjím to, co se mne týče. Ale ty opovrhuješ Filippovými vojny zapomenuv, že bychom, kdyby nebyl tento stařec Atharrias¹³⁾ mladších do boje zpět povolal, kteří se zdráhali dále bojovati, posud u Halikarnassa dřepěli. Jak pak jsi tedy dobyl i Asie s těmito mladšími? Pravdou jest, myslím, co prý pravil tvůj strýc¹⁴⁾ v Itálii: on že narazil na muže, ty na ženské.“

Žádná z výčitek nerozváženě a bez rozmyslu prohozených neroznítla krále tak, jako čestná zmínka o Parmenionovi. Než svou nevoli přece potlačil, spokojiv se s tím, že ho vy-

¹¹⁾ Ty dal pobořit Alexander. — ¹²⁾ Tu Alexander přede všemi Klita volíval. — ¹³⁾ Sr. V. 2. 5. — ¹⁴⁾ Alexander epirský, bratr matky Alexandrový Olympiady, který v Itálii Tarentanům proti Lukauům pomáhaje r. 381. tam zemřel (padl).

zval, aby opustil hostinu. A k tomu nepřipojil nic jiného, než to, že by mu byl snad, kdyby byl déle mluvil, vyčetl, že mu zachoval život; neboť tím prý se již často zpupně vychloubal. Ale když on pořád ještě zdráhal se povstati, tož ti, kteří leželi jemu nejbliže, ruce na něj vložili a plísnice a napomínající ho snažili se ho odvésti. Když pak ho odvlékali, přidala se k dřívější prohlosti ještě zlost a on křičel, že kryl svýma prsoma jeho záda, nyní však, když pravá doba tak veliké zásluhy minula, že i vzpomínka na ni jest mu protivná. Také mu vytýkal zavraždění Attala¹⁵⁾ a konečně pravil, posmívaje se věštbě Jova, jež Alexander za svého otce prohlašoval, že mu lépe pravdu pověděl než jeho otec¹⁶⁾. Ale tu rozlítl se král tak velice, že by svůj vztek i kdyby byl střízliv býval, sotva byl mohl potlačiti. Vínem svých smyslů již dříve docela jsa zbaven náhle z odpočívadla vyskočil. Polekaní přátelé nepostavivše pohárů, nýbrž je odhodivše vyskočí dychtívi jsouce věděti, jak se skončí hádka, do které se chtěl dáti s tak velikou prudkostí. Alexander vytrh kopí z rukou zbrojnoše snažil se Klita posud touž nevázanou řečí bouřícího probodnouti, byl však od Ptolomaea a Perdikkys zastaven. Chytili ho okolo pasu a drželi, ačkoli se jim vytrvale vzpíral. Lysimachus a Leonnatus vzali mu i kopí. On pak dovolávaje se pomoci vojínů křičí, že se zajímá od nejbližších přátel, jako se nedávno přihodilo Dariovi, a poroučí troubiti, aby vojínové ozbrojení se sešli do králova dvora. Tehda padli Ptolemaeus a Perdikkas před ním na kolena prosíce, aby netrval v tak unáhleném hněvu a spíše času si dopřál k utišení mysli; že následujícího dne vyřídí vše spravedlivěji. Ale jeho uši byly hluchy, poněvadž je ohlušoval hněv. Proto smyslů jsa zbaven vyběhl do vchodu ku královskému bytu vedoucího, vytrhl vojínu na stráži jsoucímu kopí a postavil se na místě, kudy všichni přítomní hosté musili vycházeti. Ostatní již odešli. Poslední vycházel Klitus bez světla. Král se ho tázal, kdo jest. Již v jeho hlase zračila se ohavnosť zločinu, ku kterému

¹⁵⁾ Sr. VI. 9. 17., VII. 1. 8. — ¹⁶⁾ Juppiter. Ten mu nepověděl pravdy, neřekl mu, že není jeho otcem, naopak ho obelhal.

se chystal. A on, již nikoli svého, ale králova hněvu pamětliv jsa odpověděl, že jest Klitus a vychází z hodů. To když pravil, vrazil mu král kopí do boku a pravil krví umírajícího postříkán jsa: „Jdiž nyní k Filippovi a k Parmenionovi a k Attalovi.“

II. Zle se postarala příroda o lidskou důmyslnost, poněvadž uvažujeme obyčejně nikoli o věcech budoucích, nýbrž o minulých. Král zajisté, když vypustil hněv ze své mysli a opilost vymizela, velikost svého zločinu poznal, pozdě ovšem o něm uvažuje. Viděl, že zabil muže, který tehdy přílišné svobody zneužil, ale jinak ve válce byl znamenitý, a kdyby se nestyděl přiznati se, jemu život zachránil. Král předstihl kata v ohavné práci, potrestav nevázanou řeč, která vlnu mohla přičtena býti, zlořečenou vraždou. Po celém vchodu řinula se krev muže, který krátce před tím byl tam hostem. Strážcové polekaní a jako ztrnutí stáli opodál a samota dávala lítosti volnější průchod. Proto obrátil kopí z těla na zemi ležícího vytržené proti sobě samému, a když je přiložil k prsům, přiskočili strážcové a vyrvali je zdrábajícímu se z rukou, pozvedli ho a odnesli do bytu. Tam vrhl se na zemi a naplnil lkáním a žalostným úpěním celý královský dvůr. Potom drápal si nehty obličej a prosil okolostojících, aby mu takové hanby nedali přežiti. Za takových výbuchů zoufalosti uplynula noc. A když pátral, nebyl-li hněvem bohů hnán k takovému zločinu, připadlo mu na mysl, že nevykonal v ustanovený čas výroční oběti Bakchovi; poněvadž pak byla vražda spáchána za hostiny a pití vína, proto byl hněv bohů patrný. Ale věc dojímala ho tím více, poněvadž pozoroval, že myslí všech přátel byly tímto činem ohromeny; že se budoucně nikdo neodváží do řeči s ním se dáti; že mu bude žiti o samotě jako šelmě, která jiné šelmy děsí a jiných zase se bojí. Potom kázal ještě za svítání mrtvolu, tak jak posud byla krvavá, do svého bytu vnésti. A když byla před něj položena, vyhrkly mu z očí slzy i pravil: „Tak jsem splatil své kojně, jejíž dva synové u Mileta padli pro mou slávu, a tento její bratr, jediná její útěcha v sirobě, byl ode mne zabit při hodech. Kam se nyní obrátí nešťastná? Ze všech jejích lidí zbývám

já jediný, na nějž nebude moci spokojeně pohlédnouti. A já, vrah svých chovatelů, měl bych se vrátiti do své otčiny, abych nemohl své kojné ani ruky podati bez vzpomínky její bídý? Poněvadž nepřestal plakati a bédovati, byla mrtvola odnesena z rozkazu jeho přátel. Král po tři dni ležel uzavřen jsa. Když jeho panoši a tělesní strážcové se přesvědčili, že si pevně předsevzal umřítí, vtrhli všichni do jeho příbytku a když dlouho jejich prosbám se vzpíral, konečně přece, ale jen stěží přijméli ho k tomu, že něco pojedl. A aby se za tuto vraždu méně styděl, uznají Macedonové, že byl Klitus usmrčen vším právem, a nechtěli mu ani pohřbu dopřáti, ale král poručil jej pochovati.

Ztrávil tedy deset dní v okolí Marakand hlavně proto, aby dokázal podstatnost svého studu, poslal Hefaestiona s částí vojska do země Baktrie, aby zaopatřil potravu na zimu. Provincii, kterou krátce před tím přidělil Klitovi, odevzdal Amyntovi, sám přišel do Xenipp¹⁾. Tato krajina hraničí se Scythy a má přemnoho vesnic hustě obydlených, poněvadž úrodnost země nejen domorodce tam udržuje, ale i cizince láká. Byla útočištěm bakterských vyhoštěnců, kteří od Alexandra byli odpadli. Ale když přišla zpráva, že Alexander se blíží, byli od obyvatelů vypuzeni a shlukli se v bromadu; bylo jich asi dva tisíce pět set. Všichni byli jezdcí a i za míru zvyklí živiti se loupeží. Tehdáž jejich nezkrocené mysli rozlítla nejen válka, ale i beznadějnost odpuštění. Proto nenadále přepadše Amyntu, satrapu Alexandrova, dlouho nerozhodně bojovali. Ku konci sedm set svých lidí ztrativše, z nichž tři sta nepřítel zajal, na útěk se obrátili, ale nikoli bez pomsty; usmrtili osmdesát Macedonův a mimo ty tři sta padesát jich ranili. Než dostalo se jim přece i po druhém odpadnutí milosti.

Když byli tito přijati na milost, přišel král s veškerým vojskem do krajiny, jižto jméno jest Nautika²⁾. Satrapou byl tam Sisimithres, jenž měl se svou matkou dva syny; neboť u nich jest rodičům volno se svými dětmi smilstvím se spo-

¹⁾ Asi severně od Marakand v severozápadní Sogdianě. — ²⁾ Jižně od Marakand.

jovati. Ten ozbrojiv domorodce zatarasil hradbou soutěsky této krajiny tam, kde jsou nejužší. Mimo tuto hradbu tekla bystřice ⁵⁾, pozadí zavírala skála; skrze tu učinili obyvatelé prací rukou průchod. Ale ten jest jen z kraje osvětlen, vnitřní část jest tmavá, nepřinese-li se tam světlo. Tento dlouhotáhlý průchod otvírá cestu do roviny a jest jen domorodcům znám. Avšak Alexander, ačkoli nepřátelé soutěsek již přirozenou polohou pevných ještě silnou tlupou vojska hájili, přece k soutěskám připojené hradby přisunutými berany rozboural a přemnohé obhájce praky a šípy s nich dolů srazil; když je rozprášil a na útěk obrátil, překročil zbytky hradeb a přiblížil se s vojskem ku skále. Ale cestu přerušovala řeka sbírající se z vod s vrchu výše ležícího do údolí tekoucích, i zdálo se, že bude potřebí mnoho práce k vyplnění tak nesmírné prohlubně ⁴⁾. Než on dal přece stromy porážeti a kamení snášeti, a když nepřátelé násep v krátké době vystavěný uzřeli, velice užasli, poněvadž neznali takových prací. Proto král mysle, že mohou dohnání býti ku vzdání se strachem, Oxarta k nim poslal, muže jejich kmene, ale sobě poddaného, aby jejich vůdci radil, by skálu vydal. Zatím byly, aby je více poděsil, věže posouvány a střely z házecích strojů metané se míhaly vzduchem. Proto osadili vrchol skály, poněvadž neměli nikde jinde bezpečné ochrany. Oxartes však jal se polekaného a nad svou věcí zoufajícího Sisimithra napomínati, aby se dal raději v ochranu Macedoňanů, než aby zakusil jejich moci, a aby nezdržoval vítězného vojska do Indie pospíchajícího; kdo se mu zprotiví, ten že obrátí na svou hlavu pohromu jiným připravovanou ⁵⁾. A Sisimithres sám svolil skutečně ku poddaní se, ale jeho matka a zároveň jeho manželka mu vzkázala, že raději zemře, než by se komukoli jinému stala poddanou a tím barbara k čestnějšímu, ale méně bezpečnosti poskytujícímu úmyslu přemluvila; zastyděl se, že si ženy váží svobody více než mužové. Proto propustil zjednatelé míru a na tom se ustanovil, že se vydá obléhání. Ale když svou moc srovnával s moci nepřátel, počal se zase na radu ženskou mrzeti, po-

⁴⁾ Za hradbami. Viz doleji. — ⁵⁾ Které? — ⁶⁾ Indům.

dověděl se Alexander krátce před svým návratem do ležení. Pohřeb obou byl konán se vši nádherou a počtou.

III. Potom si umyslí stíhati Daby; dověděl se, že se u nich zdržuje Spitamenes. Ale i této výpravy, jako přemnohých jiných věcí, ukrátilo za jeho nepřítomnosti štěstí neunavné v hovění mu. Spitamenes hořel nesmírnou láskou ku své manželce. Tu, ačkoli nastavičné prochání a častou změnu místa v cizích krajinách nerada snášela, při každém nebezpečném podniknutí jako průvodkyni s sebou vlekl. Ona pak nehodami unavena jsouc, zkoušela opětně ženských lichot, aby konečně ustal od útěku a raději Alexandrovu milostivostí se domáhal a ho smířil, před nímž nemůže ujíti. Měla s ním tři děti již dospělé; ty přivinula k srdci otcovu a prosila ho, aby se slitoval aspoň nad nimi; a aby její prosby byly účinnějšími, byl Alexander na blízku.¹⁾ On však domnívaje se, že ho nevystřihá, nýbrž zrazuje a že spoléhajíc zajisté na svou krásu chce co nejdříve vydána býti Alexandrovi, tasil šavli a byl by ji probodl, kdyby mu jeho bratři nebyli zastoupili cestu a ho nebyli zadrželi. Ostatně jí poručil, aby mu šla z očí, pohroziv jí smrtí, jestliže se před ním ještě někdy objeví; a aby touhu po ní zmírnil, počal noci trávit s nevěstkami. Ale hluboce zakořeněná láska byla znovu podnícena nechutí k ženským tehdaž právě ho obklopujícím. Proto se jí jedině znova zcela oddal a nepřestal jí prositi, aby pustila od takového úmyslu a spokojila se osudem, kterýkoli štěstí jim připraví; jemu že jest smrt milejší než vzdání se. Ale ona se omlouvala, že k tomu, co za prospěšné pokládala, snad po žensku, ale zajisté jen z dobrého úmyslu radila, ostatně že mu bude ve všem po vůli. Spitamenes přelstěn jsa předstíraným poslušenstvím dal ještě za dne hody připravití a byl konečně vínem a jídlem přetižený i rozespalý do ložnice odnesen. Když pak jeho manželka se přesvědčila, že usnul tvrdým a tuhým snem, vytasila meč, který měla ukrytý pod šatem, a odevzdala ufatou hlavu, sama jsouc krví potřísněna, otroku, který věděl o jejím předsevzetí. Týmž

¹⁾ Ukazovala i k tomu, že Alexander jest na blízku.

doprovázena jsouc přišla v oděvu tak, jak byl pokrvácen, do macedónského ležení a dala Alexandrovi oznámiti, že se staly věci, které chce-li poznati, musí ji samu spatřiti.³⁾ On kázal ženu ihned předpustiti. Když pak ji uzřel krví postříkanou, domnívaje se, že přišla, aby si postěžovala do příkoří jí učiněného, vyzval ji, aby řekla, čeho si přeje. A ona žádala, aby byl uveden otrok, kterému u vchodu státi byla rozkázala. Ten však byl podezřelý, poněvadž měl hlavu Spitamenovu pod šatem ukrytou, a když se ho tázali, co ukryvá, ukázal jim ji. Zsinalost krve prázdného obličejeho rysy zohydila, a proto nemohlo býti dobře poznáno, kdo to jest. Proto král, když mu bylo pověděno, že přináší lidskou hlavu, ze stanu vyšel a se tázal, co to jest, a otrok mu vše pověděl bez obalu. Rozličné myšlénky dojmaly potom střídavě jeho ducha uvažujícího o věcech sobě protivných. Byl přesvědčen, že se mu prokázala převcliká služba usmrcením přeběhlíka a zrádce, který by byl, kdyby byl zůstal na živě, jeho tak veliké podniky zdržel; naproti tomu odvracel se od tak hrozného činu, poněvadž žena úkladně zavraždila muže o sebe velmi zasloužilého a otce společných dítek. Ale ohavnost činu nabyla přece platnosti nad uznáním služby jemu prokázané, a on jí dal vzkázati, aby opustila ležení a nepřenesla příkladu barbarské surovosti do mravův a jemných srdcí Řekův. Když se Dahové o zavraždění Spitamena dověděli, vydali Alexandrovi Dataferna³⁾, spoluúčastníka odpadnutí, svázaného Alexandrovi a zároveň sami se mu poddali. On pak okamžitých starostí z největší části zbaven jsa, obrátil svou pozornost k potrestání utlačovatelů těch lidí, nad kterými jeho satrapové lakotně a zpupně vládli. Proto přidělil Fratafernovi⁴⁾ Hyrkanii a Mardy s Tapury a uložil mu, aby mu Fradata, svého předchůdce, poslal do vězení. Na místo Arsama⁵⁾, satrapy Drangů, dosazen byl Stasanor; Arsaces byl poslán do Medie a Oxydates odtamtud odvolán; Babylonie byla po smrti Mazaeově postavena pod Stamena.

³⁾ Z jejího krvavého obleku že pozná, co učinila. — ⁴⁾ Sr. VII. 5. 21. — ⁵⁾ Sr. VI. 4. 23. — ⁶⁾ Sr. VII. 3. 1.

IV. Když vše uspořádal, vytrhl třetího měsíce ze zimního ležení hodlaje táhnouti do krajiny, již jméno jest Gazaba.¹⁾ Prvního dne byl pochod klidný; následující den nebyl ovšem ještě bouřlivý a chladný, ale přece temnější předešlého a neminul bez brozících příznaků rostoucího zla. Třetího dne křivovaly se blesky na všech stranách nebe, a počaly, ano slunce oblaky hned prokmitalo, hned zase za nimi se ukřívalo, děsiti nejen postupující vojsko, ale i je samy. Hřmění ozývalo se skoro nepřetržitě a zjev sjíždějících blesků bylo napořád viděti, žasnoucí pak vojsko neodvažovalo se ani dále jíti, ani se zastaviti. Tu se strhl pojednou liják s krupobitím podobný bystrině. Z počátku to ovšem snášeli kryjíce se štíty, ale brzy nemohly ani zkřehlé jejich ruce kluzkých štítů udržeti, ani sami určiti, na kterou stranu by měli se obrátiti, poněvadž prudká bouře se všech ostatních stran více na ně dorážela než s té, od které se odvraceli. Proto se jejich řady roztrhaly a oni táhli jen zvolna dále, celým hvozdem se potácejíce. Mnozí tu více strachem než namáháním unaveni vrhali se na zemi, ačkoli třeskutá zima liják proměnila ve stvrdlý led. Jiní hledali ochrany pod stromy; ty byly přemnohým i podporou i přístřeším. Věděli dobře, že si volí místo, kde snad umrou, poněvadž sebou nehýbali a tělesná teplota proto je opouštěla; než lenivost těl byla unaveným příjemná a oni nezpěchovali se zemřítí odpočívajíce. Však nejen bouřlivá a trvalá nepohoda na ně doléhala, nýbrž mimo nečas, ne nepodobný noci, temnost lesů světlo, přirozenou útěchu, přitlumila. Jediný král neochabl v takové nechvili, nýbrž vojiny obcházel, rozptýlené shromažďoval, padlé pozdvíhoval, kouř z chatrčí vystupující jim ukazoval a je napomínal, aby dorazili ku kterémukoli nejbližšímu přístřeší. A nic jim neprospělo jako to, že se styděli opustiti krále, jenž zlu, kterému oni podléhali, vzdoroval, ačkoli svou práci rozmnožil. Jinak našla nouze, která v neštěstí bývá mocnější než rozum, prostředek proti zimě. Počali totiž sekerami stromy káceti a zapálili na všech místech hromady a hranice dříví. Myslíl bys,

---

¹⁾ Asi v severní Baktrii.

že celý les jest v plamenech a mezi nimi vojsku sotva místa zbývá. Toto teplo přivedlo zase do pohybu ztuhlé údy a znenáhla počal také dech, který zima potlačila, volněji prouditi. Některé přijaly chatrče barbarů, jež vyslídila nouze na konci hvozdu zastrčené, jiné zase ležení, které zarazili na místě ovšem vlhkém, ale přece již za lepšího počasí. Ona nepohoda zahubila dva tisíce vojínů, markytánův a záškodníků. Vypravuje se, že byli někteří viděni o pně stromů opření a nejen živým, ale i s jinými rozmlouvajícím podobni ještě v též poloze, ve které toho nebo onoho smrt překvapila. Náhodou přišel sprostý voják macedonský jen stěží sebe a své zbraně vleka přece konečně do ležení; když ho král uzřel, vyskočil ze své stolice, ačkoli tehdáž sám blízko ohně se zahřival, a odňal ztuhlému a smyslů téměř zbavenému vojínu zbraně a vyzval ho, aby se na jeho místo posadil. Ten dlouho nepozoroval, ani kde odpočívá, ani kdo mu svého místa postoupil. Konečně když se mu životní teplota vrátila a poznal královu stolicí a krále, polekán jsa povstane. Naň pohlížeje pravil Alexander: „Zdali nahlížíš, vojine, oě lépe žijete pod svým králem než Peršané? Jim by šlo o hrdlo, kdyby se posadili na královu stolicí, tobě to prospělo“. Následujícího dne svolal přátely a vůdce plukův i dal oznámiti, že sám nabradí všem všecky ztráty. Slibu tomu také dostál. Sisimithres totiž přivedl mnoho soumarů³⁾, bravu, skotu a dva tisíce velbloudů. Tato zvířata byla rozdělena, nahradila vojínům ztráty a zároveň i hladu je zbavila. Král zatím opovéděv, že se mu Sisimithres zavděčil, rozkázal vojínům, aby s sebou vzali vařenou potravu na šest dní, a táhl potom proti Sakům.⁵⁾ Popleniv celou jejich zemi daroval Sisimithrovi z kořisti třicet tisíc kusů bravu.

Odtamtud přišel do krajiny, již spravoval Oxyartes, znamenitý satrapa, který se králi v ochranu poddal. On mu vrátil satrapství, nežádaje ničeho jiného, než aby dva z jeho tří synů sloužili v jeho vojsku. Satrapa dal mu i toho, kte-

³⁾ Zde koně, mezky, osly. — ⁵⁾ Jiní než ti, s kterými učinil mír. Sr. VII. 9. 17.

rého mu nechával. Dal také upravití hostinu s barbarskou nádherou, při které i krále pohostil. Ta když byla právě velmi přátelsky slavena, kázal uvéstí třicet vznešených panen. Mezi nimi byla i jeho dcera, jménem Roxana, dívka neobyčejně krásné postavy a půvabného chování, řídkého mezi barbary. A ačkoli vystoupila zároveň s jinými vybranými, přece obrátila na sebe ihned oči všech přítomných, nejvíce krále, jenž již méně ovládal své vášně, poněvadž mu štěstí ve všem přálo, proti němuž lidská přirozenost nebývá dosti ostražitá. Proto on, který na manželku Dariovu, který na jeho dvě dospělé dcery, k nimž co do krásy mimo Roxanu žádná nemohla býti přirovnána, pohlížel jen s otcovskými pocity, tehdež mladistou pannu, která, kdyby se srovnala s královským rodem, byla rodu nízkého, tak si zamíloval, že pravil, že náleží k upevnění říše, aby se Peršané s Macedoňany manželstvím spojovali; tím jediným způsobem prý může odstraněna býti hanba⁴⁾ podmaněných a zpupnost vítězů. Také Achilles, od kterého svůj původ odvozuje, souložil prý s dívkou zajatou.⁵⁾ A aby Oxyartes nemyslí, že se zavádí nějaká nepravost, tož že se chce s ní spojití řádným manželstvím. Tato řeč naplnila otce nadálou radostí. A král dal uprostřed horoucnosti své vášně podle domácího obyčeje přinéstí chléb — ten byl u Macedoňanů nejneporušitelnějším základem manželského svazku —, kterého mečem rozkrojeného oba pojedli. Myslím, že ti, kteří národní obyčeje zavedli, tímto laciným a snadno zjednatelným pokrmem chtěli ukázati těm, kteří své jmění manželstvím slučovali, jak málem by měli býti spokojeni. Tímto způsobem spojil se král Asie a Evropy manželstvím s dívkou za hodovné zábavy uvedenou, chtěje zploditi se zajatou syna, který by vládl nad vítězi.⁶⁾ Jeho přátelé však se styděli, že při vině a hodech zvolil si tehána z podmaněných; ale po zavraždění Klita byla volnost slova utlumena, a proto jen pohledem, který nejvíce jest služebný, přisvědčovali.

V. Poněvadž však hodlal táhnouti do Indie a odtamtud k Oceanu i nepřál si, aby se za jeho zády něco dělo, co by

⁴⁾ Pocházející z toho, že byli podmaněni. — ⁵⁾ S Briseidou. —

⁶⁾ Stalo se r. 327 př. Kr.

mohlo zdržovati jeho předsevzetí, poručil ze všech provincií třicet tisíc mladšího lidu sebrati a ozbrojené k sobě přivésti, již by mu byli rukojměmi a zároveň i vojiny. Ale Kratera vyslal, aby stíhal Haustana a Katena,¹⁾ kteří od něho odpadli; z těch byl Haustanes zajat a Katenes v bitvě usmrcen. Polyperkon podrobil též krajinu, již jméno jest Bubacene.²⁾ A tak všecko upokojiv, obrátil svůj zřetel k válce s Indií. Země ta pokládala se za bohatou nejen na zlato, ale i na drahé kameny a perle, celá pak její úprava směřovala více ku pěstování nádhery než velikoleposti. Lidé, kteří zemi tu znali, vypravovali, že její vojnové lesknou se zlatem a slonovinou; proto, aby v ničem nebyl překonán, když ostatní přípravou vynikal, dal štítů stříbrnými plíšky a koně zlatými uzdami opatřiti, také pancíře jedny zlatem, jiné stříbrem vyzdobiti. Sto dvacet tisíc vojnův ubíralo se s králem do této války. A když již vše bylo připraveno, počal uvažovati o provedení úmyslu, který již dříve nemoudře pojal, jakým způsobem by si totiž božskou poctu zjednal, poněvadž se domníval, že tato myšlénka nyní již dozrála. Přál si, aby nebyl synem Jovovým toliko jmenován³⁾, ale za něho i pokládán, jakoby mohl myšlénkami právě tak vládnouti jako jazyky; chtěl tedy, aby Macedoňané podlé obyčeje Peršanů pokorně ho pozdravovali, padajíce před ním na zemi. Poněvadž pak si toho přál, nenedostávalo se zhojných pochlebníků, věčného zla králů, jejichž moc vyvrací častěji pochlebování než sám nepřítel. Ale nestalo se to vinou Macedoňanů⁴⁾, neboť z nich nechtěl nikdo domácími obyčeji viklati, nýbrž vinou některých Řeků, kteří pěstování pěkného umění poskvrnili špatnými mravy. Jistý Agis, pocházející z Arg⁵⁾, po Choerilovi⁶⁾ skladatel nejšpatnějších básní, a sicilský Kleo — ten byl pochlebníkem nejen vadou své povahy, ale i vadou svého národa⁷⁾ — a jiný vyvrhel jejich měst měli u krále přednost i před jeho příbuznými a vůdci největších vojsk. Tito lidé otvírali mu tehdyž

¹⁾ Vůdce povstalých Paractaenů ve východní Baktrii. — ²⁾ Neznámá. — ³⁾ Toho žádal již dříve. — ⁴⁾ Že bylo dost pochlebníků. — ⁵⁾ Argos, město v Peloponnesu. — ⁶⁾ Doprovázel Alexandra a oslavoval jeho činy epickými básněmi. — ⁷⁾ Sikulové byli známi jako lidé úllní.

nebe a vyhlašovali, že Herkules, Bakchus a Kastor s Polukem novému bohu svého místa postoupí. Proto dal jednoho svátečního dne hostinu připravit se vši nádherou, ku které pozváni měli býti nejen Macedoňané a Řekové, první z jeho přátel, nýbrž i vznešení Peršané. Když král s nimi se položil a něčeho pojedl, opustil jídelnu. Potom počal Kleo, jak bylo ujednáno, s nadšením mluvit o jeho slavných činech. Vypočetl také jeho zásluhy, za které by se mu mohli odvděčiti jediným činem, kdyby ho, ani ho za boha uznávají, skutečně také za takového vyhlásili, odhodláni jsouce nepatrným nákladem na kadidlo vyvážití tak veliká dobrodinií. Peršané prý zajisté nejen s dobrým svědomím, ale i moudře své krále jako bohy ctí; neboť velebnost trůnu bývá záštitou všeobecného blaha. Ani Herkules a Bakchus nebyli prý dříve vyhlášeni za bohy až překonali závisť svých vrstevníků; také potomci jen potud něčemu věří, pokud to předkové právem stanovili. Jestliže ostatní se rozpakují, sám prý se, až král zase vstoupí do jídelny, před ním na zemi vrhne. Potom že budou ostatní nuceni totéž učiniti a hlavně lidé moudrostí obdařeni⁶⁾, neboť od nich musí vycházeti příklad pocty, jež se má králům prokazovati.

Tato řeč byla patrně namířena na Kallisthena. Slovnost tohoto muže a jeho neohrožená upřímnost byly králi protivny, jakoby on jediný zdržoval Macedoňany jinak ochotné k takovéto povolnosti. Tu když nastalo ticho a všichni své zraky naň upírali, pravil: „Kdyby byl král tvé řeči býval přítomen, nebylo by věru potřebí nikoho jiného, kdo by ti odpověděl; neboť sám by tebe prosil, abys ho nenutil poskvřniti se cizími a zahraničnými obyčejí a abys na činy tak šťastně vykonané neugalil nepřízně takovým pochlebenstvím. Ale poněvadž není přítomen, odpovídám ti já na místě jeho, že netrvá dlouho ovoce, které předčasně dozrálo, a ty že božské pocty králi nedáváš, nýbrž odnímáš. Jest totiž jisté doby potřebí, aby někdo byl za boha pokládán, a vždy teprve potomci bývají vděční svým velikým mužům. Já však přeji králi pozdní!

⁶⁾ Básníci, filosofové.

nesmrtelnosti, aby jeho život byl dlouhotrvavý a jeho velebnost věčná. Člověka dostihuje nesmrtelnost časem, ale nikdy ho nedoprovází.⁹⁾ Uváděl si právě Herkula a Bakcha za příklady lidí za bohy uznaných. Myslí-li, že se stali bohy jediné usnesením hodující společnosti? Dříve je odstranila jejich přirozenost z lidských očí, než je jejich pověst do nebe uvedla. Arci my dva, já a ty, Kleone, tvoříme bohy! Od nás dostane se králi potvrzení jeho božství! Můžeš své moci zkusiti; učin někoho králem, můžeš-li boha učiniti. Snáze jest nebe někomu zjednati než vládu. Kéz milostiví bohové to, co Kleo pověděl, bez závisti slyšeli a dopustí, aby se vyvíjely věci i dále tak, jako posud. Nechtě chtějí, abychom byli spokojeni svými obyčejí! Nestydím se za svou vlast, nepřejí si učiti se od podmaněných, jak mám ctíti svého krále. Já aspoň se přiznávám, že jsou vítězi, přijímáme-li od nich zvyky, podlé nichž bychom měli žíti.

S povděkem poslouchali Kallisthena jakožto obrance svobody všech. Vynutil z nich nejen tichý, ale i hlasitý souhlas hlavně ze starších, jimž výměna zakořenilého obyčeje za cizí byla proti jejich myslí. Ale králi nezůstalo nic tajno, co z obou stran bylo promlouváno, poněvadž stál za oponou, kterou dal odpočívadla zastřítí. Proto vzkázal Agidovi a Kleonovi, aby řeč zastavili a jenom Peršany vyzvali, aby, až vstoupí, dle svého zvyku na zemi před ním padli, a brzy potom jakoby se byl nějakou důležitější věcí zaměstnával, do jídelny zase vešel. A když potom Peršané před ním na zemi se vrhali, počal Polyperkon, jenž ležel nad králem, posměšně napomínati jednoho z nich, který bradou země se dotýkal, aby ji přitiskl pevněji k zemi¹⁰⁾, a popudil tím Alexandra k zlosti, kterou nemohl již opanovati. Proto pravil král: „Ty tedy se mi nebudeš klaněti? Což se tobě jedinému zdáme hodnými býti posměchu“? On odpověděl, že není ani král hoden posměchu, ani on tak hanebného domýšlení se o něm.¹¹⁾ Potom

⁹⁾ Po jeho smrti nedoprovázejí ho za jeho života. — ¹⁰⁾ Aby se sklonil ještě více a pokorněji. — ¹¹⁾ Že by mohl před ním na zemi padnouti a tak se mu kořiti jako bohu.

ho král stáhl s odpočívadla a hodil jím na zemi, a když na obličej dopadl, pravil: „Vidíš-li, že jsi učinil totéž, čemu jsi se krátce před tím při jiném posmíval“? A poručiv, aby byl vsazen do vězení, ukončil hostinu.

VI. Polyperkontovi sice později odpustil, když ho dosti dlouho vězením trestal, ale proti Kallisthenovi již dlouho z urputnosti podezřelého choval zarputilejší hněv. A záhy naskytla se příležitost jej naň vypustiti. U předních Macedonů bylo, jak již nahore bylo pověděno¹⁾, zvykem, že odevzdávali své dospělé syny králům k službám, které se nelišily mnoho od služeb otrockých. Ti mívali, poňad nocí zachovávatice²⁾, stráž před dveřmi toho stavení, ve kterém král spával. Přiváděli souložnice královny z jiné strany, než byla ta, které strážli tělesní strážcové. Předváděli koně, které jim odevzdali jízdní čeledínové, chtěl-li na ně král vsednouti, a doprovázeli ho na honbách a do všech pútek, vycvičení jsouce jinak v uměních slušicích na muže svobodné. Za zvláštní vyznamenání bylo pokládáno, že směli sedíce³⁾ jísti s králem. Mimo něj nesměl je nikdo bitím trestati. Tato četa byla u Macedonů jaksi semenistém vůdcův a důstojníků; z nich měla následující pokolení své krále, jejichž potomky teprve Římané po mnohých věcích moci zbavili.⁴⁾ Zkrátka, Hermolaus, vznešený jinoch z královny čety, pospíšil si a porazil kance oštěpem, kterého král sám chtěl skláti, a proto byl z králova rozkazu smrskán. Tuto pohana těžce nesa počal ji Sostratovi s pláčem vypravovati; Sostratus byl z též čety a hořel láskou k němu. Ten když pohlížel na rozedrané tělo toho, k němuž láskou mřel, zanevřev snad již dříve také z jiné ještě příčiny na krále, mládence již samoděk pobouřeného, když si oba vzájemně přípověď podpory učinili, přijměl k tomu, že si oba předsevzali krále zavraždit. A nejednali z kvapného pacholeckého úmyslu; neboť volili pečlivě ty, které by měli přibrati do spolku k vykonání zločinného předse-

¹⁾ Sr V. 1. 42. — ²⁾ Po nocích se střídajíce. Sr. doleji. — ³⁾ Oni a ženské seděli, ostatní leželi. — ⁴⁾ Po smrti Alexandra (r. 323) rozdělili si jeho vůdcové říši jeho mezi sebe. Jejich říše byly později od Římanů podrobeny.

vzeti. Usnesli se přibrati Nikostrata, Antipatra, Asklepiodora a Filotu; od těch přidružení byli Antikles, Elaptonius a Epimenes. Ostatné nebylo nikterak snadno tu věc vykonati. Bylo nutno, aby všichni spiklenci měli stráž v též noci, aby jim nebyly činěny překážky od lidí zlého úmyslu neúčastných; ale náhodou měl každý z nich stráž v jiné noci. Proto uplynuly třicet dva dni vyměňováním míst strážcův a ostatními přípravami k vykonání vraždy. Konečně nastávala noc, ve které spiklenci měli míti stráž těšíce se věrností ode všech zachované, jejíž důkazem bylo tolik dní.⁵⁾ Nikoho nezvratil strach nebo naděje; tak veliký byl u všech buď hněv na krále anebo vzájemná jejich věrnost. Stáli tedy přede dveřmi domu, ve kterém král hodoval, aby ho z jídelny vyšlého doprovodili do ložnice. Ale jeho štěstí a zároveň veselá mysl hodujících přijímela všecky k požívání větší míry vína; také hodokvasné hry prodloužily dobu hostiny, a spiklenci se hned radovali, že se vrhnou na ospalého, hned zase se strachovali, aby se neprotáhla hostina až do rána; neboť za svítání měli již jiní na stráž nastoupiti a na nich byla zase řada teprve až po sedmi dnech; a oni nemohli doufati, že všichni do té doby zachovají mlčení a tajnost. Ale když se počalo rozednívati, byla hostina ukončena a spiklenci přijali krále radující se, že se konečně naskytla příležitost provésti zločinný úmysl. Avšak v tomto okamžiku žena, jak se myslilo, prorockého ducha, která v králově dvoře se zdržovala, poněvadž z božského vnuknutí budoucí věci zdála se předpovídati, králi odcházejícímu nejen vstříc přišla, ale i cestu mu zastoupila, a posunky i pohledem rozčilenost svou na jevo dávajíc, jej napomíná, aby se vrátil do jídelny. On pak odpovědév žertem, že bohové dobře radívají, přátely zpět povolal a prodloužil dobu hostiny skoro až do druhé hodiny po východu slunce. A již vystřídali jiní z čtyř stráž, aby přede dveřmi ložnice hlídku měli, ale spiklenci stáli posud na svém místě, ačkoli svou povinnou službu již ukončili; tak vytrvalá jest naděje, kterou lidská duše do sebe pojme. Král osloviv je vltádněji

⁵⁾ Že po tolik dní nic se nevyzradilo.

než kdykoli jindy, rozkázal jim, aby odešli a o své občerstvení se postarali, poněvadž v službě po celou noc vytrvali. Dostali po 50.000 sestertích⁶, a byli kromě toho pochváleni, poněvadž i potom, když už odevzdali službu jiným, přece ještě na stráži vytrvali.

Oni tedy, v tak veliké naději se sklamaně, odejdou domů. Ostatní vyčkávali ovšem dne své služby, jenom Epimenes, buď jat jsa královou laskavostí, kterou mezi spiklenci jemu obzvláště na jevo dal, buď myslé, že jejich úmyslu v cestě jsou bohové⁷), změnil náhle své smýšlení a oznámil svému bratru Eurylochovi, kterého dříve spoluúčastníkem jejich úmyslu míti nechtěl, co se připravuje. Všem mihala se poprava Filoty před očima. Proto chopil se ihned bratra, přišel s ním do králova bytu, dal vzbuditi životní strážce⁸) a ujišťoval, že to, co přináší, týče se života králova. I doba, kdy přišli, i jejich vzezření, zrádce nepokojného svědomí, i sklíčenost jednoho z nich⁹), pobouřily Ptolomaea a Leonata, kteří stráž měli u prahu ložnice samé. Proto otevřeli dvéře, přinesli světlo a probudili krále vínem a snem opojného. Ten se znenáhla vzpamatoval a potom se ptal, co přinášejí. A Eurylochus nemeškaje pravil, že se bohové od jeho¹⁰) domu neodvracejí zcela, poněvadž jeho bratr, ačkoli se odvážil činu zločinného, přece ho lituje a sám dobrovolné vyznání činí. V noci právě minulé že mu byly strojeny úklady a původci zločinného úmyslu že jsou lidé, do nichž by se toho král nařál nejméně. Potom vykládá Epimenes vše pořadě a jmenuje jména spiklenců. Bylo známo, že Kallisthenes nebyl jmenován jako spoluúčastník, ale že rád propůjčoval sluchu řečem mladých lidí krále tuptících a do něho si stěžujících. Někteří se také zmiňují, že Kallisthenes, když si Hermolaus i jemu stěžoval, že byl mrskán z rozkazu králova, pravil, že mají býti pamětlivi, že jsou již muži, ale že bylo záhadno, řekl-li to jako útěchu k trpělivému snášení ran čili

---

⁶) Asi 4000 zl. — ⁷) Poněvadž ho prorokyně zachránila. — ⁸) Vyšší důstojníky, kteří právě službu konali. — ⁹) Epimenesova. — ¹⁰) Eurylochova.

aby podráždil nevoli mladých lidí. Poněvadž se představa tak velikého nebezpečení, z kterého šťastně vyvázl, králi před očima míhala, byla brzo zaplašena ospalivost jeho ducha i těla a on obdaroval Eurylocha ihned padesáti talenty a velikým jměním jistého Tiridata i odpustil jeho bratru dříve ještě, než za jeho život prosil. Původce zločinného úmyslu však a s nimi i Kallisthena kázal spoutati a hlídati. Když pak byli do králova dvora přivedeni, spal po celý den a následující noc vlnem a bděním jsa přemožen. Ale následujícího dne přizval četnou radu, které také otcové a příbuzní těch, o něž běželo, byli přítomni, a kteří také ani svým vlastním životem nebyli bezpečni; neboť podlé macedonského obyčeje měli i oni zemřít, poněvadž všichni, kteří s takovými obviněnými byli krevností spříznění, propadli hrdlo.¹¹⁾ Potom kázal král předvésti spiklence kromě Kallisthena, a ti bez rozmyšlení přiznali se k tomu, co obmyšleli vykonati. A když se potom všichni na ně osupovali, tázal se jich král sám, čím sobě toho zasloužil, že pojali proti němu tak veliký zlý úmysl.

VII. Když ostatní zaražení jsouce mlčeli, pravil Hermolaus: „Nuže, my jsme, poněvadž se nás tážeš, jakobys ničeho nevěděl, pojali úmysl tebe zavraždit, poněvadž na novo počínáš nikoli nad námi vládnouti jako nad rodem svobodným, nýbrž tyranství provozovati jako nad otroky.“ Proti němu zvedne se ze všech jeho vlastní otec Sopolis křiče, že jest vrahem i svého vlastního otce¹⁾, a položiv mu na ústa svou ruku praví, že nemají člověka zlým svědomím a svým zlým postavením šileného déle poslouchati. Ale král zadržel otce a káže Hermolaovi pověděti, čemu se naučil od svého učitele Kallisthena. A Hermolaus odpověděl: „Užívám tvého svolení a vypravuji, čemu jsem se naučil z vlastní zlé zkušenosti.²⁾ Kolikátá část Macedoňanů přežila tvou ukrutnost? Kolikátý, myslím, z rodu nikoli nejnižšího? Attalus, Filotas, Parmenio, lyncestský Alexander a Klitus, pokud to záleželo na nepřátelích³⁾, žijí, stojí v boji, tebe chrání svými štíty, dostávají

¹¹⁾ Sr. VI. 11. 20.

¹⁾ Poněvadž měl i on jako jeho otec (příbuzný) usmrcen býti. Sr. konec 6. hlavy. — ²⁾ Nikoli od Kallisthena. — ³⁾ Ty jich neusmrtili. —

rány pro tvou slávu, pro vítězství. Těm jsi se výborně odvděčil! Jeden potřísnil svou krví tvůj stůl. Druhý ani nezahynul smrtí jednoduchou⁴⁾; vůdcové tvých vojsk byli posazováni na dřevěné koně⁵⁾ a stali se tak divadlem Peršanům od nich poraženým. Parmenio, jenž z tvého rozkazu usmrtil Attala, byl zavražděn bez vyšetřování.⁶⁾ Střídavě totiž užíváš rukou těchto nešťastníků ku vykonávání poprav, a kterých jsi krátce před tím užil ku vraždě jako pomocníků, ty dáváš náhle od jiných vraždití.⁴

Hned potom všichni řeč Hermolaovi přetrhovali a konečně tasil jeho otec meč, a byl by ho nepochybně probodl, kdyby ho nebyl král zadržel. I kázal Hermolaovi, aby dále mluvil, a žádal, aby ho trpělivě poslouchali, an tím rozmnožuje příčiny k svému utracení. Když se tedy, ač stěžl, utišili, pokračoval Hermolaus: „Jak ochotně dovoluješ hochům v mluvení nezběhlým se hájiti! Ale hlas Kallisthenův jest v žaláři tlumen, poněvadž on jediný umí mluvit. Proč medle se nepředvádí, když se vyslychají i ti, kteří se již přiznali? Patrně proto, poněvadž se bojíš slyšeti upřímnou řeč člověka nevinného, ba ty ani jeho pohledu nechceš snést. Avšak já ujišťuji, že nespáchal ničeho. Zde stojí, kteří obmysleli vykonati se mnou čin nejkrásnější; není nikoho, kdo by řekl, že Kallisthenes byl s námi srozuměn, ačkoli již dávno odsouzen jest k smrti a to od krále nejspravedlivějšího a nejhovívavějšího! To jsou tedy odměny poskytované Macedoňanům, jejichž krve zneužíváš jako zbytečné a povržené! Naproti tomu nese tobě tisíc mezkův ukořistěné zlato, kdežto tvoji vojínové nepřinesou domů ničeho, leda neodměněné jízvy. Než to všecko jsme přece mohli snášeti, dokud jsi nás nevydával barbarům a novým způsobem z vítězů neučinil otroků. Tebe těší roucho a život Peršanů, domácích mravů nenávidíš. Chtěli jsme tedy usmrtiti krále perského, nikoli macedonského a stiháme tebe přeběhlíka⁷⁾ právem válečným. Ty jsi chtěl, aby Macedoňané před tebou klekali a tobě se klaněli jako bohu; ty odmítáš

⁴⁾ Byl dříve mučen. — ⁵⁾ Na mučidla. — ⁶⁾ Viz o těchto mužích i VI. 7., VI. 9. 17., VI. 8 a 38., VII. 1. 3. a 5., VII. 2. 27., VIII. 1. 51. — ⁷⁾ Poněvadž se stal z Macedoňana Peršanem.

Filippa jako otce, a kdyby některý z bohů pokládán byl za vyššího nad Jova, hnusil bys sobě i Jova. Divíš-li se, jestliže svobodní mužové nemohou snést tvé zpupnosti? Co můžeme doufat od tebe, když nám jest buď nevinným zemřít, aneb, což horšího jest smrti, žít v otroctví? Ty věru, můžeš-li se ještě napravit, mně mnoho jsi povinen; neboť ode mne se dovídáš, čeho svobodní mužové nemohou snést. Ostatně ušetř našich rodičů; zbavuje je v jejich stáří děti, nestěžuj věku toho mukami. Nás však kaž odvésti, abychom došli svou smrtí toho, čeho jsme chtěli dostici smrti tvou.“ Tak mluvil Hermolaus.

VIII. K tomu odpověděl král: „Jak nepravé vše jest, čemu se přiučil tento člověk od svého učitele a co zde vypravoval, ukázala má shovívavost. Neboť ačkoli se přiznal k nejhoršímu zločinu, přece jsem ho nejen sám až do konce poslouchal, ale i vás k tomu přijměl, abyste ho poslouchali, dobře věda, že, dovolím-li tomuto zlosynu mluvit, pustí uzdu vzteku, který ho dohnal k tomu, že chtěl zavraždit mne, kterého by měl milovati jako otce. Poněvadž si onehdy na honbě počínal příliš směle, dal jsem ho dle domácího a od nejstarších macedonských králů zachovávaného zvyku trestati. To se i děti musí, i snášejí to od poručníků poručenci, od manželů jejich ženy, a dovolujeme to i otrokům ¹⁾, aby hochy tohoto věku mrskali. To jest ta má krutosť, jíž jsem užil proti němu, které chtěl mstít zločinnou vraždou. Neboť jak bývám vlídný k ostatním, kteří mi nepřekážejí jednati podle mé povahy ²⁾, to dobře víte, a bylo by zbytečno o tom se zmiňovati. Že se Hermolaovi nelíbí popravy velezrádců, tomu se pranic nedivím, poněvadž si jí sám zasloužil. Neboť když chválí Parmeniona a Filotu, zastává svou věc. Lyncestského Alexandra jsem osvobodil, ačkoli dvakrát úklady nastrojil mému životu, a když byl opět (od dvou udavatelů) usvědčen, přece jsem odkládal s věcí po tři roky, až jste vy žádali, aby konečně byl potrestán po zásluze ze svého zločinu. Že byl

¹⁾ Paedagogům, vychovatelům. — ²⁾ Kteří mne nenutí jednati s přisností mé povaze se přičleí.

Attalus mým úhlavním nepřitelem, než jsem se stal králem, na to se zajisté panatujete. Klitus kéž mne nepřinutil naň se horšiti! Já jsem všetečnou řeč jeho, když hanu sypal na mne a na vás, déle snášel, než on by byl snesl, kdybych já byl totéž mluvil. Mírnost králův a vůdců zakládá se nejen na jejich povaze, uýbrž i na povaze těch, kteří jsou jim podřizeni. Povolnosti mírní se rozkazy; kde však vymizela z mysli uctivost a kde se vše převrací nohama vzhůru ³⁾, tam jest potřeba násilí, abychom násilí odrazili. Než proč bych se divil, že mi tento člověk vyčetl ukrutnost, když se odvážil vyčítati mi lakotu? Nechci jednotlivé z vás k svědectví vybízeti, aby se mi nestala má štědrost nenáviděnou, kdybych jí urazil váš stud. Ale pohlédněte na veškeré vojsko; před krátkou dobou nemělo ničeho než zbraně, nyní lóhá na stříbrných ložích ⁴⁾; na stoly nakládají zlaté nádoby, hejna otroků jich následují, kořisti na nepřátelích dobyté nemohou ani odnésti. Ale mám prý Peršany, které jsme podmanili, u veliké vážnosti! To právě jest největším důkazem mé mírnosti, že nevládnou zpupně ani nad poraženými. Přišel jsem do Asie, nikoli abych národy její z kořen vyvrátil, ani abych polovici zemí učinil pouští, nýbrž aby ti, které bych podmanil válkou, nezeleli mého vítězství. Proto slouží s námi ve vojsku, prolévají za vaši vládu svou krev, kdežto by se byli vzbouřili, kdyby se bylo zpupně s nimi nakládalo. Nebývajíť trvalými statky, do kterých se uvádíme mečem; dobrodiními zjednaná láska trvá věčně. Chceme-li Asii držeti a nikoli jí jen proběhnouti, musím obyvatele její své povolnosti účastnými činiti; jejich věrnost učiní pak naši vládu pevnou a věčnou. Ale my máme věru více ⁵⁾, než seč jsme. Bylo by však nenasytelnou lakotou, kdybychom ještě více chtěli naplniti, co již všudy přetéká. Já však prý též jejich obyčeje převádím na Macedoňany! Ano, vidíme u mnohých národů věci, které napodobiti bychom se nemusili styděti. A tak veliká říše nemůže vůbec dobře býti spravována, než když její obyvatele leocemus učíme, a zase mnohému od nich se přiučujeme. To však bylo skoro

³⁾ Kde si hraje poddaný na pána. — ⁴⁾ Snad jen: stříbrem vykládaných. — ⁵⁾ Panovníčích práv, ty tedy musíme omeziti.

Mimo tyto ještě mnohé jiné řeky dělí celou zemi, ale jinak neznámé, poněvadž protékají krajinami ne dosti známými.⁶⁾ Jinak země blíže moře ležící hlavně severním větrem se spalují; ten hřeben hor zadržén jsa do vnitřku země nevniká a proto jest tato čásť země úrodná a vydává plodiny. Ale země a nebe pravidelné roční doby v onom pásmu mění tak, že, když jiná pásma se přizehují slunečním vedrem, Indii pokrývají sněhy, a naopak, když jiné země křehnou zimou, tam nesnesitelné horko bývá. Ale není známa příčina, proč se tam příroda zvrhla. Moře aspoň, které tamější břehy omývá, neliší se ani barvou od ostatních. Jméno mu bylo dáno od krále Erythra a proto myslí lidé věci neznalí, že voda jeho se červená.⁶⁾

Země jest úrodná na len, z něhož mají přemnozí svůj oděv. Lýko stromů jest jemné ne jinak, než jako papyrový papír, a přijímá známky písma.⁷⁾ Ptáci učí se napodobiti zvuk lidského hlasu.⁸⁾ Zvířata (čtyřnohá) jsou tam u ostatních národů nevidaná, leč jsou-li dovezena. Táž země živí nosorožce, ale neplodí jich. Slonové jsou tam silnější než jsou ti, které v Africe lidé krotí, s silou srovnává se velikost. Řeky jsou tam zlatonosné; ty odvádějí za příčinou nenáhlého a mírného běhu vodu jen zdlouha a volně tekoucí. Drahé kameny a perly vyhazuje na břehy moře, a ty jsou hlavním pramenem jejich bohatství, zvláště když obchod s těmito záhubnými předměty přepychu rozšířili na ostatní národy; vždyť se řídí tyto výměty bouřícího se moře co do své hodnoty cenou, kterou ustanovuje libovůle. Povahu obyvatelův upravuje jako všude jinde také u nich poloha míst.⁹⁾ Těla zahalují až po nohy kmentem, nohy ovazují sandály a hlavy lněnou šatou, s uší jim visí drahé kaménky (a perly); i paže a předloktí okrašlují zlatem ti, kteří mezi rodáky vynikají buď rodem anebo jméním. Vlasy častěji česají než stříhají, brada jest vždy neholená, ostatní kůži obličejě ostříhují tak, aby byla na pohled hladká.

⁶⁾ R. Novák v List. filolog. XII. 886. čte: sed ignobiles, quia non adcoluntur, fluunt, ale tekou nejsouce známými, poněvadž při nich nebydlí lidé. — ⁷⁾ ἔρυθρός (erythros) = rudý, červený, červenavý. — ⁸⁾ Lze na něm psáti. — ⁹⁾ Papouškovó. — ⁹⁾ Podnebí.

Ale nádhera králů, kterou sami nazývají velikolepostí, převyšuje křehkosti všech národů. Dá-li se král někde veřejně viděti, nosí před ním sluhové stříbrné kadidelnice a naplňují vůněni celou cestu, po které král nésti se dáva. Leží ve zlatých nosítkách, s kterých visí kolem perly; kment, do kterého jest oblečen, jest zlatem a nachem ozdoben; za nosítky jdou ozbrojenci a životní strážcové; mezi nimi visí na ratolestech ptáci, jež přiučili zapuzovati zpěvem vážné myšlénky. Královský dvůr má zlaté sloupy, po kterých se pnou vinné úponky zlatým vypuklým dílem ozdobené, a stříbrné podoby ptáků, jejichž pohledem se nejvíce baví, kráslí tyto stavby. Vstup do královského dvora jest každému přichozímu volný, když král vlasy češe a okrašluje; tou dobou dáva poselstvům odpovědi a svým poddaným vynáší nálezy. Odstranivše sandály natírají jeho nohy vonnými věcmi. Při lovu býva jeho nejhlavnějším zaměstknáním kláti zvířata v oboře zavřená za modliteb a zpěvů jeho souložnic. Štípy jsou dva lokte (delší metru) dlouhé a ty vyhazují s větším namáháním než výsledkem, poněvadž šíp, jehož všecek účinek zakládá se na lehkosti, u nich tak jest zatížen, že jest nezručný. Krátké jízdy vykonává koňmo; je-li výprava delší, táhnou slonové vůz a v takovém případě pokrývají těla tak velikých zvířat zlatem. A aby se porušeným mravům ničeho nedostávalo, následuje dlouhá řada souložnic ve zlatých nosítkách; tento zastup jest od družiny královniny ovšem oddělen, ale nádherou se mu rovná.

Jídla připravují mu ženy. Od týchž podává se mu víno, jehož všichni Indové v hojně míře požívají. Krále vínem a spánkem přemoženého odnášejí do ložnice ženy, vzývajíce domácí písní noční boby. Kdož by myslil, že oni, oddáni jsouce takovýmto prostopášnostem, mají také péči o mudretví? Jedna třída mudrců žije po venkově a jest prostá. U těch pokládá se za krásné předejítí přirozenou smrt a proto dávají se za živa upalovati, kteří buď se dožili příliš houževného stáří, aneb kteří mají chatrné zdraví. Čekati smrti mají za zneuctění života a proto se nevzdává žádná pocta tělům, která stáří rozrušuje; myslí, že oheň se poskvřňuje, leda přijímá-li

lidi ještě dýchající. Ti pak, kteří žijí v městech podle obyčejného zvyku, umějí prý obratně pozorovati běhy hvězd a předpovídati budoucí věci. Také myslí, že nikdo neurychlí dne smrti, kdo ho neohroženě může čekati. Za bohy pokládají všecko, čemukoli jednou počali se klaněti, hlavně stromy, které porušiti za úhlavní zločin pokládají. Městce mají u nich po patnácti dnech¹⁰⁾; roky drží plné své doby.¹¹⁾ Časy ustanovují podle běhu měsíce, ale nikoli jako obyčejně, když nastal úplněk, nýbrž když se počal křiviti v rohy, a proto mají kratší měsíce, poněvadž jejich dobu měří podlé této měny měsíce.¹²⁾ Vypravuje se ještě mnoho jiného, čím běh událostí zdržovati nezdálo se státi za práci.

X. Když tedy Alexander překročil hranice Indie, vyšli mu vstříc králové jednotlivých kmenů, chtějce se mu podrobiti. I připomínali mu zároveň, že jest třetím synem Jovovým, který k nim přišel. Bakcha a Herkula¹⁾ prý znají jen z pověsti, on že jest osobně přítomen a viděn. Král je přijal laskavě a vyzval, aby ho následovali, hodlaje jich užiti jako průvodců. Později, když již nikdo více vstříc nepřicházel, poslal Hefaestiona a Perdikku s částí vojska napřed, aby podmanili všecky, kteří by se nechtěli dobrovolně podrobiti, a obzvláště jim poručil až k řece Indu postoupiti a lodi stavěti, po nichž by vojsko na druhý břeh mohlo býti přepraveno. Ti stavěli, poněvadž několik řek bylo překročiti, lodi tak, že mohly býti rozebrány, na vozích odvezeny a potom zase sestaveny. Poručiv pak Kraterovi, aby za ním postupoval s těžkou pěchotou, vytrhl s jízdou a lehce ozbrojenými a zahrnav ty, kteří se mu v cestu stávkali, přišel po nepatrném boji do nejbližšího města. Zatím přirazil již k němu Kraterus. Proto rozkázal, aby hned z počátku nahnal strachu národu, který macedonských zbraní posud nezakusil, nikoho nečiviti, kdyby se jim podařilo zapáliti hrady města, které obléhal. Jinak

¹⁰⁾ Jsou to poloviční měsíce. — ¹¹⁾ Plných dvanáct měsíců = 365 dní, 15 hodin a 81 minut. — ¹²⁾ Počítají od první čtvrti do poslední a zase od poslední do první.

¹⁾ Sr. III. 10. 5.

byl, když hradby objížděl, šípem raněn. Když města přece dobyl, byli všichni jeho obyvatelé pobiti a i domy pobořeny.

Odtamtud přišel, podrobiv si dřívě jakýsi neznámý národ, ku městu Nyse. Když tam před samými hradbami náhodou v lesnatém místě zarazili tábor, rozmrazila noční, neobyčejně tuhá zima jejich údy, proti níž se oheň jako vhodný prostředek sám od sebe³⁾ naskytl; sporázeli totiž stromy a rozdělali oheň. Ten, poněvadž byl dřívím sesilován, zachytil hroby obyvatelů. Ty byly zhotoveny ze starého cedrového dříví, a když se vznály, rozšířily oheň daleko široko, až vše s prstí bylo srovnáno. A hned potom bylo z města slyšeti z počátku štěkot psů, později i křik lidí. Teprve v tomto okamžiku poznávají obyvatelé, že přišel nepřítel, a Macedoňané, že přišli k nějakému městu. A král postoupil ihned s vojskem a počal město obléhati, při čemž ti nepřátelé, kteří se odvážili boje, střelami byli zasypani. Proto chtěli jedni se hájiti, jiní se vzdáti a když se dověděl o jejich neshodě, rozkázal vojínům, aby je jenom obléhali a krveprolévání se zdrželi; a oni nehodami obléhání unaveni jsouce, konečně se vzdali. Vypravovali, že Bakchus jejich město založil, a toto vypravování o původu města bylo pravdivé. Leží na úpatí hory, kterou obyvatelé nazývají Merem. Odtud vzali Řekové látku k bajce, že byl Bakchus skrýván v Jovově stehně.⁵⁾ Když pak král byl od obyvatelů poučen o povaze hory, poslal spíží napřed, a vystoupil potom s veškerým vojskem na její vrchol. Po celé hoře roste mnoho břečtanu a rév a prýští se mnohé nevysychající prameny. Jest tam také ovoce rozličné a léčivé šťávy, ana půda jen svou silou⁴⁾ vydává plody ze semen nahodile do ní zapadlých. Vavřín, odolen a oman tvoří na tamějších skalách celý divoký les. Já aspoň myslím, že vojínové tehdejší nikoli božským popudem, nýbrž rozpustilou veselostí unesení břečtanové a vinné listy napořád trhali a tímto listím ověnění tékali po celém háji po způsobu bakchantek. Rozléhaly se tudy hřbety hor a kopce hlasy tolika tisíc boha, ochrance

³⁾ Leželi v lese. — ⁵⁾ *μηρός* (meros) = stehno. — ⁴⁾ Bezě všeho vzdělávání jí.

tohoto háje, vzývajících, když blouznivost jen od několika počatá, jak to skoro obyčejně bývá, náhle na všechny přešla. Není tedy divu, že jako uprostřed míru rozložili se po trávě a sneseném listí. A král nahodilě veselosti nezamítaje poskytl všeho štědrě k hostině a dovolil vojsku po deset dní Bakchovi sloužiti. Kdo by popíral, že i nadobyčejná sláva častěji bývá darem štěstí než statečnosti? Vždyť ani holdujících a vínem přemožených neodvážil se nepřítel napadnouti, postrašen jsa hlukem Bakcha slavících a výskajících ne méně, než kdyby byl slyšel křik bojujících. Totéž štěstí jich chránilo, když od Oceanu se vracejíce před očima nepřátel hodokvasili a se spili.⁵⁾

Odtamtud přišel do krajiny, již jméno jest Daedala. Její obyvatelé opustili svá sídla a utekli do neschůdných a lesnatých hor. Proto přešel do Akadir, která byla též vypálená⁶⁾ a opuštěná, poněvadž obyvatelé uprchli. Proto musil způsob války nutně změnit. Rozdělil tedy vojsko na mnohých místech zakročil pojednou brannou mocí, a přepadení byli i tam, kde nepřítel vůbec neočekávali, pohromami všeho druhu podrobeni. Ptolemaeus dobyl přemnohých měst, Alexander největších; potom spojil zase voje, které byl rozdělil. Překročiv později řeku Choaspes⁷⁾ zůstavil Coena při obléhání bohatého města, jemuž bylo jméno Beira, sám pak přišel k Mazagám. Po Assakanovi, který tam panoval a krátce před Alexandrovým příchodem zemřel, stála v čele krajiny a města jeho matka Kleofis. Třicet osm tisíc pěšího vojska stáhlo města opevněného nejen polohou, ale i uměním. Neboť jest na výhledné straně obklíčeno řekou prudce tekoucí, jež svými po obou stranách strmými břehy zamezuje přístup k městu. K západu a od jihu navalila v cestu příroda jako schválně převysoké skály, pod nimiž jsou sluje a propasti délkou času hluboko vyhloubené, a kde skály přestávají, tam jest zdělán příkop, dílo ohromné. Hradby města mají v objemu třicet pět

⁵⁾ Sr. IX. 10. 25. nn. — ⁶⁾ R. Novák v List. filolog. XI. 19. ště: aeque uasta, stejně pustá místo aeque usta. — ⁷⁾ V severovýchodní části Indie, vlévá se do Kofena (přítoku Inda).

stadii (honů), a jejich spodní část jest z kamene, hořejší pak z nepálených cihel.⁸⁾ Cihly byly spojeny kameny, které mezi ně vložili proto, aby k tvrdší hmotě drobná přiléhala, a zároveň hlinou, která byla vodou rozdělena. Ale aby se celá stavba nesesazovala, byly do ní zaraženy silné trámy, na něž byla položena patra, která zdi i chránila i je schodnými učinila.⁹⁾ Když Alexander toto opevnění pozoroval a rady si nevěděl, poněvadž nemohl ani slují vyplniti leč rumem, ani obléhacích strojů jinak k hradbám přisunouti, byl se zdi od někoho šípem raněn. Náhodou vnikla střela do lýtka; když její hrot byl vytažen, kázal koně přivésti, na kterém jezdě, rány ani nezavázav, o nic liknavěji vše pořizoval, co vykonati si byl umínil. Ostatně když raněná noha svislá byla, krev zaschla a chladnoucí rána bolesti přitížila, řekl prý, že se sice nazývá synem Jovovým, ale že cítí bolesti chorého těla. Než přes to nevrátil se do ležení dříve, až všecko prohlédl a nařídil, co chtěl míti vykonáno. Proto jedni, jak bylo rozkázáno, domy mimo město ležící bourali a nesmírnou sílu rumu k plnění příkopu odvlékali, jiní metali kmeny velikých stromů i s větvemi a spousty kamení do slují. Již byl příkop vyplněn až do povrchu půdy. Stavěli tedy věže, kterážto práce byla dokončena s neobyčejným zápalem vojínů v devíti dnech. Aby ji ohledal, vyšel král, ačkoli rána jebo nebyla ještě zacelena, pochválil vojny a kázal stroje k hradbám přisunouti, z nichž bylo potom vyhozeno na obhájce nesmírné množství střel. Nejvíce děsily pohyblivé věže lidi takových věcí neznalé; neboť mysli, že tak veliké přístroje beze vši viditelné pomoci posouvané vůlí božskou jsou pohybovány; také hradební kopl a přetěžké oštěpy stroji metané pokládali za něco, co nesvědčí lidem.¹⁰⁾ Proto zoufávše nad obranou města ustoupili do hradu. Odtamtud přišli, poněvadž mimo

⁸⁾ Z vepřovic. — ⁹⁾ Činila předprseň, za kterou se mohlo choditi. — R. Novák v List. filol. XI. 19. čte: . . . incumbent. Simulque, terrâ umore dilutâ ne moenia universa conciderent, impositae . . . ; . . . přiléhala. A zároveň, aby se celá stavba nesesazovala, kdyby hlína (cihly) mokrostí (deštěm) se rozmočila, byly . . . — ¹⁰⁾ Měli je za něco nadlidského.

poddání se obleženým nezbyvalo nic jiného, poslové ku králi, aby prosili za milost. Když jí dosáhli, přišla královna s velikým zástupem vznešených paní, jež obětovaly víno ze zlatých misek. Sama synáčka ku královým kolenům přivedši, dosáhla nejen odpuštění, ale i lesku své dřívější důstojnosti; bylať nazývána královnou. A někteří myslí, že se to stalo spíše pro její krásu než z útrpnosti. Jisto jest, že měl její syn, kterého později porodila, jméno Alexandra, nechť byl otcem kdokoli.

XI. Odtamtud byl Polyperkon poslán s vojskem k městu Noře, porazil v bitvě nespřádané obyvatele, pronásledoval zahnané za hradby a město si podrobil. Mnoho neznámých měst opuštěných dostalo se do moci královny. Jejich obyvatelé osadili ozbrojeni jsouce skálu, jejíž jméno bylo Aornis. O ní šla pověst, že ji Herkules marně obléhal, byv zemětřesením donucen s nepořízenou odtáhnouti. Když si Alexander nevěděl rady, poněvadž skála byla se všech stran příkrá a strmá, přišel k němu starší muž místa znalý s dvěma syny příslibuje, že bude-li za svou službu odměněn, ukáže mu přístup na skálu. Alexander ustanovil se na tom, že mu dá osmdesát talentů, a podržev jednoho z mladých jeho synů jakožto rukojmě jej samého propustil s rozkazem, aby vykonal, k čemu se nabídl. Lehce ozbrojeným byl za vůdce dán Mylleas, králov pisář. Ti měli, aby klamali nepřitele, oklikou na nejvyšší vrchol vystoupiti. Skála tato nezdvihá se jako většina jiných mírnými a povlovnými stráněmi k vysokému svému vrcholu, nýbrž jest vztýčena nejpodobněji na způsob homolovitého sloupu, jehož spodní část jest rozložitější, vyšší se zúžuje a nejvyšší špičatým vrcholkem se končí. Její úpatí obtéká řeka Indus, přehluboká, mající břehy s obou stran příkré; na druhé straně jsou propasti a strmé výmoly. Nebyla žádná jiná možnost jí dobytí, než je vysypati. Na blízku byl les, který král dal porážeti a tak přisekávati, že byly jen holé kmeny do propastí metány, poněvadž by byly listnaté větve je nesoucím překážely. Sám byl první, jenž tam vrhl osekáný strom a hned potom následoval křik vojska, svědek jeho ochotnosti, poněvadž se nikdo nevzpěchoval práce, které se král podjal

před jinými. Když byly propasti do sedmého dne vyplněny, kázal král lukostřelcům a Agriánům strminy slézati a k nim připojil ze své tělesné stráže třicet nejodhodlanějších mladých mužů. Těmto za vůdce byli dáni Charus a Alexander, jemuž král připomenul jména, které prý má s ním společné. Poněvadž nebezpečnosti bylo patrné, nehodlal z počátku král sám žádného dobrodružství se odvážiti, ale když bylo znamení dáno polnicí, obrátil se tento muž vždy odvážlivý k svým životním strážcům a vyzývá je následovati ho a první na skálu vylézá. Déle tu nemeškal již žádný Macedoňan, všichni opustili svá místa a následovali krále dobrovolně. Žalostný byl pád mnohých, jež se strmé skály spadlé pohltila mimotekoucí řeka, smutné divadlo i těm, kteří nebyli v žádném nebezpečnosti; ale poněvadž záhubou jiných na to byli upamatováni, čeho jim samým bylo se báti, zvrátila se soustrasť ve strach a oni neoplakávali potom zahynulých, nýbrž samy sebe. A již došli tak daleko, že bez záhuby nemohli se vrátiti, leda jako vítězové, poněvadž nepřátelé svalovali na vystupující obromé kameny, jimiž poděšeni jsou, nejistým a kluzkým krokem jdouce, střemhlav zpět padali. Než Alexander a Charus, které král s třiceti vybranými byl předeslal, vyšplhali se přece až nahoru a počali již zblízka bojovati, ale poněvadž nepřátelé sbora střely na ně metali, byli častěji poraňováni, než sami poraňovali. Proto byl Alexander, pamětliv jsa i svého jména i slibu, an prudčeji než opatrněji bojuje, konečně střelbami zasypán a padl. Toho když uzřel Charus padlého, počal se vrhati na nepřítel, a nemysle na nic jiného než na pomstu, mnohé usmrtil oštěpem, některé mečem. Ale poněvadž doráželo na jednoho tolik rukou, padl mrtev přes tělo přítelovo. Král záhubou nejodhodlanějších mladých mužů a ostatních vojínů nejinak, než jak se slušelo, pohnut jsa dal znamení k couvání. Štěstím bylo, že jen znenáhla a neustrašeně se vraceli a barbarové s tím se spokojili, že nepřítel odrazili, a ustupujících nepronásledovali.

Ostatně Alexander, ačkoli si předsevzal od dalšího dobývání skály upustiti — nebyloť žádné naděje, že se jí zmocní —, přece se stavěl, jakoby chtěl v obléhání jí setrvati; neboť

poručil i cesty osaditi, i věže přisonovati, i aby jiní nastoupili na místa unavených. Ačkoli Indové se přesvědčili o jeho vytrvalosti, hodovali přece po dva dni a dvě noci vychloubajíce se nejen svou dobrou myslí, ale i vítězstvím a po svém obyčeji na bubínky tlukouce. Než v noci třetí už nebylo ovšem slyšeti třesku jich, naproti tomu odrážela se od celé skály záře pochodní, které barbarové zapálili, aby jejich útěk byl bezpečnější, poněvadž hodlali za temné noci po neschůdných skalách prehati. Král vyslav Balakra na výzvědy doví se, že skála po útěku Indů jest opuštěna. I dal ihned znamení, aby všichni počali křičeti, a tak nahnal strachu nespořádaně prehajícícm; mnozí, jako by je nepřítel hnál, svalili se střemhlav po kluzkých skalách a neschůdných balvanech a zabynuli; více jich bylo na některých údech pohmožděno a od neporušených opuštěno. Král, ač byl spíše vítězem nad místem než nad nepřátely, učinil přece oběťmi a vůbec počtou bohům vzdanou vítězství na pohled velikým. Na skále byly zdělány oltáře Minervě a Viktorii. Průvodcům, kteří ukázali lehce ozbrojeným cestu, byla odměna vyplacena, jak byla ujednána, ačkoli více slíbili, než prokázali. Opatrování skály a kraje k ní připojeného svěřeno bylo Sisokostovi.

XII. Odtamtud postoupil k Ekbolimům, a když se dověděl, že jistý Erikes obsadil s dvěma tisíci ozbrojenců na cestě úvoz, odevzdal těžce ozbrojené vojsko Coenovi, aby s ním mírnými pochody za ním se ubíral; sám táhl napřed a zahrav prakovníky a lukostřelci ty, kteří hvozd¹⁾ osadili, otevřel cestu vojákům za ním jdoucím. Indové vůdce buď nenávidíce aneb přízeň vítězovu získati si chtějíce, přepadli a zabili prehajícího Erika a přinesli jeho hlavu a zbraň Alexandrovi. Ten činu jejich nepotrestal, ale také neschválil, aby nedal zlého příkladu.

Odtamtud přišel po šestnáctém pochodu k řece Indu a shledal, že od Hefæstiona vše, jak poručil, ku přechodu bylo připraveno. V té krajině kraloval Omfis, který již otec radil, aby Alexandrovi království postoupil, a po otcově smrti posly vypravil,

¹⁾ Byl tedy úvoz ten v lese.

aby se ho tázali, přeje-li si, aby zatím kraloval, čili aby jako soukromník očekával jeho příchodu. A ač mu bylo dovoleno kralovati, přece se neodhodlal užívatí daného mu práva. Avšak Hefacstiona přijal laskavě a jeho vojsko obilím zdarma zásobil, ale nepřišel mu přece vstříc, aby se nikomu nepoddal v ochranu leč králi samému. Když se tedy přibližoval, vyšel mu naproti s ozbrojeným vojskem, a mezi ním byli také slonové, kteří v krátkých mezerách mezi vojiny zařadění jsouce, zdaleka srubům se podobali. A Alexander z počátku se domníval, že se neblíží spojenec, nýbrž nepřítel, a proto i sám rozkázal, aby se vojínové chápali zbraní a jezdcové na křídla se postavili, k boji jsa připraven. Ale jakmile Ind nedorozumění Macedoňanů zpozoroval, poručil ostatním, aby stanuli, a sám pobodl koně, na němž jel; totéž učinil Alexander, nechť se blíží nepřítel či přítel, spoléhaje buď na svou udatnost nebo na jeho věrnost. Sjeli se oba přátelsky smýšlejíce, což patrno bylo z jejich vzezření; ale jinak nemohli se bez tlumočnicka smluviti. Když ho proto přivzali, pravil Ind, že mu vyšel vstříc, aby mu celou svou říši ihned vydal a nečekal, až by mu ochrana po poslech byla příslibena. Že dává svou osobu a říši v jeho moc, poněvadž o něm ví, že bojuje jen pro slávu a ničeho více se nebojí, než pověsti pronevěry. Král těše se upřímností barbarově, podal mu svou pravici jako záruku své věrnosti a dosadil ho zase na království. Slonů měl při sobě padesát šest; ty daroval Alexandrovi a mnoho bravu neobyčejné velikosti, asi tři tisíce býků, kterýžto dobytek v oné krajině jest cenný a králům vzácný. Když se ho Alexander tázal, má-li více rolníků čili vojínů, odpověděl, že potřebuje většího počtu vojínů než rolníků, poněvadž vede válku se dvěma králi. Byl to Abisares a Porus, ale Porus byl mocnější. Oba vládli za Hydaspem a předsevzali si zkusiti válečného štěstí proti každému, kdokoli by proti nim zdvihl válku. Omfis přijal se svolením Alexandrovým odznak královské důstojnosti a po obyčeji svého národa jméno, které měl jeho otec; Taxilem jmenovali rodáci každého, na koho vláda přešla, poněvadž toto jméno bylo spojeno s důstojností královskou. Tož když Alexandra po tři dni častoval, pověděl mu čtvrtého dne, kolik

obilí dal vojsku, kterému velel Hefaestion, a daroval králi samému a všem jeho přátelům zlaté věnce, mimo to osmdesát talentů raženého stříbra. Alexander jeho štědrostí nad míru jsa potěšen, vrátil mu jeho dary a přidal k nim ještě tisíc talentů *) z kořisti, kterou s sebou vezl, a mnoho stolních nádob zlatých a stříbrných, velmi mnoho perského roucha, třicet ze svých koní se všemi ozdobami, které mívali, když ho nosili. Tato štědrost jak barbary získala, tak velmi urazila jeho přátele. Když jeden z nich, Meleager, o hostině poživ vína u větší míře, pravil, že přeje štěstí Alexandrovi k tomu, že našel aspoň v Indii člověka hodného tisíce talentů. Král nezapomenuv ovšem, jak těžce to nesl, že usmrtil Klita pro prostofekosť, hněv svůj sice potlačil, ale pravil, že závistiví lidé nejsou ničím jiným než mučidlem sobě samým.

XIII. Následujícího dne přišli poslové Abisarovi. Podrobovali se ve všem, jak jim bylo uloženo, panství jeho, a když obě strany věrnost sobě zaručily, byli zpět posláni ku králi. Alexander domnívaje se, že by mohl také Pora pouhou pověstí svého jména ku poddání se přiměti, poslal k němu Kleochara, který mu měl oznámiti, aby dával poplatek a králi na samých hranicích své říše přišel vstříc. Porus odpověděl, že učiní jen jedno z obou, aby ho totiž do jeho říše vstupujičho očekával, ale ozbrojený. A když si Alexander již předsevzal Hydaspes překročiti, byl mu předveden Barzaentes ¹⁾, původce vzpoury Arachoských, spoután jsa a zároveň třicet zajatých slonů, dobrá pomoc proti Indům; zakládalať se jejich naděje a skutečná moc více na těchto zvířatech než na vojsku. Také Samaxus, král nepatrné části Indie, který se spojil s Barzaentem, byl spoután předveden. Když tedy přeběhlík a krále do vazby vsadil, slony však odevzdal Taxilovi, přišel k řece Hydaspu, na jehož protějším břehu Porus se usadil, hodlaje nepříteli přechod přes něj zameziti. Postavil tam proti němu sto osmdesát pět slonů neobyčejné síly tělesné, za nimi tři sta válečných vozův a asi třicet tisíc pěšího vojska, mezi nímž

*) Asi 2,200.000 zl.

¹⁾ Sr. VI. 6. 36.

byli lukostřelci se šípy, jak již bylo pověděno²⁾, příliš těžkými, tak že se nemohlo jimi pohodlně metati. Sám jel na slonu vynikajícím nad ostatní zvířata, a jeho tělo řídké velikosti zdobily zbraně zlatem a stříbrem vykládané. Síle těla rovnala se jeho statečnost a moudrost, jaká mezi nevzdělanými vůbec mohla býti. Macedoňany děsil nejen pohled na nepřitele, ale i velikost řeky, kterou bylo přejíti. Rozlévala se čtyři stádie do šířky a podobala se z počátku nesmírnému moři, poněvadž její řečiště bylo hluboké a nikde žádných mělčin neposkytovalo. Také nemírnila, ač vody daleko široko vystupovaly, své prudkosti, nýbrž hnala se, jakoby se její břehy užily, prudce a na překot; a že jsou v ní ukryté balvany, to bylo pozorovati na mnohých místech z odrážených vln.

Hroznější byl pohled na protější břeh, který koně a vojínové naplnili. Stála tam převeliká síla ohromných těl slonů, kteří schválně dráždění jsouce uši ohlušovali děsným rykem. Tak s jedné strany řeka, s druhé nepřítel vojny, ač byli ovšem schopni k dobré naději a často zkušeni, přece nenadále hrůzou naplnil. Myslili arci, že nemohou s kolibajceři se loďmi ani ku břehu čeliti, ani bezpečně přistati. Uprostřed řeky byly četné ostrovy, na které i Indové i Macedoňané přecházeli plováním, zbraně nad hlavami držíce. Tam se sváděly nepatrné bitky a každý z obou králů soudil z úspěchu malé srážky na konec hlavní bitvy. Jinak byli v macedonském vojsku svou odhodlaností a statečností známi Symmachus a Nikanor, mladí muži vznešeného rodu, kteří stálým štěstím své strany rozniceni jsouce žádného nebezpečení se nelekali. Za těchto vědců přepluli nejstatečnější z mladých mužů toliko koptmi ozbrojeni jsouce na ostrov, který měl obsazený četný nepřítel, a pobili mnoho Indů, jsouce podporováni více svou odhodlaností než čímkoli jiným. Mohli se slávou odejít, kdyby nepovážlivost ve štěstí vůbec znala míru; ale ježto přikvačující na ně pohrdlivě, ba zpupně očekávali, byli od těch, kteří nepozorovaně vyplovali³⁾, šípy zblízka zasypáni. Kteří

²⁾ Sr. VIII. 9. 28. — ³⁾ Z řeky na ostrov.

nepřítele unikli, byli buď proudem řeky strženi nebo od vírů uchvázeni.

A tato bitva velmi povznesla dobrou mysl Pora, který z břehu všecko pozoroval. Než Alexander nevěda si rady konečně, aby nepřítele oklamal, takovouto lešť si vymyslel. V řece byl ostrov rozsáhlejší ostatních, lesnatý a způsobilý k zakrývání záloh. Také přehluboký příkop nedaleko břehu, který sám měl osazený, mohl ukryti netoliko pěší vojiny, ale též jezdce i s koňmi. Aby tedy odvrátil oči nepřátel od pozorování této příhodnosti, kázal Ptolemaeovi s veškerými četami daleko od tohoto ostrova podél břehu objížděti a ob čas Indy děsiti křikem, jakoby cítěl řeku přeplovati. To činil Ptolemaeus po několik dní a přinutil touto lstí také Pora obracetí své vojsko k té části (břehu) ⁴⁾, na kterou měl Ptolemaeus zdánlivé namířeno. A již byl ostrov z dohledu nepřítele. Tu Alexander dal v zcela jiné části břehu postaviti svůj královský stan a rozkázal, aby jeho tělesní stráž, která ho obyčejně doprovázela, stála před tímto stancem, a aby všecka nádhera královské velebnosti před očima nepřátel schválně se stavila. Také ozdobil Attala, svého vrstevníka a sobě co do obličejce a postavy podobného, zvláště když byl pozorován zdaleka, královským rouchem, aby se zdálo, že sám král dohlíží k oné části břehu a na přechod ani nepomýšlí. Uskutečnění tohoto záměru zdržoval z počátku nečas, ale brzo potom jej podporoval, poněvadž štěstí i nehodu k dobrému konci obrátilo. Chystal se totiž přepraviti se přes řeku s ostatními voji ⁵⁾ přímo k ostrovu, o kterém nahoře byla řeč, an nepřítel byl obrácen proti těm, kteří obsadili s Ptolemaeem dolejší břeh, když náhle vychrlila vichřice liják, který byl i pod stany skoro nesnesitelný; proto vojínové bouří překvapení na zemi ustoupili, opustivše lodí a vory. Ale křik v bouřlivém zmatku prchajících nemohl od nepřítele býti slyšen, poněvadž větry proti němu skučely. Později liják ustal na okamžik, ale jinak rozestřely se tak husté mraky, že zakryly denní světlo tak, že spolu míuvící jen stěží po obličejí se mohli poznati.

---

⁴⁾ Na jiném místě břehu od tohoto ostrova daleko odlehlém a proti nepříteli položeném. — ⁵⁾ Které nestály proti Porovi.

Jiného by byla noc po nebi se rozloživší poděsila, poněvadž měli plouti po neznámé řece a nepřítel snad právě ten břeh, ku kterému slepě a neprozřetelně měli namířeno, měl osazený. Ale král v nebezpečenství štěstí hledaje a temnotu, která ostatní děsila, za sobě příhodnou pokládaje dal znamení, aby všichni tiše vstoupili do lodí a na vory, a rozkázal, aby ta loď, na které sám byl vezen, první od břehu odrazila. Břeh, ku kterému pluli, byl prázdný nepřítel, poněvadž Porus posud jenom Ptolemaea pozoroval. Proto byla jen jedna loď od vln na skálu vržena a tam uvázla, ostatní přistaly k protějšímu břehu. A Alexander rozkázal ihned vojínům, aby se zbrani chápali a do řad stávlí.

XIV. Již vedl sám voj ve křídla rozdělený, když Porovi teprve bylo zvěstováno, že jest břeh osazen ozbrojenými muži a rozhodný okamžik se přiblížil. Z počátku myslil, vadou lidské povahy své naději se oddávaje, že se blíží jeho spojenec Abisares — a tak s ním skutečně ujednal —, ale když brzy potom jasnější světlo objevilo šik nepřátelský, postavil proti přicházejícímu voji sto čtverospřežných vozův a čtyři tisíce jezdců. Vůdcem těchto vojtů, které předeslal, byl jeho bratr Hages, největší jich síla zakládala se na vozích. Na každém bylo šest mužů, dva štítníci, dva lukostřelci postavení s obou stran; ostatní byli vozatajové, ale nikoli bezbranní; vyhazovali, bylo-li zblízka bojovati, na nepřítel po několika kopcích, pustivše otěže. Ostatně mohlo této pomoci onoho dne jen málo býti užito; neboť, jak již nahoře bylo pověděno, učinil liják silnější než kdy jindy půdu kluzkou a k jízdě nezpůsobilou, těžké pak a téměř nepohyblivé vozy vázly v blátě a tůních. Naproti tomu Alexander se svým lehce ozbrojeným a pohyblivým vojem prudce naň narazil. První ze všech, kteří napadly Indy, byli Scythové a Dahové; potom poslal Perdikku s jezdcí proti pravému křídlu nepřítel. Když bitva již vzplála na všech stranách, počali vozatajové, popustivše otěže, do prostřed bitvy se vrhati myslíce, že přinesou svým konečnou pomoc. To bylo zlem pro obě strany; neboť jednak byla macedonská pěchota jimi hned při prvním útoku droena, jednak byli vozatajové vyklopováni s vozů po kluzkých a neschůd-

ných místech do nepřátel puštěných; splašení koně jiných svrbovali vozy nejen do tůní a jam, nýbrž i do řeky, a jen málokterí nepřátelskými střelami zahanbí pronikli až k Porovi, který právě k nejprudší bitvě se chystal.

Ten když zpozoroval, že jsou vozy rozptýleny a tékají po celém bojišti bez vozatajů, rozdělil mezi nejbližší vůdce slony. Za ty postavil pěchotu, lukostřelce a ty, kteří tloukli na ruční bubínky. Těch užívají Indové místo polnic. Ale jejich třesk nepůsobí na slony, poněvadž jejich uši již dávno tomuto zvuku přivykly. Před vojem pěchoty nesli obraz Herkulův. Ten byl bojujícím největší pobídkou k boji, a opustiti jeho nosiče pokládalo se za hanebné počínání ve válce; také ustanovili těm, kteří by ho z bitvy nepřinesli zpět, trest smrti, když strach, který z onoho nepřítel¹⁾ na ně přišel, v náboženskou poctu se proměnil. Macedoňany zarazil na chvíli pohled nejen na slony, ale i na krále. Slonové rozestavení mezi ozbrojenci podobali se zdaleka věžím; Porus sám měl málem postavu obra. Velikost jeho osoby zdál se zvyšovati slon, na kterém jel a který tak velice mezi ostatními vynikal, oč sám předčil jiné. Proto pravil Alexander, když si prohlédl krále a jeho vojsko: „Konečně vidím nebezpečnoství přiměřené mé odvaze. Jestli nám činiti se slony a zároveň i s muži výtečnými.“ A pohlížeje na Coena pravil: „Až já v průvodu Ptolomaeově, Perdikkově a Hefaestionově na levé křídlo nepřátel útok učiním a ty mne užtíš uprostřed prudkého boje, vrhni se sám na pravé, a až je ve zmatek uvedeš, trhni na ně. Ty, Antigone, a ty, Leonnate a Taurone, učiníte útok na střed nepřátelský a budete zatlačovati první řady. Naše předlouhé a silné oštěpy budou nám více než kdy jindy prospěšny proti slonům a jejich vůdcům; vůdce srážejte a slony probodávejte. Tato zvířata poskytují nejisté pomoci a zůří proti svým prudčeji; ženouť se proti nepříteli z rozkazu, proti svým ze strachu.“ To pověděv první pobodává svého koně. A již napadl, jak si umínil, řady nepřátel, když Coenus s ne-

¹⁾ Z Herkula.

smírnou silou na levé^{*)} křídlo vyráží. Také rozrazilo těžce ozbrojené vojsko střed Indů jedním útokem.

Ale Porus poručil slony hnáti tam, odkud jízdu viděl přijížděti, ale toto zdlouhavé a skoro nepohyblivé zvíře nemohlo se rychlostí koním vyrovnati. Ani šípy neprospěly nepřátelům; jsou dlouhé a přetěžké a nemohou jich dosti dobře a pohodlně nasazovati, leč by luk dříve stavili na zemi; tehda však byla země kluzká a proto napínání překážela a když se s vystřelením jich ještě pachtili, byli již rychlostí nepřátel předstížení. Proto nevěšmajíce si rozkazů králových — což se obyčejně stává, když ve zmatek uvedeným důtklivěji strach než vůdce počíná poroučeti — tolik měli vůdců, kolik roztroušených vojáků po bojišti pobíhalo. Jeden chtěl šik spojit, druhý rozdělit, někteří vyzývali, aby stanuli, jiní, aby nepříteli vpadli do zad. O ničem se neradili společně. Porus však s několika málo muži, u nichž stud byl mocnější nad strach, nepřestával roztroušené sbírat, dorážeti na nepřítel a slony před vojsko dávat honiti. A ti Macedoňany velice poděšili a jejich neobyčejné fučení nejen koně, zvíře všeho velmi se lekající, ale i muže a jejich řady v zmatek uvedli. Ti, kteří krátce před tím byli vítězi, ohlíželi se již po místě, kam by utekli, když Alexander vyslal proti slonům lehce ozbrojené Agriany a Thraky, kteří byli lepšími vojiny v harcování než v řezi. Ti hodili nesmírné množství oštěpův i na slony i na jejich vůdce a také těžce ozbrojení vojínové počali na poděšené vytrvale dotírat. Ale někteří pronásledovali slony příliš dychtivě a dráždili je ranami proti sobě samým. Byli proto nohama jejich rozšlapáni a ostatním vojínům poučením, aby méně prudce na ně dotírali. Obzvláště děsný byl ten pohled, když uchvacovali svými choboty muže i ze zbraněmi a je nad sebe zdvíhali a svým vůdcům podávali. A poněvadž slony hned pronásledovali, hned zase před nimi prochali, protáhla se oboustranná bitva se střídajícím se prospěchem daleko do dne, až počali sekerami — neboť tento prostředek byl připraven a po ruce — slonům nohy podsekávati. Meče málo zakřivené, po-

*) Má býti: na pravé.

dobné srpům, kterými sekali po chobotech oslnů, nazývali kopidami. A ze strachu zkoušeli všeho, nejen jak by slony usmrcovali, ale i jakými novými mukami by je v smrti týrali.

Proto slonové ranami konečně utýraní na své vlastní lidi nabíhají, je porážejí a své vůdce na zemi svržené rozdrucují. Když pak již byli jako stádo ovci, více poděšení než zuřivi jsouce, za šik ³⁾ zahrnutí, počal Porus, od přemnohých již jsa opuštěn, oštěpy již dávno připravené se svého slona metati na ty, kteří ho obstoupili ⁴⁾, a když mnohé zdaleka zranil, byl sám, proti střelám ničím nejasa chráněn, se všech stran napadán. Již dostal devět ran dílem do zad, dílem do prsou, a ztrativ mnoho krve metal již jen osláblyma rukama oštěpy více mu vypadlé než vyhozené. A také slon nenabíhal liknavěji na řady nepřátel jsa hnán zuřivostí a po tu dobu neporaněn, až jeho vůdce uzřel krále s ochablýma rukama, zbraněmi již nevládnoucího a smyslů skoro zbaveného. Potom teprve pobádá ho k útěku a Alexander ho pronásleduje; ale jeho kůň, mnohými ranami jsa probodán a utrmácen, padl, avšak tak, že krále spíše položil než svrhl. Proto sedl na jiného, ale tím se s pronásledováním opozdil.

Zatím počal bratr Taxila, krále indského, od Alexandra jsa napřed poslán, Pora napomínati, aby neodvažoval se zarputile nejhoršího a poddal se vítězi. Ale on, ačkoli jeho síly byly vyčerpány a on málem již dokrvácel, přece známým hlasem vzkřísěn byv pravil: „Poznávám bratra Taxila, zrádce říše a své královské důstojnosti“ a mrštil po něm kopím, které jedině z ruky mu nebylo vypadlo, a to proniklo prostřed prsou až do zad. Vykonav tento poslední statečný čin, jal se rycbleji probati, ale ochaboval i jeho slon, poněvadž mnohými střelami byl poraněn. Proto stanul a postavil pěchotu proti nepříteli jej stíhajícímu. Zatím ho Alexander již dohonil a rozkázal, poznav neústupnost Porovu, aby kladoucích odpor nešetřili. Proto byla se všech stran metána kopí i na pěší i na samého Pora; ten konečně podléhaje počal se slona klesati. Ind, který slona řídil, mysle, že chce jako obyčejně sestoupiti, poručil

³⁾ Za šiky Indů. — ⁴⁾ Na nepřítel.

slonu, aby poklekl; když pak ten se snížil, i ostatní, neboť tak byli vycvičeni, sklonili se k zemi. Tak se dostal i Porus i ostatní do moci vítězů.

Král myslé, že Porus jest mrtev, kázal jeho tělo ze zbroje svléci, a když se sběbli, kteří pancíř a roucho s něho měli stáhnouti, počal slon pána svého brániti a na svlékajícího jej dorážeti a jeho vyzdvížené tělo zase na svůj hřbet nakládati. Proto byl se všech stran kopími zasypán, a když byl usmrčen, byl Porus na vůz naložen. Když pak král zpozoroval, že otvírá oči, pravil nikoli záštim, nýbrž milosrdenstvím pohnut jsa: „Která, probáh, nesmyslnost, ač tě přece došla pověst o mých činech, přijmela tě chtítí válečného štěstí zkusiti, když ti byl Taxiles tak blízkým příkladem mé milostivosti k těm, kteří se mi poddali?“ A on odpověděl: „Poněvadž se tážeš, odpovím ti s tou upřímností, kterou připouští tvá otázka. Myslíl jsem, že není nađe mne mocnějšího; znalť jsem svou moc, nezkusiv posud tvé. Konec války ukázal, že ty jsi mocnější. Ale i tak jsem dosti šťasten; neboť jsem po tobě druhý.“ A jsa opět tázán, co sám myslí, jak by měl vítěz s ním naložiti, odpověděl: „K čemu ti tento den radí, o jehož štěstí jsi se přesvědčil, jak vratké jest.“⁵⁾ Tímto připomenutím více si prospěl, než kdyby byl prosil; neboť uznal jeho neustrašenou a ani nešťetím nezlomenou velikomyslnost za hodnou nejen milosrdenství, ale i úcty. Proto ošetřoval nemocného ne jinak, než jako kdyby byl bojoval za něho samého, a když se pozdravil nad očekávání všech, přijal ho do své družiny a obdaroval později větší říší než byla ta, kterou měl dříve. A věru nebyla žádná jiná vlastnost jeho povahy pravdivější a trvalejší než obdivování se skutečným zásluhám a slávě; avšak upřímněji vážil si dobré pověsti nepřitele než svého poddaného; myslilť, že by jeho velikost mohla od jeho lidí býti skrácena, ale že táž bude tím slavnější, čím větší byli ti, které sám porazil.

---

⁵⁾ Dle Arriana a j. odpověděl prý krátce: „královsky“.

KNIHA DEVÁTÁ.

O B S A H.

1. Po ukončení slavností za příčinou dobytého vítězství konaných hledí Alexander vojny získati, aby s ním dále táhli. Na dalším pochodu do vnitřní Indie objevují se mnohé přírodní zvláštnosti. Alexander dobývá několika měst a plní jejich okolí; jiná města se mu dobrovolně vzdávají. Alexander zakládá dvě nová města; králové Sopithes a Fegeus se mu podrobují. Sopithes předvádí mu tamější lovecké psy, kteří i lvy udolají. — 2. Docházejí zprávy o povaze zemí za řekou Hypasem ležících a o jejich obyvatelích. Vojínové zdráhají se táhnouti dále. Alexander napomíná je k vytrvalosti připomínaje jim, že líčení nebezpečnosti jest přehnané, že není třeba báti se nepřátelské moci nemajících válečných potřeb, naopak že lze očekávati, že i ji snadno přemohou a zničí i veliké kořisti nabudou. A když přes to usilování a napomínání jeho nic nevzpomáhá, oznamuje jim, že tedy sám dále půjde. — 3. Vojsko trvá na svém předsevzetí. Jeho jménem odpovídá Coenus, že vojsko jest již pochody a strádáním unaveno, a vyzývá ho, aby další pochod Indii zkrátil. Ostatní vůdcové s ním souhlasí. Alexander se tedy vrací až k řece Acesinu, kde dvě města zakládá a Coenus umírá. Alexander pluje na tisící lodích k Oceanu; sloni a soumarové zavazadla nesoucí jdou za ním po suchu. — 4. Alexander přichází do země Sibů a poráží je. Při vtoku řek Acesina a Hypasa do Indu zápasí s nebezpečnými víry. Potom přichází k Sudrakům a Mallům, kteří

veliké vojsko sebrali. Macedonové se bouří a Alexander je upokojuje. Nepřátelé prchají. Alexander obléhá jedno z jejich měst a sám na hradby vystupuje. — 5. Alexander s hradeb do města seskočiv, dostává se do tísně a byv raněn zdá se býti ztracen. Konečně dostává se mu od několika vojínů pomoci. Vojsko zprávou o jeho smrti rozrušené vrhá se do města a vraždí obyvatele napořád. Alexander donáší se do stanu, kde mu hrot šípu šťastně z rány byl vytažen. — 6. Alexander pozdraviv se postupuje. Do jeho stanu dostavují se všichni vůdcové a Kraterus prosí ho jménem všech, aby svého života více šetřil. On jim děkuje za jejich přichylnost, ale dokládá, že žije jenom slávě a že hodlá proto dobytí celého okrslku zemského. — 7. V Baktrii bouří se řečtí osadníci. Vzpouira se potlačuje a osadníci posílají se zpět do Řecka. Poslové Sudrakův a Mallův oznamují poddání se těchto národů. Alexander pořádá proto slavné hody, při nichž se Dioxippus a Horratas pohádali. Souboj obou s nerovnými zbraněmi. Dioxippus se brzy potom sám usmrcuje, poněvadž jeho protivníci, ač neprávě, z krádeže ho vinili. — 8. Sudrakové a Mallové posílají dary. Vojsko pluje po Indu dále, pokořuje mnohé národy a dobývá mnohých měst. Ale padá i mnoho Macedoňanů, poněvadž nepřátelé užívají střel jedem napuštěných. Raněný Ptolemaeus se divným způsobem uzdravuje. V krajině patalské vojsko mnoho kofistí. — 9. Nebezpečná plavba z Inda do Oceanu, poněvadž vůdcové loďstva jsou lidé plavby nezkušení. Mnoho lodí přílivem a odlivem moře se poškozují. — 10. Alexander pluje proti Indu zpět; Nearchus s loďstvem zkoumá tamější moře a pluje potom podle mofského břehu k západu. Alexander táhne později územím Oritův a Indů při moři obyvatelích a jeho vojsko trpí mnoho hladem a nemocemi, odpočívá v Gedrosii a táhne dále Karmanii, slavic Bakcha. Sastrap této země z nevěrnosti podezřelý se utracuje.

I. Alexander těše se tak pamětihodnému vítězství, které mu dle jeho mínění otevřelo hranice východu, obětoval slunci, pochválil také veřejně vojiny, aby ukončení války tím ochot-

něji si hleděli, a vyložil jim, že veškerá moc Indův onou bitvou jest zničena; ostatní Indie že bude znamenitou jejich kořistí, a známého bohatství že jest hojně v oné krajině, do které se právě ubírají. Proto prý jest kořist Peršanům odňatá již jen nepatrná a sprostá, nyní že naplní se nejen jejich obydlí, ale celá Macedonie a Řecko drahým kamením, perlami, zlatem a slonovinou. Vojínové žádostivi jsouce peněz a slávy a proto že on nikdy marných slibů jim nečinil, přislubují mu svou pomoc. Propustiv je s dobrou nadějí, káže lodi stavěti, aby, až by celou Asii prošel, také na moře, konec světa tvořící, se dostal. Na nejbližších horách bylo mnoho dřeva k stavbě lodí způsobilého; to když počali porážeti, našli hady neobyčejné velikosti. Na týchž horách byli také nosorožci, zvířata jinde řídká. Ostatně bylo jim jméno toto dáno od Řeků; Indové řečí jejich neznali užívají ovšem ve své mluvě jména jiného. Král založiv na obou březích řeky ¹⁾, kterou byl překročil, dvě města ²⁾, obdaroval každého vůdce věncem a tisícem zlatých peněz ³⁾; také ostatní byli počtěni vedle míry buď stupně přátelství, kterého u něho dosáhli, anebo dle vykonaných služeb.

Abisares, který již dříve, než s Porem bylo bojováno, posly k Alexandrovi poslal, vypravil nyní jiné přislubující mu, že vše učini, co učiniti mu rozkáže, jen aby ho nenutil osobně k němu se dostaviti; neboť nechce prý ani žíti bez královské důstojnosti, ani jako otrok kralovati. Jemu kázal Alexander odpověděti, je-li mu těžko k němu přijiti, že přijde sám k němu.

Odtamtud, překročiv řeku ⁴⁾, postoupil dále do vnitra Indie. Tam byly lesy skoro do nekonečna se prostírající a stinné svými štíhlými a z míry vysokými stromy ⁵⁾. Přemnohé jejich větve shýbají se ve způsobě silných pňů k zemi a odtamtud zase, kde se zahnuly ⁶⁾, vzhůru se pnou tak, že se podobají větvlm opět se vzpřimujícím, nýbrž stromům ze svých

---

¹⁾ Hydaspas. — ²⁾ Nicaeu a Bucefalu. — ³⁾ Asi 8250 zl. — ⁴⁾ Asi Acesines. — ⁵⁾ Banany. — ⁶⁾ Kde se země dotkly a potom zase nahoru se zahnuly.

vlastních kořenů vyrůstajícím. Ponebí jest tam zdravé, poně-
vadž jednak stíny moc slunce mírní, jednak vody hojně
z pramenů se prýští. Ostatně byla i tam veliká síla hadů,
jichž šupiny jako zlato se třpytily. Sotva který jiný jed jest
škodlivější; neboť po ušknutí následovala ihned smrt, až jim
obyvatelé o léku pověděli. Odtamtud přišli pouští k řece Hyar-
rotu. S touto řekou souvisel les stinný stromy jinde nevída-
nými a obydlený množstvím divokých pávů. Když se od-
tamtud hnul, dobyl útokem města nedaleko ležícího a přijav
zastavence uložil mu poplatek.

Potom přišel k městu na onu krajinu velikému, jež bylo
opevněno nejen zdí, ale i močálem.⁷⁾ Kromě toho utkali ho
obyvatelé v boji na vozích vespolek spjatých, s nichž s ním
hodlali bojovati; za zbraně měli jedni oštěpy, jiní sekery a
přeskakovali s vozu do vozu jistým skokem, jestliže chtěli
pomoci svým v tísní jsoucím. A z počátku poděsil neobyčejný
tento způsob boje Macedoňany, poněvadž z daleka byli po-
raňováni. Ale později nedbali již tak nepravidelného pomá-
hání si, obklíčili vozy s obou stran a počali jim se protivící
probodávati. Také poručil provazy, kterými byly vozy spojeny,
přesekávati, aby je tím snáze mohli jednotlivé obcházeti. Proto,
ztrativše osm tisíc svých lidí, do města ustoupili. Následuj-
cího dne přistavili na všech stranách řebříky a obsadili hradby.
Jen málo koho zachránila hbitost. Kdo se přesvědčilo o tom,
že záhuba města jest nevyhnutelná, přeplavali močál a způ-
sobili v sousedních městech nesmírné zděšení vypravujíce, že
přišlo vojsko nepřemožitelné a věru božské.

Alexander vyslav Perdikku s lehce ozbrojenou tlupou,
aby onu krajinu pustošil, odevzdal část vojska Eumenovi, aby
i on nepřátely k poddání se přinutil, a sám vedl ostatní k silně
opevněnému městu, do něhož i obyvatelé jiných měst své úto-
čiště vzali. Obyvatelé vyslali posly, aby ho za milost prosili,
ale přes to chystali se k válce. Stal se mezi nimi roztržka
a ta lid rozdvojila: jedni nechtěli ani slyšeti o vzdání se,
jiní myslili, že k odporu sami jsou nedostateční. A když se

---

⁷⁾ K Sangale.

nemohli shodnouti, otevřeli ti, kteří o poddání se usilovali, brány a vpustili nepřítelů do města. Alexander, ačkoli se na původce války právem mohl horšiti, přece všem odpustiv a zastavence přijav potom k nejbližšímu městu na pochod se vydal. Zastavenci byli před vojskem vedeni. Když je s hradeb poznali, byliť téhož kmene, pozvali je k rozmluvě. A ti je ku poddání se přijméli zmiňujíce se před nimi o milostivosti králově a zároveň o jeho moci; podobným pak způsobem podobil si i ostatní města a přijal je pod svou ochranu.

Odtamtud přišli do říše Sopithovy. Tamější národ vyniká, jak barbarové se domnívají, moudrostí a spravuje se dobrými zákony. Novorozeňat neponechávají na živě a nevychovávají dle vůle rodičů⁸⁾, nýbrž dle vůle těch, kterým uloženo jest tělesnou povahu dětí přebližeti. Jestliže zpozorovali, že jsou označeny nějakým znamením anebo na některé části těla vadny, káží je usmrtiti. V manželství vstupujíce nepřihlížejí k rodu a urozenosti, nýbrž k nevšední kráse těla, poněvadž ta při dětech velmi se cení. Města tohoto národa, ku kterému Alexander se svým vojskem přitřhl, obhajoval sám Sopithes. Brány byly zavřeny, ale na hradbách a věžích neobjevovali se nikde ozbrojenci a Macedoňané proto nevěděli, zda opustili obyvatelé město čili lstivě se ukrývají. Ale náhle otevře se brána a vystoupí indský král se dvěma dospělými syny, krásou těla vynikaje nad všechny ostatní barbary. Jeho oblek, který i nohy zahaloval, byl okrášlen zlatem a nache; zlaté jeho sandály byly drahými kameny posázeny, paže pak a podloktí byla ozdobena perlami. S uší visely mu klenoty vynikající bělostí a velikostí. Jeho zlatou berlu zdobily berylly. Tu mu podav prosil ho, aby ji přijal jako hostinný přítel⁹⁾, a potom se mu podobil se svými dětmi a svým národem.

V tamější krajině jsou znamenití lovečtí psi; neštěkají prý, uzří-li zvěř, a nejuzivější napadají lvy. Aby o jejich síle

---

⁸⁾ To se dělo u Římanův a Řeků tím, že se kladla k nohám otcovým a vychovávala, zdvihl-li je. — ⁹⁾ Místo sospes (u Vogla hospes) doporučuje R. Novák v List. filolog. XII. 386. propitius, aby ji laskavě přijal.

Alexandra přesvědčil, kázal vpustiti lva neobyčejné velikosti do ohrady a jen čtyři psy naň poštvati, kteří ihned naň se vrhli. Tehdáž počal jeden z těch, kteří takové služby vykonávali, psa s ostatními na lvu visícího za nohu odtrhovati, a poněvadž nedal se odtáhnouti, tedy mu ji mečem usekl. Když pak jeho zarputilost ani tímto způsobem nebyla potlačena, počal mu zase jinou část těla odsekávati a když i potom stejně-zuřivě lva rval, tož ho ponenáhu mečem usmrcoval. On však i pocházeje do rány zvířete se zakousl; tak velikou chtivost k lovení vrodila prý příroda těmto psům. Já ovšem více přepisuji, než věřím; neboť neodvažuji se ani za jisté pokládati, o čem pochybuji, ani mlčením pominouti, o čem jsem se dověděl. Ponechav tedy Sopitha v jeho říši, postoupil k řece Hypasu, když se Hefaestion, jenž podrobil krajinu z protější strany, k němu připojil.

Králem národa nejbližšího byl Fegeus, jenž své poddané vyzval, aby, jak byli uvykli, své role dále vzdělávali¹⁰⁾, a Alexandrovi s dary vstříc přišel, nevzpěčuje se ničeho, co vykonati by mu uložil.

II. U toho pobyl král dva dni, třetího dne hodlal překročiti řeku; přechod ten byl nesnadný nejen šífkou vod, ale i proto, že byl skalami obtížný. Ptal se tedy Fegea po tom, co věděti bylo třeba, a doví se, že dvanáctidenní cesta za řekou vede nesmírnými pustinami; potom prý následuje Ganges, největší řeka celé Indie, na levém jejím břehu že obývají národové Gangaridův a Prasiův, králem pak jejich že jest Aggrammes, jenž drží cesty osazené dvaceti tisíci jezdcův a dvěma sty tisíci pěších. Mimo to má prý s sebou dva tisíce čtvero-spřežných vozův, a hlavní přístrach, slony totiž, jichž počet na plné tři tisíce udával. To vše se zdálo býti králi k víře nepodobným. Proto se tázal Pora, neboť byl přítomen, je-li to pravdivé, co se praví. Ten pak ujišťoval, že se moc tohoto národa a jeho říše nepřehání, jinak že jejím králem jest člověk nejen neurozený, ale i nejnižšího rodu; neboť jeho otec, pouhý holič, svým denním výdělkem jen stěží zaháněl hlad,

¹⁰⁾ Nesebral jich tedy k boji.

ale svou postavou nikoli nesličnou královně se líbil. Ji prý nabyl u tehdejšího krále největší přízně, a když ten byl úkladně zavražděn, že jakožto poručník jeho dětí vlády se zmocnil a zavraždiv jeho syny nynějšího krále zplodil; jest prý od svých poddaných nenáviděn a nevážen i pamětliv více stavu otceva než svého. Toto ujišťování Porovo znepokojovalo krále mnohonásobně. Nepřítel a slonů nedbal, ale bál se polohy míst a velikosti řek. Zdálo se mu býti věci přenesnadnou stihati a vyhledávati lidi vystrčené skoro až na samý konec světa; s druhé strany nedovolovaly mu slavomam a nenasytelná žádost nesmrtelného jména něco za nedostupné nebo za příliš vzdálené pokládati. A přece byl časem v nejistotě, budou-li Macedonové, kteří tak velikou prostoru zeinskou již prošli, kteří v bitvách a tábore sešedivěli, chtítí ho následovati přes řeky před nimi ležící a přes všechny nesnáze od samé přírody v cestu jim postavené; jsouce obtíženi nadbytečnou kořistí, že chtějí raději nabyté užívati, než pachtěním se po nové se namáhati. Vojínové že nejsou s ním stejného smýšlení, on prý jest, pojav úmysl zmocniti se vlády nad celým světem, posud na počátku svých podniků, vojínové však namáháním umdleni si přejí nebezpečné války ukončiti a co nejdříve nabyté kořisti užívati.

I zvítězil chtíč nad rozumem. Shromáždil tedy vojny a promluvil k nim asi takto: „Není mne tajno, vojínové, že mnoho, co by vás mohlo děsiti, v těchto dnech od obyvatelů Indie schválně chlubitě bylo pronášeno. Ale marnochlubnost lhoucích není vám nepředvídaná. Tak učinili Peršané hroznými soutěsky Cilicie, tak roviny Mesopotamie a řeky Tigris a Eufrat, z nichž jednu jsme přebředli, druhou pak po mostě přešli. Nikdy se nedostane na místo pověšť nezkalená, vše se jejím šířením zvětšuje nad skutečnost. I o naší slávě, ačkoli je podstatná, nadělá se více hluku, než vskutku toho zasluhuje. Kdo myslil ještě před krátkou dobou, že bychom mohli překonati slony, majitel podobu hradeb, anebo řeku Hydaspes a ostatní překážky, které dle vypravování větší byly nad skutečnost? Již dávno, věru, byli bychom z Asie utekli, kdyby nás byly mohly poraziti bajky. Myslíte-li, že jsou tam stáda

slonů větší, než jinde stáda skotu bývají, když tato zvířata jsou řídká a nesnadno se chytají a ještě nesnadněji lze je krotiti? Táž chlubitost počítala množství pěšcův a jezdců. Řeka zajisté, čím šíře se rozlévá, tím klidněji teče¹⁾; neboť je-li úzkými břehy sevřena a do příliš těsného řečiště stěsnána, ubíhá prudce a naopak, šíří-li se řečiště, jest její běh zdlouhavější. Ostatně bývá všecko nebezpečnoství u břehu, kde nepřítel přistávájící lodi očekává. Nechť si tedy přijdeme k řece jakkoli veliké, bude vystupujícím na zemi nebezpečnoství vždy stejně veliké. Avšak dejme tomu, že všecko toto jest pravdivé. Zdali vás děsí velikost slonův čili množství nepřátel? Co se týče slonů, máme příklad před očima.²⁾ Vrhli se mezi své lidi prudčeji, nežli mezi nás a tak nesmírná těla byla zkomolena sekerami a srpy! A což medle záleží na tom, je-li jich tolik, kolik jich měl Porus, anebo tři tisíce, když vidáme, že ostatní k útěku se obracejí, je-li jeden nebo druhý raněn? Mimo to se i malý počet jich nepohodlně řídí, a je-li jich tolik tisíc pohromadě, sami se umačkávají, když tak neobratná, náramně veliká těla nemohou ani státi ani prchati. Já aspoň tak jsem pohrdal těmito zvířaty, že, ač sám jsem je měl, přece jsem jich proti nepříteli nepoužil dobře věda, že jsou nebezpečnější svým lidem, než nepřátelům. Ale snad vás dojmá množství jezdcův a pěšců? Neboť jste zvyklí bojovati s malým počtem nepřátel a nyní poprvé postavíte se proti neuspořádanému zástupu. Svědkem nepřemožitelné síly Macedonův proti množství jest řeka Granikus a krví Peršanův zaplavená Cilicie a Arbela, jejichž roviny jsou pokryty kostmi nepřátel od nás pobitých. Pozdě počínáte počítati pluky nepřátelské, když jste svými vítězstvími Asii pustou učinili. Když jsme se přes Hellespont plavili, tehdyž měli jste o našem skrovném počtu uvažovati; nyní s námi jdou Scythové, bakterská pomocná vojska jsou nám po ruce, Dahové a Sogdiané slouží v našich řadách. Než na tyto tlupy přece nespolečám. Na vaše ruce pohlížím, vaše statečnost ručí mi jedině za činy, které ještě hodlám vykonati.

¹⁾ Praví se, že Ganges jest široký, ale právě proto plyne volněji.

— ²⁾ Z války s Porem. Sr. VIII. 14.

Jak dlouho na bojišti budu státi s vámi, nepočítám vojsk ani svých, ani nepřátelských. Jen vy si srdce dodejte plného bojovnosti a důvěry v sebe. Nestojíme na prahu svých podnikův a prací, nýbrž na konci jich. Přišli jsme k východu slunce a k Oceanu; není-li na překážce vaše zbabělost, vrátíme se odtud do vlasti jakožto vítězové, podrobíce si celý zemský okrsek. Nevypouštějte, jak to dělají líní rolníci, z nechuti k další válce zralého ovoce ze svých rukou. Větší než nebezpečnoství jsou odměny; země jest bohatá a zároveň nebojovná. Proto vás nevedu tak ku slávě, jako spíše ku kořisti. Zasluhujete toho, abyste poklady, které ono moře na břehy vyhazuje³⁾, dopravili do své vlasti; sluší vám, abyste všeho zkusili, ničeho ze strachu neopominuli. Proto vás prosím a zapřísahám skrze vás samy a vaši slávu, kterou jste všechny lidi předčili, skrze zásluby i mé o vás i vaše o mne, jimiž jsme se snažili vespolek se překonati, abyste neopouštěli svého chovance a spolubojovníka, ať nedím krále, an se již blíží ku hranicím světa. Jindy jsem vám poroučel, nyní za to jedině vás prosím a budu vám za to díky zavázán. Prosím vás za to já, jenž jsem se, kdykoli jsem vám něco uložil, vždy první vydával v nebezpečnoství, jenž jsem často vojska chránil svým štítem. Nelamte v mých rukou palmové ratolesti⁴⁾, kterou se vyrovnám Herkulovi a Bakchovi, nebudou-li mi jí bohové záviděti. Povolte mým prosbám a přetrhňte konečně své zarputilé mlčení. Kam se poděl onen obvyklý pokřik, svědek vaší ochotnosti, kam onen jarý pohled mých Macedonův? Nepoznávám vás, vojínové, a zdá se, že vy nepoznáváte mne. Již dlouho mluvím k hluchým uším a snažím se povzbuditi vaše myslí kleslé a ode mne odvrácené.“ A když oni hlavy k zemi kloníce v mlčení trvali, pravil: „Nevím, čím jsem vám nechtě ublížil, že nechcete na mne ani pohlédnouti. Zdá se, že jsem někde v pustině. Nikdo neodpovídá, nikdo nepronáší ani slovíčka: ne. Ku komu mluvím? Čeho medle žádám? Obhajujeme vaši slávy a velikosti. Kde jsou oni mužové, jejichž zápas jsem nedávno viděl, když šlo o to, kdo má především nésti

³⁾ Drahé kameny, perly. — ⁴⁾ Znamení vítězství.

tělo zraněného krále?⁵⁾ Jsem opuštěn, osamocen, nepřátelům zrazen. Ale já půjdu dále i sám! Vydejte mně řekám, slonům, a oněm národům, jejichž pouhých jmen se děsíte. Najdu lidi, kteří od vás opuštěného následovati budou. Budou se mnou Scythové a Baktrové, před krátkou dobou ještě naši nepřátelé, nyní naši spoluvojínové. Lépe jest zemřít, než býti vůdcem z něčí milosti. Jděte a navraťte se domů! Jděte jásajíce, že jste opustili svého krále. Já zde najdu cestu buď k vítězství, od něhož jste upustili, anebo k čestné smrti.“

III. Avšak ani tak nemohlo ze žádného vojína nijaké slovo vynuceno býti. Čekali, aby vůdcové a náčelníci králi oznámili, že vyslani jsouce ranami a ustavičnou vojenskou službou nevzpírají se konati své povinnosti, ale že jich nemohou déle snášeti. Jinak obavou zaražení jsouce, své zraky k zemi upřeli. Proto povstává z počátku sám od sebe temný hluk, potom lkání a znenáhla počalo se hoře jejich volněji jeviti a oni plakali tak, že se králův hněv proměnil v soustrast a ani on sám, ač si toho přál, slzí zdržeti se nemohl. Když celé shromáždění příliš se rozplakalo, tu konečně odvážil se Coenus, ani ostatní se rozpakovali, k řečníšti blíže přistoupiti na jevo dávaje, že chce mluvit. Když ho viděli vojínové bráti s hlavy přílbici — neboť tak krále oslovovali —, počali ho povzbuzovati, aby se vojska zastal. Potom pravil Coenus: „Chraňtež nás, bohové, smýšlení s povinnostmi našimi se nerosnovávajícího, a toho nás skutečně chrání. Tvoji vojínové jsou téhož smýšlení, kterého bývali vždycky; jsou pohotově jíti, kam jíti bys jim poručil, a bojovati, vydávati se v nebezpečení a svou krev u potomstva oblíbeným učiniti tvé jméno. Proto, jestliže na tom trváš, i hezbranní, nazí a utmáčení, jak jen si toho přeješ, následujeme nebo i napřed postupujeme. Než chceš-li slyšeti nikoli pokrytecká, nýbrž nejnaléhavější potřebou vynucená slova svých vojínů, skloň k nim, prosím, milostivě svůj sluch, již za tvým vrchním velením co nejvytrvaleji jdou a kamkoli se ubíráš, tebe následovati budou. Ty jsi, králi, překonal svými velikými činy nejen nepřátely,

⁵⁾ Viz VII. 6. 8.

ale i vojiny. Co lidská přirozenost mohla vykonati, to jsme učinili. Prošli jsme moře a země i známe je všechny lépe než jejich obyvatelé. Konečně stojíme skoro na konci světa. Nyní se chystáš jíti do jiného okrsku zemského a vyhledáváš Indii i samým Indům neznámou; chceš ze skrýšl a brlohů vypuditi lidi mezi dravou zvěř a hady bydlící, abys na své cestě více ohledal, než co slunce ozařuje. Tvůj úmysl jest ovšem důstojný tvého ducha, ale našemu jest příliš vysoký. Neboť tvé zmužilosti bude pořád přibývati, ale naše síly jsou již vyčerpány. Pohlédni na naše vysílená těla, na těla tolika ranami probodaná, tolika jízvami zetlelá. Naše zbraně jsou již tupy a zbroje se nedostává. Oblekli jsme se v šat perský, poněvadž domácí nemůže býti dovážen. Přijali jsme na svou potupu cizí kroj. Kolikátý z nás má brněný pancíř? Kdo má koně? Každ vyšetřiti, kolikátý z nás má posud své otroky a co každému zbylo z kořisti. Vítězi jsouce nade vším, máme nedostatek všeho. A jsme v nouzi nikoli svou mrhavostí, nýbrž válkou jsme všechny válečné prostředky utratili. Postavíš-li toto překrásné vojsko nahé proti slonům? Dejme tomu, že jejich počet barbarové úmyslně přehánějí, já přece i ze samé lži jej velikým býti poznávám. Jsi-li posud odhodlán dále do Indie vniknouti, tož jest jižní její čásť méně pustá, po jejímžto podrobení bude možno dostati se k onomu moři, které příroda koncem světa míti chtěla. Proč chceš obcházkou nabyti slávy, která leží před tebou? I tak přijdeš k Oceanu. Nechceš-li raději potulovati se, tož jsme již přišli tam, kam tě vede tvůj osud. O tom jsem chtěl raději před tebou, než bez tebe před těmito promluvití, nikoli abych si získal přízeň okolo stojícího vojska, nýbrž abys spíše slyšel hlas mluvících než lkání reptajících.“

Když přestal Coenus mluvití, povstal na všech stranách křik a hlasitý pláč jedněch, kteří ho králem, a jiných, kteří ho svým otcem nebo pánem nazývali, i již i jiní vůdcové hlavně starší, jimž pro jejich stáří omluva lépe slušela a jejichž vážnost větší byla, za totéž prosili. On pak nemohl ani tvrdohlavé pokáratí, ani rozhorlené upokojiti. ¹⁾ Proto seskočil nevěda si rady

¹⁾ Poněvadž byl příliš rozčilen.

s řečníště, poručil královský byt uzavřítí a zapověděl všem přístup k sobě, vyjímaje své přátele, kteří ho obyčejně navštěvovali. Po dva dni pouštěl uzdu svému hněvu. Třetího dne vyšel a dal stavěti dvanáct oltářů ze čtverhranného kamene jakožto pomník své výpravy, mimo to hradby ležení rozšířiti a zůstaviti stany větší rozsáhlosti, než by dle velikosti jejich těl bývalo potřebí, aby zvětšil tvářnost všeho, chystaje pro potomstvo klamné dílo podivuhodné.

Odtamtud se vraceje krajinami krátce před tím prošlými položil se u řeky Acesina táborem. Tam právě Coenus zemřel. Jeho smrti král ovšem želel, ale přece připojil, že se pustil pro několik dní do dlouhé řeči, jakoby on jediný chtěl Maceдонii ještě uzříti. Loďstvo, které dal vystavěti, bylo již v řece. Zatím přivedl k doplnění vojska Memnon z Thracie pět tisíc jezdcův, mimo to od Harpala³⁾ sedm tisíc pěších a přivezl dvacet pět tisíc kusů zbroje zlatem a stříbrem vykládané⁴⁾. Ty poručil rozdělití a staré spáliti. Chystaje se odplouti k Oceanu na tisíci lodí, zjednal shodu mezi nesvornými a své staré protivnosti pořád obnovujícími králi indskými, mezi Porem a Taxilem, sešvagřením jich, a zůstavil je v jejich říších, když mu oba při stavbě loďstva prokázali velmi veliké služby. Také dvě města tam založil, z nichž jedno pojmenoval Nicaeou, druhé pak Bucefalou, zasvěcuje je památce a jménu svého koně, který tam posel.⁴⁾ Potom rozkázal, aby slonové se zavazadly po suchu následovali, a on sám odplul po řece, každého dne asi čtyřicet stadii urážeje tak, aby vojsko na příhodných místech časem mohlo vysazováno býti.

IV. Přišli do krajiny, kde se řeka Hydaspes spojuje s Acesinem. Odtamtud plul do území Sibů. Ti vypravují, že jejich předkové pocházeli z vojska Herkulova; byli prý jakožto churaví tam zůstavení a osadili tam místa, která oni sami drželi. Kože zvířat jsou prý jim oděvem a palice zbrantí; také projevovali mnohé stopy svého původu, ačkoli řecké mravy u nich již vymizely. Tam vystoupil a táhl dvě stě padesát stadii daleko od řeky, zpusťošil krajinu a dobyl jejího hlav-

³⁾ Z Ekbatan. — ⁴⁾ Sr. VIII. 5. — ⁴⁾ Sr. VIII. 14. 81.

ního města útokem. Čtyřicet tisíc mužů postavili proti němu na břehu řek¹⁾ Agalassové; ty, řeku²⁾ překročiv, na útěk obrátil, v městě sevřel a jeho dobyl. Dospělí byli pobiti, ostatní prodáni. Potom počal druhého města dobývati, byl však velikým počtem obhájců odražen a ztratil mnoho Macedoňanů. Poněvadž však v obléhání pokračoval, pustili obyvatelé naději, že se uchrání, zapálili svá obydlí a zahynuli i s dětmi a ženami v plamenech. A poněvadž sami oheň šířili a nepřátelé jej hasili, byl to neobyčejný způsob boje. Obyvatelé ničili město, nepřátelé ho hájili; tak velice i přirozené pudy lidské mění válka v opak. Tvrz města zůstala neporušena. V té zůstavil posádku. Sám ji loďmi obeplul. Neboť tři řeky mimo Ganges v Indii největší hradby této tvrze svými vodami omývají. Od severu omývá ji Indus, na jižní straně spojuje se Acesines s Hydaspem. Ostatně způsobuje toto spojení se řek vlny mořským podobné a zúžuje mnohým a rmutným kalem, který se sběhem vod občas zdvíhá, cestu, kudy se loďmi jezdí, v úzké řečiště. Když pak četné vlny se dmuly a brzo na čela lodí narážely, brzo zase na jejich boky, počaly lodníci plachty stahovati. Avšak jejich práce byla mařena dílem strachem, dílem přeprudkou rychlostí řek. Před očima všech potopily se dvě větší lodi; lehčí lodi byly, ačkoli ani ty nemohly býti řízeny, aspoň neporušené na břeh vyhazovány. Král sám dostal se do nejprudčích vírů, jimiž otočená loď hnána byla šikmo, veslům vzdorujíc. Již svlekl šat s těla, chtěje do řeky se vrhnouti, a jeho přátelé plovati na blízku, aby ho zachytili; ale obé zdálo se býti stejně nebezpečným i plovati i v lodi dále jeti. Proto s náramným namáháním veslují a vynakládají všecku svou lidskou sílu, aby vlny na loď se ženoucí rozrazili. Myslil bys, že vlny se rozpolují a víry ustupují. Konečně byla jim loď vyrvána, ale nepřistala přece k břehu, nýbrž byla na nejbližší mělčinu zahrnána. Myslil bys, že vedli válku s řekou. Proto postavil podle počtu řek tři oltáře, přinesl bohům oběť a plul potom třicet stadií dále.

¹⁾ Acesina a Hydaspas. — ²⁾ Acesines.

Odtamtud připluli do krajiny Sudrakův³⁾ a Mallův, kteří jindy proti sobě bojovali, jež však tehdež spojilo společné nebezpečství. Ti měli devadesát tisíc mladého lidu pěšího ve zbraní, mimo ty deset tisíc jezdcův a devět set čtyřspřežných vozů. Ale Macedoňané, kteří se domnívali, že přestáli již všechna nebezpečství, jakmile poznali, že zbývá ještě zcela nová válka s nejdivočejšími národy Indie, nenadálým strachem naplnění jsouce počali znova buřickými řečmi na krále nevrle žehřati, že byv přinucen ustoupiti od Ganga a od zemí za ním ležících přece války neukončil, nýbrž ji jen na jiné místo přenesl. Že je postavuje před nevázané národy, aby mu otevřeli svou krví cestu k Oceanu. Vlekou prý se tam, kde není hvězd a slunce i nutí se jíti do míst, která příroda lidským zrakům skryla. Kdykoli nové zbrané dostanou⁴⁾, vždy hned noví nepřátelé se jim objevují. Kdyby je všechny porazili a na útěk obrátili, jakou prý by za to obdrželi odměnu? Mrákotu, tmu a věčnou noc vznášející se nad hlubokým mořem, plným hejn nesmírně velikých oblud, nepohyblivé vody, v nichž hynoucí příroda pozbyla svých sil.

Král jsa znepokojován ne tak svými vlastními, jako spíše starostmi vojnů, shromáždil a poučoval je, že jsou lidé nebojovní, jichž se bojí. Mimo tyto národy že potom již nic nepřekáží, aby zemský okrslek projdouce, nedošli konce i světa i svého namáhání. Pro jejich strach upustil prý od Ganga a množství národů, kteří za ním bydlí, a obrátil vojsko do krajiny, kde jest menší nebezpečství, ale možno dobytí větší slávy. Že v dáli před sebou již zří Ocean, až k nim prý už vane mořský vzduch. Aby mu nezáviděli chvály, po které baží. Překročí prý meze, až ku kterým Herkules a Bakchus přišli, a zjednají jen nepatrným ještě namáháním svému králi nesmrtelné jméno. Aby tedy nedopustili, aby z Indie prochal, nýbrž odcházel.

Každé množství lidu hlavně vojenského dá se snadno strhuouti; proto nebývají prostředky proti vzpouře větší než její počátky.⁵⁾ Nikdy dříve nebyl tak radostný pokřik učiněn

³⁾ Jinde se jmenují: Oxydrakové. — ⁴⁾ Sr. IX. 3. 21. — ⁵⁾ Vzpouře lze tak snadno potlačit, jako způsobit.

od vojska vyzývajícího krále, aby je s pomocí boží vedl a slávou vyrovnal se těm, které napodobuje. Těše se tomuto osvědčení libosti, vytrhl ihned proti nepříteli. Byli to nejmocnější národové Indie, k válce se úsilně chystali a za vůdce si zvolili muže osvědčené statečností z lidu sudrackého. Ten se položil táborem na úpatí hory a dal ohně daleko široko rozdělati, aby tím množství svého vojska na pohled větším učinil, snaže se dle svého obyčeje také křikem a divým rykem odpočívající Macedonany opětně, ale marně děsiti. Již svítalo, když král pln jsa dobré mysli a naděje svým bojechtivým vojínům poručil, aby se zbraní chopili a do bitvy vypravili. Než nepřátelé — neví se, zdali ze strachu, čili mezi nimi samými povstala nějaká rúznice — náhle na útěk se dali; ale neschůdné a nepřístupné hory osadili. Král pronásledoval je marně, ale zmocnil se jich zavazadel.

Potom přišli k městu Sudraků, do něhož se přemnozí utekli, nespolehajíce více na hradby než na zbraně. Již se král s vojskem blížil k městu, když ho nějaký věstec počal napomínati, aby se neodvažoval útoku na město, anebo aby jej aspoň odložil, že hrozí nebezpečnoství jeho životu. Král pohlížeje na Demofonta — neboť ten byl tím věstcem — pravil: „Kdyby někdo tebe tvým uměním horlivě zaměstnaného a vnitřnosti pozorujícího tak vyrušoval, nepochyboval bych, že by se ti zdál býti nepohodlným a dotěrným.“ A když onen odpověděl, že by tomu naprosto tak bylo, pokračoval král: „Nepochopuješ-li, že tomu, kdo tak veliké věci před očima má a nikoli jen zvířecí vlákna, nikdo více nepřekáží než věstec pověrčivostí oslepený?“ A nemeškaje déle, než s odpovědí byl hotov, kázal řebřiky k hradbám přikládati, a když ostatní váhali, sám na hradby vystoupil. Věvec zdi byl úzký, její vrchol nedělily jako jinde stínky, nýbrž nepřetržitá, kolem vystavěná předprseň zamezovala průchod. Proto král na kraji více visel, než stál, odvraceje svým štítem stfely se všech stran naň padající; byloť naň všude zdaleka s věží stříleno. A vojínové nemohli se přiblížiti, poněvadž byli se shora zasypáváni silou střel. Konečně vítězil stud nad velikostí nebezpečnoství; pozorovaliť, že jejich meškáním král

v šanc se vydává nepřátelům. Ale spěchem byla pomoc zadržována; neboť an každý o sobě snažil se nahoru vystoupiti, zatížili příliš řebříky, ty se pod nimi lámaly, oni pak řtili se z nich dolů a mýlili tak krále v jediné jeho naději. Stál před zraky tak velikého vojska osamělý jako na pustině.

V. Proto jeho levice, kterou otáčel štít proti nárazu stfel, již umdlávala, a když jeho přátelé naň volali, aby k nim seskočil, i pohotově stáli, aby ho zachytili, podnikl věc k víře nepodobnou a neslýchanou, která mnohem více pověst o jeho odvážlivosti zvětšila, než jeho slávu samu. Vrhł se totiž náhlým skokem do města plného nepřátel, ačkoli sotva mohl doufat, že zemře aspoň v boji a nikoli nepomstěn; mohl dřive, než by na nohy se postavil, přepaden a za živa zajat býti. Ale náhodou udržel se v rovnováze tak, že dopadl na zemi nohama. Proto stoje ihned do boje se pustil, a aby nemohl zaskočen býti, o to se postarala náhoda. Starý strom nedaleko hradeb stojící rozestíral tam své větve listím obalené, jež krále jako schvalně chránily. O jeho silný kmen, aby nemohl zaskočen býti, opřel se a štítem zachycoval stfely, které z protější strany naň byly metány. Neboť ačkoli tolik ruk z daleka naň jediného mířilo, přece se nikdo neodvažoval blíže k němu přistoupiti; a stfely padaly více na větve stromu než na jeho štít. Za krále bojovala přede vším pověst slavného jména, potom zoufalost, veliká pobídka k čestné smrti. Poněvadž však nepřátel časem přibývalo, zachytil štítem již nesmírnou sílu stfel, kameny prorážely již jeho přilbici a jeho kolena sklesla, dlouhým namáháním jsouce umdlena. Proto ti, kteří stáli jemu nejblíže, pohrdavě a neprozřetelně naň se vrhli; z těch přivítal dva mečem tak, že před ním samým mrtvi na zemi se svalili. A potom neodvážil se již nikdo k němu blíže přistoupiti; jen zdaleka oštěpy a šipy naň metali. On však, ačkoli byl vydán všem stfelám, přece beze zvláštního namáhání chránil těla na kolena kleslého, až nějaký Ind šíp dva lokte dlouhý — bylyť indské šipy, jak jsme již pravili¹⁾, tak dlouhé — tak vysřfelil, že pronikl pancířem něco málo nad pravý prs. Poněvadž z této

¹⁾ Sr. VIII. 9. 28.

rány mnoho krve vytékalo, pustil štít a byl, podoběn jsa umírajícímu, tak slabý, že jeho pravice neměla ani tolik síly, aby se pokusila šíp vytáhnouti. Proto přiskočil pln radosti k němu ten, který ho ranil, aby jej obral. On však spozorovav, že naň klade svou ruku, pohnut jsa, myslím, nevolí nad největším poháněním z mdloby se probral a obnažená prsa nepřítelů mečem zdola prohnal. A tak ležely okolo krále tři mrtvolky, kdežto ostatní opodál udivením trnuli. On pak snažil se, aby, dříve než by ducha vypustil, aspoň v boji zahynul, štítem se pozdvihnouti; když se mu k vzepření se nedostávalo sil, zachytil pravici větve nad ním visící a zkoušel tak povstati. Ale když nemohl ani tímto způsobem se vzpřimiti, opět na kolena klesl, ale i potom rukou vyzýval nepřátele, má-li který z nich chuť s ním boj podstoupiti.

Konečně dostal se Peucestes jinou stranou města ku králi, zahnav obhájce s hradeb a podél nich k němu spěchaje. Když ho Alexander uzřel, myslil, že přišel, nikoli aby ho zachránil, nýbrž před smrtí ještě potěšil, a proto své vysílené tělo štítem pozdvihl. Za ním přišel Timaeus, hned po něm Leonnatus a za ním Aristonus. S druhé strany Indové zvěděvše, že král jest uvnitř jejich hradeb, ode všeho ostatního upustili, tam se sběhli a na chránící ho doráželi. Z těch padl Timaeus, obdržev mnoho ran na přední straně těla a znamenitě bojovav; také Peucestes byl třemi střelami proklán, ale přes to nechránil štítem sebe, nýbrž krále. Leonnatus obdržel, an odrážel nepřátele prudce naň útočící, těžkou ránu do šíje a padl polo-mrtev před nohy královny. Již pustil štít i Peucestes ranami jsa mdlý a všecka naděje zakládala se již jen na Aristonovi. Však ani ten, jsa těžce raněn, nemohl tak velikou silu nepřátel déle zadržeti. Zatím dostala se k Macedoňanům pověst, že král padl. Jiné by bylo poděsilo, co je povzbudilo. Neboť nevíšmajíce si žádného nebezpečství prolomili sekerami hradby a kudy si přístup učinili, tamtudy vnikli do města a pobili více Indů přehajících než těch, kteří se odvážili postavit se jim na odpor. Vojínové nešetřili ani starcův, ani žen, ani nemluvnat; kdokoli na ně narazil, o tom se domnívali, že ranil krále. A konečně bylo spravedlivému hněvu dostiučiněno úplným vražděním všech-

Klitarchus a Timagenes vypravují, že byl Ptolemaeus, pozdější král, této bitvě přítomen. Ale on sám, jenž zajisté své slávě neubral, ujišťoval, že jí nebyl přítomen vyslán byv na výpravu. Tak veliká byla buď nepečlivost anebo, chyba této rovná, lehkověrnost spisovatelů starých dějin.

Když byl král odnesen do stanu, odříznou lékaři dřevěnou část šípů v těle vězceho tak, aby se jeho hrotem nehnulo. Když pak tělo obnažili, spozorovali, že jest hrot hákovitý a že nemůže bez záhuby těla jinak býti vytažen, než rozšíří-li se rána řezem. Jinak se obávali, aby ránu řezajícimu nepřekážel výtok krve; neboť vniklá střela byla velmi silná a zdálo se, že zasáhla i vnitřnosti (plíce). Kritobulus, lékař znamenitý, ale při tak velikém nebezpečí bojácný, nechtěl k ráně rukou přiložit, aby nezdar lékařského výkonu nezaplátil svým životem. Když král spozoroval, že pláče a se bojí i zarmouceností všecek jest bledý, pravil: „Proč anebo na kterou dobu věc odkládáš a mne umřítí majícího spíše co nejdříve nezba-vuješ aspoň této bolesti? Či se bojíš, abys se nestal odpovédným, poněvadž jsem obdržel ránu nezhojitelnou?“ Ale Aristobulus, konečně strach mimo sebe pustiv aneb jej taje, počal ho napomínati, aby se dal držeti, dokud by hrot vytahoval, že by i nepatrný pohyb těla mohl škoditi. Král ho však ujišťoval, že není nikoho potřebí, kdo by ho držel, a dal své tělo řezati, dle nařízení lékařova sebou ani nehýbaje. Když tedy rána byla rozšířena a hrot vytažen, počalo velmi mnoho krve vytékati, král omdléval, oči se mu zatmívaly a on se jako umírající natahoval. Když nemohli výtok krve léky zastaviti, povstal křik a nářek jeho přátel myslících, že král již dokonal. Konečně přestala krev vytékati, král nabýval znenáhla vědomí a počal okolostojící poznávati. Po celý tento den a následující noc obléhalo vojsko zbraní ani neodloživši králův stan, tím na jevo dávajíc, že na jeho životě visí život všech. A neodešli dříve, až se dověděli, že maličko spí. Z toho si odnesli do ležení jistější naději o jeho uzdravení.

VI. Když po sedmi dnech rána byla zahojena, ale ještě nezacelena a král uslyšel, že se rozšířila u nepřátel pověst o jeho smrti, kázal dvě lodi spojití a postaviti uprostřed jich

stan se všech stran viditelný, z něhož by se mohl ukázati těm, kteří věřili, že zemřel; a když byl od obyvatelů uzřen, zbavil nepřátely naděje nepravou zprávou nabytél. Potom odplul po řece v malé vzdálenosti před ostatním loďstvem, aby veslováním nebyl rušen klid jemu po tu dobu velmi slabému potřebný.

Čtvrtého dne od početi plavby přišel do krajiny od obyvatelův sice opuštěné, ale oplývající obilím a dobyt看em. Toto místo se mu hodilo k odpočinku i svému i vojínů. Bylo obyčejem předních jeho přátel a tělesných strážců býti na strážii před královým stanem, kdykoli král upadl v nějakou nemoc. Tento zvyk zachovali i tehdaž a všichni vstoupili do jeho ložnice. On obává se, že přinášejí nějakou zlou novinu, poněvadž vstoupili všichni pojednou, táže se, ohlašuje-li se náhlý příchod nepřátel. Ale Kraterus, jemuž bylo uloženo, aby mu přednesl prosby přátel, odpověděl: „Věříš-li, že bychom byli více znepokojováni příchodem nepřátel — i kdyby již stáli na nás — než jsme znepokojováni starostí o tvé zdraví, tobě, jak jest patrno, bezcenné? Nechť se jakkoli veliká moc všech možných národů spikne proti nám, naplní ozbrojenými vojiny celý svět, pokryje loďstvy všechna moře a vyvede proti nám zvířata nevidaná, ty nás učiníš nepřemožitelnými. Ale kdo z bohů může nám slíbiti, že tento sloup a tato hvězda Macedonie bude dlouhotrvalá, když se chutě vydáváš v patrná nebezpečství, zapomínaje, že uvádíš tím životy tolika občanů spolu do záhuby? Neboť kdož medle si buď přeje aneb chce tě přečkati? My jsme, jdouce za tvým vrchním velením, přišli tak daleko, odkud nikdo se nevrátí do svého domova, leč povedeš-li nás zpět ty sám. Kdybys posud s Dariem bojoval o říši perskou, nikdo by se, i kdyby tomuto boji nepřál, přece nemohl diviti, že jsi tak odhodlaně odvážlivý ku každému nebezpečství; neboť kde se nebezpečství rovná odměně, tam jest za šťastného konce zisk skvělejší, za výsledku nešťastného však útěcha větší; ale že svým životem zakupuješ bídnou vesnici, kdo by to mohl klidně snésti netoliko z tvých vojínů, ale i z kteréhokoliv barbarského národa, zná-li tvou velikost? Duše se děsí pomysli ti na událost, které jsme ne-

dávno zažili. Bojím se říci, že oděni s tvého nepremožitelného těla svlečené byly by poskvrnily ruce nejničemnější, kdyby tě nebyl osud nám milosrdný zachránil z rukou nepřátel. Mezi námi jest tolik zrádců a tolik sběhů, kolik nás tebe nemohlo následovati. Kdybys všem vojnům známku bezectnosti vypálil na čelo, nikdo nebude se zdráhati trpěti za to, čemu nemohl zabrániti. Dovol, prosím, bychom tobě nevážnými byli jiným způsobem.¹⁾ Kamkoli jíti nám rozkážeš, tam půjdeme. Sobě žádáme neslavných nebezpečností a všedních bojů; sobě zachovej těch, které jsou přiměřeny tvé velikosti. Sláva rychle zachází, jsou-li nepřátelé nízcí a sprostí, a nic není nehodnějšího, než ji mařiti tam, kde se jí nemůžeš pochlubit.²⁾ Skoro taktéž mluvil Ptolemaeus a podobně ostatní. Potom všichni plačice jednomyslně ho prosili, aby přílišné slávychtivosti již jednou konec učinil a šetřil svého života, to jest života všech.

Milá byla králi oddanost přátel. Proto důvěrněji objal jednotlivé a vyzval je, aby se posadili. Zdaleka pak počínaje pravil: „Děkuji vám v pravdě, ó nejvěrnější a mně nejoddanější ze spolubojovníkův a přátel, nejen proto, že dnes mému blahu přednost dáváte před svým, nýbrž že jste hned od prvopočátku války žádné záruky a žádného důkazu své laskavosti ke mně neopominuli, tak že se musím přiznati, že mi nebyl můj život nikdy tak milý, než jak nyní počíná jím býti³⁾), abych s vámi dlouho mohl žiti. Jinak není smýšlení těch, kteří chtějí za mne umřítí, a moje totéž, jenž myslím, že jsem si této vaší laskavosti zasloužil svou statečností. Neboť vy byste si přáli žiti se mnou dlouho a snad i věčně, já však měřím se nikoli dlouhým trváním svého života, nýbrž velikostí své slávy. Mohl jsem spokojen jsa s říší po otci zděděnou uvnitř hranic Macedonie v pokoji očekávati neslavného a všedního stáří, ačkoli ani neteční lidé nebyvají pány svého osudu, nýbrž i je, kteří dlouhý život za jediné dobro pokládají, překvapuje často trpká smrt. Já však, jenž nepočítám svých let, nýbrž svá vítězství, sčítám-li dobře dary štěstí, již dlouho jsem žil. Vycházeje z Macedonie

¹⁾ Než abys se, zamítaje naši pomoc, sám vydával v nebezpečnosti.

— ²⁾ Nyní teprv počíná mi můj život býti milým, když vidím, že si přejete, abych ještě dlouho s vámi žil.

vládnou nad Řeckem, podmanil jsem si Thracii a Illyry, panuji nad Tribally a Maedy³⁾, držím ve své moci Asii od Hellepontu až k Rudému moři. A již nejsem daleko od konce světa, který překročiti a novou přírodu i nový svět odkryti jsem si předsevzal. Z Asie přešel jsem do území evropského mihem jedné hodiny.⁴⁾ Vítězem jsa nad oběma díly světa po devátém roce svého panování a po dvacátém osmém svého věku, zdali myslíte, že mohu ustati od rozmnožování své slávy, které jedině jsem život zasvětil? Já věru jí nezanedbám, a kdekoli budu ještě bojovati, všude budu mysliti, že jsem na jevišti světa.⁵⁾ Učiním neslavná místa slavnými a otevru země, které příroda daleko oddělila, všem národům. Zemřítí při takovýchto podnicích, osud-li tomu bude chtít, jest věc krásnou; pocházím z takového rodu, že si musím přátí spíše života slavného než dlouhého. Zapřisahám vás tedy, abyste byli pamětlivi, že jsme přišli do zemí, v nichž jméno ženy pro její udatnost jest velmi slavené. Jak veliká města založila Semiramis!⁶⁾ Jak veliké národy podrobila své moci! Jak veliké činy vykonala! Ještě jsme se ženě slávou nevyrovnali, a již jsme jí nasyceni? Chraňtež bohové, posud větší část zbývá!⁷⁾ Ale dobudeme i toho, čeho jsme se posud ani nedotkli, nebudeme-li nic za nepatrné pokládati, při čem bychom mohli dosíci veliké slávy. Jen vy mě činite bezpečným před lstí a úklady našich vlastních lidí, potom neohroženě podstoupím všecka válečná nebezpečství. Filipp byl v bitvách bezpečnější než v divadle; nepřátelských rukou unikl často, rukou svých lidí uniknouti nemohl. Připomenete-li si konce jiných králů, spočítáte snadno, že jich více bylo usmrceno od svých lidí, než od nepřátel. Ostatně poněvadž se naskytla příležitost zmíniti se o věci, kterou mám již dlouho na mysli, mně bude největším ziskem mého namáhání a mých prací, bude-li má matka Olympias prohlášena za nesmrtelnou, až svým časem zemře. Bude-li to možno, sám se o to postarám; pakli mne osud dříve než ji

³⁾ V Thracii. — ⁴⁾ Má omylem Jaxartes za řeku dělíci Asii od Evropy. Sr. VII. 7. 2. a VII. 7. 12. — ⁵⁾ Že celý svět na mne se dívá. — ⁶⁾ Sr. VII. 6. 20. — ⁷⁾ Pochod Afrikou do západní Evropy Sr. X. 1. 17.

na onen svět povolá, buďte pamětlivi, že jsem vám to uložil.“ Po té řeči přátely propustil, ale zdržel se tam ještě po několik dní v stálém táboře.

VII. Když to se dalo v Indii, odpadli řečtí vojínové, kteří nedávno od krále byli uvedeni do osad v okolí Bakter, a mezi nimiž povstala vzpoura, nikoli tak proto, že by byli nepřátelského smýšlení proti Alexandrovi, jako spíše ze strachu trestu. Usmrtivše totiž několik svých krajanů, počali ti, kteří větší moc mezi nimi měli, na válku pomýšleti, zmocnili se bakterské tvrze, která náhodou nebyla dosti pilně střežena, a přijméli také barbary ku spolku s odpadlými; Athenodorus byl jejich náčelníkem. Ten přijal i jméno krále ne tak z chtivosti vlády jako spíše ze žádosti navrátiti se do otčiny s těmi, kteří jeho vedení se podrobili. Tomu nastrojil jakýsi Biton, příslušník téhož národa, ale z revnivosti mu nepřátelský, úklady, pozval ho k hodům a dal ho tam od jakéhosi Boxa, pocházejícího z Margany¹⁾, zavraždit. Následujícího dne shromáždil lid namluvil Biton přemnohým, že Athenodorus beze vši příčiny úklady mu strojí; ale jiným byla leš Bitonova podezřelá a podezření toto počalo se znenáhla mezi mnohými šířiti. Proto chopili se řečtí vojínové zbraní, hodlajíce Bitona usmrtiti, kdyby se naskytla k tomu vhodná příležitost; ale náčelníci jejich hněv lidu ukonejšili. Avšak Biton z tehdejšího nebezpečnosti mimo vše nadání byv vyproštěn, brzo potom ukládal o život původců svého zachránění, a když byl jeho zlý obmysl odhalen, zmocnili se jeho a Boxa. Jinak bylo usneseno, aby Boxus byl ihned usmrcen, Biton však aby byl usmrcen mučením. Když ho právě chtěli položit na mučidla, počali se Řekové jako šílení z neznámé příčiny chápati zbraní. Když pak ti, kterým bylo uloženo Bitona mučiti, jejich křik uslyšeli, upustili od toho, bojíce se, že by mohli rykem bouřících se zdržováni býti od vykonání rozkazu. A on přišel potom tak, jak byl obnažen, k Řekům, a politování hodné vzezření k smrti odsouzeného změnilo smýšlení všech náhle v opáčné a oni poručili, aby byl propuštěn. Tímto způsobem po druhé smrti byv vyrván, vrátil se do vlasti s ostatními, kteří opustili osady od krále sobě vykázané.

¹⁾ Na hranicích Arkadie v Elidě.

To se dalo v okolí Bakter a scythských hranic. Zatím přišlo ku králi sto posílův obou národův, o nichž již dříve byla řeč.^{*)} Všichni přijeli na vozích, byli neobyčejně velicí a slušného vzezření; jejich lněný oděv byl ozdoben vetkaným zlatem a nachem. Oznamovali, že se mu poddávají i svá města a svou zemi, vůbec odhodláni jsouce svou svobodu po tolik věkův uchovanou poprvé poddati jemu na milost a nemilost; k poddání se však že je přijímeli bohové a nikoli strach, poněvadž jeho na se přijímají, ačkoli po tu dobu nebyli přemoženi. Král poradiv se přijal podrobivší se na milost, ale uložil jim poplatek, který oba tito národové platili Arachoským. Kromě toho žádal od nich dva tisíce pět set jezdcův, oni pak všechno ochotně vykonali. Později pozval posly obou národův a jejich krále k hodům i dal vystrojiti skvostnou hostinu. Bylo postaveno sto zlatých odpočívadel nedaleko od sebe a ta byla pokryta koberci stkvoucími se nachem a zlatem; vše, cokoliv u Peršanů starou nádherou anebo u Macedoňanů novou záměnou bylo nezříceného, to za této hostiny na odív vystavoval, spojuje nezpůsoby obou národů. Této hostině přítomen byl Atheňan Dioxippus, znamenitý pěstník a svou neobyčejnou silou tělesnou i králi dobře známý a milý. Lidé závistiví a zlomyslní nabírali si ho opravdově a žertem pravíce, že chodí za vojskem jako neužitečný krmník; když ostatní jdou do bitvy, on prý olejem mokvaje připravuje břicho k hodům. Totéž mu tedy počal za hostiny vytýkati Macedoňan Horratas již zpitý a vyzývati ho, aby, je-li muž, následujícího dne s ním bojoval mečem; král že potom rozhodne o jeho opovážlivosti aneb o Dioxippově zbabělosti. A Dioxippus, posmívaje se pohrdavě nadutosti vojína, přijal vyzvání a poněvadž oba následujícího dne ještě neodvratněji na souboji stáli, přivolil král, nemoha jich od něho odvrátiti, aby vykonali, na čem se ustanovili. Veliká síla vojínů, mezi nimiž byli i Řekové, přála Dioxippovi. Macedoňan ozbrojil se řádnými zbraněmi, kovaným štítem, levou rukou držel oštěp, který nazývají sarissou, pravou kopí a opásán byl mečem; byl tedy vyzbrojen, jakoby chtěl s ně-

*) Sudrakův a Mallů.

kolika pojednou bojovati. Dioxippus olejem se leskna a ověnčen jsa nesl přes levou ruku přehozený nachový plášť a v pravé ruce měl silný sukovitý kyj. Tato výprava sama o sobě napsjala pozornost a očekávání všech; neboť boj neozbrojeného s ozbrojeným nezdál se býti odvážlivým, nýbrž nesmyslným. Macedoňan tedy nepochybuje, že by sok mohl z daleka usmrčen býti, vyhodil své kopl, kterému se Dioxippus nepatrným uchýlením těla uhnul, a zároveň přiskočil dřívě, než protivník oštěp do pravé ruky přenesl, a přerazil jej svým kyjem uprostřed. Když Macedoňan ztratil obojí házečí zbroj, počal tasiti meč, ale Dioxippus ho předstihl, obemkl ho a náhle nohy mu podrazil mrštíil jím o zemi, vytrhl mu meč a položil pod ním ležícímu nohu na štíj, napřáhaje naň kyj a hodlaje jím poraženého potřítí, ale král ho zadržel. Tento konec divadla byl nemilý nejen Macedoňanům, ale i králi samému, hlavně protože mu byli přítomni také barbarové; obával se aby slavená statečnost Macedoňanů nestala se předmětem jejich úsměškův a ústípků. Proto král svůj sluch sklonil k jeho závistníkům, kteří ho nařkli z krádeže. Byl po několika dnech za hostiny dle ujednání zlatý pohár odstraněn a sluhové oznámili to králi, jakoby se jim bylo ztratilo, co sami tajně odklidili. Často se stává, že nevinny spíše se zardí než vinník. Proto když všichni naň upřeli své oči, čímž se označoval jakožto zloděj, nemohl Dioxippus tohoto obvinění snéstí, opustil hostinu, sepsal list, který měl býti odevzdán králi, a mečem se proklal. Těžce nesl jeho smrt král domnívaje se, že svědčila o jeho rozhorlenosti a nikoli o jeho lítosti, hlavně když přílišná radost jeho závistníkův ukázala, že byl osočen neprávem.

VIII. Indští poslové domů propuštění vrátí se po několika dnech s dary. Bylo to tři sta jezdců,¹⁾ tisíc a třicet vozů, jež čtverospřežení táhla, nemálo lněného oděvu, tisíc indských štítů, sto talentů bílého železa²⁾ a lvové neobyčejné velikosti a tigrové, zvířata jedna jako druhá zcela krotká, také kože velmi velikých ještěrek a želví štíty. Potom rozkázal král

¹⁾ Rukojmí? — ²⁾ Cínu?

Kraterovi, aby nedaleko od řeky, po které sám chtěl plouti, své vojsko vedl, ty však, kteří ho doprovázivali, naložil na lodi a odplul po řece do území Mallů.

Odtamtud dostal se k Sabarkům, mocnému národu indskému, již se spravovali lidovládou a nikoli vládou královskou. Ti měli šedesát tisíc pěšcův a šest tisíc jezdců; tohoto vojska následovalo pět set vozů. Měli tři volené vůdce, muže statečností ve válkách osvědčené. Když pak ti, kteří na venkově žili řece nejbliže — obývajíc v četných vsích nejvíce na břehu — uzbírali celou řeku, jak daleko dohledli, pokrytou loďmi a blyštící se zbraně tolika tisíců, poděšení jsoouce novým zjevem domnívali se, že blížil se vojsko bohův a druhý Bakchus, jehož jméno v oněch krajinách dobře bylo známo. S jedné strany křik vojínů, s jiné nárazy vesel a rozličné hlasy veslařů vespolek se povzbuzujících naplnily bázlivé jejich uši. Proto běží všichni k těm, kteří ve zbrani byli, křičíce, že blázní, že podniknou půtku s bohy a lodí, které vezou nepřemožitelné vojsko, nelze prý spočísti. A tím poděsili své vojsko tak, že posly vyslali, aby národ nepříteli podrobili.

Když je přijal pod ochranu, přišel potom čtvrtého dne k národům jiným. Ty neměly v sobě o nic více zmužilosti, než kolik měli ostatní. Proto založiv tam město, které Alexandr kázal pojmenovati, vstoupil do území tak zvaných Musikanů.³⁾ Tam vyšetřil žalobu podanou na satrapa Teriolta od Parapamisanů⁴⁾, jimž ho v čelo byl postavil, a poněvadž byl usvědčen, že si počínal hrabivě a zpupně, kázal ho utratiti. Oxyartes, satrap bakterský, byl nejen za nevinnu uznán, nýbrž dle práva příbuzenství⁵⁾ i větším satrapstvím obdarován. Když si potom Musikany podrobil, položil do jejich města posádku.

Odtamtud přišel k Praestům⁶⁾, národu taktéž indskému. Jejich králem byl Portikanus, který se s velikým zástupem svého lidu v městě zavřel. Toho Alexander dobyl třetí den

³⁾ Jižně od Sudraků. — ⁴⁾ Na Parapamisu. — ⁵⁾ Oxyartes byl tehánem Alexandrovým. VIII. 4. 21. — ⁶⁾ Nejsou známi.

po začatém obléhání. Portikanus utekl se do tvrže a vyslal odtamtud posly ku králi, aby s ním vyjednávali o podmínkách poddání se; ale dříve než tito k němu přišli, sesuly se dvě věže s nesmírným třeskem, po jejichž rozvalinách Macedoňané do tvrže vnikli, jí dobyli a tam Portikana s nemnohými na odpor se stavícího usmrtili.

Rozbořiv pak tvrz a prodav všecky zajaté do otroctví, vkročil do území krále Samba, přijal tam mnoho měst pod svou ochranu a dobyl nejsilnějšího města tohoto národa pokopem. Nepřátelům zdálo se to býti zázrakem, poněvadž neznali válečného umění; vystávaliť skoro uprostřed města ozbrojení mužové ze země, ačkoli nezpozorovali obyvatelé dříve žádné známky, že pod nimi se kope. Klitarchus vypravuje, že bylo v té krajině osmdesát tisíc Indů pobito a mnoho zajatých v otroctví prodáno. Naproti tomu odpadli od něho Musikanové, k jejichž pokošení vyslán byl Pithon, jenž zajatého vládce tohoto národa a zároveň původce odstoupení přivedl ku králi. Toho když Alexander dal ukřižovati, vrátil se k řece tam, kde ho mělo loďstvo očekávati.

Čtvrtého dne připlul po řece k městu, jež leželo na konci říše Sambovy. Ten se před krátkou dobou poddal, ale měšťané neuposlechli jeho rozkazu a zavřeli brány. Král pohrdaje jejich nepatrným počtem rozkázal, aby pět set Agriánů k hradbám se blížilo a znenáhla ustupujíce vylákali nepřitele z hradeb; ten že je zajisté bude pronásledovati, bude-li se domnívati, že prochází. Agriánové, jak jim bylo uloženo, podrážděně nepřitele pojednou na útěk se obrátili, a nepřátelé, bez řádu je stíhajíce, narazili na jiné, mezi nimiž byl sám král. Proto se pátka obnovila, ve které bylo z tří tisíc nepřátel šest set pobito, tisíc zajato a ostatní byli v městských hradbách sevřeni. Avšak toto vítězství nebylo na konci tak radostné, jako bylo na první pohled; neboť nepřátelé měli meče natřené jedem. Ranění tudíž v krátké době umírali a lékaři nemohli příčinu tak rychlé smrti ihned poznati, poněvadž i nepatrné rány bývají nezhojitelné. Ale nepřátelé doufali, že by mohl i neopatrný a odvážlivý král usmrčen býti. A on skutečně, mezi nejudačnějšími bojuje, jen náhodou

vyvázl bez úrazu. Obzvláště ležela králi na srdci starost o Ptolemaea, jenž byl na levém rameni ovšem jen lehce raněn, ale stížen větším nebezpečenstvím než ranou. Byl s níu spřízněn a někteří věřili, že jest synem Filipovým; aspoň bylo známo, že se narodil z jeho souložnice. Týž byl jeho tělesným strážcem a velmi udatným válečníkem, ale větším a slovnějším v umění míru než války; mimo to byl mužem skromného a vlivného chování, obzvláště šlechtným, přístupným a dalekým dvorské zpupnosti. Proto mohlo býti věcí pochybnou, byl-li milejší králi čili svým krajanům; tehdáž zajisté seznal po prvé smýšlení svých lidí o sobě tak, že se zdá, že Macedoňané důstojnost,⁷⁾ které teprve později došel, již tehdáž za jeho nebezpečného stavu tušili. Neměliť menší péče o Ptolemaea než o krále. Ten když, bitvou a starostmi jsa unaven, při Ptolemaeovi seděl, dal si lože přinést, na němž by sám odpočinul. A jakmile na ně ulehl, dostavil se ihned neobyčejně tvrdý spánek. Když pak z něho procitl, vykládá, že se mu zjevila ve snách podoba hada nesoucího v ústech bylinu, o níž poznamenal, že jest lékem proti jedu; také popisoval její barvu ujišťuje, že by ji poznal, kdyby ji někdo našel. Když pak byla nalezena — bylať od mnohých stejnou dobou hledána —, položil ji na ránu a bolest ihned přestala a v krátké době utvořila se i jizva.⁸⁾ Když nepřátelé v první naději se zmýlili, podali se i s městem.

Odtamtud přišel k nejbližšímu národu Patalianů.⁹⁾ Jejich králem byl Moeris, jenž město opustiv do hor prchl. Alexander zmocnil se tedy města a poplenil kraj. Veliká stáda skotu a bravu byla odtamtud odehnána a veliké množství obilí tam nalezeno. Přibrav potom průvodce řeky znalé plul po ní k ostrovu, jenž se pozdvihoval skoro uprostřed jejího řečiště.

IX. Byv přinucen tam déle se zdržeti, poněvadž průvodčí příliš nedbale hlídání uprchli, vyslal lidi, kteří by jiné sehnali, a když jich nenašli, dohnala ho vytrvalá žádost spatřiti Ocean a dojíti konce světa, aby i bez lidí krajiny znalých světil

⁷⁾ Stal se po smrti Alexandrově králem. — ⁸⁾ Rána se zacelila. — ⁹⁾ Při Indu nedaleko moře.

neznámé řece svou hlavu a život tolika velmi statečných mužů. Plavili se tedy dále, neznajíce naprosto krajin, kterými se ubírali. Jak daleko odtamtud vzdáleno jest moře, kteří národové tam obývají, jak klidné jest ústí řeky a snese-li válečné lodi, to vše zakládalo se jen na pochybných a nejistých domněnkách; jedinou útěchou při této odvážlivosti bylo jeho trvalé štěstí. Již urazili čtyři sta stadií, když správcové lodí králi oznamují, že číjí mořský vzduch a že se jim zdá, že Ocean není již daleko. Tou zprávou jsa potěšen veslaře jal se povzbuzovati, aby chutě veslovali; že se přiblížil konec namáhání toužebně žádaný; nic prý již neschází k jejich slávě, nic nepřekáží jejich statečnosti, dobudou prý světa bez dalšího nebezpečnosti války a bez krve prolití; že ani matka příroda sama nemůže dále postupovati, v krátké době uzří prý místa jen nesmrtelným bohům známá. Ale přece vyslal několik mužů z lodí na břeh, aby tam potulující se venkovany pochytili, doufaje, že od nich obdrží zevrubnější zprávy. Ti prohledali všecky chýše a našli tam konečně několik ukrytých lidí. Tázáni byvše, jak daleko vzdáleno jest moře, odpověděli, že moře ani z pověsti neznají, ostatně za tři dni lze prý přijíti k hořké vodě, která kazí sladkou. Poznáno z toho, že tak označují moře lidé podstaty jeho neznali. Proto veslují veslaři s velikou chutí a každým dnem přibývá naděje a zmáhá se jejich horlivost. Již třetího dne objevilo se moře promíchané řekou za přílivu po tu dobu mírného slučující rozdílné vody.¹⁾ Tehdáž pluli k jistému ostrovu uprostřed řeky ležícímu a to dosti pozvolna, poněvadž jízda přílivem byla zdržována; přistali k němu s loďstvem a potom se rozběhli, aby hledali potravu, nepředvídajíce ovšem příhody, která je překvapila nic zlého netušící. Bylo okolo třetí hodiny, když Ocean v obyčejnou dobu počal se dmouti, vystupovati a řeku zpět zatlačovati; ta byla zpočátku ve svém běhu zdržována, později násilně zpět odrážena a konečně valila se zpět s větší prudkostí, než s jakou bystřice ve svém spádném řečišti odbíhají. Prostému lidu byla povaha moře neznáma

---

¹⁾ Hořkou a sladkou.

a proto se mu zdálo, že vidí zázraky a znamení božského hněvu. Moře však dulo se pořád víc a více a zatopilo i místa dřívě suchá. Když se lodi již zdvíhaly a celé loďstvo bylo rozmetáno, sbíhali se vojíni na zemi vysazení se všech stran k lodím, polekáni a poděšení jsoouce touto nenadálou nehodou. A za zmatku i spěch věci protahuje. Jedni postrkovali lodi bidly, jiní schvalovali, aby se vesla nasadila, a proto na lavicích usedli, někteří zase pospíchajíce, aby se na řeku dostali, ale nepočkavše na ty, kteří s nimi měli býti na lodi, zhroutanými a nevládnými loďmi jen zdlouha a pracně pohybovali²⁾); jiné lodi nemohly všech nerozvážlivě na ně se hrnoucích pojmouti a tak i přílišný i nepatrný počet jich pospíchajících rovnou měrou zdržoval. Tu křik poroučejících, aby se počkalo, tam zase, aby se od břehu již odrazilo, a vůbec neshodné hlasy nikde o jednu a touž věc se nezasazujících způsobily, že nemohli ani viděti ani slyšeti. Ani správcevé lodí nebyli nic platni, poněvadž ani hřmotící hlasu jejich nemohli doslechnouti, ani poděšení a neuspořádaní jejich rozkazů vykonávati. Proto počaly lodi na sebe narážeti, vesla sobě urážeti a jedni lodi druhých tisknouti. Myslíl bys, že nepluje loďstvo jednoho vojska pospolu, nýbrž že se počala námořní bitva vojsk dvou. Čela lodí dorážela na kormy a ty lodi, které před nimi plující v zmatek uvedly, byly zase tísněny od následujících a z hněvu hašteřících se loďníků přicházelo až k tuhé pětce. A příliv zaplavil zatím již celou krajinu rozprostírající se okolo řeky tak, že vyčnívaly jenom kopce jako ostrůvky a na ty snažili se přemnozí polekáni, opustivše lodi, vyplavati.

Když tak rozmetané loďstvo stálo dílem v přehluboké vodě, kde doliny se utvořily³⁾), dílem vázlo na mělčinách, jak právě vlny pokryly nerovný povrch země, byl na ně náhle puštěn strach nový a větší dřívějšího. Moře počalo totiž touž cestou ustupovati, když vlny silným proudem do svého moře se vracely, a země krátce před tím v hlubokém moři ponořené zase se objevovati. Lodi však od vody ostavené dílem na čela se stavily, dílem léhaly na boky. Celá krajina byla

²⁾ Bylo málo veslařů. — ³⁾ Když země se tvořila.

pokryta zavazadly, zbraněmi a zbytky odtržených desek a vesel. Vojínové neodvažovali se ani na zemi vystoupiti, ani na lodích zůstatí očekávajíce každou chvíli, že by mohli následovati horší věci přítomných. Věřili jen stěží, že to, čeho zakusili, skutečně vidí, na suchu ztroskotané lodi a moře v řece. A to nebyl ještě konec nehod; poněvadž totiž nevěděli, že nastane v krátké době zase příliv, kterým jejich lodi budou pozdvíženy, předvíдали hlad a vůbec nejhorší bídu. Také lezla po zemi hrozná zvířata od vody ostavená.

A již se blížila noc. Zoufalství nad spásou naplnilo zármutkem i krále samého. Ale jeho nepřemožitelného ducha starosti přece neudolaly; celou noc vyseděl na stráži a vysílal jezdce k ústí řeky, aby moře, až zpozorují, že zase vystupuje, předjeli.⁴⁾ Také poručil porouchané lodi vypravití a vlnami převrácené zase postaviti, a aby byli připraveni a pozorlivi, až moře krajiny zase zatopí. Když celou tuto noc bděním a poučováním ztrávil, náhle jezdci tryskem se vraceli a příboj jich následoval. Ten počal tím, že se vody blížily mírným proudem a lodi nadzdvihovaly, ale brzy zaplavily celou krajinu a hnuly celým loďstvem. Pochvalný tleskot vojínův a lodníků, vítajících neočekávanou spásu nesmírnou radostí, rozléhal se po březích moře i řeky. S podivením ptali se, odkud tak veliké moře pojednou se vrátilo, kam den před tím ustoupilo, která jest podstata téhož živlu, jenž hned se jittí, hned zase vlivu doby podléhá.⁵⁾ Král pak soudil z toho, co se přihodilo, že má příliv svou určitou dobu po slunce východu; odplul tedy, aby jej předešel, o půl noci s několika loďmi po řece dolů, a když jejím ústím projel, postoupil ještě čtyři sta stadií dále do moře tak, že se konečně jeho přání naplnilo. Obětovav pak strážným bohům i moře i celé krajiny vrátil se k loďstvu.

X. Odtamtud plulo loďstvo proti vodě a přistalo následujícího dne k blízkému slánému jezeru, jehož neznámá podstata přemnohé oklamala, kteří vstoupili do jeho vody. Jejich

⁴⁾ A vojsku oznámili, že zase vystupuje. — ⁵⁾ Moře jednou se zdvihá a potom zase padá. Příliv a odliv.

těla totiž byla zachváčena svrabem a nákaza ta byla přenesena i na jiné. Lékem byl olej. Potom předeslal Leonnata, aby dal kopati studně tam, kudy sám dle svého domnění hodlal později po suchu své vojsko vésti — bylať to krajina bezvodá —; sám pak s vojskem tam pomeškal až k jaru.¹⁾ Zatím založil mnoho měst a poručil Nearchovi²⁾ a Onesikritovi³⁾, námořnictví znalým, aby s nejsilnějšími loďmi vyjeli na moře a postoupíce tak daleko, kam by s bezpečností bylo možno, povahu moře prozkoumali; až by se k němu chtěli vrátiti, že by k němu mohli plouti buď po též řece⁴⁾ anebo po Eufratu.

Když zima byla již mírnější, dal lodi, které neužitečnými býti se zdály, spáliti a vedl vojáky dále po suchu. Po devíti pochodech přišel do země Arabitů, odtamtud též v tolika dnech do území Gedroských. Tento svobodný národ uradiv se poddal se a podrobeným nebylo mimo dodávání potravy nic jiného uloženo. Pátého dne potom přišel k řece, kterou obyvatelé nazývají Arabem. Potom přišel do krajiny pusté a bezvodé. Tou prošel přišel k Oritům. Tam odevzdal větší část vojska Hefae-
stionovi, o lehce ozbrojené rozdělil se s Ptolemaem a Leon-
natem. Tři válečné tlupy plenily pojednou zemi Indů a byla veliká kořisť sehnána; přímořskou část pustošil Ptolemaeus, ostatní sám král a s jiné strany Leonnatus. Také v této krajině založil město a usadil v něm Arachoské.

Odtamtud přišel k přímořským Indům.⁵⁾ Ti drží krajinu rozsáhlou, ale pustou a nemají ani se svými sousedy žádného obchodního spojení. Sama osamělost zvlčila jejich povahu již od přirození divokou; jejich nehty nikdy nestříhané vyčnívají daleko, jejich nestříhané vlasy jsou kudlaté. Svě chýše stavují z lastur a jiných výmětů mořských. Oblekem jejich jsou zvířecí kože a pokrmem ryby na slunci sušené a také maso větších zvířat, která moře vyvrhuje. Strávilše tedy všecku potravu počali Macedoňané zprvu mítí nedostatek, a konečně i hlad pociťovati a proto slídili všude po kořenech palem; neboť

¹⁾ R. 325. — ²⁾ Popsal tuto cestu od Inda k Eufratu po moři konanou. — ³⁾ Popsal činy Alexandrovy. — ⁴⁾ Po Indu. — ⁵⁾ K tak zvaným Ichthyofagům.

palma jest jediným stromem tam rostoucím. Ale když se i tohoto pokrmu nedostávalo, jali se porážeti soumary nešťěnce ani koni; když pak nebylo zvířat, která by nesla zavazadla, spalovali kofisť nepřítelům odňatou, za kterou scho-dili nejzazší konce východu. Z hladu pak povstal mor; neboť neobyčejné šťávy nezdravých pokrmů, mimo to namáhavé po-chody a duševní trampoty rozšířily (nakažlivé) nemoci tak, že nemohli bez veliké pohromy tam ani zůstat, ani dále jíti; jestliže zůstali, dotíral na ně hlad, pak-li postupovali, rozmáhal se mor. Proto byla krajina pokryta skoro více polomrtvými lidmi než mrtvolami. A ani méně nemocní nemohli stačiti; neboť vojsko postupovalo rychle, poněvadž jednotlivci se domní-vali, že o tolik k naději spásy se přiblíží, o kolik více cesty spěchem urazí. Proto ti, kteří umdleli, prosili známých, ne-známých, aby jim pomohli; ale nebylo soumarů, na které by je naložili, a vojín vlekl své vlastní zbraně jen stěžl, a před očima měl obraz neštěstí i jemu samému hrozícího. Proto když i několikrát zpět byli voláni, nemohli se přece odhodlati, aby se po svých ohledli, poněvadž se milosrdenství proměnilo v strach. A opuštění volali bohy za svědky a ku králi za pomoc, připomínajíce náboženství jim společného. Když na hluché jejich uši marně doléhali a zoufalost se proměnila ve vztek, přáli jim záhuby rovné a přátel a soudruhů jim po-dobných.

Král i zármutkem i studem znepokojovaný, poněvadž byl příčinou tak veliké pohromy, vyslal lidi k Fratafernovi, sa-trapu Parthiaeův⁶⁾, a poručil mu, aby dal přivésti na vel-bloudech vařené pokrmy, a podal zprávu o své nouzi také ještě jiným náčelníkům sousedních krajin. A ti nemeškali. Tak bylo vojsko aspoň hladu uchráněno a konečně do území Gedrosie uvedeno. Tato krajina jest úrodná na všechny věci; tam tedy zarazil stálý tábor, aby utmácené vojiny odpočinkem posilnil. Tam obdržel od Leonnata zprávu, že se srazil s osmi tisíci pěšcův a čtyřmi sty jezdcův oritských s dobrým výsledkem. Také Kraterus oznámil, že byli Orines a Zariaspes, dva

---

⁶⁾ V Medii.

vznešení Peršané, odtržením se zanášejte od něho zatčení a do okovů dáni.

Postaviv tedy v čelo této krajiny Sibirytia — neboť Me-non, její satrap, krátce před tím zahynul nemocí —, sám do Karmanie postoupil. Satrapem této krajiny byl Aspastes. Ten byl proto podezřelý, že pomýšlel nepokoje nastrojiti, když král byl v Indii. Když mu přišel vstříc, přijal ho vldně potlačiv svůj hněv, až by vyšetřil, co naň bylo udáno, a ponechal ho zatím v jeho úřadě. Když potom satrapové, jak jim bylo uloženo, převelikou sílu koní a spřežných zvířat poslali z celé krajiny, pokud byla podrobena, nahradil soumary všem, kterým se jich nedostávalo; také zbraně byly opatřeny dle dřívější (krásné) úpravy; nebyliť již daleko od Persidy, která byla nejen pokojná ale i zámožná. Proto, jak již nahoře bylo pověděno⁷⁾, hledě si získati nejen slávu Bakchovu, které u oněch národů nabyt, ale i jeho pověst⁸⁾, nechť to bylo vítězoslavným průvodem od něho⁹⁾ po prvé zavedeným, čili jen kratochvilí Bakchovu slavnost slavících, si předsevzal ho napodobiti, poněvadž jeho mysl nad lidský stav se byla povznesla. Poručil tedy ulice, kudy cesta vedla, kvítím a věnci postlati, po prazích domů měsidla¹⁰⁾ vínem naplněná a jiné nádoby neobyčejné velikosti¹¹⁾ rozestaviti, potom vozy prkny pokryté, aby více vojnů mohly pojmouti, na způsob stanů vyzdobiti jedny bílými plachtami, jiné drahými koberci. Napřed jeli přátelé Alexandrovi a jeho královská družina rozličným kvítím a věnci ověčená — místy byla slyšena hudba píštět, místy zase zvuk lyry —; potom jelo vesele prozpěvující vojsko na vozích dle možnosti jednoho každého ozdobených, s nichž kolkolem visely nejkrásnější zbraně. Sám a jeho hosté jeli na voze velmi obtiženém zlatými měsidly a převelikými poháry z těž látky. Tím způsobem postupovalo jásající vojsko po celých sedm dní, hotová kořist, kdyby byli měli poražení aspoň proti hýřícím jen drobet zmužilosti. Kdyby jich bylo bývalo jen tisíc mužův

⁷⁾ Sr. VIII. 10., 18. a III. 12., 18. — ⁸⁾ Napodobil nejen jeho hr-dinské činy, ale i to, co se o něm vůbec jen vypravovalo. — ⁹⁾ Od Bakcha. — ¹⁰⁾ Nádoba, ve které se víno s vodou míchalo. — ¹¹⁾ Také ty byly ovšem vínem naplněné.

ovšem střízlivých, mohli věru sedmidenní opilostí zmalátnělé za jejich vítězoslavného pochodu zajmouti. Než štěstí, jež pověst a cenu vykonaných činův ustanovuje, obrátilo i toto hanebné chování se vojinů v slávu. A vrstevníci i potomstvo se divilo, že na dobro zpili prošli skrze tolik po tu dobu ne s dostatek pokořených národů. Barbarové pokládali as za důvěru v sebe, co bylo jen pouhou odvážlivostí.

Po tomto okázalém pochodu dostavil se kat; bylť vydán rozkaz, aby byl satrap Aspastes, o němž jsme se nahoře zmínili, utracen; nepřekážít nijak ani rozkošnictví ukrutnosť, ani ukrutnosti rozkošnictví.

KNIHA DESÁTÁ.

OBSAH.

1. V Karmanii scházejí se Alexandrovi vůdcové a mnozí se pro špatnou správu západních satrapství trestají. Nearchus podává zprávu o prozkoumání indského Oceanu a dostává rozkaz, aby dále zkoumal a potom plul podél břehu k Babylonu. Alexander má úmysl navštívit západní Evropu. Káže lodi stavěti. Přichází do Pasargad, káže otevřítí hrob Cyrův a utratiti satrapa Orsina neprávem obviněného, že jej obral. Přicházejí zprávy o nepokojích v Thracii a Řecku, kam uprchl také Harpalus, satrap babylonský. — 2. Harpalus vypovídá se z Athen a umírá vraždou. Alexander pořádá řecké věci, platí dluhy vojnův a posílá část macedonského vojska domů. Vojnové tam zbylí se bouří, poněvadž se jim zdá, že se chce Alexander v Asii trvale usaditi. Alexander je krotí svou řečí a důstojností a káže zatknouti několik buřičů. — 3. Alexander trestá buřiče. Bouře se tiší. Macedoňané litují svého činu. Alexander svolává asijské vojsko a oznamuje mu, že se chce dáti pod jeho ochranu. — 4. Macedoňané hledí si jeho přízeň opět získati. Smířiv se s nimi posílá část jich domů a povolává k sobě z Macedonie Antipatra. Podniká některé výpravy, vrací se a upadá v Babyloně v těžkou nemoc. — 5. Alexander loučí se s vojíný a umírá. Macedoňané a Peršané truchlí a hledí s bázní v budoucnost. Matka Dariova Sisigambis truchlí jeho smrtí více než Dariovou a umírá zá-

rmutkem. Líčí se povaha Alexandrova. — 6. Přátelé a vůdcové Alexandrovi radí se, kdo má po jeho smrti nastoupiti na trůn. Jmenují se: dítě Roxanino (narodí-li se syn), syn Barsinin a Perdikkas. Meleager neschvaluje volbu Perdikky. — 7. Meleager a jeho přívrženci navrhují za krále Filippova syna, Arrhidaea. Perdikkas tím polekaný ustupuje do síně, kde leží Alexandrova mrtvola. Tam se obě strany srážejí a Perdikkas prchá se svými přívrženci. Perdikkas a Leonnatus oddělují se od ostatního vojska. — 8. Meleager rozkazuje jménem královým usmrtiti Perdikku. Ten prchá k Leonnatovi a zamezuje dovoz do města. Arrhidaeus smiřuje obě strany. — 9. Spisovatel srovnává tehdejší stav římské říše se stavem říše macedonské po smrti Alexandrově. Perdikkas hledí Meleagra odstraniti. Při přehlídce vojsk káže ho a jeho přívržence zničit. — 10. Ve schůzi předních mužů potvrzuje se Arrhidaeus za krále. Správa provincií přenáší se na velmože. Mrtvola Alexandrova se balsamuje. Udržuje se pověsť, že Iollas, Antipatřův syn, Alexandra otrávil. Ptolemaeus převáží jeho mrtvolu do Memfidy, později do Alexandrie.

I. Skoro v týchž dnech přišli Kleander, Sitalces a s Agathonem Herakon, již z rozkazu králova usmrtili Parmeniona ¹⁾, s pěti tisíci pěšcův a s tisícem jezdců, ale s nimi dostavili se zároveň také žalobníci z provincie, kterou spravovali; a oni nemohli tolik hanebnosti, kolika se dopustili, zvážití vykonáním vraždy, ačkoli králi milé. Neboť když všecko světské jmění pobrali, nezdrželi se ani posvátného, a panny a ženy nejvyšších stavů oplakávaly, byvše od nich przněny, porušení a zneuctění sebe. Jejich lakota a zvůle učinily jméno Macedoňanů barbarům nenáviděným. Všecko však předčila Kleandrova běsnost, jenž dal vznešenou pannu, kterou zprzil, svému otroku za souložnici. Přemnozí z Alexandrových přátel neprohlédali tak k ohavnosti zločinů, které jim byly vytykány, jako spíše ku vzpomínce na Parmeniona od nich zavražděného,

¹⁾ Sr. VII. 2. 27.

což obviněným mohlo podtají u krále prospěti, a radovali se, že hněv králův padl zpět na ty, kteří mu jeho hněv na jiné vypouštěti pomáhali, a že žádná moc zločinem nabytá nikomu není dlouho trvalou. Král vyšetřiv žalobu, učinil nález, že od žalobníků přehlédnut byl jeden a to největší zločin, že zoufali nad jeho záchranou; neboť nebyli by se nikdy takových věcí odvážili, kdyby si byli buď přáli, aby se z Indie zdrav vrátil, anebo kdyby byli věřili, že se vrátí. Proto ovšem kázal je okovy sevřít, ale šest set vojnů, kteří jim při jejich krutých činech pomáhali, usmrtili. Téhož dne byli utraceni také ti, které přivedl Kraterus jakožto původce odtržení se Peršanů.³⁾

Ne dlouho potom vrátili se Nearchus a Onesikritus, kterým byl poručil dále do moře vyplouti.³⁾ Oznamovali dílem, co slyšeli, dílem, co sami viděli: ostrov před ústím řeky ležící že oplývá zlatem, ale má nedostatek koní; za každého, kterého z pevniny tam přivéztí se odváží, platí prý se po talentu. Moře že jest plno velikých zvířat; za klidného přílivu prý plují jako tělesa velikých lodí, děsným zvukem (trub) však odstrašena jsouce od loďstva, že se pohrouzila s velkým šumotem vody, jakoby se byly lodi potopily. O jiných věcech dověděli se od tamějších obyvatelů, jako ku př. že Rudé moře nemá svého jména od barvy vod⁴⁾, jak přemnozí věří, nýbrž od krále Erythra; že nedaleko od pevniny jest ostrov porostlý četnými palmami, a skoro uprostřed lesa že stojí sloup, pomník krále Erythra, s písmem onoho národa. K tomu připojovali, že lodi, které vezly markytány a kupce, jejichž správci za zlatem, o němž pověš šla, jeli, k onomu ostrovu se plavili, ale potom od nich již spatřeny nebyly. Král hoře žádostí více se dověděti káže jim opět podél pobřeží plouti, až by přistali s loďstvem k ústí Eufrata, odtamtud že se, proti řece jedouce, dostanou do Babylona.

Sám pojav myslí neskonale plány, na tom se ustanovil, že, jakmile celé východní pobřeží podmaní, ze Syrie do Afriky potáhne, rozhořčen jsa na Karthagiňany⁵⁾; odtamtud chtěl,

³⁾ Sr. IX. 10. 19. — ⁴⁾ Sr. IX. 10. 8. ⁵⁾ Nikoli prý od *ἐρυθρός* — rudý. ⁶⁾ Sr. IV. 8. 20.

projda numidskými pustinami ke Gadám ⁶⁾ zamířiti — tamž stály dle pověsti Herkulovy sloupy —, potom do Hispanie, kterou Řekové po řece Iberu jmenovali Hiberií, jíti a podél Alp a pobřeží Italie jeti, odkud plavba do Epira jest jen krátká. Proto rozkázal satrapům Mesopotamie, aby na hoře Libanu klad nasekali, je k syrskému městu Thapsaku svezli a sedm set lodních spodků připravili; všechny lodí měly míti sedm řad vesel nad sebou ⁷⁾ a dodány býti do Babylona. Králům ostrova Cypra bylo nařizeno, aby dodali měď, koudel a plachty. Když tím právě se zanašel, byly mu dodány listy králů Pora a Taxila, že Abisares zemřel od nemoci, Filipp, jeho satrap, od rány, a že potrestáni byli, kteří ho poranili. Proto dosadil na místo Filippovo Eudacmona, vůdce Thraků. Říší Abisarovu odevzdal jeho synu.

Potom přišel do Parsagad. Jejich obyvatelé jsou kmene perského a satrapem byl tam Orsines, muž slouvnosti a bohatstvím mezi všemi barbary vynikající. Rod svůj odvozoval od Cyra, jenž byl kdysi perským králem; své statky dílem zdědil po předcích, dílem je sám rozmnožil dlouhým držením vlády. Ten přišel králi vstříc s dary všelikými, chtěje jimi podělití nejen jej, ale i jeho přátely. Byla to stáda skrocených koní, vozy stříbrem a zlatem vykládané, drahocenné nářadí a drahé kamení, zlaté nádoby veliké tíže, nachové látky a tři tisíce talentů raženého stříbra. Avšak tak veliká štědrost byla mu příčinou jeho smrti. Neboť když všechny přátely královy dary nad jejich očekávání velikými počtil, kleštěnce Bagoy, jenž si Alexandra tím získal, že se mu k smilstvu poddal, ani si nevšiml, a upozorněn byv od některých, že jest Alexandrovi milý, odpověděl, že ctí královy přátely a ne jeho milovnětky a že u Peršanů není zvykem míti za muže, kdo se smilstvím zžení. Toho když kleštěnce se dověděl, užil své moci hanebným způsobem nabyté k záhubě muže velmi vznešeného a mimo to i nevinného. Nastrojil totiž nejničemnější lidi téhož stavu k nepravému obviňování napomenuv je, aby

---

⁶⁾ Ke Kadixu. — ⁷⁾ Obyčejné válečné lodí měly tři řady vesel nad sebou.

teprve potom s ním se vytrasili, až by je sám k tomu vyzval. Zatím, kdykoli byl s králem sám, naplňoval uši lehkověrného sočením, taje ovšem příčinu svého hněvu, aby váha jeho žaloby byla tím větší. Ještě nebyl Orsines králi podezřelý, ale přece již nevážnější; byl tajně očerňován a nevěděl o tajeném nebezpečnosti, a nejodpornější vilník ani po dobu prznění svého těla a snášení hanby nezapomněl na svůj zlý úmysl a proto, kdykoli královu lásku k sobě roznítil, Orsina z lakoty vinil a někdy i z odpadlictví. Lživé obviňování k záhubě nevinného muže již doznělo a neuhrovený osud se blížil. Náhodou totiž dal Alexander hrob Cyrův otevřít, v němž bylo jeho tělo uloženo, jemuž chtěl tryznu učiniti. Myslí, že jest naplněn zlatem a stříbrem — neboť tak to Peršané rozhlásili —, ale mimo jeho ztrouchnivělý štít, dva scythské luky a krátkou šavli nenašel tam ničeho. Ale položil na rakev, ve které tělo leželo, svou zlatou korunu a pokryl ji (rakov) pláštěm, který sám nosil, divě se, že král tak slavného jména, tak velikými statky obdařený, nebyl nádherněji pohřben než kdokoli z lidu. Králi po boku nejbližší stál kleštěnc, jenž naň pohlížeje, pravil: „Jaký div, že jsou hroby králů prázdné, když domy satrapů zlata z nich vynešeného nemohou pojmouti? Co se mne týče, já sám jsem tohoto rovu posud nikdy nespátl, ale dověděl jsem se od Daria, že tam s Cyrem tři tisíce talentů uložili. Odtud ona štědrost k tobě, aby Orsines daruje tobě to, čeho beztravně nemohl déle podržeti, nad to tvé přízně sobě dobyt.“ Když tím již krále k zlosti popudil, přistoupili ti, kteří za týmž účelem ke lži byli navedeni. S jedné strany Bagoas, s druhé strany pak od něho nastrojení kleštěnci naplňují královy uši nepodstatným obviňováním. A dříve než Orsines pozoroval, že jest obviňován, již byl vložen v okovy, a kleštěnc nespojuje se smrtí člověka nevinného, sám naň, když byl veden na popravu, ruku vložil. Naň pohlížeje pravil Orsines: „Slyšel jsem, že v Asii kdysi vládly ženy, ale to jest něco nového, že tam kraluje kleštěnc.“ To byl konec muže mezi Peršany nejvznešenějšího a nejen nevinného, ale i ku králi nadobyčejně štědrého.

Touž dobou byl utracen Fradates⁸⁾, poněvadž byl podezřelý, že baží po trůně. Král počal býti náhlým u vykonávání hrdelních trestův a také k tomu, aby věřil zprávám horším; štěstí ovšem jest s to, aby přirozenou povahu lidí měnilo, a zřídka jest člověk naproti němu dosti opatrný. Tak týž Alexander, který krátce před tím přece jen neodhodlal se lynccestského Alexandra, ač byl udán od dvou udavačů, odsouditi a připouštěl, aby i obžalovaní nižšího stavu proti jeho vůli, když se ostatním zdáli býti nevinnými, byli osvobožováni, a který poraženým nepřátelům jejich říše vracel, ha i rozmnožoval, ku konci⁹⁾ tak se zvrhl, že jindy od choutek svého srdce nepřekonáný, tehďáz dle zvláše vlníkovy některým říše rozdával, jiným životy bral.

Skoro v týchž dnech obdržel zprávu (od Coena) o přibězích v Evropě a Malé Asii, když sám Indii podmaňoval. Když Zopyrio, náčelník Thracie, výpravu vedl proti Getům, bylo nečasem a přivály náhle se strhnuvšími celé jeho vojsko rozprášeno. Když Sentes o této porážce zvěděl, přijměl Odrysy¹⁰⁾, své krajany, k odtržení se. A když byla skoro celá Thracie ztracena, ani Řecko . . .¹¹⁾

II. Proto minuli¹⁾ s třiceti loďmi Sunium, mys Attiky²⁾, odkud do přístavu města^{3a)} hodlali plouti. O tom když král se dověděl, kázal, jsa na Harpala a Atheňany rozhorlen rovnou měrou, loďstvo vystrojiti, chtěje do Athen ihned na cestu se vydati. Když se tímto úmyslem podtaji právě zanášel, dostal zprávu, že Harpalus do Athen sice připlul a tam penězi první muže získal, ale že brzo po národním shromáždění obdržev rozkaz město opustiti k řeckým žoldněřům přišel, od nichž prý byl zajat a od jistého Thibrona úkladně zavražděn^{3b)}.

⁸⁾ Sr. VIII. 8. 17., VI. 4—9. — ⁹⁾ Sr. R. Novák v List. fil. XI. 19. —

¹⁰⁾ V Thracii. — ¹¹⁾ Zde jest mezera. Dle Freinsheima poděsilo nahoře vypravované potrestání několika satrapů mnohé jiné, mezi nimi také Harpala, satrapa babylonského, ačkoli ho Alexander po tu dobu mezi své věrné přátele počítal. Ten vybral z pokladnic pět tisíc talentův a najav šest tisíc žoldněřův, uprchl do Athen, doufaje, že svými penězi a velkým počtem žoldněřů pohne Atheňany ke vzpouše.

¹⁾ Harpalus a jeho žoldněři. — ²⁾ V jižní Attice (v Řecku). —

^{3a)} Athen. — ^{3b)} Sr. R. Novák v List. fil. XI. 19.

Tím uspokojen jsa pustil od svého předsevzetí přepraviti se do Evropy, ale rozkázal všem řeckým státům, aby své vyhoštěnce zpět povolali mimo ty, kteří se potřísnilí krví svých spoluobčanů. A Řekové neodváživše se rozkaz ten odmítnouti, ačkoli mysli, že jest to počátkem zrušení jejich domácích zákonů, navrátili odsouzeným i jejich statky, pokud jich ještě bylo. Jediní Atheňané, obhájcové nejen své, ale i svobody všech, těžce nesli směsici stran a lidí ⁴⁾, jsouce zvyklí řídit se nikoli rozkazy královskými, nýbrž zákony a zvyky domácími. Proto nepřijali vyhoštěnců do země, jsouce odhodláni spíše všecko snášeti, než připustiti vývrhel kdysi svého města, tehdaž i míst, kde ve vyhnanství žili.

Alexander propustiv starší vojny z vojenské služby do jejich vlasti, kázal vybrati třináct tisíc pěšcův a dva tisíce jezdců, které si chtěl v Asii podržeti myslé, že udrží Asii na uzdě i menším vojskem, poněvadž položil do mnohých míst posádky a nedávno založená města naplnil osadníky novotám nepřejícími. Ostatně dal ještě před volbou těch, které chtěl zpět podržeti, oznámiti, aby všichni vojínové bez obalu přiznali se k svým dluhům. Dovědělf se, že mají mnozí dluhy veliké, a ačkoli jich nadělali svým mrháním, přece si předsevzal sám je zaplatiti. Ale oni domnívajíce se, že mají býti zkoušeni, aby útratné tím snáze rozeznal od spořilů, s přiznáním odkládali drahně času, a král dobře věda, že překážkou k dluhům se přiznati není žádná vzdorovitost, nýbrž stud, rozkázal rozestaviti stoly po celém táboře a deset tisíc talentů na ně vyložití. Potom teprv upřímně se přiznali. A z tak veliké summy nezbylo více než sto třicet talentů. A tak ono vojsko, vítěz nad tolika velmi bohatými národy, odneslo si z Asie přece jen více slávy než kořisti. Když však zvědělo, že někteří propouštějí se domů, jiní zase zpět se zadržují, domnívali se, že se chce král trvale v Asii usaditi, a proto jako zběsilí a vojenské kázně nepamětliví jsouce, bufičskými výkřiky tábor naplňují a na krále zpuřněji než kdy jindy se osopivše počali všichni pojednou za propuštění z vojenské služby

---

⁴⁾ Nehodných.

žádati, ukazující na obličej je jizvami znetvořené a na své šedivé hlavy. Nebyvše ani domluvou vůdcův ani úctou ke králi odstrašeni ryčným křikem a vojenskou násilností řeč mu přetrhovali veřejně vyznávající, že odtamtud nikam ani nohou nehnou, leč vrátí-li se do vlasti. Když pak konečně ticho nastalo spíše proto, že se domnívali, že jest pohnut, než že sami mohli býti pohnuti⁵⁾, očekávali, co podnikne. A on pravil: „Co chcete na jevo dáti tímto náhlým rozbrojem a drzou i přílišnou nevázaností? Ostýchám se to vysloviti. Zřejmě zajisté zlomili jste mou vládu a já jsem králem již jen z vaší milosti; odňaliť jste mi právo vás oslovovati, vaše věci vyšetřovati, vás napomínati anebo aspoň pozorovati. Ačkoli jsem se na tom ustanovil, že některé z vás propustím do otčiny, jiné pak po krátké době sám tam přivedu, pozoruji přece, že pokřikují i ti, kteří mají odejti, i ti, s kterými za předcházejícími táhnouti jsem si umínil. Co jest to? Ačkoli stav váš jest nestejný, přece jest pokřik všech týž. Velmi rád bych věděl, zdali si do mne stěžují ti, kteří odcházejí, čili ti, které zde zadržují?“ Myslíl bys, že všichni jedněmi ústy pozvedli svého hlasu; tak jednomyslně bylo odpověděno od celého shromáždění, že si stěžují všichni.

Potom pokračoval král: „Nemohu věru uvěřiti, že mají všichni zároveň příčinu stěžovati si tu, kterou předstíráte; netýkáť se většiny vojska, ježto více vojínů jsem ze služby propustil, než hodlám zadržeti. Patrně vězí zlo hlouběji, které vás všecky ode mne odvrací. Neboť kdy medle opustilo všecko vojsko svého krále? Ani otroci nepřechají od svých pánů jedním davem, nýbrž vždy někteří se stydí opustiti od ostatních ostavené. Já však chci zapomenouti tak běsného rozbroje, a snažím se zjednati léky nezléčitelným. Zamítám ovšem všechnu naději, kterou jsem z vás v mysl pojal, a předsevzal jsem si s vámi jednati nikoli jako se svými vojiny, neboť těmi jste již přestali býti, nýbrž jako s nejnevděčnějšími námezdníky. Štěstím, které vás obklopuje, počali jste šíleti, zapomenuvše onoho stavu, kterého jste se

---

⁵⁾ K upuštění od své žádosti.

zbavili mým dobrodiním zasluhující věru, abyste v něm ⁶⁾ sestárli, poněvadž snáze se vpravujete ve své neštěstí než v štěstí. Aj, lidé, kteří nedávno ještě Illyrům a Peršanům byli poplatní, hnuší si Asie a kořisti z tolika národů nabyté. Lidem nedávno za Filippa polonahým jsou nachová roucha šerednými; jejich oči nemohou snést zlata a stříbra, neboť oni postrádají svých hlíněných nádob a štítů pletených z proutí a svých zrezovatělých mečův. Takovou úpravou se lesknoucí jsem vás převzal a pět set talentů dluhů, ačkoli veškeré královské jmění činilo ne více než šedesát talentů. Ejhle, to byly základy k mým činům ⁷⁾ a přece jsem na nich založil — pravím to bez chlouby — vládu nad největší částí zemí. Zda omrzeli jste se Asie, která vás slávou vykonaných činů učinila rovnými bohům? Do Evropy pospícháte jíti opustíte krále, ačkoli by se bylo přemnohým útraty na cestu nedostávalo, kdybych nebyl vaše dluhy zaplatil, ovšem přes asijskou kořist ⁸⁾. A nestydíte se, prohnavše krkem kořist z poražených národů nabytou, chtít se vrátiti k dětem a ženám, jimž se jen málo kteří z vás mohou pochlubiti odměnami vítězství, neboť ostatní, ježto jste tím ⁹⁾ i naděje na zlepšení svého stavu pozbyli, zastavili i zbraně. Čackých věru budu postrádati vojinů, souložníků svých milostnic, jimž z tak velikého jmění toliko to zbývá, nač právě vedou náklad ¹⁰⁾. Nuže, cesta vám ode mne prchajícím jest volná; kličte se mi odtud co možná nejrychleji, já s Peršany budu záda odcházejících kryti. Nedržím nikoho, osvobodte mne od pohledu na vás, nejnevděčnejší občané. S radostí vás uvítají vaši rodiče a děti, až se vrátíte bez svého krále, oni vyjdou vstříc zběhům a přeběhlíkům. Já zajisté budu slaviti vítězství nad vaším útekem, a kdekoli budu, tam vás trestem stíhati budu takovým, že si budu těch, s kterými mne zde zůstavujete, vážit i jim před vámi přednost dávat. Avšak poznáte již po krátké době, i co zmůže vojsko bez krále, i jak mnoho záleží na mně jediném.“

Potom seskočil s řečiště zlosti zuby skřípěje, vrhl se do

⁶⁾ V dřívějším bídném stavu. — ⁷⁾ Nepatrné. — ⁸⁾ Ačkoli jste tolik kořisti nabyli, přece jsem musil vaše dluhy zaplatiti. — ⁹⁾ Zastavením zbraní. — ¹⁰⁾ Souložnice.

prostřed zástupu ozbrojených vojnínů a uchopil jednotlivé rukou, kteří nejdivočeji mu odporovali a které si pamatoval, i odevzdal jich třináct, aniž kdo se odvážil na odpor se mu postavit, svým tělesným strážcům, aby je uvěznili.

III. Kdo by byl uvěřil, že shromáždění před krátkou dobou tak bouřlivé strachem náhle ztrnulo? I když viděli odváděti ku potrestání ty, kteří ničeho horšího se neodvážili než ostatní, poděsila je vážnost jména, které národové králi spravovaní jako božské cti, anebo úcta, kterou měli výhradně k němu, anebo důvěra krále v sebe vládu s tak velikou silou vykonávajíceho; tím dali zajisté obzvláštní příklad shovívavosti, a byli i popravou svých spolubojovníků, když se dověděli, že byla k večeru vykonána, tak málo pobouření, že naopak ničeho neopominuli, čím by jednotlivci svou poslušnost a oddanost u větší míře na jevo dali. Neboť když následujícího dne přístup ku králi jim byl zakázán a připuštění byli jen vojínové asijské, stropili po celém ležení žalostný křik vykládající, že chtějí ihned umřít, bude-li král ve svém hněvu trvati.

Avšak on, jsa neústupný ve všem, cokoli si usmyslil, kázal cizí vojsko svolati, kdožto Macedoňané v ležení byli zadrženi; a když se četně sešlo, měl k němu skrze tlumočnicka následující řeč: „Když jsem se z Evropy přepravoval do Asie, doufal jsem, že připojím k své říši mnohé znamenité národy a velikou sílu lidí. A nezklamal jsem se, že jsem věřil pověsti o nich běžné. Než k tomu ještě přistoupilo, že vidím muže statečné a neoblomné věrnosti ku svým králům. Myslí jsem, že tam bujností vše chabne a přílišným blabobytem topí se v rozkoše. Ale vy, při sám bůh, konáte vojenské povinnosti s takovou silou i ducha i těla stejně bedlivě, a poněvadž jste lidmi udatnými, pěstujete věrnost ne méně než statečnost. To já dnes poprvé vyznávám, ale již dlouho to vím. Proto jsem vybral mladší z vás a vřadil do sboru svých vojnínů. Máte s nimi týž kroj a též zbraně. Ale vaše ochotnost a poslušnost rozkazů jest znamenitější než ostatních. Proto jsem sám dceru Peršana Oxyarta manželským svazkem sobě

připoutal¹⁾, nepokládaje za sebe nedůstojné ploditi děti se zajatou. A když jsem si brzo potom přál svůj rodokmen rozšířiti, pojal jsem za manželku dceru Dariovu²⁾ a přijmél své nejbližší přátely, aby plodili děti s ženami zajatými, aby tímto svatým svazkem přestal všecek rozdíl mezi přemoženými a vítězi. Proto pokládejte se za mé vojsko domácí a nikoli za najaté. Říše Asie a Evropy je jedna a táž. Odevzdávám vám macedonské zbraně a tím jsem učinil cizí novotu starou.³⁾ Jste mými i spoluobčany i vojiny. Vše má touž tvárnost: sluší i Peršanům napodobovati zvyky Macedoňanů i Macedoňanům Peršany následovati. Táž práva mějtež všichni, kdo mají žíti pod týmž králem.“ . . .⁴⁾

IV. „Jak dlouho ještě budeš povolovati svému hněvu i popravami a to cizím způsobem? Tvoji vojínové, tvoji spoluobčané vlekou se, nebyvše soudně vyšetřováni, od lidí, které sami zajali, ku potrestání. Myslíš-li, že zasloužili trestu smrti, vyněň aspoň jeho vykonavatele.“ Byl po přátelsku napomínán, kdyby byl mohl pravdu snést; ale jeho zlost proměnila se ve vztek. Proto poručil znovu — neboť ti, kterým to bylo uloženo, maličko váhali —, v řece je utopiti. Ani tato poprava nezpůsobila vzpoury vojínů, neboť zástupy jich obcházely vůdce vojsk a jeho přátely prosíce za přimluvu, myslili-li, že jsou ještě někteří poskvrnění předešlou vinou, aby je dal usmrtiti, že postupují svých těl jeho hněvu, nechť je porube . . .¹⁾

¹⁾ Sr. VIII. 4. 29. — ²⁾ Statiru. — ³⁾ Odstranil jsem cizí novotu. Tím, že jsem vám dal macedonské zbraně, způsobil jsem, že jste, v našem vojsku posud noví a cizí, od této doby našim starým domácím vojínům na rovně postaveni. — ⁴⁾ Zde jest mezera v rukopisech, již starý basiilejský rukopis doplňuje těmito slovy: Po této řeči svěřil Peršanům ochranu své osoby, Peršany učinil svou družinou. Peršany svými úředními sluby. Když pak od nich byli vedeni ti Macedoňané, kteří dali příčinu k této vzpouře, spoutáni na popravu, jeden z nich, muž důstojnosti a věkem ctihodný, takto prý krále oslovil.

¹⁾ Zde jest veliká mezera, kterou vyplnil Freinsheim dle Arriana, Diodora a Justina. Krátký obsah jeho doplňku jest tento: Po dva dni prosili vojínové a vůdcové marně Alexandra, aby vojínům odpustil. Teprve třetího dne se s nimi smlívil, mírně je pokárav. Potom obětoval bohům, vystrojil hody a pozval k nim devět tisíc Macedoňanův a Per-

V. Když ho uzřeli, slzy je polily a poskytovali obrazu vojska dívajícího se již nikoli na krále, nýbrž na jeho pohřeb.

šanň. Při této příležitosti pronesli věštecí přání, aby spojení obou říší bylo trvalé. Potom bylo deset tisíc Macedoňanů, hlavně slabších a churavých, ze služeb propuštěno a s nimi také několik starších přátel Alexandrových. Všem vyplatil žold za dobu dřívější na ně připadající a každému dal mimo to talent na cestu. Kraterus byl jim dán za vůdce. Deset tisíc dětí s Peršankami zplozených bylo zpět podrženo, aby neměli vojínové doma k vůli nim žádných mrzutostí s příbuznými. Alexander slíbil, že se o ně postará. Antipatrovi, správci Macedonie, nařídil, aby byli vrátivší se vojínové doma vyznamenáni a aby sám k němu přibyl s novými posilami. Na jeho místo dosadil Kratera. Antipatra povolal k sobě proto, že měl s jeho matkou Olympiadou časté hádky a dilem že mu i nedůvěřoval. Zatím doplňoval své vojsko Peršany, vřačoval nejudatnější z nich mezi Macedoňany a učinil jich tisíc nejlepších svou tělesnou stráží. Přidruživ dvacet tisíc střelcův a prakovníků, které Peucestes ze své provincie přivedl, k svému vojsku, táhl do Sus, odtamtud do Sittaceny a do Celon, kde bydleli boeotští osadníci; potom přišel do Bagistany, kde bylo mnoho ovoce a dostatek všech potřeb. Tam vznikl veliký spor mezi Hefaestionem a Eumenem, poněvadž Hefaestio usadil pištee Euia v domě, který byl již připraven pro Eumena, vypudiv z něho jeho lidi. Spor ten uklidil Alexander. Potom přišel do nízké roviny v Medii, kde byla veliká stáda velikých a krásných koní. Atropates, satrap Medie, předvedl mu sto perských žen, které jezdily na koních a byly ozbrojeny štíty a palicemi. Byly pryť to zbytky Amazonek.

Odtamtud přišel do Ekbatan, kde přinesl bohům oběti, uspořádal veliké hry a vystrojil hody. Tam zemřel po krátké nemoci Hefaestio. Uaneseno, aby byl pohřben v Babyloně. Činily se veliké přípravy ku pohřbu od Alexandra i od jeho přátel, kteří ho i za boha prohlásili. Aby se poněkud ze zármutku vybral, vytáhl proti Kossaeům, kteří obývali v horách jižně od Ekbatan. Byl to národ divoký a živil se nejvíce loupeží. Aby neplenili sousedních krajín, odváděli jim perští králové jistý poplatek. Alexander je porazil a dal v jejich území vystavěti několik pevných míst, aby je udržel na uzdě.

Když se potom vracel do Babylona, setkal se s Nauarchem, který ho prosil, aby do Babylona nechodil; věští pryť Chaldaeové nějaké neštěstí jemu tam hrozící. Alexander uposlechl, poslal tam své přátele, sám však položil se dvě stě stadií daleko od města táborem. Ale nevytrval tam nevšímaje si déle výpovědí Chaldaeův, sveden byv k tomu filosofem Anaxarchem, který ho ujišťoval, že Chaldaeové ničemu nerozumějí. Vrátil se tedy do Babylona, kam se k němu sešli poslové skoro z ce-

Než zármutek okolo jeho lože stojících¹⁾ přece byl většl. Na ty když král pohléd, pravil: „Naleznete-li po mé smrti krále takových mužů hodného?“ Jest neuvěřitelno, že vytrval v též poloze, do které své tělo vpravil, když vojiny chtěl předpustiti, tak dlouho, až pozdraven byl po řadě naposledy od veškerého vojska. A když se všemi sprostými vojiny se rozloučil, položil své umdlené údy zpět na lože, jakoby byl osvobozen ode všech povinností k životu ho vízících. Potom vyzval přátely, aby přistoupili blíže — počalť mu již i hlas slábnouti —, sňal prsten s prstu a podal jej Perdikkovi s rozkazem, aby dali odvézti jeho mrtvolu k Hammonovi.²⁾ Když pak se ho tázali, komu zůstavuje říši, odpověděl, tomu, kdo jest nejlepší; ostatně že již předvídá, že pro zápas o ni chystají se mu veliké pohřební hry.³⁾ A když Perdikkas opět se tázal, od které doby počínajíce mají mu vzdávati božské pocty, odpověděl, že si přeje, aby od té, až by sami stali se šťastnými. To byla poslední slova králova a krátce potom zemřel.⁴⁾

Z počátku ozýval se celý královský dvůr nářkem, bédováním a hořekováním, brzo však všecko jako v nějaké poušti trudným mlčením oněmělo, když se přešlo z bolesti k myšlénkám o tom, co se bude dále diti. Vznešení mládenci, jeho tělesní stráž, nemohli ani velikosti zármutku chápati, ani

lého zemského okrasku. Když se tam po několik dní s nimi radil, vystrojil Hefaestionovi přeslavný pohřeb.

Potom plul po řece Pallakopě na hranice Arabie, dal tam vystavěti město, osadil je Řeky a posmíval se Chaldaeům, poněvadž přišel do Babylona a z něho zase odešel beze všeho úrazu. Avšak když se vracel, oznamovala se mu nová zlá znamení. Proto přinesl bohům veliké oběti, aby nešťěstí odvrátil. Ale marně. Po hostině od Media laryšského v Babyloně vystrojené se těžce roznemohl a sil ubývalo mu tak rychle, že po šesti dnech nemohl již ani mluvití. Vojínové o něho starostliví jsouce vynutili si přístup k němu.

¹⁾ Jeho přátel a vůdců. — ²⁾ Do Afriky k Jovovi Hammonovi. —

³⁾ R. Novák v List. filol. XI. 20 čte: ceterum providens iam ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi (iubet). Alexander předvídaje zápas o trůn, jakmile zemře, rozkázal, aby hry pohřební k počtě jeho ihned chystány byly, myslí, že by jinak, právě pro zápas onen, pořádaný nebyly. — ⁴⁾ Dne 11. června 323. př. Kr. Sr. str. 288.

v předsini královského dvora vydržeti; proto tékajíce a zběsilým podobni jsouce naplnili tak veliké město smutkem a žalem nezdržujíce se žádného kvílení, které v takových případech žalost rozněcuje. Proto se Macedoňané i Peršané, kteří stáli před královským bradem, sbíhali a za všeobecného zármutku nemohli poražení rozeznáni býti od vítězů. Peršané nazývajíce ho králem nejspravedlivějším a nejmírnějším, Macedoňané nejlepším a nejstatečnějším, sváděli jakýsi zápas o větší zármutek.

Avšak nejen hlasy truchlících byly slyšány, nýbrž i rozmrzelých, že muž tak jarý a za květu svého věku a štěstí závistí bohů světu byl odňat. Před oči lidí stavila se jeho živost a vzezření vyvádějícího vojiny do bitvy, obléhajícího města, vystupujícího na hradby, udatné muže ve shromáždění obdařujícího. Tehdáž litovali Macedoňané, že mu odepřeli božskou poctu a přiznávali se, že byli zlosynnými a nevděnými, že uši jeho oloupili o název jemu náležitý. A když tak již dlouho se obírali hned jeho ctěním, hned zase touhou po něm, obrátili konečně útrpnost svou na sebe samy. Viděli se z Macedonie za Eufkrat vyšedší opuštěné uprostřed nepřátel novou vládu odmítajících, a poněvadž není žádného určitého dědice králova, žádného určitého dědice říše, že proto každý veřejnou moc na se bude chtíti strhnouti. Již předvídali také občanské války, které také skutečně následovaly, že bude jim tentokráte po druhé a to nikoli pro vládu nad Asii, nýbrž pro krále krev prolévati a novými ranami staré jizvy rozdíratí; že, ač jsou staří a mrzáci a ač právě svého krále za propuštění ze služby požádali, opět budou umíratí snad pro moc některého nepatrného tělesného strážce. Když se zanášeli takovými myšlénkami, dostavila se noc a postrach jejich zvětšila. Vojnové bděli ve zbraních; z Babyloňanů vyzírali jedni s hradeb, jiní se střežích svých domů, jakoby chtěli něco určitějšího spatřiti. Nikdo se neodvažoval rozsvítiti. A poněvadž proto zrak nesloužil, lapali ušima každý hluk a hlas, a z pravděli lichým lckáním poděšení jsouce ubáněli tmavými chodníky jeden do druhého vrážejíce a vespolek sobě jsouce podezřelými a starostliví. Peršané truchlili pro něho po svém

obyčeji, ustříhali si vlasy, chodili ve smutečním oděvu i s ženami a dětmi, a roztonžili se upřímně po něm, nikoli jako po vítězi a nedávno ještě nepříteli, nýbrž jako po nejspravedlivějším králi jejich národa. Jsouce zvyklí žít pod správou královskou vyznávali, že nebylo hodnějšího, kdo by nad nimi vládl. A zármutek nepřestal toliko na městě, nýbrž pověst o velikém neštěstí rozšířila se po nejbližší krajině a potom po veliké části Asie za Eufратem ležící. I k Dariově matce byla rychle zanesena. Ta roztrhla šat, který měla na sobě, oblékla se v roucho smuteční a vrhla se s rozpuštěným vlasem k zemi. Při ní seděla jedna z vnuček⁵⁾, želejíc nedávno ztraceného Hefaestiona, za kterého se provdala, za všeobecného smutku v myslí přemítajíc o příčinách vlastního zármutku.

Ale neštěstí všech svých lidí nesla a cítila jediná Sisi-gambis. Ta oplakávala svůj, ta osud svých vnuček. Nové neštěstí obnovilo vzpomínku na neštěstí minulá. Byl bys myslil, že Daria právě ztratila a že má nešťastná dva syny pojednou k hrobu doprovoditi. Oplakávala mrtvé a zároveň živé. Neboť kdo medle bude se starati o mladé vdovy? Kdo jim bude druhým Alexandrem? Že jsou znova zajatými, opět zbaveny královské důstojnosti. Kdo by se jich po smrti Dariově zastal, toho prý našly, ale nenajdou naprosto toho, kdo by po smrti Alexandrově o ně pečoval. Při tom jí připadlo na mysl, že bylo jejich osmdesát bratrů téhož dne od Ocha, nejnkrutnějšího z králů, povražděno a k záhubě tolika synů přidružen i otec, a ze sedmi dětí, které sama porodila, že zbývá již jen jedno.⁶⁾ Darius sám že byl jen po krátkou dobu na vrchu moci, aby tím ukrutnějším způsobem⁷⁾ mohl se světa sejítí. Konečně podlehla zármutku, zahalila si hlavu, vzdálila od sebe vnučku a vnuka k jejím kolenům se vinoucí a zdržela se rovněž pokrmu jako světla.⁸⁾ Skonala pátého dne potom, kterého si předsevzala zemřítí. Velikým věru důkazem Alexandrový milostivosti k ní a spravedlnosti ke všem zajatým byla smrt

⁵⁾ Druhá byla provdána za Alexandra. — ⁶⁾ Mladší Oxathrea. Sr. III. 11. 8., VII. 5. 40. — ⁷⁾ Jako král s trůnu svržený a od svých zrazený. — ⁸⁾ Již hlavy neodhalila.

ženy, která byla s to, aby po Dariovi žila, ale Alexandra přečkati se styděla.

A věru, kdo krále spravedlivě posuzuje, tomu jest jasno, že jeho dobré vlastnosti lze přičísti jeho přirozené povaze, jeho vady pak buď jeho štěstí anebo mladému věku. Neuvěřitelná duševní síla, vytrvalost v namáhání až přílišná, statečnost vynikající nejen mezi králi, ale i mezi těmi, jichž jedinou ctností byla, štědrost často více poskytující, než se od bohů žádává, šetrnost k poraženým — tolik říší bylo buď těm, kterým je válkou odňal, vráceno, aneb jiným darováno —, trvalé pohrdání smrtí, kdežto strach z ní ostatní smyslů zbaňuje, bažení po slávě a cti jak přílišné, tak zase podivu hodné při člověku mladém a přiblížíme-li k velikosti jeho činů; dále jeho láska k rodičům, z nichž Olympiadu si předsevzal učiniti nesmrtelnou, Filippa pomstil; dále laskavost skoro ke všem přátelům a dobrotivost k vojínům, moudrost srovnávající se s jeho velikostí ducha, důvtipnost, s jakou lidé jeho stáří nebývají; potom mírnost v přílišných tužbách, hovění pohlavní lásce přirozené žádosti přiměřené a jen dovolená rozkoš — to byly zajisté velmi veliké dary přírody. Následující vlastnosti jeho lze připsati jeho štěstí: bohům se rovnati, božské poety vymáhati, věštbám k tomu navádějícím věřiti a na zdráhající se jej jako boha ctíti více, než se slušelo, se hněvati, svůj domácí kraj cizím nahrazovati, napodobovati zvyky podmaněných národů, kterými před vítězstvím pohrdal. Dále jeho prchlivost a žádost vína jak mladý ještě věk podněcoval, tak by je bylo mohlo stáří mírniti.

Než přece sluší vyznati, že, ačkoli svým dobrým vlastnostem za přemnoho děkoval, přece za více povinen byl svému štěstí, které ze všech smrtelníků jediný měl ve své moci. Kolikráte ho zachránilo od smrti! Kolikráte ho podporovalo tím, že se mu všecko poštěstilo, i když se nerozvážlivě vrhal do nebezpečenství! A konečně ustanovilo mu konec slávy i za konec jeho života. Smrť čekala tak dlouho, až by, podmaně východ a přijda k Oceanu, dosáhl toho, seč vůbec byl smrtelník.

Hledán nástupce na místo tohoto krále a vůdce. Ale tíže vlády byla příliš veliká, aby ji mohl jeden nésti; proto samo

jeho jméno a pověst o jeho činech zplodila krále a říše skoro po celém světě, a za velmi slavné pokládání byli, kdo i velmi malou část tak velikého štěstí uměli si pojistiti⁹⁾.

VI. Zatím povolali v Babyloně — neboť odtud jsem se u vypravování uchýlil — jeho tělesní strážcové¹⁾ přední jeho přátely a vůdce vojsk do královského hradu. Jich následoval zástup vojínů přejících si zvědět, na koho asi přejde vláda Alexandrova. Mnozí vůdcové nemohli se četně shromážděnými vojiny do královského hradu prodrati, ačkoli hlasatel bránil každému do něho vstoupiti, kdo nebyl jmenovitě tam povolán. Ale vojínové malomocného jeho rozkazu pranic nedbali. Z počátku bylo obnoveno převeliké kvilení a nářek, ale později způsobilo očekávání toho, co se bude dít, že přestali plakat a nastalo ticho. Tehdáž kázal Perdikkas královskou stolicí, na které ležel náčelek²⁾, roucho a zbraně Alexandrovy před oči lidu postaviti, a potom prsten od krále den před tím mu daný na touž stolicí položil. Když tyto věci spatřili, polily opět slzy všecky a smutek se obnovil. Tu pravil Perdikkas: „Co se týče inne, já vracím vám prsten, kterým král vyhlášky vlády a říše pečetival a který mně sám odevzdal. Ostatně ačkoli žádná jiná pobroma od rozhněvaných bohů vymyšlena býti nemůže, která by se rovnala té, kterou jsme právě postiženi, přece, přihlížejte k velikosti činů, které vykonal, můžeme věriti, že tak velikého muže bohové světu jen půjčili, jež by, až by účel od nich mu ustanovený na něm ukončil, jako člena svého rodu zase ihned zpět povolali. Protož vykonejme, poněvadž nezbylo po něm nic jiného, než co z nesmrtelnosti vždy bývá vyloučeno³⁾, nad mrtvolou slavného muže co nejdříve náležitě pohřební obřady dobře vědouce, ve kterém městě a mezi jakými lidmi jsme a o jakého vládce a krále oloupeni. Jest nám tedy, spolubojovníci, uvažovati a přemýšletí o tom,

⁹⁾ Takový král nemohl býti nahrazen, proto bylo říši rozdělití. Nástupců bylo tedy několik, ale sláva Alexandrova působila i po jeho smrti a zjednála jednotlivým nástupcům značnou slávu.

¹⁾ Přítomní byli: Aristonus, Leonnatus, Pencestes, Pithon, Ptolemaeus a Lysimachus. — ²⁾ Znamení královské důstojnosti. — ³⁾ Zbylo jen smrtelné tělo

abychom mohli udržeti dobyté vítězství mezi těmi, na kterých jsme ho dobyli. Hlavy jest potřebí; má-li býti jen jedna čili jich několik, to záleží na vás. Avšak o tom musíte býti přesvědčeni, že vojsko bez vůdce jest tělem bez duše. Roxane jest v šestém měsíci těhotná. Přejeme si, aby porodila syna. Ten budiž s vůlí bohů vládcem, doroste-li. Kým zatím ovládnání býti chcete, o tom sami rozhodněte.“ Tak mluvil Perdikkas.

Po něm mluvil Nearchus; nikdo prý se nemůže diviti, že královská důstojnosť přísluší jen krvi a rodu Alexandrovu; ostatně čekati na krále posud nezrozeného a pominouti toho který zrozen již jest, to že se nesrovnává ani se smýšlením Macedoňanů, ani s okolnostmi. Že jest tu syn králův z Barsiny⁴⁾, tomu že se má koruna dáti. Tohoto návrhu neschvaloval nikdo. Proto se tomu vzpírali vojínové po svém obyčeji kopími na štíty ustavičné tlukouce, a málem by se byla strhla bouře, když Nearchus svého mínění příliš tvrdošjně se zastával. Tehdáž ujal se slova Ptolemaeus a pravil: „Věru hodno⁵⁾ jest potomstvo, Roxanin nebo Barsinin syn, aby vládl národu macedonskému, jebož pouhé jméno vysloviti by se Europě protivilo, poněvadž jest z větší polovice zajatcem.“⁶⁾ Proto jsme porazili Peršany, abychom otročili jejich potomku, čehož se známí zákonití králové Darius a Xerxes zástupy tolika tisíců a tak velikými loďstvy marně domáhali? Mé mínění jest toto: aby se u stolice Alexandrový v královském dvoře postavené dřívější rádce královi scházeli, kdykoli bude potřebí společné porady, a aby se na tom přestalo, na čem se většina usnese; a těch poslušni buďtež i vůdce a náčelníci vojsk.“ S Ptolemaeem souhlasili někteří, ještě méně jich s Perdikkou.

Potom jal se mluvití Aristonus, že chtěl Alexander, když byl tázán, komu trůn zůstává, aby byl volen nejlepší. Od něho samého však byl prý uznán za nejlepšího Perdikkas,

⁴⁾ Dcera Farnabazova, vdova po Memnonovi Jejím synem byl Herkules narozený asi r. 328. Nearchova choť byla neteří Memnonovou. Srv. III. 13. 13. — ⁵⁾ Ironicky. — ⁶⁾ Jsa synem zajaté ženy (Roxany).

jemuž odevzdal prsten. Neboť neseděl on jediný při umírajícím, nýbrž král rozhlížeje se ze zástupu přátel pryč ho povolal, aby mu jej podal. Že tedy navrhuje, aby se vláda přenesla na Perdikku. I nepochybovali, že mluví pravdu. Proto vyzývali všichni Perdikku, aby do prostřed postoupil a králův prsten zase přijal. Ten se kolísal mezi žádostí a studem, i myslil, že, čím skromněji bude se toho, po čem toužil, domáhati, oni tím úsilovněji mu to budou nabízet. Proto dlouho váhal, nevěda, co má činiti, ale konečně přece jen ustoupil a za ty, kteří nejbliže seděli, se postavil. Ale Meleager, jeden z vůdců, jež Perdikkovo váhání povzbudilo, pravil proto s pevnou myslí: „Nedopusťtež bohové, aby Alexandrova vláda a svrchovanost tak veliké říše sedla na tato ramena; lidé zajisté jí nesou. Nemluví o vznešenějších, než jest tento, nýbrž o mužích vůbec; neboť ti, nechtějí-li, nemusejí ničeho strpěti. Nezáleží věru na tom, budete-li mítí za krále Roxanina syna, až jednou se narodí, čili Perdikku, poněvadž by tento pod rouškou poručenství vládu na se strbl. Proto nikoho králem mítí nechce leč toho, kdo posud není zrozen, a za tak velikého spěchu všech, který jest nejen oprávněný, ale i nutný, on jediný čeká na konec těhotenství a již i předvídá, že matka počala synem. A pochybujete-li, že on jest s to, aby jej i podvrhl? Věru, kdyby byl Alexander na své místo nám tohoto za krále postavil, soudil bych, že by byl tento rozkaz ze všech jediným, který bychom neměli vykonati. Proč se tedy nerozbiháte, abyste vybrali státní pokladnu? Neboť dědicem těchto pokladů jest zajisté národ.“¹⁾ Takto promluviv vyrazil středem ozbrojených, a ti, kteří mu z cesty ustoupili, následovali ho ku kořisti od něho označené.

VII. Již se shlukl okolo Meleagra četný zástup ozbrojených a když v celém shromáždění vznikly nepokoj a roztržka, ujal se slova nějaký člověk z nejnižší vrstvy lidu, většinou Macedoňanů zcela neznámý, a pravil: „K čemu potřebí zbraní a občanské války, když již máte krále, kterého

¹⁾ Perdikkas se chystá zmocniti se celé pozůstalosti Alexandrovy tedy si pospěšte, abyste nepřijali k dělení pozdě.

hledáte? Přehlžíte Arrhidaea¹⁾, syna Filippova, právě zesnulého krále Alexandra bratra, který se ještě před krátkou dobou účastňoval pobožností a posvátných obřadů²⁾, nyní pak jediným jest dědicem. Čím si toho u vás zasloužil? Anebo co učinil, proč zbavuje se i všeobecného práva mezinárodního?³⁾ Hledáte-li Alexandrovi podobného, nenaleznete ho nikdy; pak-li nejbližšího jeho příbuzného, tím jest on jediný.“ To když shromáždění uslyšeli, chovali se z počátku tiše jako na povel, později však počali všichni pojednou křičeti, že se má Arrhidaeus povolati a že smrti hodni jsou, kdo uspořádali shromáždění bez něho.

Tehdáž počal mluvití Pithon, tona v slzách, že nyní teprve jest Alexander politování hodn, jenž byl zbaven obcování a přítomnosti tak dobrých spoluobčanův a vojínů; neboť přihlížejíce jen ke jménu a vzpomínání na svého krále, ostatního že nevidí⁴⁾, dosti patrně zamýšleje tím pohaněti mladého muže, jemuž se vláda ustavovala. Co mu vytýkal, to způsobilo více nelibosti k němu samému, než potupy Arrhidaeovi; neboť jakmile počnou lidé někoho litovati, již jsou mu nakloněni. Proto osvědčují nepřetržitým pokřikováním, že nesnesou jiného krále, než který jest svým rodem k takové důstojnosti povolán, a kážou Arrhidaea povolati. A Meleager, Perdikkovi nepřátelský a nenáviděný, přivedl ho ihned do královského dvora a vojínové ho pozdravili a pojmenovali králem Filippem.

To byl však jen hlas vojska, přední mužové byli jiného mínění. Z nich počal Pithon ihned jednati dle rady Perdikkovy a ustanovuje synu, kterého Roxane porodí, Perdikku a Leonnata

---

¹⁾ Arrhidaeus, Filippův syn z tanečnice Filiny z Larissy. Alexander tohoto levobočka ušetřil, poněvadž prý byl slabomyslný. R. 317. byl Arrhidaeus z rozkazu Olympiáda usmrcen a jeho choť Eurydika k samovraždě přinucena. — ²⁾ S Alexandrem. — ³⁾ Přírozeného práva ode všech národů uznáno. Jako levoboček neměl ovšem práva děditi, byli-li na živě dědicí zákonní. — ⁴⁾ Že Alexander pozbyl hodných spoluobčanů atd., viděti bylo z toho, že po jeho smrti jen on dbal. Těm, kteří navrhovali Arrhidaea, vytýká, že nevidí jeho nezpůsobilosti. Sr. R. Novák v List. Filolog. XI. 20.

za poručníky, dva muže z rodu královského. K tomu připojil, aby Evropu spravovali Kraterus a Antipater. Potom zavázal jednotlivé přísahou, že se podrobí králi zplozenému Alexandrem. Meleager, nikoli bezdůvodně polekán jsa trestem smrti, odešel se svými přívrženci, ale brzo zase vrazil do královského dvora Filippa s sebou vleka a křiče, že síla a mladý věk jeho podporuje všeobecnou naději o novém králi krátce před tím pojatou; aby to jen zkusili s rodem Filipovým a se synem a pokud se dotýče, s bratrem dvou králů⁵⁾; aby především věřili sobě samým. Žádné hluboké moře, žádný širošířý rozbouřený ocean nevalí se vlnami tak, jak se pohybuje množství lidu, obzvláště jestliže bují novou, ale krátce trvající svobodou. Jen málokteří nabízeli vládu Perdikkovi právě volenému, více jich Filippovi, kterého si krátce před tím ani nevšimli. Nemohli se však dlouho pro uic určitého rozhodnouti a proto hned je mrzelo jejich snesení, hned zase jeho změna. Na konec klonili se přece ke královskému rodu⁶⁾, přednost mu dávajíce. Arrhidaeus, polekán jsa mocí velmožů odešel ze shromáždění a po jeho odchodu přitěž vojínů jen spíše umkla než potuchla. Proto byl zpět povolán a oblečen v roucho bratrovo, právě v to, které leželo na královské stolici. A Meleager oblékl paucíř a chopil se zbraně jakožto strážce nového krále. Jeho následovala pěchota kopími na štítu tlukouc, a odhodlána jsouc nasytiti se krví těch, kteří domáhali se vlády, nemajíce k ní žádného práva. Těšili se, že královská moc zůstane v témž domě a rodině, že králův potomek uhájí své dědičné říše, že uvyklí ctíti a v uctivosti mítí samo jméno a že ho nikdo nemůže nésti, leč kdo jest ku vládě zrozen.

Proto kázal tím polekaný Perdikkas komnatu, ve které Alexandrova mrtvola ležela, závoron zavřítí. Podle něho stálo šest set mužů osvědčené statečnosti, také Ptolemaeus se k němu přidružil a královská tělesná stráž. Avšak od tolika tisíců ozbrojených byly závory snadno vylomeny a sám král

⁵⁾ Arrhidaeus, syn Filippův a bratr Alexandrův. — ⁶⁾ K Arrhidaeovi.

vrazil do komnaty obklopen jsa zástupem průvodců, jichž vůdcem byl Meleager. Tu rozhněvaný Perdikkas svolá ihned všechny ty, kdo by Alexandrovu mrtvolu chtěli chrániti; avšak ti, kteří tamtéž vnikli, házeli zdaleka po něm kopími. Když pak již mnozí byli raněni, sňali konečně starší vojínové své přílbice, aby tím snáze mohli býti poznáni, a počali prositi těch, kteří při Perdikkovi stáli, aby od nepřátelství upustili, králi pak a většině ustoupili. První složil zbraň Perdikkas a ostatní učinili potom totéž. Když pak Meleager radil, aby od mrtvoly Alexandrovu neodcházeli⁷⁾, domnívali se, že se tím hledá příležitost k nástrahám, prošli z královského dvora docela jiným východem k Eufratu. Jízda ta, která se skládala z nejvznešenějších mladých mužů, následovala u velikém počtu Perdikkou a Leonnatu a předsevzala si město opustiti a venku polem ležeti. Ale Perdikkas nepustil od naděje, že i pýchota k němu se přidá, a proto v městě zůstal, aby se nezdálo, že jízdu odvádí a tím ji od ostatního vojska odtrhuje⁸⁾.

VIII. Ale Meleager neustal krále napomínati, aby své právo k trůnu pojistil smrtí Perdikkovou; nezmocní-li se tohoto vlády chtivého muže, že způsobí nepokoje; že zachovává v paměti¹⁾, co sobě na králi zasloužil, ale nikdo že není dosti věren tomu, koho se bojí. Král tomu spíše neodpíral, než svoloval. Proto si Meleager jeho mlčení vykládal za rozkaz. Vyslal tedy lidi jménem královým, aby Perdikkou obeslali, ale týmž bylo i uloženo jej usmrtiti, kdyby se zdráhal přijíti. Když pak byl příchod strážníků Perdikkovi ohlášen, stanul, doprovázen jsa celkem šestnácti mladými muži z královské družiny, na prahu svého domu, pokáral je a nazýváje je opět a opět Meleagrovými otroky tak je poděsil svou zmužilostí a neohroženým pohledem, že jako smyslů zbavení na útěk se dali. Perdikkas poručil pak těm mladým mužům, aby na koně sedli, a přijel s několika málo přátely k Leonnatovi již jsa

⁷⁾ Přivrženci Perdikkovi. — ⁸⁾ Jízda tábořila tedy mimo město, ale on zůstal v něm.

¹⁾ Perdikkas.

odhodlán, odraziti s větší mocí každé násilí, kdyby se ho někdo odvážil. Následujícího dne zdálo se to Macedoňanům ²⁾ býti věci nechvalnou, že byl Perdikkas uveden v nebezpečení života, a oni se proto na tom ustanovili, že půjdou pomstit zbraněmi Meleagrovou odvážlivostí. On však předvidaje bouři dal krále povolati a jal se ho tázati ³⁾, poručil-li sám, aby byl Perdikkas jat. Král odpověděl, že tak rozkázal řídě se Meleagrovým popudem; ostatně že není příčiny, aby se bouřili, neboť Perdikkas že žije.

Meleager rozpustil tedy shromáždění a poděšen jsa nejvíce odtržením se jezdcův a nevěda si rady — upadl sám v nebezpečení, které krátce před tím připravoval nepříteli, — ztrávil skoro tři dny, v mysli přemítaje brzy o té, brzy zase o jiné radě. Tvářnost královského hradu zůstala ovšem nezměněná; neboť poslové národů dostavovali se ku králi a vůdcové vojsk přicházeli a předstíh naplnili strážcové a ozbrojení vojínové. Ale nesmírná sklíčenost byla sama o sobě znamením největšího zoufalství; jedni druhé podzrajíce neodvažovali se spolu rozmlouvati, každý byl jen do svých tajných myšlének zabrán a v srovnávacích nového krále se starým byla vzbuzována touha po ztraceném. Tázali se, kde jest onen, jehož rozkazu, jehož vedení by poslouchali. Že jsou opuštěni mezi národy nepřátelskými a nevázanými, kteří se budou za tolik porážek instítí, kdykoli se jim naskytne příležitost. Když takovými myšlenkami se trápili, došla zpráva, že jezdci, jimž velel Perdikkas, krajinu okolo Babylona obsadili a obilí, které bylo vezeno do města, zadrželi. Z toho povstal z počátku nedostatek, potom i hlad, a proto byli ti, kteří v městě žili, toho mínění, že jest buď s Perdikkou se smířiti anebo zbraněmi bojovati. Maně se také přihodilo, že lidé na venkově bydlící, bojíce se plnění venkovských statků a vesnic, do města se utekli, a naopak měšťané, poněvadž se jim nedostávalo potravy, z města odcházeli, a tedy oběma stranám cizí sídlo jistějším se býti zdálo než vlastní.

²⁾ Hlavně asi jízďe tábořící mimo město. Sr. konec předoházející hlavy. — ³⁾ Před vojny. Sr. násl.

Bojice se vzbouření jich scházejí se Macedoňané do královského dvora a vykládají ⁴⁾, jaké jest mínění jich samých. Usnesli se tedy vyslati posly k jezdcům stran ukončení roztržky a složení zbraní. Proto vypravují se v poselství od krále Thessal Pasas, Megalopolitan ⁵⁾ Amissus a Perilaus. Ti oznámili královy rozkazy a přinesli odpověď, že jezdci nesloží zbraní, dokud jim král nevydá původců rozbroje. To když bylo zpět oznámeno, chápou se vojtnové zbraní z vlastní vůle. Jejich povyk přijmél Filippa k tomu, že vystoupil z královského dvora a pravil: „Není potřebí žádného bouření se. Neboť výhod, o které bojujete, zmocní se ti, kteří se tiše zachovají ⁶⁾. Zároveň buďte pamětlivi, že jde o spoluobčany; je náhle zbaviti naděje smíření bylo by tolik jako občanskou válku urychlití. Zkusme to druhým poselstvím, dají-li se obměkčiti. Já doufám, poněvadž král posud není pohřben, že se všichni sejdou, aby mu prokázali svou poslední službu. Co se mne dotýče, chci raději tuto vládu vzdáti než vykonávati krví svých spoluobčanů; a není-li žádné jiné naděje k svornosti, prosím a zapřísahám vás, volte hodnějšího.“ I vytryskly mu slzy z očí a on sejme náčelek s hlavy a natáhne pravici, kterou jej držel, aby si jej vzal, jestliže by se někdo pokládal za hodnějšího. Tato tak mírná řeč roznítla velmi velikou naději o jeho povaze, která po tu dobu pro slovnost jeho bratra nemohla vyniknouti. Proto počali všichni naň doléhati, aby svůj úmysl provedl. Vyšle tedy opět tytéž posly, kteří by žádali, aby přijali Meleagra za třetího vůdce ⁷⁾. To bylo bez velikého odporu přijato; neboť Perdikkas si přál jednak Meleagra od krále odstraniti, jednak myslil, že jeden nebude s dva. Proto setkal se Perdikkas, jeda v čele jízdeckých čet, s Meleagrem, jenž mu vstříc vyšel s pýchotou. Oba zástupy se spojily pozdravivše se a doufajíce, že svornost a mír na vždy jsou pojištěny.

IX. Ale podle ustanovení osudu války občanské národu macedonskému již nastávaly; neboť jednak samovláda nepři-

⁴⁾ Králi a Meleagroví. — ⁵⁾ Megalopolis, město v Arkadii. —

⁶⁾ Duobus litigantibus tertius gaudet. Když se dva sváří, třetí se tomu těší. — ⁷⁾ Vedle Perdikký a Leonnata.

pouští žádného spoluvladaře, jednak tehďáž mnozí po ní bažili. Z počátku tedy spojili její síly, později je rozptýlili: a když jedno těleso ¹⁾ větším počtem hlav, než jich sneslo, zatížili, počaly ostatní údy chřadnouti, a říše, která se za vlády jednoho mohla udržeti, vzala zkázu, jakmile od několika byla udržována. ²⁾ Proto vyznává římský národ vším právem, že má za svou spásu děkovati svému knížeti, jenž za noci, kterou jsme pokládali skoro již za poslední, jako nová hvězda zaslavitl. ³⁾ Její vzchod zajisté a nikoli východ slunce vrátil zachmuřenému světu opět světlo, poněvadž bez jeho hlavy všecky údy nesvorností byly by bývaly ve zmatek uvedeny. ⁴⁾ Kolik pochodní tehďáž shasil! Kolik zastrčil mečů! Jakou nepohodu do pošvy zaplašil náhlou jasností! Proto říše nejen opět se vzdává, ale i kvete. Jen ať závisť místa nemá, potom bude po době tohoto věku následovati potomstvo tohoto rodu kéž po vždy anebo aspoň po dlouhou dobu. ⁵⁾ Ostatně, abych se vrátil ku svému vypravování, od kterého mne odvrátila úvaha o všeobecném blahu, skládal Perdikkas jedinou nadějí své záchrany na Meleagrově smrti; myslil, že musí tohoto ješitného, nevěrného, ku strojení nepokojů snadno náchylného a konečně jemu samému velmi nepřátelského muže předejít. Ale tento svůj úmysl zakrýval velikou přetvářkou, aby překvapil nepřipraveného. Proto nastrojil podtají některé z vojska, kterému velel, aby si, avšak tak, jakoby sám o tom pranic nevěděl, veřejně stěžovali, že Meleager jest Perdikkovi na roveň postaven. Když pak jejich řeč byla donesena k Meleagrovi, vykládá zlosti zuře Perdikkovi, čeho se dověděl. Ten, jakoby byl touto neočekávanou zprávou polekán, počal se diviti, litovati a se tvářiti, jakoby ho to velmi rmoutilo, a konečně se shodli, aby původcové tak buřických řečí byli zatčeni. Meleager mu děkuje

---

¹⁾ Říši. — ²⁾ Bylo pochybeno, že ustanovili několik povahou se lišících a po vládě bažících mužů, aby králi pomáhali říši spravovati. — ³⁾ Obyčejně se vykládá, že naráží Curtius na císaře Klaudia. — ⁴⁾ Snad se myslí noc z 24. na 25. ledna r. 41., když byl po zavraždění Kaligulově od praetorianů za císaře prohlášen Klaudius, zatím co senát zanašel se marnými poradami, jak obnoviti republiku. — ⁵⁾ Nechť po tomto císaři panuje jeho rod ne-li věčně, tedy aspoň dlouho.

a objev ho chválí jeho věrnost a laskavost jemu na jevo danou. Potom se společně uradili o způsobu, jakým by vinníky postihli. Usnesli se na tom, že po domácím zvyku vojsko očistí, a hodnou příčinou k tomu zdála se jim býti minulá neshoda. Macedonští králové vojsko obětí očišťovali tak, že pohazovali vnitřnosti rozřátého psa na konci roviny, kam vojsko mělo býti svedeno, po obou stranách, a všickni ozbrojenci uprostřed se postavili, s jedné strany jezdcí a s druhé pěší.

Tedy toho dne, který k této slavnosti ustanovili, postavil se král s jezdcí a slony proti pěchotě, kterou vedl Meleager. A tu se pojednou zástup jezdců hnul ⁶⁾, a pěšci ⁷⁾ pro náhlý strach z poslední neshody zajisté nic dobrého neočekávajíce, na chvílku byli na váhách, nemají-li svůj lid do města povéstí, neboť rovina byla pro jezdce výhodnější. Ale jinak zase se obávajíce, aby věrnosti svých spolubojovníků snad bez příčiny neodsuzovali, stanuli, ale v myslích svých byli k boji připraveni, kdyby někdo na ně udeřil. A již se zástupy k sobě přibližovaly a prostora, která měla obě vojska dělit, byla již jen nepatrná. Proto počal král s jednou četou podle pěšcův objížděti, žádaje z návozu Perdikkova, aby mu byli vydáni ku potrestání původcové rozbroje, jichž měl vlastně, pokud se jeho týkalo, chrániti ⁸⁾, a zároveň hrozil, že na ně pošle všechny praporece jízdy a slony, budou-li se vzpíratí. Pěšci byli touto neočekávanou hrozbou zaraženi a ani u samého Meleagra nebylo o nic více ani rady ani odhodlanosti. Avšak na ten čas zdálo se býti věci nejlepší svého osudu spíše očekávatí, než jej pokouseti. Tehdy dal Perdikkas vída, že jsou poděšení a bojácní, skoro tři sta mužů, kteří následovali Meleagra fíctího se ze shromáždění, které bylo první po smrti Alexandrově ⁹⁾, od ostatních oddělití a před očima celého vojska slonům předhoditi. Všichni byli jejich nohami rozšlapáni, aniž tomu Filipp zabránil, anebo to poručil. Z toho bylo patrno, že on bude se hlásiti jen k tomu, co bude mítí šťastný konec.

---

⁶⁾ Dle Livia a j. sváděly po očištění oba oddíly vojska líčenou bitvu. — ⁷⁾ Vlastně jejich vůdcové. — ⁸⁾ Poněvadž byl jimi na trůn dosazen — ⁹⁾ Sr. IX. 6. 21. (konec).

To bylo Macedoňanům předznamením a počátkem občanských válek. Meleager pozdě poznav lešť Perdikkovu, stál tehdáž, poněvadž se jemu nečinilo žádné násill, tiše ve svém zástupu, ale brzy potom utekl se, pustiv ode vši naděje, že se zachrání, poněvadž viděl, že jeho nepřátelé jménem toho, koho sám králem učinil, zneužívají k jeho záhubě, do chrámu, kde byl zavražděn, nejsa chráněn ani posvátností místa.

X. Když Perdikkas vojsko do města přivedl, měl poradu s nejpřednějšími muži a v té se na tom ustanovili rozdělití říši tak, aby král vrchní správu sice podržel, ale Ptolemaeus byl satrapou Aegypta a afrických národů, pokud byly podmaněny ¹⁾, Laomedontovi ²⁾ odevzdána Syrie s Foenicií, Filotovi dána Cilicie, Lycii s Pamfylií a Velkou Frygií obdržel Antigonus ³⁾, do Karie byl poslán Kassander, Menander do Lydie. Mimo to ustanovili, aby Malá Frygie spojená s Hellespontem byla provincií Leonnatovou. Kappadocie byla s Paflagonií postoupěna Eumenovi ^{4a)} a uloženo mu, aby hájil této krajiny až k Trapezuntu ^{4b)} a válku vedl s Ariarathem ⁵⁾, jenž jediný se nechtěl podrobiti. Pithon ⁶⁾ obdržel Medii, Lysimachus ⁷⁾ Thracii a s ní sousedící národy pontské. Konečně bylo ustanoveno, aby správce Indie, Baktrie, Sogdiany a ostatních národů buď při Oceanu anebo při Rudém moři bydlících vládu nad těmito zeměmi podrželi v těch mezích, ve kterých je každý měl, a Perdikkas ⁸⁾ aby zůstal při králi a velel těm vojkům, která následovala krále. Někteří věřili, že provincie byly rozděleny dle poslední vůle Alexandrovy, ale přesvědčili jsme se, že pověst o tom, ačkoli byla od letopisců zaznamenaná, byla lichá. A proto po rozdělení říše v části každý zajisté sám svou moc obezfele založil, kdyby vůbec kdy proti nemírným žádostem nějaká hranice možná byla ⁹⁾. Tedy

¹⁾ Byl tam králem do r. 288. př. Kr. — ²⁾ Bratru Erigyiovu. Sr. VIII. 2. — ³⁾ Padl r. 301. — ^{4a)} Sr. IX. I. 10. Byl od Antigona zavražděn. — ^{4b)} Město v Pontu na jihovýchodním břehu Černého moře. — ⁵⁾ Kníže Kappadocie. — ⁶⁾ Sr. X. 7. 8. — ⁷⁾ Do r. 281. — ⁸⁾ Byl správcem celé říše, poněvadž byl král slabomyslný. — ⁹⁾ Alexandrovi nástupci země, které chtěli spravovati, sami si volili a hranice jejich ustanovili, pokud o takovychto určitých hranicích u vládychtivých

uchvátili jednotlivci, kteří ještě krátce před tím byli sluhy ¹⁰⁾ královými, pod rouškou správy cizí vlády nesmírné říše, odstranivše příčiny k zápasům, poněvadž byli jednak všichni téhož kmene, jednak každý ohraničením své říše od ostatních oddělen. Ale nesnadno bylo každému přestatí na tom, čeho nabyl dělením říše, a není divu; vždyť všecko dřívější se člověku hnusivá, nadívá-li se něčeho lepšího. Proto se ovšem zdálo býti věci vitanější svou říši rozšiřovati, než bylo možno jí nabyti.

Mrtvola Alexandrova ležela již sedmý den v rakvi, poněvadž všichni od tak obvyklé povinnosti byly obráceni k upravení státu. Ale v žádné jiné krajině nebývá vedro tak palčivé jako v Mesopotamii. To hubí tam přemnohá zvířata, která na pouhé zemi postihuje; tak veliký jest žár slunce a vzduchu, jímž se vše jako ohněm vysušuje. Prameny vod jsou tam jednak řídké, jednak se od obyvatelův ošemetně zatajují; jim samým jest užívání jich volné, příchozí však jich neznají.

Nyní předkládám, co bylo více vypravováno, než čemu se věřilo. Když konečně přátelé měli kdy starati se o mrtvolu, spatřili ti, kteří k ní vstoupili, že není žádným tlením, ba ani nejnepatrnější zsinalostí změněna. Ani svěží barva, která se zakládá na přítomnosti ducha v těle, nezmezela z obličeje ¹¹⁾. Proto se Aegyptané a Chaldaeové, když jim bylo uloženo, aby po svém obyčeji mrtvolu obstarali ¹²⁾, z počátku ani neodvážili na ni sáhnouti myslíce, že král ještě žije. Později si vyprosivše, aby bylo smrtelníkům volno a dovoleno dotknouti se boha, vyčistili tělo; i byla zlatá rakev naplněna vonnými věcmi a na hlavu mu položeny oznaky jeho důstojnosti. Skoro všeobecně se věřilo, že byl usmrcen jedem; syn Antipatrův, jeden z jeho sluhů, jménem Iollas, prý mu jej podal z rozkazu otcova. Aspoň často bylo slýcháno od Alexandra, že Antipater baží pro královské důstojnosti, nad moc správce se

a lakotných správců vůbec lze mluvití. — ¹⁰⁾ Poddanými. — ¹¹⁾ Za tak velikého horka měla se mrtvola rozkládati, ale ona se neměnila. Proto as mysliili mnozí, že byl Alexander otráven. — ¹²⁾ Balsamovali. —

vypíná ¹³⁾ a vřhlase m vítězství nad Spartany dobytého nadut jsa vše, cokoli mu dá, sobě samému připisuje; také byli lidé, kteří věřili, že byl Kraterus s tlupou starých vojínů vyslán, aby ho usmrtil. Moc jedu však, jenž v Macedonii se vyskytuje, jest taková, že šířá i železo; jenom kopyta soumarů prý této šťávě vzdorují. Stygou nazývají pramen, z kterého se prýští tato zhoubná jedovatina. Tu prý Kassander přinesl, bratru Iollovi odevzdal a ten ji k poslednímu nápoji královi přimíchal. Tyto řeči buďsi pravdivé anebo smyšlené brzo potlačila moc těch, jimž tato pověst úhonu způsobila. Neboť říše macedonské a i Řecka zmocnil se Antipater; po něm následoval jeho potomek ¹⁴⁾, když byli poraženi všichni, kteříkoli byli s Alexandrem i jen zdaleka spříznění ¹⁵⁾.

Ale mrtvola Alexandrova byla od Ptolemaea, jemuž Aegypt připadl, přepravena do Memfidy a odtamtud po několika letech do Alexandrie, památka jeho pak a jméno ve vši úctě chováno ¹⁶⁾.

---

¹³⁾ Sr. VI. 1. 17. — ¹⁴⁾ Kassander do r. 298. — ¹⁵⁾ Znám, že návodem Kassandrovým zavraždění byli Olympias, Roxane a její syn Alexander, Herkules, syn Barsinin. — ¹⁶⁾ Vlastně byla mrtvola přepravena do Aegypta teprve r. 821. od krále Filippa Arrhidaea. Ptolemaeus obstaral jen její uložení v mausoleu, jež zatím bylo vystavěno. Caesar a Augustus navštívili jeho hrobku.

DODATEK.

Prof. dr. Robert Novák podal v Českém museu filologickém V. 1.—32. dalších čtyřicet pět příspěvků ku kritice textu Curtia Rufa, z nichž uvádíme: IV. 1. 3. (str. 43. ř. sh. 14.) čte Vogel: Onchas deinde peruenit, ubi excepere eum Graecorum quattuor milia: non segnius tamen ad Euphraten contendit. Konečně přijel do Onch, kde ho čtyři tisíce Řeků přijalo. Přes to o nic váhavěji k Eufratu spěchal. — Novák čte: . . . , ubi excepere eum Graecorum quattuor milia, iam regius (comitatus); tum ad Euphraten contendit. Konečně přijel do Onch, kde ho čtyři tisíce Řeků přijalo, průvod již královský; potom spěchal k Eufratu. — VII. 7. 25. (str. 203. ř. zd. 6.) čte Vogel: Tibi autem quietius, quam par est, denuntio. Tobě však klidněji, než bych měl, rozkazuji. — Novák doporučuje: Tibi autem, qui saepius, quam potest (ferri, sententiam mutas), denuntio. Tobě však, jenž častěji, než lze dovoliti, měníš své mínění, rozkazuji. — VII. 11. 3. (str. 212. ř. zd. 11.). Místo recessus altos = vysoké čte: latos = prostranné. — Na jiných místech Novák hlavně domněnky vydavatelů spisu tohoto dílem schvaluje, dílem opravuje nebo zamítá.

OPRAVY.

Str	8	ř.	zd.	11.	místo	Cleopatrou čti: Kleopatrou
"	8.	"	"	3.	"	Cleopatřina čti: Kleopatřina.
"	10.	"	sh.	6.	"	Cappadocie čti: Kappadocie
"	10.	"	zd.	1.	"	Carii čti: Karii
"	11.	"	"	11.	"	Cleandra čti: Kleandra
"	13.	"	"	11.	"	Cos čti: Kos
"	14.	"	sh.	10.	"	Calas čti: Kalas
"	14.	"	"	11.	"	Cappadocie čti: Kappadocie
"	16.	"	"	8.	"	Acarnané čti: Akarnané
"	16.	"	zd.	2.	"	Acarnanie čti: Akarnanie
"	17.	"	sh.	12.	"	dávuá čti: dávná
"	18.	"	"	3.	"	ostatní čti: ostatní,
"	21.	"	zd.	11.	"	nikoli čti: nikoli
"	22.	"	"	3.	"	zdraví čti: zdraví ¹⁾
"	23.	"	sh.	14.	"	strany čti: strany ²⁾
"	39.	"	"	1.	"	střící čti: střící
"	39.	"	"	6.	"	zne čti: zne-
"	41.	"	"	9.	"	dobyti čti: dobytí
"	45.	"	zd.	1.	"	možnými čti: možnými i
"	72.	"	"	12.	"	zá pas čti: zápas.
"	80.	"	"	13.	"	Peršany; čti: Peršany,
"	84.	"	"	16.	"	naléhal čti: naléhal,
"	86.	"	"	4.	"	obklíčení čti: obklíčení
"	86.	"	"	10.	"	Než nemohli vojínové čti: Než vojínové ne-
						mohli
Str.	89.	ř.	sh.	6.	"	se zbabělým čti: s lidem zbabělým
"	89.	"	zd.	3.	"	Řeky a čti: Řeky i
"	92.	"	"	5.	"	přinutili čti: přinutili
"	93.	"	sh.	10.	"	ti, čti: ti
"	93.	"	zd.	8.	"	váhách čti: váhách

Str.	95.	ř.	zd.	4.	místo	volajících čti: volajících ¹)
"	146.	"	"	4.	"	jest tam, čti: jest, tam
"	150	"	"	9.	"	kmeny učinilo čti: učinilo kmeny
"	162.	"	"	8.	"	sestr u čti: sestru
"	172.	"	sb.	15.	"	bolesti. čti: bolesti ²).
"	172.	"	zd.	9.	"	Perdikku čti: Perdikku ³ ,
"	178.	"	"	6.	"	dí li čti: dí-li.
"	181.	"	"	2.	"	uvalil čti: uvalil.
"	207.	"	sb.	17.	"	ními čti: nimi
"	207.	"	zd	12.	"	n ikoli čti: nikoli
"	212.	"	sh.	1.	"	Řeků čti: Řeků
"	228.	"	zd.	8.	"	přidělil čti: přidělil
"	233.	"	"	12.	"	Tu když čti: Ten když
"	237.	"	sh.	17.	"	Ptolomaea čti: Ptolemaea
"	238.	"	"	18.	"	zasloužil' čti: zasloužil,
"	248.	"	"	7.	"	hodujících čti: hoďujících
"	260.	"	"	15.	"	ocháblýma čti: ochablýma
"	282.	"	zd.	2.	"	Evropy čti: Evropy.
"	307.	"	"	2.	"	nerozumějí čti: nerozumějí.
"	313.	"	sh.	11.	"	toho čti toho, ⁴
"	320.	"	"	12.	"	Kolik zastrčil mečů! Jakou nepohodu do pošvy zaplašil . . . čti: Kolik zastrčil do pošvy mečů! Jakou nepohodu zaplašil . . .